

MAGYAR RENDÉSZET

Kiemelt közlemények

FÓRIZS SÁNDOR:

A határőrizet megszervezése a Csonka-Magyarország határai mentén

NAGY TAMÁS, LIPPAI ZSOLT:

Politikai és egyéb csatározások a Képviselőházban – a Képviselőházi Őrség megalakulása és szerepe

SALLAI JÁNOS:

A magyar rendészeti oktatás megszervezése a rendőrség államosítása után, Trianon árnyékában

XXI. évf. (2021)
1. szám

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-050X (elektronikus)

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

MAGYAR RENDÉSZET

A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA

Magyar Rendészet – Szerkesztőség

Főszerkesztő:	Dr. habil. Christián László (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)
Szerkesztők:	Lippai Zsolt (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. Németh Zsolt (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)
Szerkesztőbizottság:	
A szerkesztőbizottság elnöke:	Prof. Dr. Ruzsonyi Péter (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)
A szerkesztőbizottság tiszteletbeli elnöke:	Prof. Dr. <u>Katona Géza</u>
Alapító szerkesztőbizottsági elnök:	Prof. Dr. Blaskó Béla (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)
Szerkesztőbizottsági tagok:	Prof. Dr. Barabás Andrea Tünde (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. habil. Boda József (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Fałdowski, Marek PhD (Szczytnói Rendőr Akadémia, Lengyelország) Dr. Felkai László (Belügyminisztérium) Dr. Fialka György (Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara) Prof. Dr. Finszter Géza (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Prof. Dr. Haller József (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. Janza Frigyes nyá. r. vezérőrnagy Prof. Dr. Kerezsi Klára (Országos Kriminológiai Intézet) Dr. Madai Sándor (Debreceni Egyetem) Prof. Dr. Mezey Barna (Eötvös Loránd Tudományegyetem) Prof. Dr. Sallai János (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. Sotlar, Andrej PhD (Maribori Egyetem, Szlovénia)
Szerkesztőség:	1083 Budapest, Üllői út 82. magyarrendeszet@uni-nke.hu , +36 1 432 9074
	XXI. évfolyam, 2021/1. szám
Kiadó:	Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Ludovika Egyetemi Kiadó Iroda 1083 Budapest, Ludovika tér 2. www.ludovika.hu ; info@ludovika.hu
A kiadásért felel: Olvasószerkesztők: Nyomdai kivitelezés:	Koltay András rektor Resořszki Ágnes, Tar Krisztina, Feuerverger Ruth Catherine Nemzeti Közzszolgálati Egyetem
	ISSN 1586-2895 (nyomtatott) ISSN 1787-050X (elektronikus)
	Megjelenik évente 4 alkalommal.

MAGYAR RENDÉSZET

PROFESSIONAL JOURNAL OF LAW ENFORCEMENT OF THE UNIVERSITY OF PUBLIC SERVICE

Hungarian Law Enforcement – Editorial Team

Editor-in-chief: László Christián (University of Public Service, Hungary)

Editors: Zsolt Lippai (University of Public Service, Hungary)
Zsolt Németh (University of Public Service, Hungary)

Chairman of the Editorial Board: Péter Ruzsonyi (University of Public Service, Hungary)

Honorary chairman of the Editorial Board: † Géza Katona

Founding Chairman of the Editorial Board:

Béla Blaskó (University of Public Service, Hungary)
Andrea Tünde Barabás (University of Public Service Faculty of Law Enforcement, Hungary)
József Boda (University of Public Service, Hungary)
Marek Faldowski (Police Academy in Szczytno, Poland)
László Felkai (Ministry of Interior, Hungary)
György Fialka (Chamber of Bodyguards, Property Protection and Private Detectives, Hungary)
Géza Finszter (Hungarian Academy of Sciences, University of Public Service, Hungary)
József Haller (University of Public Service, Hungary)
Frigyes Janza (Hungarian Police, retired)
Klára Kerezi (Hungarian Academy of Sciences)
Sándor Madai (University of Debrecen, Hungary)
Barna Mezey (Eötvös Loránd University, Hungary)
János Sallai (University of Public Service, Hungary)
Andrej Sotlar (University of Maribor, Slovenia)

Editorial office: H-1083 Budapest, Üllői út 82.
magyarrendeszet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074
Subscriptions are available at the editorial office, at the above address.

Vol. XXI. 2021/1.

Publisher: University of Public Service | Ludovika University Publishing Office
H-1083 Budapest, Ludovika tér 2.

www.ludovika.hu; info@ludovika.hu

Responsible for publishing: András Koltay Rector

Proofreaders: Ágnes Resofszki, Krisztina Tar, Catherine Feuerverger Ruth

Print and bind: University of Public Service

ISSN 1586-2895 (printed)

ISSN 1787-050X (online)

Published four times a year.

Tartalom

Szerzőink	7
Lektoraink	9
SALLAI János, CHRISTIÁN László: Szerkesztői köszöntő	11
Judit BORSZÉKI: The Definition of Specific-Purpose English Language Competences Needed in Border Control and Their Development Potentials – III. English for Border and Coast Guards: Specific-Purpose English Language Skills and the FRONTEX Courses Designed for Their Development – Level B2	13
NAGY Zoltán András: A modern technológia kihívásai az egyetemi oktatásban	27
NAGY Tamás – LIPPAI Zsolt: Politikai és egyéb csatározások a Képviselőházban – a Képviselőházi Őrség megalakulása és szerepe	41
Dávid PAPP: Patrolling Public Areas under Extreme Warm and Extreme Cold Weather Conditions, Protecting Police Personnel, Civilian Populace, Service Animals and Technical Equipment	53
SZABÓ László András: A kriminálpolitika kapcsolata a magyar közszolgálati szervezetek migrációs tevékenységével	67
SZATMÁRI Adrienn: Vezetői életpályamodell a Magyar Rendőrség kiválasztási rendszerében	81
SKORKA Tamás: Koronavírus a szabálysértés szemszögéből	99
VÁJLOK László: Hommage à la Police (in nummis)!	117
Trianon-tanulmányok	
ANDROVICZ Gábor: A magyar rendőrség első napilapja: <i>A Rend</i> (1921–1927)	129
ERNYES Mihály: Baranya megye, Pécs szerb megszállása és a rendőrség államosítása Trianon után	141
FÓRIZS Sándor: A határőrizet megszervezése a Csonka-Magyarország határai mentén	155
HATOS Pál: Rend és rendetlenség 1918–1919-ben	169
SALLAI János: A magyar rendészeti oktatás megszervezése a rendőrség államosítása után, Trianon árnyékában	203
SUBA János: Magyarország trianoni határainak kitűzése 1921–1925	217

Szerzőink

- ANDROVICZ Gábor munkatárs, Rendőrmúzeum, PhD-hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- Dr. BORSZÉKI Judit PhD, adjunktus, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus
- Dr. jur. ERNYES Mihály mag. nyá. r. dandártábornok
- Prof. Dr. FÓRIZS Sándor egyetemi tanár, nyá. r. dandártábornok, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- Dr. HATOS Pál PhD, intézetvezető, tudományos főmunkatárs, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Közép-Európa Kutatóintézet
- LIPPAI Zsolt Sándor r. alezredes, mesteroktató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; PhD-hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- Dr. NAGY Tamás r. főhadnagy, kiemelt főnyomozó, Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Kiberbűnözés Elleni Főosztály Felderítő Osztály
- Dr. NAGY Zoltán András habil. egyetemi docens, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék
- PAPP Dávid r. őrnagy, mesteroktató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék
- Prof. Dr. SALLAI János r. ezredes tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és -történeti Tanszék
- Dr. SKORKA Tamás r. alezredes, mesteroktató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék
- Dr. SUBA János alezredes, térképtárvezető, Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtár Hadtörténeti Térképtár
- SZABÓ László András PhD-hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola
- SZATMÁRI Adrienn PhD-hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- VÁJLOK László r. alezredes, kiemelt főreferens, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék

Lektoraink

- Dr. CHRISTIÁN László habil. r. ezredes tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem; oktatási rektorhelyettes, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék
- Prof. Dr. GÁL István László tanszékvezető egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tanszék
- Prof. Dr. HARAI Dénes ny. ezredes, egyetemi tanár, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Katonai Vezetéstudományi és Közismereti Tanszék
- Dr. KISS Lajos r. alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék
- Prof. Dr. KÓRÓDI Gyula egyetemi tanár, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Katasztrófavédelmi Intézet Katasztrófavédelmi Művelési Tanszék
- LAKATOS Tibor r. dandártábornok, szolgálatvezető, Országos Rendőrfőkapitányság Kommunikációs Szolgálat
- Dr. habil. LŐRINCZ József ny. bv. dandártábornok, címzetes egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete
- Dr. MADAI Sándor PhD, tanszékvezető egyetemi docens, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszék
- Dr. MÁTYÁS Szabolcs PhD, r. őrnagy, adjunktus, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Nyomozáselméleti Tanszék
- Dr. MOLNÁR Katalin PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magatartástudományi Tanszék
- Prof. Dr. RÓTH Erika, intézetigazgató, tanszékvezető egyetemi tanár, Miskolci Egyetem Állam és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete Büntető Eljárásjogi és Büntetésvégrehajtási Jogi Tanszék
- Prof. Dr. SALLAI János r. ezredes tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és -történeti Tanszék
- Dr. SZABÓ Judit PhD, tudományos főmunkatárs, Országos Kriminológiai Intézet Büntető Jogtudományok Osztálya
- Dr. SZAKÁCS Gábor CsC. ny. egyetemi docens, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola
- Dr. TIHANYI Miklós PhD, r. őrnagy, adjunktus, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági tanszék
- Dr. VIGH András PhD, r. alezredes, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Forenzikus Tudományok Tanszék
- Dr. VISNYEINÉ Dr. habil. JUHÁSZ Zsuzsanna egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete

Szerkesztői köszöntő

A *Magyar Rendészet* a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar szakmai folyóirata. A periodika elsődleges célkitűzése a rendészettudomány egyetemi szintű oktatásának támogatása, új tudományos eredmények közzététele, valamint szakmai tudományos fórum és publikációs lehetőség biztosítása. Tudományterületi fókuszja a rendészettudomány, valamint a bűnügyi tudományok, kellő nyitottsággal a többi tudományterületről kapcsolódó tudományos eredményekre és az interdiszciplináris megközelítésre.

Folyóiratunk az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának besorolása szerint „B” kategóriás lap, amely évente négy számmal jelenik meg. Szerkesztőségünk az NKE Rendészettudományi Karán működik, kiadója a Ludovika Egyetemi Kiadó. Dr. Christián László főszerkesztő munkáját a szerkesztőség titkára Dr. Németh Zsolt PhD. ny. r. ezredes egyetemi docens, korábbi főszerkesztő, valamint Lippai Zsolt r. alezredes mesteroktató támogatják.

A 2019. és 2020. évben megjelent lapszámaink is jól tükrözik törekvéseinket, hiszen a publikált tudományos közlemények a rendészet elméleti és gyakorlati világának sokoldalú, alapos és hiteles elemzését adják, amelyben kiemelkedő szerepe van lektorainknak, akik ellenszolgáltatás nélkül tesznek eleget a szerkesztőség felkérésének és végzik felelősségteljes munkájukat, garantálva a megjelenő közlemények megfelelését a magas szintű elvárásoknak.

Lapszámaink előállítása – kéziratok befogadása, lektorok felkérése, korrektúrák kezelése – 2018 óta az Open Journal System (OJS) online elektronikus folyóirat-kezelő rendszerében valósul meg, ahol a szerzők, lektorok és a szerkesztők valamennyi munkafázisa visszamenőlegesen is nyomon követhető.

2020. évben kiadványunk borítója megváltozott, színesebb és informatívabb lett, illeszkedve az Egyetem megújult arculatához. Továbbá, valamennyi szerzőnk és lektorunk részére egy-egy nyomtatásban is megjelenő tiszteletpéldánnyal tudunk kedveskedni.

Online terjesztési listánk kibővítésével, lapszámaink elektronikus elérhetőségéről, a publikálási lehetőségről folyamatosan, már a lapszámaink megjelenésekor értesítjük a rendészeti szervek országos és területi vezetőit. Az online lapszámainkra történő figyelemfelhívással közel hetvenezer egyenruhás, a rendészetben érintett kollégánkat tudjuk – vezetőik közreműködésével – megszólítani, amivel azt szeretnénk elérni, hogy a rendészeti praxis számára is hasznosuljanak szerzőink értékes gondolatai.

A jelen lapszám margójára

Hazánk máig ható traumatikus hatású eseménye a Trianonhoz tapadó, az I. világháborút lezáró békeszerződés 100 évvel ezelőtt született. Idei első számunk elsősorban ezzel

a sajnálatos, kerek évfordulóval kiemelten foglalkozik. Ismeretes, hogy a történelmi okirat Magyarország (Magyar Királyság) új határainak megállapítása mellett 35 ezer főben korlátozta a magyar hadsereg létszámát, megtiltotta légierő és nehézfegyverek tartását, de az már kevésbé köztudott, hogy a rendészeti szervezetek sorsa és munkája miként alakult.

1920. június 4-én írta alá Dr. Benárd Ágoston a versailles-i Nagy-Trianon palotában a trianoni békediktátumot, amelynek következtében Magyarország teljesen új határok mentén a korábbi területének egyharmadán, elszakadva a monarchiától kezdte meg új, független életét. Mára ezek a gondolatok általánossá váltak. Ezért, ha a Kedves Olvasó szeretne többet megtudni a trianoni határokról, azok kijelöléséről, az új magyar állam közbiztonságáról, rendőrségéről, akkor ajánljuk szíves figyelmébe a *Magyar Rendészet* e számát.

A szerzők, a maguk által kutatott területről merítve, megismertetik velünk a trianoni döntés és gyakorlati kivitelezés jelentőségét, és bepillantást nyerhetünk ez által többek között a határkitűzéstől a központi rendőrség létrehozásán át a rendészeti képzettség olyan területekre, amelyek ismerete elengedhetetlenül fontos az elmúlt 100 év történéseinek megértéséhez.

A tanulmányok nemcsak érdekesek, hanem több új ismeretet is tartalmaznak, amelyek lehetővé teszik, hogy átfogó képet kapjunk 1920 legjelentősebb hazánkat érintő eseményéről. A szocializmus idején Trianon és következményeinek elhallgatása, a téma tabuként kezelése azt eredményezte, hogy a rendészet különböző területein szolgálók és erre a pályára készülők szakmatörténeti felkészültsége félpalánnyá, hiányossá vált. E kötet most ezen a helyzeten kíván változtatni, amelyhez jó olvasást kívánok. Egyben reménykedünk is, hogy az NKE RTK-n tanuló BA-, MA- és RDI-hallgatóinak ösztönző lesz szakdolgozat, PhD-disszertáció téma felkutatásához, megírásához, és szeretnénk, ha a *Magyar Rendészet* és az itt napvilágot látott tanulmányok is erősítenék a leendő rendészeti területen tisztai szolgálatot vállaló fiatalok haza iránti elkötelezettségét.

A továbbiakban is kötődnek ehhez a fő témához a tanulmányok, a képviselőházi őrség múltja, a rendőrség megbecsülése napjainkban, a mai határrendészet speciális nyelvezte, kriminálpolitika a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben és egy nagyon aktuális téma, napjaink koronavírusos kihívására adott válasz a szabálysértési esz-köztárral.

Rendkívül tartalmas lapszámunkhoz jó olvasást kívánunk!

Prof. Dr. Sallai János r. ezredes
tanszékvezető, egyetemi tanár
vendégszerkesztő

Dr. Christián László r. ezredes
tanszékvezető egyetemi docens
NKE oktatási rektorhelyettes
főszerkesztő

The Definition of Specific-Purpose English Language Competences Needed in Border Control and Their Development Potentials

III. English for Border and Coast Guards: Specific-Purpose English Language Skills and the FRONTEX Courses Designed for Their Development - Level B2

Judit BORSZÉKI¹

The aim of this series of papers is to present modern methods of linguistics and language pedagogy concerning specific-purpose language competences and to describe the English competences EU border guards need for their work and international activities and to explore the prospects for their improvement.

The first part discusses the dilemmas and methodology related to the definition of specific-purpose language competences, indispensable for language course design. The second and the third parts wish to prove that the ongoing FRONTEX project entitled English Communication for Border and Coast Guards very well illustrates how the new approach to needs analysis methods is used to define the English language skills needed for border control in the EU. Using the authentic material provided by border guards and the Common European Framework of Reference for Languages, the author also makes an attempt to define the ESP competences at various levels, needed for their work, according to the categories used in applied linguistics. The second and the third parts discuss elementary and intermediate (A2/B1) and upper-intermediate (B2) EBG competences respectively.

Keywords: *English for Specific Purposes, BCG training, FRONTEX, online course, communicative language competences, linguistic, sociolinguistic and pragmatic competences*

¹ Judit Borszéki PhD, University of Public Service Faculty of Law Enforcement, senior lecturer. Dr. Borszéki Judit, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, adjunktus. E-mail: borszeki.judit@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9938-6980>

The first part of this series of papers discussed the dilemmas and methodology related to the definition of specific-purpose language competences² and to needs analyses, crucial for language course design in general and their application in the context of English for Border Guards (EBG) in particular. (As mentioned in the first part, the *Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding* formulates that “All learning in relation to languages should be described in terms of the level of the CEFR”.³ Also, the latest edition of the *FRONTEX Common Core Curriculum for Border and Coast Guard Basic Training in the EU* establishes that “Because the language learning and competence does not align to the levels of the SQF for BG in terms of complexity of learning, the assessment of the language related learning outcomes should be done according to the basis for the assessment from the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, and Assessment (CEFR)⁴.”

In the further articles of the series I wish to prove that the ongoing FRONTEX (European Border and Coast Guard Agency) project entitled *English Communication for Border and Coast Guards* (ECBCG)⁵ very well illustrates how the new approach to needs analysis methods, similar to the one showcased in the first part of this series of papers⁶ is used to define the English language skills needed for border control in the EU.

My other hypothesis is that, based on the authentic material provided by border guards, using the system approach, the English for Specific Purposes (ESP) competences needed for their work can be defined according to the categories generally used in applied linguistics and the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). The second paper discusses the elementary and intermediate (A2/B1) EBG competences⁷, now called ‘Level 1’ in the ECBCG FRONTEX online course. This third part presents the upper-intermediate ones (B2, Level 2).

Needs analysis and working procedure: Selection of the main communication domains and speech situations

Level 1 of the ECBCG online course was being launched at the time when the same core team that had developed it started working on Level 2. Following the good practices

² For the purposes of this paper, I am using the term ‘competence’ in the sense as it is used in the CEFR and not as in e.g. the Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding. (See Lajos Kiss: A FRONTEX és a határőr tisztképzés; In: Varga, János (ed.): *A határrendészeti tisztképzés negyedszázada*, Budapest, Dialóg Campus Kiadó 2017 55–67)

³ FRONTEX: *Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding*, Vol. I. Warsaw, 2015, 40

⁴ FRONTEX: *Common Core Curriculum for Border and Coast Guard Basic Training in the EU*. Warsaw, 2017, 37

⁵ The term English for Border Guards was used in FRONTEX when the project started but after the establishment of the European Border and Coast Guard it was changed into English for Border and Coast Guards.

⁶ Judit Borszéki: The Definition of Specific-Purpose English Language Competences Needed in Border Control and Their Development Potentials, I. The Issues of Defining Specific-Purpose Language Competences. *Magyar Rendészet*, 2017/4. 123–142

⁷ Judit Borszéki: The Definition of Specific-Purpose English Language Competences Needed in Border Control and Their Development Potentials, II. English for Border and Coast Guards: Specific-Purpose English Language Skills and the FRONTEX Tools Designed for their Development – Level A2/B1. *Magyar Rendészet*, 2018/5. 139–175

used for the development of Level 1, the same basic structure of modules, i.e. the General Part (now called Common Duties) module followed by three modules that correspond to the three types of external borders (Air, Land and Sea) were retained, in accordance with all the other training documents created by Frontex. However, as the work proceeded, it became clear that new, special modules covering document examination, pre-return and return procedures had to be added.

The target group of the Level 2 tool was defined as “border guards who perform second-line checks, border surveillance and/or participate in Frontex Joint Operations, Focal Point activities and the return process and who need to improve their professional English language skills.”⁸

Again, according to the specific needs analysis methodology applied for Level 1, the scenarios were developed by expert border guards, who were also asked to collect the relevant terminology. As a starting point, they were given the possible speech situations and topics related to second-line work in their field. The related scenarios from Level 1 were also presented to them, because the underlying idea for Level 2 is that, in many cases, certain speech/job situations shown in Level 1 are finished at the stage where the competence of a first-line officer ends. The experts requested to write the new scenarios were asked to continue these situations, describing the duties and presenting the communication of second-line officers. Apart from that, similarly to Level 1, a certain part of the dialogues represents information exchange with so called ‘members of the team’, i.e. foreign colleagues deployed at the external border for a FRONTEX joint operation, focusing on tasks that require a higher level of English.⁹

Similarly to Level 1, the structure of this course was also determined by the English teachers. After proofreading the dialogues written by the border guards, they supplemented them with reading comprehension texts, arranged the scenarios (283 in all) according to difficulty and organised them into units and subunits, in accordance with the topics and speech situations. The audio recordings were made by FRONTEX, with the help of border guards having (near-) native command of the English language working at the Warsaw Headquarters, who acted out the dialogues. The video recordings will be made by an external company.

The way the user is recommended to work with the course is similar to that of Level 1, too: At the beginning of each lesson, the most common items of terminology are presented. Visual and auditory elements help the learner to understand, read, pronounce and learn them. The user then watches/listens to the dialogues in the form of a video or audio recording or reads short texts, and is supposed to do a listening/reading comprehension task related to them. After each subunit the student has the opportunity to deepen their knowledge gained in this way with the help of vocabulary exercises, by practising the usage of the terminology covered. Each unit and each

⁸ FRONTEX: Course Outline – English Communication for Border and Coast Guarding Level 2 (Manuscript) 2019. 1

⁹ János Varga: A nemzetközi együttműködés lehetőségei az illegális migráció rendőrségi kezelésében. In: Hautzinger, Zoltán (ed.): *Migráció és rendészet*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, 2015. 231–240

module ends with an assessment phase to give the learner feedback on their progress. Of course, the exercises were also prepared by the English teachers, making sure that the lexical units to be acquired occur with sufficient frequency, in different contexts.

As in the case of Level 1, the scenarios are used for developing only certain skills (knowledge of terminology, listening and reading comprehension, orthography), but they can also be considered recorded corpora, models for language use, and this way, through their analysis reliable assumptions can be made about the communicative language competences needed for border control activities. The topics and the situations in the ECBCG courses provide the ‘external situational context’ of the communication we want to examine.

The list of all the scenarios can be found in Appendix 1.¹⁰ The modules and the main topics (subunits) presented by the scenarios in the units are as follows:

Table 1: The modules and the main topics (subunits) of the ECBCG online course Level 2. Source: Compiled by the author, based on ECBCG online course Level 2.¹¹

Air module	Common Duties module	Land module	Sea module
Second-line checks <ul style="list-style-type: none"> • Travel documents • Visas • Supporting documents • Entry conditions • International protection Combating cross-border crime <ul style="list-style-type: none"> • Document fraud • Trafficking and smuggling Special tasks <ul style="list-style-type: none"> • Equipment • Databases Joint operations and cooperation <ul style="list-style-type: none"> • Preparations for jo briefing and debriefing • Cooperation 	Second-line checks <ul style="list-style-type: none"> • Checks on entry • Checks on exit • Completing forms • International protection • Conditions for entry Combating cross-border crime <ul style="list-style-type: none"> • Detention • Trafficking and smuggling Tasks and Equipment <ul style="list-style-type: none"> • Databases • First aid Joint Operations and Cooperation <ul style="list-style-type: none"> • Report writing • Organising Joint operations • Briefing • Making presentations • Cooperation 	Second-line checks <ul style="list-style-type: none"> • Checks on exit • Checks on entry • Checks in the border zone Combating cross-border crime <ul style="list-style-type: none"> • Trafficking and smuggling • Modus operandi • Interviewing migrants Special tasks and equipment <ul style="list-style-type: none"> • Special tasks • Special equipment Joint Operations and Cooperation <ul style="list-style-type: none"> • Briefing • Flexible JO • Exchanging information 	Second-line checks <ul style="list-style-type: none"> • Travel documents • Issuing visas • International protection • Refusal of entry Combating cross-border crime <ul style="list-style-type: none"> • Trafficking and smuggling • Incidents Border Surveillance <ul style="list-style-type: none"> • Tasks • Equipment • Databases and forms Joint Operations and Cooperation <ul style="list-style-type: none"> • Cooperation • Briefing and debriefing • Forms and reports

¹⁰ <https://sites.google.com/site/tetutor/course-materials>

¹¹ FRONTEX: English Communication for Border and Coast Guards online course Level 2 2020 (Manuscript)

Document examination module	Pre-returns module	Returns module
Passports: Training and equipment <ul style="list-style-type: none"> • Training • Equipment Detecting irregularities <ul style="list-style-type: none"> • Examination • Forgeries • Briefing at a JO 	Initiation of procedures <ul style="list-style-type: none"> • Introduction • Contact with returnee Acquisition of travel documents <ul style="list-style-type: none"> • At the embassy/consulate • Travel documents • Organising an identification mission Final arrangements <ul style="list-style-type: none"> • Preparation for the return operation • Medical issues 	Pre-departure <ul style="list-style-type: none"> • First contact before departure • Briefing • Dealing with returnees • Boarding In flight <ul style="list-style-type: none"> • Movement on board Arrival <ul style="list-style-type: none"> • Handover • Debriefing Use of force <ul style="list-style-type: none"> • Coercive measures • Returnee resistance Reporting and FAR <ul style="list-style-type: none"> • Reporting • Debriefing

Upper-Intermediate (B2)¹² Specific-Purpose English Competences Border Guards Need

Before enumerating these competences, I want to highlight that the mastering of EBG at this language level is just as important as the B1 level. From the data gained through the surveys I conducted in 2014 and 2015 it became obvious that, although the dominant proficiency level of English spoken by border guards in Hungary is B1,¹³ and in the border guards' training institutions in 18 EU countries the prevailing level of (general and specific-purpose) English courses is the same,¹⁴ the next level following this prevailing one is B2, in both cases, showing a 30 and a 10 per cent difference in the number of responses respectively. Also, 48% of the 563 respondents in the Hungarian survey expressed their wish to participate in international activities in the future that require at least a B2 level knowledge of EBG. According to the Course description of the ECBCG tool, Level 2 "B2 is considered minimum operational for the Border Guards performing border control duties in second-line checks, border surveillance and/or participating in Frontex Joint Operations, Focal Point activities and the return process, due to the language complexity needed for achieving the envisaged transactions."¹⁵

¹² The audience of the ECBCG tool Level 2 is defined as B2/C1 level users of English, but most of the model texts from it, which I analysed to draw conclusions regarding the competences in question, do not represent a C1-level difficulty. C1-level skills are rarely needed, mainly for understanding more difficult, formal reading texts discussing e.g. legal procedures.

¹³ Judit Borszéki: A rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó állományának idegen nyelvi ismeretei és érdeklődése a nemzetközi határrendészeti tevékenységek iránt In: Szelei, I – Berki, G. (eds.) *A hadtudomány és a 21. század, Tanulmánykötet*. Budapest, DOSZ Hadtudományi Osztály, 2015 163–196

¹⁴ Judit Borszéki: Training border policing experts in English for Specific Purposes (ESP): Uniform trends in EU member states. In: Kaljula, D. (ed.) *SISEKAITSEAKADEEMIA TEADUSARTIKLID: Valikkogu*. Tallinn, Sisekaitseakadeemia 2016 31–65

¹⁵ FRONTEX: Course outline ... 2019 1 (Footnote 6)

Similarly to the second part of this series of papers, by comparing the corpora in the model texts of the tool with the relevant CEFR scales of descriptors, I compiled a version of the description of productive, receptive, grammatical, lexical, pragmatic, functional and sociolinguistic ESP competences necessary for border guards who communicate with passengers, migrants, service providers or foreign colleagues at B2 level. The descriptions indicated in the tables summarising the various competences below are illustrated by the selected collection of vocabulary and phrases from three modules of the ECBCG course in Appendix 2¹⁶ and by the indicated sample dialogues in Appendix 3.¹⁷

Competences needed for productive and receptive communicative activities

Also similarly to my previous paper on the topic, I will first present the general competences necessary for the border guard (working in the second line and/or escorting foreign members of the teams) to create and understand oral and written texts. Based on the model dialogues we can establish that while interacting in professional situations, the B2 user of English for Border Guards acts alternately as speaker and listener with one or more interlocutors so as to construct a conversational discourse together, through the negotiation of meaning, following the co-operative principle. Based on CEFR descriptors, during overall spoken interaction, conversation, formal and informal discussion, goal-oriented co-operation (e.g. to solve a problem), information exchange and oral mediation (summary, paraphrasing), I propose that the abovementioned user's communicative abilities can be defined by the descriptors presented in Table 1.

During these activities the border guard also uses strategies for interaction (planning, execution, evaluation and repair) at his/her proficiency level, which has been established following the empirical observation of border guards' communication activities¹⁸ but cannot be described here in detail. Also, due to the special circumstances in which the corpora were created by border guards for the ECBCG material, the model dialogues usually lack these features or the forms reflecting interactive strategies as well as the unexpected elements and the reaction to them so typical of everyday communication.¹⁹ (See also Borszéki: The Definition of Specific-Purpose English Language Competences... II 2018, Footnote 5.)

¹⁶ <https://sites.google.com/site/tetutor/course-materials>

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Judit Borszéki: *Az angol szaknyelvi kompetenciák szerepe a határrendészeti szervek nemzetközi együttműködése megvalósításában, fejlesztésük lehetőségei*. PhD Dissertation. NKE, Budapest 2016

¹⁹ Everyday communication and real life situations are indispensable for both language learning and linguistic research. According to Bernstein's hypothesis, a spontaneous discourse, as opposed to the unilateral, formal data presentation, interviews and questionnaires, takes the variants depending on the speech situation into consideration, it creates real life situations, and it does not yield artificial, sophisticated situational tasks. See Gabriella Ürmösné Simon: *A Case Study Based on a Spontaneous Discourse of Greek-Hungarian Bilinguals in Respect of Interjections, Swear Words and Syntactical Mistakes, as Regards Gender*. *Magyar Rendészet*. 2017/4

Table 2a: Competences needed for productive and receptive communicative activities

Competence	Example, Dialogue No.
Can use the language fluently, accurately and effectively on a wide range of vocational topics, marking clearly the relationships between ideas. Can communicate spontaneously with good grammatical control without much sign of having to restrict what he/she wants to say, adopting a level of formality appropriate to the circumstances. Can interact with a degree of fluency and spontaneity that makes regular interaction and sustained relationships with (native) speakers quite possible without imposing strain on either party.	1, 2, 3
Can engage in extended conversation on most general and professional topics in a clearly participatory fashion, without unintentionally requiring the partners (even native speakers) to behave other than they would with a native speaker. Can convey degrees of emotion and highlight the personal significance of events and experiences. Can respond to feelings. ²⁰	2, 11
Can take an active part in formal and informal discussion in professional contexts, commenting, putting point of view clearly, evaluating alternative proposals and making and responding to hypotheses. Can account for and sustain his/her opinions in discussion by providing relevant explanations, arguments and comments. Can express his/her ideas and opinions with precision, and present and respond to complex lines of argument convincingly.	5, 10
Can participate actively in routine and non-routine formal professional discussion. Can follow the discussion on matters related to his/her field; understand in detail the points given prominence by the speaker.	6, 11
While having goal-oriented cooperation with non-professionals (e.g. during thorough checks or while giving information), can contribute, account for and sustain his/her opinion by providing relevant explanations, arguments and comments. Can react to complex lines of arguments. Can understand and give detailed instructions reliably.	2, 3, 4, 5, 7, 11
Can understand and exchange complex information and advice on the full range of matters related to his/her occupational role. Can pass on detailed information reliably. Can give a clear, detailed description of how to carry out a procedure.	2, 5, 7, 11
Can carry out an effective, fluent interview (e.g. debriefing migrants), in accordance with the professional requirements, following up and probing certain replies. Can take initiatives in an interview in a professional context, expand his/her professional views and develop ideas.	5, 7
Can give clear, systematically developed descriptions and presentations, on a wide range of subjects related to his/her professional field and service location, highlighting significant points and expanding and supporting ideas with subsidiary points and relevant examples.	3, 8, 11
Can understand standard spoken language (live, broadcast or on the telephone) in general or specific-purpose language normally encountered in vocational life. Can understand the main ideas of propositionally and linguistically complex speech on both concrete and abstract topics, including technical discussions in his/her field of specialisation.	9

Source: Compiled by the author, based on the CEFR

²⁰ Due to the (required) official and objective style, the emotions manifested during communicating with passengers/migrants usually include responding to feelings such as worries, impatience, protest etc. A limited circle of other emotions may be present when talking to colleagues. See also Judit Borszéki: The Definition of Specific-Purpose English Language Competences ...II 2018, Footnote 5.

At this point I wish to point out that along with the specific terminology, the (general English) linguistic tools needed for making presentations were deemed to be so important that a whole subunit in the Common Duties module was devoted to them.

The following competences do not appear prominently in the model dialogues but, according to my experience, they are also necessary in the work of border guards, speaking English at least at a B2 level:

Table 2b: Mediation and other competences

Can conduct oral mediation, mainly informal interpreting from or into his/her mother tongue in familiar professional contexts, transmitting straightforward factual information.
Can initiate, maintain and end discourse appropriately with effective turn taking. Can use stock phrases to gain time and keep the turn whilst formulating what to say. Can give feedback on and follow up statements and inferences and so help the development of the discussion. Can help the discussion along on familiar ground, confirming comprehension, inviting others in, etc. Can ask follow-up questions to check that he/she has understood what a speaker intended to say, and get clarification of ambiguous points.

Source: Compiled by the author, based on the CEFR

Linguistic (language) competences

Apart from the competences needed for the abovementioned types of communicative language activities, the language user also needs communicative language competences (general linguistic, lexical, grammatical (accuracy) and phonological competences) to perform speech acts.

Based on the CEFR and the dialogues in the EBCG tool, I compiled the following list of general linguistic, lexical, grammatical (accuracy) and phonological competences that the B2-level user of English for Border Guards needs. They are illustrated by the content presented in Appendices 2 and 3.

Table 3: Linguistic (language) competences

Can express him/herself clearly and without much sign of having to restrict what he/she wants to say. Has a sufficient range of general and specific-purpose language to be able to give clear descriptions, express viewpoints and develop arguments without much conspicuous searching for words, using some complex sentence forms to do so.
Has a good range of general vocabulary and terminology for matters connected to his/her field and most general topics. Can vary formulation to avoid frequent repetition, but lexical gaps can still cause hesitation and circumlocution. Lexical accuracy is generally high, though some confusion and incorrect word choice does occur without hindering communication.
Shows a relatively high degree of grammatical control. Does not make mistakes that lead to misunderstanding. Good grammatical control; occasional 'slips' or non-systematic errors and minor flaws in sentence structure may still occur, but they are rare and can often be corrected in retrospect.

Source: Compiled by the author, based on the CEFR

The audio and video recordings of the model dialogues also show that at this language level the border guard can communicate with clear, natural pronunciation and intonation, and his/her accent does not hinder understanding.

Part of the professional vocabulary required at B2 level is illustrated in Annex 2. At this level of language proficiency, the ratio of general words decreases and the expressions required for communication in specific areas of the profession (document examination, joint operations, human rights protection etc.) appear.

As opposed to Level 1 of the EBCG tool, Level 2 also covers second-line activities that require skills for written production, e.g. writing reports, etc. Due to the nature of the online course these skills cannot be intensively developed, as the tasks must not be open-ended ones so that immediate feedback can be provided.²¹ However, the sample reports²² included in the course illustrate that, even when they need to fill in templates for reports, the border guards must have accurate spelling skills, while possible occasional slips might occur. They should also be able to produce clearly intelligible continuous writing. On the whole, spelling and punctuation should be reasonably accurate but may show signs of mother tongue influence.²³

Sociolinguistic and pragmatic competences

Sociolinguistic competences²⁴ comprise knowledge and skills needed from the socio-cultural aspect of language use, e.g. rules of politeness, linguistic markers of social relations, register differences,²⁵ dialect etc.²⁶

Pragmatic competences are related to the principles according to which texts are organised, structured and arranged (discourse competences, e.g. flexibility, turn taking, coherence and cohesion); according to which spoken discourse and written texts are used in communication for particular functional purposes (functional competences, e.g. oral fluency and propositional precision),²⁷ and according to which messages are sequenced (design competence).²⁸ Based on the CEFR and the dialogues

²¹ See Borszéki 2018 Ibid. (Footnote 5) and Nóra Barnucz: IKT-eszközökkel támogatott (rendészeti) nyelvtanítás. *Magyar Rendészet*, 2019/4, 15–31

²² These reports contain non-public information, therefore cannot be shown as illustrations.

²³ János Varga: International training cooperation for Schengen-compatible border security. In: NISPAcee (ed.) *Government vs. Governance in Central and Eastern Europe: From Pre-Weberianism to Neo-Weberianism? Presented Papers from the 22nd NISPAcee Annual Conference*. Bratislava, NISPAcee, 2014 10–20

²⁴ Sociolinguistics is an interdisciplinary linguistic scientific discipline that studies the lexis of the diverse linguistic registers, the phonetic and morphological discrepancies of dialects, and, in accordance with the obtained results, draws conclusions about the language users' social status, age and gender, see Gabriella Ürmösné Simon: A nemek közötti lingvisztikai eltérések In: *Tavaszi szél konferenciakötet*, Pécs, Doktoranduszok Országos Szövetsége 2011

²⁵ Erna Uricska: Közösségi rendészet – közösségi média, Elméleti háttér és a rendészeti digilektus fogalmának bevezetése. *Magyar Rendészet* 2020/2 (forthcoming)

²⁶ Council of Europe: *The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Strasbourg, 2001 118

²⁷ Gabriella Ürmösné Simon: Gender, szubkultúrák, genderpragmatika. In: *Transzdiszciplináris üdvözetek Lengyel Zsolt számára*. Budapest-Veszprém, Gondolat, 2014 (2014)

²⁸ Council of Europe: *The Common European Framework* Ibid. 125–130, Footnote 21

in the ECBCG material we can state that the B2 level user of English for Border Guards needs the following competences:

Table 4: Sociolinguistic and pragmatic competences necessary for the B2 user of English for Border Guards

Can express him- or herself confidently, clearly and politely in a formal or informal register, appropriate to the situation and person(s) concerned. Can with some effort keep up with and contribute to group discussions about general and professional topics, even when speech is fast and colloquial. Can express themselves appropriately in situations and avoid errors of formulation. Can adjust what he/she says and the means of expressing it to the situation and the recipient and adopt a level of formality appropriate to the circumstances.
Can adjust what he/she says and the means of expressing it to the situation and the recipient and adopt a level of formality appropriate to the circumstances.
Can intervene appropriately in discussion, exploiting appropriate language to do so. Can initiate, maintain and end discourse appropriately with effective turn taking. Can initiate discourse, take his/her turn when appropriate and end conversation when he/she needs to, though he/she may not always do this elegantly. Can use stock phrases to gain time and keep the turn whilst formulating what to say.
Can develop a clear description or narrative, expanding and supporting his/her main points with relevant supporting detail and examples. Can use a variety of linking words efficiently to mark clearly the relationships between ideas. Can use a limited number of cohesive devices to link his/her utterances into clear, coherent discourse.
Can communicate spontaneously in a professional context, often showing remarkable fluency and ease of expression in even longer, complex stretches of speech. Can produce stretch of language with a fairly even tempo; although he/she can be hesitant as they search for patterns and expressions, there are few noticeably long pauses.
Can pass on detailed information in a professional context reliably.

Source: Compiled by the author, based on the CEFR

In relation to the style of working meetings within FRONTEX Joint Operations, e. g. briefings and giving accounts, it is worth mentioning that, apart from the formal rules related to the structure of these events (greetings, opening the meeting, presentation of and following the agenda, thanking the participants and closing the meeting) usually done in a formal way, casual, friendly style, too, and even humour appeared in the speech situations I had the opportunity to observe. The model dialogues in the ECBCG tool lack these features and also certain phenomena in real language use (reactions to surprising turns, avoidance strategies etc.). A degree of formality higher than in real-life situations is also typical of them. The reason for this is probably that the experienced border guards who compiled them wanted to create textbook models, and these examples have the specific features of written and edited texts. (However, this problem is also common in general English textbooks).

Summary

I think that I have managed to add some more facts to prove the two hypotheses formulated in the introduction to the second part of this series of papers, also mentioned in this one.

The sample dialogues created by border guards for the ECBCG courses contain most of the context information (location, persons and communicative situations), which usually appears in the Narrator's text. The most frequent routine situations are presented by the dialogues. Actually, this method of developing learning material can justifiably replace the usual needs analysis applied to compile curricula for English courses.²⁹

I think I have also managed to define some of the EBG competences, by adapting CEFR descriptors to border guards' communicative activities as they appear in authentic sample dialogues. Again, I wish to emphasize that these descriptors can only be considered one version of EBG competences and a first attempt to define them. Colleagues involved in teaching this specific-purpose language are hereby invited to continue this work and compile more complex and precise descriptions.

As for the "development potentials" indicated in the title of this series of papers, in the second and third part I briefly introduced an online tool that can be used for that purpose. In a future study I intend to elaborate on the difficulties that working border guards wishing to develop their language skills face nowadays and on some possible solutions.

REFERENCES

- Barnucz, Nóra: IKT-eszközökkel támogatott (rendészeti) nyelvoktatás. *Magyar Rendészet*, 2019/4. 15–31. Available: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.1>
- Borszéki, Judit: A rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó állományának idegen nyelvi ismeretei és érdeklődése a nemzetközi határrendészeti tevékenységek iránt In: Szelei, I – Berki, G. (eds.) *A hadtudomány és a 21. század, Tanulmánykötet*. Budapest, DOSZ Hadtudományi Osztály, 2015. 163–196
- Borszéki, Judit: *Az angol szaknyelvi kompetenciák szerepe a határrendészeti szervek nemzetközi együttműködése megvalósításában, fejlesztésük lehetőségei*. PhD Dissertation. NKE, Budapest 2016. Available: <https://doi.org/10.17625/NKE.2016.17>
- Borszéki, Judit: Training border policing experts in English for Specific Purposes (ESP): Uniform trends in EU member states. In: Kaljula, D. (ed.) *SISEKAITSEAKADEEMIA TEADUSARTIKLID: Valikkogu*. Tallinn, Sisekaitseakadeemia 2016. 31–65
- Borszéki, Judit: The Definition of Specific-Purpose English Language Competences Needed in Border Control and Their Development Potentials, I. The Issues of Defining Specific-Purpose Language Competences. *Magyar Rendészet*, 2017/4. 123–142

²⁹ See also: Judit Borszéki: Az English for Border and Coast Guards című nemzetközi szaknyelvi oktatóanyag fejlesztésének folyamata – a nem-nyelvész szakemberek szerepe. In: *PORTA LINGUA 2020: Szaknyelvoktatás és -kutatás nemzetközi kontextusban* Budapest, SZOKOE 2020 1785-2420 (forthcoming)

- Borszéki, Judit: The Definition of Specific-Purpose English Language Competences Needed in Border Control and their Development Potentials II. English for Border and Coast Guards: Specific-Purpose English Language Skills and the FRONTEX Tools Designed for their Development – Level A2/B1. *Magyar Rendészet* 2018/5. 139–175
- Borszéki, Judit: Az English for Border and Coast Guards című nemzetközi szaknyelvi oktatóanyag fejlesztésének folyamata – a nem-nyelvész szakemberek szerepe. In: *PORTA LINGUA 2020: Szaknyelvoktatás és -kutatás nemzetközi kontextusban* Budapest, SZOKOE 2020 1785–2420 (forthcoming) Available: <https://doi.org/10.48040/PL.2020.19>
- Council of Europe, Language Policy Division (2001): *The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Strasbourg. Available: www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_en.pdf
- FRONTEX: *Common Core Curriculum for Border and Coast Guard Basic Training in the EU*. Warsaw, 2017, 37 Available: <https://doi.org/10.2819/829367>
- FRONTEX: *Course Outline – English Communication for Border and Coast Guarding Level 2* 2019 (Manuscript)
- FRONTEX: *English Communication for Border and Coast Guards online course Level 2* 2020 (Manuscript)
- FRONTEX: *Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding, Vol. I*. Warsaw, 2015. 40
- Kiss, Lajos: A FRONTEX és a határőr tisztképzés; In: Varga, János (ed.): *A határrendészeti tisztképzés negyedszázada*, Budapest, Dialóg Campus Kiadó 2017. 55–67
- Uricska, Erna: Közösségi rendészet – közösségi média, Elméleti háttér és a rendészeti digilektus fogalmának bevezetése. *Magyar Rendészet* 2020/2. Available: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.2.8>
- Ürmösné Simon, Gabriella: A nemekközötti lingvisztikai eltérések In: *Tavaszi szél konferenciakötet*, Pécs, Doktoranduszok Országos Szövetsége 2011
- Ürmösné Simon, Gabriella: Gender, szubkultúrák, genderpragmatika. In: *Transzdiszciplináris üdvözetek Lengyel Zsolt számára*. Budapest–Veszprém, Gondolat, 2014
- Ürmösné Simon, Gabriella: A Case Study Based on a Spontaneous Discourse of Greek–Hungarian Bilinguals in Respect of Interjections, Swear Words and Syntactical Mistakes, as Regards Gender. *Magyar Rendészet*. 2017/4
- Varga, János: International training cooperation for Schengen-compatible border security. In: NISPAcee (ed.) *Government vs. Governance in Central and Eastern Europe: From Pre-Weberianism to Neo-Weberianism? Presented Papers from the 22nd NISPAcee Annual Conference*. Bratislava, NISPAcee, 2014. 10–20.
- Varga, János: A nemzetközi együttműködés lehetőségei az illegális migráció rendőrségi kezelésében. In: Hautzinger, Zoltán (ed.): *Migráció és rendészet*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, 2015. 231–240

Webpage (for the Appendices):

<https://sites.google.com/site/tetutor/course-materials>

ABSZTRAKT

Az angol határrendészeti szaknyelvi kompetenciák meghatározása, fejlesztésük lehetőségei

III. Angol határrendészeti szaknyelv: Angol szaknyelvi készségek és a fejlesztésüket célzó Frontex-eszközök - B2 szint

BORSZÉKI Judit

A cikksorozat célja, hogy bemutassa a szaknyelvi kommunikatív kompetenciákkal kapcsolatos, napjainkban használt nyelvészeti, nyelvpedagógiai módszereket, majd ezeket az angol határrendészeti szaknyelvre alkalmazva feltárja az angol határrendészeti szaknyelvi képzések által kialakítandó kompetenciákat és fejlesztésük lehetőségeit.

Az első részben a szerző a szaknyelvi kompetenciák meghatározásához kapcsolódó dilemmákkal és módszerekkel foglalkozott. A második és harmadik részben azt igyekszik bizonyítani, hogy a jelenleg is folyó, *English Communication for Border and Coast Guards* elnevezésű Frontex-projekt jól illusztrálja, hogy a szükségletelemzés módszereinek új megközelítése miként használható az uniós határellenőrzéshez szükséges angol nyelvi készségek meghatározásához. A határőrök által előállított autentikus nyelvi anyag és a Közös Európai Referenciakeret felhasználásával kísérletet tesz arra, hogy az alkalmazott nyelvészeti kategóriáknak megfelelően meghatározza a határőrök munkájához szükséges, különféle szintű angol szaknyelvi kompetenciákat. A második cikk az alapfokú³⁰ (A2/B1) határrendészeti szaknyelvi készségekkel foglalkozik, míg jelen közlemény, a cikksorozat harmadik része a B2 szintű szakmai nyelvi készségeket tárgyalja.

Kulcsszavak: angol szaknyelv, határőrök és parti őrök képzése, Frontex, online tanfolyam, kommunikatív nyelvi kompetenciák, nyelvi, szociolingvisztikai, pragmatikai kompetenciák

³⁰ Ez a magyar akkreditált nyelvvizsgarendszerek szintmeghatározásának megfelelő név, amely eltér a nemzetközi angolnyelv-oktatásban használt terminustól.

A modern technológia kihívásai az egyetemi oktatásban

NAGY Zoltán András¹

Napjaink felgyorsult technikai-technológiai fejlődése új kihívásokat jelent a társadalomban. Az egyetemet elhagyó fiataloknak – bármely egyetemen, karon végezzenek is – a napi gazdasági, politikai, technológiai realitásokkal és a jövő ránk váró kihívásaival, az új technológiák lényegével, az erre adott, adható jogi válaszokkal tisztában kell lenniük.

A jelenben szerzett, általunk átadott ismeretekre, saját kutatómunkájának eredményeire, tájékozottságára alapozva tud majdan lépést tartani a jövőbeni kihívásokkal, amivel munkája során szembesülhet. A technikai-technológiai újdonságok pedig a mindennapi rendészeti tevékenységet közvetlenül érintik, akár mint alkalmazott eszközt munkájuk során, vagy a technikai-technológiai megoldásokkal való visszaélés lehetőségét.

Kulcsszavak: internet, drón, 3D, Internet of Things, virtuális valuták

Bevezetés

Az egyetemet elhagyó fiataloknak – bármely egyetemen, karon végezzenek is – a napi gazdasági, politikai, technológiai realitásokkal és a jövő ránk váró kihívásaival, az új technológiák lényegével, az erre adott és adható jogi válaszokkal tisztában kell lenniük. A jelenben szerzett, általunk átadott ismeretekre, saját kutatómunkájának eredményeire, tájékozottságára alapozva tud majdan lépést tartani a jövőbeni kihívásokkal, amelyekkel munkája során szembesülhet.

A Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának hallgatói jellemzően jogalkalmazók lesznek, sőt vezetőként, parancsnokként fokozott felelősségük kell hogy legyen abban, hogy napjaink kérdéseivel tisztában legyenek és tudásukat, ismereteiket beosztottjaikkal is megosszák. A technikai-technológiai újdonságok pedig a mindennapi rendészeti tevékenységet közvetlenül érintik, úgymint alkalmazott

¹ Dr. habil. Nagy Zoltán András, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék, egyetemi docens.
Zoltán András Nagy PhD, habil., University of Public Service Department of Criminal Investigation Economy Protection and Cybercrime Prevention, Assistant Professor.
E-mail: nagy.zoltan.andras@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6888-9059>

eszközt munkájuk során, illetve a technikai-technológiai megoldásokkal való visszaélés lehetőségét.²

STEM és SMAC

Nézzük először az oktatási rendszert érintő kihívásokra adott lehetséges válaszokat. Napjaink oktatással foglalkozó szakirodalmában két rövidítés olvasható leggyakrabban:

„STEM” és „SMAC”.

A STEM kifejezést először 2011-ben használta Judith A. Ramaley biológus, aki az Amerikai Egyesült Államok Természettudományi Intézetének vezetőjeként dolgozott.

A „STEM” a mit oktassunk³ és a „SMAC” mire készítsük fel a diákokat, hallgatókat. Már előre jelezzük azt, hogy e követelmények az ipar, a kereskedelem, a gazdasági-pénzügyi szféra igényeit tükrözik, ám elemei hasznosíthatók.

A „STEM” a *science, technology, engineering, mathematic* – szavak kezdőbetűje.⁴ A STEM-et a tradicionális természettudománytól és a matematikai oktatástól egy egyes tanulási környezet jellemzi, amely megmutatja a hallgatónak, hogy ez a tudományos módszer hogyan alkalmazható a mindennapi életben. A STEM-módszer célja, hogy ismereteket és készségeket hozzon a problémák megoldására, megtanítsa értelmezni, értékelni információkat, és tudja, hogyan kell az információkat, bizonyítékokat összegyűjteni és értékelni a döntéshozatalhoz. Nézzük, hogy milyen készséget kívánnak – általában – a természettudományok:

- a legfontosabb a problémamegoldó készség,
- a kreativitás,
- a kritikus elemzés képessége,
- a csapatmunka,
- az önálló gondolkodás,
- a kezdeményezőkészség,
- a közlés technikája (magabiztossága),
- a digitális írástudás.

E képességek, készségek kivétel nélkül nélkülözhetetlenek bármely tudományban, a gazdasági szférákban, nem utolsósorban a rendőri munka során.

² Boda József – Dobák Imre: A nemzetbiztonság technikai kihívásai a 21. században. In Boda József – Dobák Imre (szerk.): *A technikai-műszaki nemzetbiztonsági szolgálatok és feladatok jelentősége a 21. században*. Budapest, Nemzeti Közszerkeleti Egyetem, 2015. 17–25.; Dornfeld László: A kiberbűnözés elleni küzdelem kihívásai. *Diskurzus*, 5. (2015) ksz. 27–35.

Marc Goodman: *Future Crime*. London, Corgi Books, 2015. 253–424.

³ David W. White: What is STEM Education and Why is it Important? *Florida Association of Teacher Educators Journal*, 1. (2014), 14. 1–9.

⁴ Government of Western Australia, Department of Education: *What is STEM?* é. n.

A kiképzés, majd valamennyi stúdium oktatása során e képességekre fel kell készítenünk hallgatóinkat az adott oktatási tananyaggal adekvátan, hiszen munkájukban e kompetenciák nélkülözhetetlenek. Például a bűnügyi felderítések során az elemzés, a kreativitás (a corpus delictiből felépíteni egy tényállást vagy verziókat felállítani stb.), de a sikeres nyomozás egyik „motorja” lehet az önálló gondolkodás is, a közlés magabiztossága, meggyőző volta a büntetőeljárások résztvevőivel (gyanúsítottal, ügyvédjével vagy az ügyésszel stb.) szemben a sikeres munka betetőzése.

A digitális képességek fontossága, azok eredményes elsajátítása a 21. században már alapvető követelmény.

A technológia folyamatos fejlődése megváltoztatja, sőt kikényszeríti a naprakész tudást, az élethosszig tanulás követelményét.

A „mire készítsük fel a hallgatókat, diákokat” kérdésre a „SMAC” jelenti a választ, amely rövidítése a *Social Media* (közösségi média), *Mobile* (mobileszközök), *Analytics* (elemzés készsége), *Cloud* (felhőszolgáltatás) angol szavaknak.⁵

A rendőrséget mint korábban konzervatív, a változásokat lassan követő szervezetet többek között a technikai-technológiai fejlődés készletti innovációra. A kriminalisztika területén látványos újítások, eszközök váltak a mindennapi munka részévé, a bűnügyi elemzések (profilalkotás, kriminális predikciós előrejelzések, adatbázisok az egyedi bűnelkövetésekről, elkövetési módokról, használt eszközökről, személyekről stb.) segítik a munkánkat, és folyamatosan születnek új módszerek a bűnfelderítésben, bűnmegelőzésben.

A SMAC a rendészettudományban is iránymutató, ha a rendőrség munkáját, e területekről származó tapasztalatait adekvát módon építjük be mindennapi tevékenységünkbe.

A közösségi média (*social media*) megteremtette és még inkább kiszélesíti a kommunikációt a lakosság felé és vice versa:

- az ügyfélkapcsolatok lehetősége bővíthető (lenne); gyülekezések bejelentését, azok ügyintézését, okiratok benyújtását, elintézését, a bűncselekmények feljelentését, egyes eljárási cselekmények lebonyolítását stb. modernizálja és egyben meggyorsíthatja;
- tájékoztatás a rendőri szervek eléréséről, címeiről, telefonszámairól, a panasznapok (ügyfélszolgálat) helyéről, idejéről, a nyilvános e-mail-címeiről (ezek klaszterikus Open Data);
- a lakosságtól történő segítségkérések fóruma lehet, körözésekről, eltűnt személyekről, dolgokról (ékszerek, műtárgyak, nagy értékű autók stb.) történő információkérés;
- a lakosság tájékoztatására is megnyílt a lehetőség; a bűnfelderítésről, annak eredményességéről, az újonnan megjelent bűncselekményekről, azok elkövetésének módjairól, újfajta csalásokról azok megelőzéséről stb.;

⁵ Hafedh Ibrahim Alfouzan: Introduction to SMAC – Social Mobile Analytics and Cloud. *International Journal of Scientific & Engineering Research*, 6. (2015), 9. 128–130.

- ha jól használjuk az internetes közösségi felületeket, eredményesebb toborzó-munkát is végezhetünk (napjaink aggasztó létszámproblémáit enyhítendő).

Mindezek a rendőri munka átláthatóságát, a bizalom megtartását erősítik és segíthetik.

A *mobileszközök* (mobiltelefonok, laptopok, tabletek, külső adattárolók stb.) alkalmazása gyorsabbá, könnyebbé teszi mindennapi tevékenységünket, a kommunikációt, gyorsabb, helyhez nem kötött hozzáférést biztosít az információkhoz, növelheti a reakcióképességet, nem mellesleg csökkenti, csökkentheti a papírmunkát. Ugyanakkor a mobileszközök a bűnözés területén is jelen vannak, amelyek bűncselekmények bizonyítékait hordozzák, és ezek speciális ismereteket követelnek, amelyeket meg kell tanulnunk.

Az elemzés (*analytics*) képessége lehetőséget kínál a különféle forrásokból előállított adatok elemzésére, különböző verziók közüli választásra a döntés-előkészítéshez, majd a döntéshez. Az elemzést segítik az adatbázisok, amelyek akár a mobileszközön, akár az interneten elérhetők.

A felhőszolgáltatás (*cloud service*) megszünteti a földrajzi akadályokat, és segít az információk tárolásában és elérésében, támogatva a közös munkát. Az egyes tagok munkáikat a felhőben tárolhatják, majd később feldolgozhatják, továbbírhatják stb.

Karunkon a „mit oktassunk?” tantárgyi tematikája kötött, jogszabályok által behatárolt.

A STEM és SMAC mint oktatási-kutatási irányok, „jelszavak” természettudományra, gazdasági-üzleti folyamatok hatékonyságára (profitabilitásának növelésére) szabott, ami egyfelől felhívja a figyelmet a technológiai fejlődés figyelemmel kísérésének fontosságára, trendjére – „meghajolva” e tendencia előtt, annak prioritására a társadalmi fejlődésben –, másfelől módszerei, eszközei átültethetők a társadalomtudományokra is, példákat említve az elemző munka, a digitális írástudás, a csapatmunka, kreativitás fontosságára, illetve eszközrendszerére, a mobileszközök, felhőszolgáltatás ismeretére, ezzel kapcsolatos problémákra, a közösségi média lehetőségeire.

A modern technológia által kikényszerített kihívásokkal, egyszersmind a modern technológiákkal meg kell ismertetnünk a hallgatókat és megértetni azt, hogy a technológia fejlődése folyamatos lesz, és újabb és újabb problémát vet fel a jogalkalmazás minden szintjén, így a büntető jogalkalmazásban is.⁶

Fontos leszögezni, hogy nem szükséges és nem is lehet cél az, hogy egyes technikai-technológiai megoldások, eszközök működésének minden apró részletét mérnöki-számítástechnikai alapossággal ismerjük, elegendő megérteni a folyamatot, annak hatását, eredményét, és ha szükséges, a jog görcsövén keresztül nézni, elemezni, minősíteni.

⁶ Mezei Kitti – Nagy Zoltán: *Az informatikai bűncselekmények*. Egyetemi jegyzet, Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2017. 30–63.; Miskolczi Barna – Szathmáry Zoltán: *Büntetőjogi kérdések az információk korában*. Budapest, HVG-ORAC, 2018. 145–165., 166–174.

Nem kell tudni, hogy a hackinget („elektronikus betörést”) hogyan és milyen módszerrel követték el, de azt tudni kell, hogy mit jelent egy jogosulatlan belépés a számítástechnikai rendszerbe. Nem kell részletesen ismernünk a 3D-s nyomtatás minden egyes munkafázisát, de azt tudnunk kell, hogy a technológiával a szabadalmi jogok sérülnek vagy azt, hogy fegyver előállítására is alkalmas a technológia.

Illusztrációk a bűnügyi tudományokat érintő kihívásokra

A technológiai fejlődés okán a bűnügyi tudományokat érő új kihívások közül a büntető anyagi jogot és a kriminalisztikát említjük, és ez utóbbi kapcsán a büntető eljárásjog kikerülhetetlen.⁷

A büntető anyagi jogban, a jogsértések, bűncselekmények minősítése az elektronikus adatok ellen végrehajtott támadások okán jelentik a nehézséget. A személyiségi jogot érintő adatok védelmét meg kellett teremteni, ugyanakkor a közérdekű adatok nyilvános elérése szintén kötelezettség. A virtuális térben való elkövetés lényegének megértése sem minden esetben volt egyszerű. A számítógéppel végrehajtott csalás tényállását 1994-ben megalkották, 1996-ban, 1999-ben és 2001-ben módosították. A sok módosítást követően a 2012-es Btk. a 375. §-ban, egy a tradicionális csalástól különböző bűncselekményként szabályozta az „Információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás” bűncselekményét. A jogalkotói felismerés sem késhet, követniük kell a napi tendenciákat, hiszen ez visszaveti a jogalkalmazók munkáját.

Jelezzük, hogy a közérdekű üzem és a kritikus infrastruktúra fogalma részben fedi át egymást,⁸ így a kritikus infrastruktúra elleni támadás büntetőjogi minősítése – *horribile dictu* – akár enyhébb is lehet, mint a közérdekű üzem elleni kibertámadásé (ez minősített esetként szerepel), és e két körön kívül eső szerverek elleni támadásként – alapesetként is – lehetséges az értékelése (például az egészségügy vagy a közigazgatás intézményei). Holott, elvitathatatlan fontosságú a kritikus infrastruktúrák kiemelt jogi, így büntetőjogi védelme.

A kriminalisztikában is új kérdéseket vetett és vet fel az új technológia. Gondoljunk a valós, illetve a virtuális térben megjelenő bűncselekmények nyomozásával kapcsolatos különbségekre.

A valós térben elkövetett bűncselekmények nyomai, bizonyítékai közvetlenül érzékelhetők, láthatók a személyi sérülés nyomai, a megrongált vagyontárgyak, vagy éppen hiányoznak ezek a dolgok, mert ellopták, elrabolták azokat. Azaz, mint a bűncselekmény elkövetési tárgyai, a bűncselekményre utaló bizonyítékok közvetlenül

⁷ Gyarakai Réka: *A számítógépes bűnözés nyomozásának problémái*. Doktori értekezés, Pécs, 2019.; Parti Katalin – Kiss Tibor: *Informatikai bűnözés*. In Borbíró Andrea et alii (szerk.): *Kriminológia*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 491–517.; Simon Béla: *Csúcstechnológiai bűnözés és nyomozása*. Egyetemi jegyzet. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, 2012. 5–210.

⁸ Vö. a Kritikus Infrastruktúra Védelem Nemzeti Programjáról szóló 2080/2008. (VI. 30.) Korm. határozat 3.3. pontját és a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. tv. 459. § 21. pontjával.

érzékelhető. Ezzel szemben az elektronikus adatok csak más technikai eszköz alkalmazása révén tehetőek láthatóvá, nyernek értelmet.

Nem kevés problémát okoz az is, hogy a virtuális térben a sértett nem észleli a támadást, ez növeli a látenciát, és késlelteti a nyomozásuk megindulását.

Meg kell értenünk és fel is kell készülnünk arra, hogy a sértett lényegesen kevesebb információt tud nyújtani egy kibertámadásról, mint amikor a valós térben *face to face* találkozott az elkövetővel, a támadás motívumának, célzatának, a szóba jöhető elkövetők és más körülmények feltárása nagyon fontos kiindulási alapja lehet egy sikeres nyomozásnak.

El kell sajátítani azt a képességet is, hogy a számítástechnikai adatok fellelése (a kutatás), sértetlenségének biztosítása érdekében rögzítésük, a különböző technikai eszközök lefoglalása, továbbá a technikai eszközök kezelése szakmai felkészültséget igényel, amelyet el kell sajátítani az egyetemi vagy más szakmai képzéseken.

Szükséges az informatika közös nyelvének, az angol nyelvnek viszonylag jó szintű ismerete is.

Illusztrációként – természetesen a teljesség igénye nélkül – lássunk néhány új esz- közt, új lehetőséget, amelyek jelzik napjainak technikai-technológiai fejlődését.

A 3D nyomtatás

A 3 dimenzióban történő nyomtatás még a harmadik ipari forradalom vívmánya.⁹ Ahogy az első ipari forradalomban a gőzgép mobilitásával kiváltották a helyhez kötött vízenergiát, ma a 3D nyomtatás olyan mobil megoldás, amely a termelést, szervizelést akár a megrendelőhöz is viheti. Ezzel az additív (hozzáadott, építkező) technológiával manuálisan létre nem hozható (mert nem lehet kézzel kivágni, reszelni, formázni stb.) eszközöket, tárgyakat, alkatrészeket, ezáltal egy mérnök „álmait”, ötleteit lehet megvalósítani, nem kötik meg a fizikai lehetőségek. Az emberi testbe illesztésbeli problémákat áthidaló protéziseket, hihetetlen látványvilágú képző- és iparművészeti alkotásokat tudnak létrehozni. Ma már az 1 milliméteres dísz tárgytól¹⁰ a házépítésig alkalmazzák a technológiát.

A *bionymtatás* olyan távlatokat nyit, amelyek az emberi szervek azonos genetikai állományból történő pótlása a kilökődés kockázatát nagymértékben csökkenti, remélhetőleg ki is zárja. Ez utóbbi még kísérleti stádiumban van. Hazánkban, Pécsen folynak kísérletek lombikban történő sejtenyésztés technológiájával.

⁹ Grad-Gyenge Anikó: A modern technológiák szerzői jogi és iparjogvédelmi kihívásai – különös tekintettel a fájlcsereire, a felhő-programozásra és a 3D nyomtatókra. In Tóth András (szerk.): *Technológia jog: Új globális technológiák jogi kihívásai*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2016. 98–115.; Klaus Schwab: *The Fourth Industrial Revolution*. Penguin Random House, 2017. 161., 167.

Nagy Zoltán András: A 3D nyomtatás, mint a jogrendszer érintő új kihívás. *Magyar Jog*, 61. (2017), 10. 613–621.; Bibi van den Berg – Simone van der Hof – Eleni Kosta (eds.): *3D Printing, Legal, Philosophical and Economic Dimension*. The Hague, Asser Press – Springer, 2016. 13–16.

¹⁰ Tudománypláza: *Egy milliméter nagyságú Dávid szobor*. 2019.

A 3D nyomtatás kapcsán felmerülő jogi problémák közül kiemeljük, mivel a technológia lehetővé teszi tárgyak reprodukálását is, így bármely szabadalmi, mintaoltalmi, termék know-how, szerzői jogi sérelmének a lehetőségét magában rejt. A költséges befektetés árán létrehozott új találmányok, újítások, alkatrészek is engedélyek nélkül előállíthatók, sorozatgyártásba bevonhatók, majd értékesíthetők. Mivel (a beteg terápiájához szabott vagy ritka) gyógyszerek házilagos előállítása is megoldott, akkor kábítószeres is előállíthatók, bármilyen összetevőkkel és az összetevők módosításával is. Végül, de nem utolsósorban a *legmodernebb fegyverek is előállíthatók titokban, kontrollálhatatlanul*. A bűnözői és terroristacsoportoknak olyan eszközpark kerülhet birtokába, amely a házilagos kivitelezés miatt ellenőrizhetetlen, jól rejtethető, titkolható a hatóságok, szakszolgálatok elől. Ennek megakadályozásában komoly szerep hárul a törvényhozásra.

Drónok (quadrocopterek)

Ugyanígy a törvényhozásra vár a jelenleg szabályok, kötöttségek nélkül a fejünk felett röpködő drónok használatának, használóinak megregulázása is.¹¹

A drónok alkalmasak a levegőben, távirányítással röpködni. Ezáltal lehetővé válik távoli fényképek, filmek készítése azokról az objektumokról, tevékenységekről, amelyeket magas falak, kerítések vagy más védelmi berendezések óvnak az avatatlan kíváncsiskodók elől.

A drónok alkalmasak egyfelől üzleti titkok (például zárt területen gyártási, logisztikai folyamatokat, gépeket, munkaerőt megfigyelve információkat stb.) kifürkészni, katasztrófaterületeken fényképeket, videófelvételeket készíteni, másfelől felhasználhatók a drónok a rendezvények, ünnepségek, sportesemények megzavarására, terrortámadás végrehajtására (jelezte a 2019. szeptemberi nagy kárt okozó támadás a szaúd-arábiai olajmezők ellen). Nem utolsósorban magánszféránkat is sértetik a drónok által készített fénykép- vagy videófelvételek (magántitkainkat stb.).

A katonai felhasználású drónok alkalmasak távközlési kapcsolatok kiépítésére, rádiótechnikai átjátszásra, rádióelektronikai zavarásra, továbbá zavarórepülés végrehajtására és kamikázetípusú célra repüléshez.

Az Európai Bizottság 2019. március 12-én az egész Európai Unióra kiterjedő szabályokat fogadott el a drónokra vonatkozó műszaki követelmények meghatározásáról. Az Európai Repülésbiztonsági Ügynökség (EASA) rendeletével összhangban az új szabályok rögzítik a biztonság, a védelem és a magánélet védelmének, valamint a személyes adatok védelmének alapelveit. Célja továbbá a bürokrácia csökkentése és az innováció ösztönzése, hiszen számtalan előnye van a drónok alkalmazásának (biztonsági

¹¹ Gyarakai Réka: A drónok használatának hazai szabályozása. *Magyar Rendészet*, 16. (2016), 1. 43–54.; Gyarakai Réka – Rottler Violetta: Drónok kora – személy és vagyonbiztonság a XXI. században. In Bányász Péter – Kiss Dávid – Orbók Ákos (szerk.): *A Tudomány kapujában*. Konferenciakötet. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 2016. 108.

funkciók ellátására, például rendezvények esetében, katasztrófhelyzetben az elhárításban, ezek rögzítésében, mezőgazdaságban öntözésre, terményfigyelésre, áruszállításra stb.).

A rendelet kiküszöböli azokat a szabályokat is, amelyek elfojthatják a vállalkozást. Az EU-s norma alapján, Magyarországon is hamarosan megjelenik a drónokra vonatkozó törvényi szabályozás, amely remélhetőleg sok kérdést tisztáz. Ugyanakkor a rendészet számára külön kihívás a jogellenesen használt drónok kiiktatásának, a *drónelhárításnak problémája*.

Internet of Things (IoT)

Ma már természetes, ha az emberek az interneten keresztül kommunikálnak, hiszen erre született. Innen már csak egy lépés a hálózatba kapcsolt eszközök kommunikációja is. Az IoT kapcsolatot teremt az intelligens eszközök és a helyi, központi vagy felhőalapú rendszerek között. A vállalatok alkalmazzák az IoT-technológiát a gyártásban, a szállításban és a logisztikában, a közművekben. Így intelligens gyárak, okos olaj- és gázmezők, intelligens hajók, önvezető járművek (IoV), intelligens kórházak stb. működnek napjainkban. A gyárakban a robotizált gyártás során az eszközök kommunikációja megteremthető, ezáltal hatékonyabbá, gördülékenyebbé válhat a termelés, az alkatrészellátástól, a késztermék előállításán át a csomagolásig, a kiszállításig tartó folyamatban felmerülő hiba, elakadás (alkatrészhiány, robotok, eszközök meghibásodása stb.) azonnal észlelhető, korrigálható. A városban parkolók és az autók közötti kommunikáció jelzi, hogy hol, melyik parkolóban van még hely, az lefoglalható előre, a kórházakban a gyógyszerrendelések és -adagolások az IoT segítségével folyamatossá válhatnak. Az IoT-technológia lehetőség a fogyasztók számára a környezetvédelemben, a háztartásban (gáz-, villanyórák és a szolgáltatók között hálózati kapcsolat lehetővé teszi a fogyasztás leolvasását és nekünk már csak fizetni kell, távolról vezérelhetjük a lakás hűtését-fűtését, a sütők beindítását, ahogy közelítünk haza, hűtőgépünk árut rendelhet, ha érzékeli, hogy valamely termék kifogyott, stb.).

Hackingtámadással különösen fenyegetetté válnak az IoT- és az IoV-hálózatok, mivel minden az internethez csatlakoztatott eszközt veszélyeztet egy hackertámadás. Minél több eszköz kapcsolódik a hálózathoz, annál inkább kitett nemcsak az eszköz, hanem az egész hálózat is egy ilyen támadásnak. A hálózatba történő jogosulatlan belépéssel károk idézhetők elő, a termelési-logisztikai folyamatok megbénításától az okos otthonokban a riasztó kikapcsolásán, a tüzesetek előidézésén át az önvezető járművek baleseteinek okozásáig (fékrendszer, sebesség manipulálásával).

A felhőszolgáltatás

A harmadik ipari forradalomhoz köthető az adattárolás és -hozzáférés új mód-szere. A növekvő adatmennyiség tárolása, gyors elérése, nem utolsósorban a hardver mértének csökkenése, az internet egyre nagyobb elterjedtsége hívta életre azt az ötletet, majd üzletet, amely találkozott a felhasználók igényével is, hogy tudniillik a felhasználók nem saját számítógépeiken tárolják az adataikat, sőt ma már a programjaikat sem, hanem egy úgynevezett felhőszolgáltatónál.

A felhőszolgáltatás (*cloud computing*) napjaink olyan új technikai megoldása, amely tehermentesíti a felhasználót attól, hogy nagy mennyiségű adatot tároljon, illetve különböző programokat telepítsen a számítógépére.

A felhőalapú szolgáltatások népszerűsége, száma növekszik (kereskedelmi szolgáltatások, például Amazon, E-bay). A szerverek személyes adatokat is tárolhatnak (például bankkártyaszámokat, Gmail- és más e-mail-kliens címeket, nagy kártyatár-saságok adatait stb.). A felhasználó által előállított információk (szövegek, képek) kerülhetnek ilyen tárhelyekre (például Dropbox, Evernote). E technikai megoldásnak következménye, hogy a bűnözés is áttérjed a felhőre. Az Operation High Roller csalás olyan támadás volt, amely egy malware segítségével kiiktatta a PIN-es és chipes azonosításokat.¹²

A felhőszolgáltatás számtalan előnnyel kecsegtet, lehetővé teszi azt, hogy a felhasználók az adataikhoz, programokhoz, feladatok végrehajtása céljából a világ bármely pontjáról hozzáférhetnek. A felhasználó adatai nem vesznek el, nem kell aggodnia, hogy számítógépe, adathordozói tönkremennek, adatait letörli véletlenül, villámcsapás éri az elektromos hálózatot, így a számítógépet is stb. Jogtisztá programok legfrissebb verziói találhatóak ott meg, amelyek garantáltan vírusmentesek, a szolgáltatás gyors és biztonságos. A felhasználó több platformot tud egyesíteni munkája végzéséhez (például munkahelyén, utazása során és másutt a saját számítógépén, laptopján, mobiltelefonján keletkező, előállított adatokat együtt tárolja, dolgozik azokkal).

A felhőben tárolt adatokhoz (cikkek, tanulmányok, konferencia-előadások stb.) a felhasználó bármikor és bárhol hozzáférhet, ahol van internetkapcsolat. De a felhők közvetítik azt a kommunikációt is, amelyek emberek és emberek, emberek és gépek, gépek és gépek között zajlanak. Ismerjük meg és használjuk bátran a felhőszolgáltatás lehetőségeit tanulmányaink és munkánk során. Ugyanakkor nyomozás során a felhőszolgáltatók *együttműködési készsége vagy annak hiánya* a rendészet eredményes munkáját nem kis mértékben befolyásolja. Gondoljunk arra, ha a felhőszolgáltató elzárkózik a hatóság által kért információ megadásától.

¹² McAfee: *Operation High Roller Raises Financial Fraud Stakes*. 2012.

Bitcoin és egyéb altcoinok

A virtuális valuták létrejötte összefügg a mindig új megoldás utáni kutatás igényével és a pénzügyi szféra iránti bizalom megrendülésével. A hagyományos bankrendszer gyengeségei, illetve szabályozó szerepe kiiktatásának ötletéből született, a 2008-as gazdasági válságot követően „bocsátották ki” 2009. január 3-án az első virtuális valutát, a Bitcoin, amit Satoshi Nakamoto néven talált ki egy felhasználó.

A cél a készpénz mellőzésével, az elektronikus adatokkal végzett internet banking és más szolgáltatások, vásárlások megkönnyítése, nem utolsósorban elrejtése, kontrollálhatatlanná tétele. Rögtön tegyük hozzá, hogy nem szükséges pénzben gondolkodni, az ugyanígy értékpapír is lehet.

Népszerűségük titka éppen abban rejlik, hogy a nemzeti bankoktól függetlenek, jellemzően decentralizáltak, konverziós költségeik nincsenek, továbbá a digitális valuták hamisíthatatlanok, valódi valutára vagy más virtuális valutára válthatók. A pénzügyi műveletek nyilvánosak, valamennyi a rendszerbe kapcsolódó felhasználó láthatja valamennyi tranzakciót. Emellett a felhasználók anonimok maradhatnak, nincs személyiséglopás. További előnyként említhetjük, hogy a tranzakcióban részt vevő felhasználók egyenrangúak, amely a valós térbeli pénzügyi intézmény és ügyfél kapcsolatban de jure deklarált, ám de facto hogy maga után kívánnivalót, sőt a magyar pénzügyi békéltető intézmény eddigi működése sem nevezhető ügyfélpártinak. A hálózatban tranzakciókat lehet lebonyolítani anélkül, hogy azok bármelyik résztvevőjében – eladóban, vevőben vagy a bankban – meg kellene bízni. A bizalmat a rendszer matematikai alapjai helyettesítik: minden egyes Bitcoin egyedi, tehát nem lehet őket hamisítani. A tranzakció gyorsan végrehajtható, illetve nem visszavonható.

A rendszert használók egy azonosító számsort látnak – ismételjük –, anélkül, hogy a mögöttük álló felhasználó beazonosítható lenne. Ma már a virtuális valuta „pénztárcája” sem szükségszerű, hogy a felhasználó számítógépén, laptopján, mobiltelefonján legyen. A „pénztárca” a „felhőben” tárolható, így semmi nyoma sincs annak, hogy az adott felhasználó rendelkezik-e virtuális valutával, pláne annak, hogy mit ad el, mit vásárol, bűncselekményből származó pénzt tisztára mosott-e, vagy sem, „vásárolt-e” fegyvert, kábítószer, hamis okiratot, vagy sem, adott-e vagy vett-e pornográf, pedofil tartalmakat, bérelt-e „gyilkost”, vagy sem, igénybe vett-e botnet hálózatot egy terheléses támadás indításához, stb.

Oktatási modellek

A modern technológiák megjelenése és térhódítása kiélezte a világban eltérő oktatási szisztémák közötti különbséget. Napjainak oktatási modelljei megérnek néhány gondolatot:

A készség alapú oktatás (*Skill Based Education*): különösen a középfokú és az egyetemi képzésben a hallgató készségeinek kibontakoztatása céljával csapatmunkára,

önálló gondolkodásra, független kutatásra, a reális önértékelésre, problémamegoldásra, az idővel való gazdálkodásra, hatékony kommunikációra és kritikus vagy kreatív tevékenységekre történik felkészítés. Széles az oktatási spektrum és modern oktatási eszközök alkalmazása nyújt lehetőséget a készségek kifejlesztésére. Ebben a modellben leginkább a STEM-módszer működik. Ez az oktatási metódus az angol-szász országokban és Távol-Keleten elterjedt.

A másik modell, a jellemzően német oktatási modell a duális képzés, amely egy szakmára, szakterületre készít fel, arra koncentrál, jellemzően a gyakorlati képzést helyezi előtérbe. Az elméleti képzést csökkentve a képzés az oktatási intézményben, míg a gyakorlata a kijelölt vagy a választott partnerszervezetnél, üzemenél, gyárnál történik, folytatódik.

Az elméleti képzés kiegészül minden évben egy a szorgalmi időszakot követő szakmai – gyakorlati képzéssel. A magyarországi szakképzés ezt a modellt veszi át (többek között építve az autógyárak munkaerőigényeire), de az egyetemi képzések is jellemzően (szűkebb) szakmai orientációjúak.

A jogalkalmazói képzésben – vélhetően – a kettő valamiféle ötvözete lenne kívánatos.

Az elméleti és az adekvát (szakmai) gyakorlati képzéstől nem lehet eltekinteni, (analóg a duális képzéssel, bár nem nevezzük annak), ugyanakkor az önálló gondolkodás, kutatómunka és a problémák kisebb-nagyobb teammunkában való feldolgozása, például egy-egy szeminárium keretében, egy-egy jogeset, ismeretanyag kis csoportban történő feldolgozásában (akár több kis csoport ugyanazt az esetet, egymással replikázva).

Önálló kutatási feladat megoldása (például szemináriumi jegyet érő önálló kutatómunka, kisebb tanulmány készítése) növelné a hallgatói aktivitást.

Fontos célkitűzés kell hogy legyen a tananyag feldolgozásában a hallgatóknál már kézben levő technikai eszközök, önálló vagy interaktív kommunikációra bevonása a feladatmegoldásba, akár jogeset, szakirodalom keresésére, OSINT-feladatok végrehajtására. A hallgatói aktivitást növelné az is, hogy egy-egy jogeset, -jelenség kapcsán mit jelenítenének meg a hivatalos és web2 (és melyik közösségi média felületén?) nyilvánossága előtt?

Az önálló prezentációkészítés és annak előadása a hallgatótársak előtt szintén a hallgatói aktivitás, egyszersmind a modern eszközök irányába történő orientáció hatékony eszköze lehet.

Az egyetemen kívüli szakmai tevékenység/feladat végrehajtásában együtt ténykedés az idősebb vagy a már dolgozó rendőri vagy más szolgálatok állományával alapvető. Fontos és támogatandó törekvés, hogy már a kiképzés során, a feladatok végrehajtásában a hallgatóink együtt mozgása, az együtt ténykedésük domináljanak. Mindenki legyen tisztában saját és hallgatótársa feladatával, helyettesítve társát bármikor, bármilyen helyzetben.

Fontos lépés volt az NKE Rendészettudományi Karán a Belügyminisztérium támogatásával a kiber- és informatikai nyomozóképzés megindítása, amelynek fő

célkitűzése nemcsak a hagyományos bűncselekmények számítástechnikai érintettségével összefüggő nyomozásának, hanem a virtuális térben zajló bűncselekmények, sőt a jövő technológiai eszközei fel- és kihasználásával elkövetett bűncselekmények nyomozásának kriminálmotodikai szempontú oktatása is. A szakirányú képzés nap-pali és levelező munkarendben a 2020/21-es tanévben kezdődött.

Kiemelkedik a Rendészettudományi Karon a Szent György Szakkollégium tevékenysége, ahol konferenciákat, előadásokat szerveznek, kutatómunkát folytatnak, fontos szerepe van az ismeretek terjesztésében, a szakdolgozatokra felkészülés segítésében.

A szakkollégium legutóbbi konferenciája a 2020. november 30-án rendezett „XXI. század kiberbiztonsági kihívásai” címmel zajlott, számtalan hasznosítható előadással, felvetéssel a kiberbűnözés elleni fellépésről, a kiberbiztonság fokozásáról.

Hasznos lehet a valamennyi kar hallgatói számára nyitott választott szeminárium rendszer teljesebbé tétele egyetemünkön. A karok együttműködésére, együtt ténykedésére kiváló példa a Magyarországon egyedülálló Közös Gyakorlat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Alfouzan, Hafedh Ibrahim: Introduction to SMAC- Social Mobile Analytics and Cloud. *International Journal of Scientific & Engineering Research*, 6. (2015), 9. 128–130. Online: www.ijser.org/researchpaper/Introduction-to-SMAC-Social-Mobile-Analytics-and-Cloud.pdf
- Berg, Bibi van den – Simone van der Hof – Eleni Kosta (eds.): *3D Printing, Legal, Philosophical and Economic Dimension*. The Hague, Asser Press – Springer, 2016. Online: <https://doi.org/10.1007/978-94-6265-096-1>
- Boda József – Dobák Imre: A nemzetbiztonság technikai kihívásai a 21. században. In Boda József – Dobák Imre (szerk.): *A technikai-műszaki nemzetbiztonsági szolgálatok és feladatok jelentősége a 21. században*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2015. 17–25.
- Dornfeld László: A kiberbűnözés elleni küzdelem kihívásai. *Diskurzus*, 5. (2015), ksz. 27–35.
- Goodman, Marc: *Future Crime*. London, Corgi Books, 2015.
- Grad-Gyenge Anikó: A modern technológiák szerzői jogi és iparjogvédelmi kihívásai – különös tekintettel a fájlcsere, a felhő-programozásra és a 3D nyomtatókra. In Tóth András (szerk.): *Technológia jog: Új globális technológiák jogi kihívásai*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2016. 98–115.
- Gyaraki Réka: A drónok használatának hazai szabályozása. *Magyar Rendészet*, 16. (2016), 1. 43–54.
- Gyaraki Réka – Rottler Violetta: Drónok kora – személy és vagyonbiztonság a XXI. században. In Bányász Péter – Kiss Dávid – Orbók Ákos (szerk.): *A Tudomány kapujában*. Konferenciakötet. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 2016. 108.
- Gyaraki Réka: *A számítógépes bűnözés nyomozásának problémái*. Doktori értekezés, Pécs, 2019.
- Mezei Kitti – Nagy Zoltán: *Az informatikai bűncselekmények*. Egyetemi jegyzet, Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2017. 30–63.
- Miskolczi Barna – Szathmáry Zoltán: *Büntetőjogi kérdések az információk korában*. HVG-ORAC, 2018.
- Nagy Zoltán András: A 3D nyomtatás, mint a jogrendszer érintő új kihívás. *Magyar Jog*, 61. (2017), 10. 613–621.

- Parti Katalin: Az elektronikus hírközlési szolgáltatók együttműködési kötelezettsége a büntetőeljárás során a gyakorlat tükrében. *Belügyi Szemle*, 66. (2018), 23–35. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.10.2>
- Simon Béla: *Csúcstechnológiai bűnözés és nyomozása*. Egyetemi jegyzet. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, 2012.
- Simon Béla: A bűnüldözés előtt álló digitális kihívások. *Magyar Rendészet*, 17. (2017), 5. 83–104.
- Schwab, Klaus: *The Fourth Industrial Revolution*. Penguin Random House, 2017.
- White, David W.: What is STEM Education and Why is it Important? *Florida Association of Teacher Educators Journal*, 1. (2014), 14. 1–9. Online: www.researchgate.net/publication/264457053_What_is_STEM_education_and_why_is_it_important

Jogforrások

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

Internetes források

- Government of Western Australia, Department of Education: *What is STEM?* é. n. Online: www.education.wa.edu.au/what-is-stem
- McAfee: *Operation High Roller Raises Financial Fraud Stakes*. 2012. Online: www.mcafee.com/blogs/other-blogs/mcafee-labs/upping-the-financial-fraud-stakes-with-operation-high-roller/
- Tudománypláza: *Egy milliméter nagyságú Dávid szobor*. 2019. Online: <https://tudomanyplaza.hu/egy-millimeter-nagysagu-david-szobor/>

ABSTRACT

Challenges of Modern Technology in University Education

Zoltán András NAGY

Today's accelerated technical-technological development poses new challenges in society. Graduates need to be aware of the economic - political - technological realities and the challenges ahead. They must be aware of the essence of new technologies and the legal answers that can be given to them. The technological innovations have a direct impact on everyday law enforcement activities, as well as the tools used in their work and the potential for misuse of technical-technological solutions.

Keywords: *Internet, quadcopter, 3D, Internet of Things, virtual currencies*

Politikai és egyéb csatározások a Képviselőházban - a Képviselőházi Őrség megalakulása és szerepe

NAGY Tamás¹ - LIPPAI Zsolt²

A dualizmus korában a Képviselőház a politikai csatározások legfőbb színhelye volt, egy olyan hely, amelyet a publicisták általában csak „arénaként” emlegettek. Ez a megnevezés nem is állt olyan távol a valóságtól, mivel – különösen a korszak utolsó évtizedében – a házon belüli erőszak széles skálán mozgott, a verbális agressziótól egészen a fizikai erőszakig. Orvosolva ezt a problémát, megszületett egy önálló Őrség gondolata, amely 1913-ban kezdte meg működését, majd politikai és egyéb csatározások közepette formálódott. Létrehozását követően a Képviselőházi Őrség a korabeli rendvédelem egyik legfontosabb testületévé vált, amelynek hagyományait az ezredforduló utáni rendészet is felhasználta.

Kulcsszavak: Képviselőházi Őrség, dualizmus, rendvédelem, Fővárosi Rendőrség, gróf Tisza István, Országgyűlési Őrség

Bevezető gondolatok

A kiegyezéstől (1867) a tanácsköztársaság létrejöttéig (1919) tartó időszak több szempontból is érdekes része a magyar történelemnek. Ebben a közel fél évszázados időszakban, amit utólag dualizmus korának nevezünk, Magyarországot (Magyar Királyság) dinamikus fejlődés jellemezte, amely jelentős hatást gyakorolt vagy éppen átalakította hazánk gazdasági életét, bel- és külpolitikáját, valamint a társadalom szerkezetét is. A változó körülmények miatt az állam szerepvállalása is megváltozott, így a korábbi, feudális alapokon nyugvó állami berendezkedés is átalakult. Ez volt az a korszak, amelyben kialakult és megkezdte működését a polgári magyar állam.

¹ Dr. Nagy Tamás, r. főhadnagy, mb. kiemelt főnyomozó, Készenléti Rendőrség-Nemzeti Nyomozó Iroda, Kiberbűnözés Elleni Főosztály, Felderítő Osztály.

Tamás Nagy PhD, jur., police First Lieutenant, chief, investigator, Rapid Response and Special Police Services – National Bureau of Investigation, Cybercrime Department, Criminal Intelligence Division.

E-mail: nagy.tommike@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7230-2548>

² Lippai Zsolt Sándor r. alezredes, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék Rendészettudományi Doktori Iskola, doktorandusz mesteroktató.

Zsolt Lippai police lieutenant-colonel, assistant lecturer, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, PhD student.

E-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4211-2249>

A rendvédelem szempontjából ez az időszak azért is fontos, mivel a polgári állam kiépülése együtt járt a hazai rendvédelem fellendülésével. A formálódó közigazgatási rendszerre jellemző volt, hogy jelentős – a korszak elvárásainak megfelelő – intézményi átalakulások történtek, ami a rendvédelem esetében elsődlegesen új szervezetek és testületek létrehozását jelentette. A korszak egyik legfontosabb hozománya a Budapest-fővárosi Rendőrség létrehozása³ volt, amely egyúttal – decentralizált jellege ellenére – az állami rendőrség megteremtését is jelentette. A Fővárosi Rendőrség kiemelt szerepe mellett nem szabad megfeledkezni azonban arról sem, hogy ezekben az évtizedekben intézményesültek a korabeli rendvédelem meghatározó testületei. Ekkor jött létre például a Magyar Királyi Pénzügyőrség (1867), a Magyar Királyi Koronaőrség (1871), illetve a Magyar Királyi Csendőrség (1881) is.

A korszak rendvédelmi berendezkedésére jellemző, hogy a rendvédelmi feladatok integrált formában jelentek meg, ez azonban – a manapság jellemző felfogással ellentétben – nem kizárólagosságot, hanem az egyes szervek feladatok mentén történő szoros együttműködését jelentette.⁴ A legfontosabb testületek mellett a Magyar Királyság rendvédelmi szerveihez tartoztak az úgynevezett testőrségek, a büntetés-végrehajtás több lépcsőben – végül 1906-ban – intézményesült szerve, illetve a Képviselőházi Őrség is, vagyis a korszak végére mintegy kilenc rendvédelmi/rendfenntartó feladatot ellátó testület működött hazánkban. E szervezetek közül érdemes kiemelni a Képviselőházi Őrséget, amelyet egyedülálló módon a politikai csatározások hívtak életre és formáltak a létrehozását követő években.

Küzdelmek a politikai arénában

A Képviselőházi Őrség kapcsán elengedhetetlen annak tisztázása, hogy milyen formában is működött a magyar törvényhozás a dualizmus korában. Az 1867-es kiegyezéssel megszületett a dualista berendezkedésű Osztrák–Magyar Monarchia, amelynek országait az uralkodó személye (aki egy személyben osztrák császár és magyar király is), illetve a közös hadsereg és minisztériumok (külügy-, hadügy- és pénzügyminisztérium) kötötték össze. Az alkotmányos monarchiában mindkét ország saját kormányral és kétkamarás országgyűléssel rendelkezett, utóbbiak a fővárosokban, Bécsben és Budapesten üléseztek. A magyar törvényhozás két kamaráját a Főrendiház és a Képviselőház alkotta. A Képviselőház tagjait az egyéni választókerületekben megválasztott képviselők adták,⁵ a Főrendiház pedig rendi alapokon⁶ szervezett módon, a törvény⁷ által meghatározott, úgynevezett örökös tagokból állt. A két testület – kevés

³ 1881. évi XXI. törvénycikk a Budapest-fővárosi rendőrségről.

⁴ Parádi József: Integrált rendvédelem a polgári magyar államban 1867–1945. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 7. (2007), 72.

⁵ Ebbe beletartoztak a Fiume, illetve Horvát-Szlavónország által küldött képviselők is.

⁶ 1885. évi VII. törvénycikk a Főrendiház szervezetének módosításáról.

⁷ A hazánkban élő örökös jogú főúri családok névsorát az 1886. évi VIII. törvénycikk tartalmazta.

kivételtől eltekintve⁸ – külön ülésezett, a házak törvényalkotásban betöltött szerepe kapcsán pedig általánossá vált, hogy a tényleges politikai kezdeményezések a Képviselőházból indultak. A Képviselőház működése ebben az időszakban közel sem volt zavartalannak mondható, ami alapvetően két okra volt visszavehető: egyrészt a megosztott politikai környezetre, másrészt a Képviselőház működését szabályozó (ház)szabályok hiányos vagy ellentmondásos jellegére.

A politikai élet polarizáltságát az okozta, hogy az 1875 és 1918 közötti időszakban szinte végig azonos politikai csoportosulás irányította az országot, előbb Szabadelvű Párt, később pedig Nemzeti Munkáspárt néven.⁹ Az ellenzéki képviselők mozgásterét – e körülmény mellett – a kormányzó politikai párt erőszakos fellépése is jelentősen csökkentette, amelyre válaszul általánossá vált a törvényhozási munka különböző formában történő akadályozása, vagyis az obstrukció. A képviselők ilyen jellegű magatartását az is segítette, hogy a házszabályok a parlamenti tanácskozást három szakaszra osztották, amelyeket minden esetben szavazás követett: elsőként a napi-rendre tűzött törvényjavaslatok általános vitája zajlott, ezt követte a javaslatok részletes (sokszor paragrafusonként, esetleg betűnként történő tárgyalása), végül – többnyire a következő ülésnapon – a javaslat végső olvasata következett. A vita kapcsán kiemelt szerepe volt a képviselőház elnökének, aki rendre utasíthatta az országgyűlés tagjait, ha azok zavarták vagy akadályozták a viták nyugodt menetét. Az ellenzék – a házelnök által alkalmazható intézkedések ellenére – azonban a legtöbb esetben eredményesen blokkolta a törvényjavaslatok vitáját, többek között órákon át tartó hozzászólásokkal vagy név szerinti szavazások indítványozásával.¹⁰ 1903-ban az uralkodó Tisza Istvánt bízta meg kormányalakítással, akinek határozott célja volt a kormánypárt tekintélyének visszaállítása, illetve az, hogy fellép a parlamenti működést akadályozó obstrukció ellen. Ezt végül 1904. november 18-án, az úgynevezett zsebkendőszavazással¹¹ sikerült elérni, amely az így elfogadott jogszabály révén – a házszabályok módosításával – jelentősen szűkítette az ellenzéki képviselők mozgásterét. A módosítás két fontos változást hozott: a törvényalkotási folyamatot ettől fogva nem lehetett időhúzó felszólalásokkal lassítani, emellett pedig – ha ez indokolt volt – a házelnök akár karhatalmi erővel is kivezetethette az obstruáló képviselőket a teremből. A szigorítás azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket,

⁸ Együttes ülésen került sor a koronaőrök megválasztására és eskütételére, a királyi hitlevél és eskü becikkelyezésére, valamint a koronázási ülésre is.

⁹ A Szabadelvű Párt 1906. április 11-én jogutód nélkül feloszlott. Korábbi tagjai Tisza István vezetésével létrehozták a Nemzeti Társaskör nevű politikai szervezetet, amely később egyesült az Országos Alkotmánypárttal, majd 1910-ben Nemzeti Munkáspárt néven párttá alakult.

¹⁰ A hatályos házszabályok alapján ugyanis név szerinti szavazást kellett tartani, ha azt 20 képviselő együttesen kezdeményezte.

¹¹ A házszabályok módosítására vonatkozó javaslatot Daniel Gábor terjesztette elő a Szabadelvű Párt nevében. Az 1904. november 18-án tartott ülés során Perczel Dezső házelnök Tisza István felszólalása után – a házszabályokat megsértve – azonnali szavazást rendelt el a javaslatról, a korabeli beszámolók szerint a zsebkendőjét meglengetve. Mivel a képviselők többsége nem értette a jelenetet, ezért felállt a helyéről, ami – a kor gyakorlata alapján – szavazáskor igent jelentett (az ülve maradás pedig nemet), így Perczel a házszabályok módosítására tett határozati javaslatot elfogadottnak tekintette, majd az ülésszakot berekesztette és elnapolta.

mivel a törvényhozás zavartalanságával kapcsolatos gondok 1910-ben, a Nemzeti Munkapárt megválasztásával ismét felerősödtek.

A kormányalakítás után a házon belül ismét kiújultak a képviselői harcok, különösen a kormánypárti erők és az ellenzék véderőtörvénnyel kapcsolatos, jelentősen eltérő álláspontja miatt.¹² Az ellenzéki képviselők fellépése hónapokon keresztül sikeresen blokkolta a törvény elfogadásáról szóló szavazást, annak ellenére, hogy a kormánypárt abszolút többséggel rendelkezett a parlamentben (az 1910-es választás során a Nemzeti Munkapárt a képviselői mandátumok 61,98%-át szerezte meg). Mivel a törvénnyel kapcsolatban nem sikerült megoldást találni, ezért a – javaslatot 1911 májusában előterjesztő – kormány miniszterelnöke, gróf Khuen-Héderváry Károly 1912. április 22-én lemondott. A korábbi pénzügyminiszter, Lukács László kormányalakítását követően a házelnök személyében is változás történt, a távozó Návay Lajostól Tisza István vette át a tisztséget, aki a kezdetektől fogva erélyesebb fellépést szorgalmazott az ellenzéki képviselőkkel szemben. Az ezt követő időszakban Tisza István az ülések zavartalan rendjének fenntartása érdekében a Fővárosi Rendőrség erőit vette igénybe, az 1848. évi IV. törvénycikk 14. §-a alapján, amely lehetővé tette, hogy „a rend és csend fenntartása terembiztosok által, szükség esetében a nemzeti őrség alkalmazásával eszközöltetik”.¹³

A Képviselőház ülésein mindennaposá vált a rendőrök jelenléte, akiket Pavlik Ferenc, a Fővárosi Rendőrség főfelügyelője vezetett. A rendőri jelenlét az ellenzéki képviselők többségéből heves ellenérzéseket váltott ki, amit számos esetben a rendőrök sértegetésével, megdobálásával is kifejeztek.¹⁴ Ennek ellenére a kitiltott képviselők kivezetése a legtöbb esetben csak névlegesen járt együtt erőszak alkalmazásával, amelyet Pavlik Ferenc Justh Gyulához, a Függetlenségi és Negyvennyolcas Párt elnökéhez intézett szavai is tanúsítanak, akit az 1912. június 7-i ülésről ezzel a felszólítással vezettek ki: „Bocsánatot kérek, kénytelen vagyok erőszakot alkalmazni. Mély tisztelettel fölkérem a kegyelmes urat, méltóztassék azt, hogy kezemmel érintem, erőszaknak tekinteni.”

Tisza fellépésével az obstrukció visszaszorult ugyan, azonban a házon belüli erőszak mégsem szűnt meg. Ennek formája és módja széles skálán mozgott, a verbális agressziótól (például sértő vagy megalázó kifejezések használata) a fizikai erőszakon át (verekedés, ülésterem rongálása)¹⁵ egészen az emberölési kísérletig terjedt.¹⁶ Ez utóbbinak egyik legjobban dokumentált esete a korábban már említett június

¹² A törvényjavaslat megemelte volna az Osztrák–Magyar Monarchia közös hadseregébe szánt újoncok számát, valamint a hadi kiadások mértékét, amellyel – a kormánypárt álláspontja szerint – biztosítani lehetett a Monarchia nagyhatalmi státuszát, egyúttal a Magyar Királyság biztonságát, az ellenzék ezt viszont nem fogadta el, mivel szerintük háttérbe szorult a magyar befolyás a közös hadseregen belül.

¹³ 1848. évi IV. törvénycikk az országgyűlés évenkénti üléseiről.

¹⁴ Fazakas László: Karhatalmi feladatok az Országházban és közvetlen környezetében. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 15. (2008), 18. 18.

¹⁵ A zsebkendőszavazást követő ülésen, 1904. december 13-án az ellenzék – tiltakozásul a házszabályok szigorítása kapcsán – szétverte az üléstermet.

¹⁶ Cieger András: Küzdelem az arénában – Az erőszak szerepe a magyar parlamenti politizálásban a dualizmus korában *Aetas*, 31. (2016), 1. 110.

7-i ülésen történt, amikor Kovács Gyula ellenzéki képviselő az újságírói karzatról a terembe jutva¹⁷ fegyvert rántott, majd háromszor is rálőtt Tisza Istvánra.¹⁸ Tiszát egyik lövedék sem találta el, az eset azonban itt nem ért véget, mivel a negyedik lövéssel Kovács öngyilkosságot kísérelt meg (fejbe akarta magát löni). A sikertelen kísérlet után a támadót kormánypárti képviselők földre teperték, majd ütlegetni kezdtek. Az esetnek komoly visszhangja volt a korabeli közvéleményben, egyrészt a sajtó igen részletes beszámolói miatt, másrészt azért, mivel ez volt az első olyan alkalom, amikor a képviselők az ülésteremben fegyvert használtak (ezt megelőzően több olyan esetet is dokumentáltak, amikor erre a ház folyosóin került sor).

Mivel a kormánypárt több törvényjavaslata is komoly közfelháborodást váltott ki, ezért a rend nemcsak a házon belül, hanem azon kívül is megbolydult. Tüntetések kezdődtek az Országház előtt, amely köré rendőrök bevonásával kordont vontak, a tér rendjét pedig a katonaság és kivezényelt csendőrök biztosították. Az Országházba való beléptetést rendőrök végezték, akik belépéskor – parlamenti tisztviselők közreműködésével – ellenőrizték a képviselők személyazonosságát, megakadályozva azt, hogy az ülésekről kitiltott képviselők – a kitiltás ideje alatt – az épületbe bejuthassanak. Azt, hogy a polarizált politikai élet hogyan befolyásolta a közhangulatot, jól mutatja az is, hogy néha még a rendőrök üléstermen belüli alkalmazhatósága is bizonytalan volt. Erre jó példa a szeptember 17-i ülés, amikor a kirendelt rendőrök¹⁹ egyike megtagadta a kizárt képviselők kivezetését.²⁰ Ugyanezen az ülésen az ellenzéki képviselők olyan heves ellenállást tanúsítottak, hogy a közel négy órán át tartó csetepaté során a rendőröknek egyesével kellett őket kiemelni a padsorokból.

A Képviselőházi Őrség megalakulása

Az elharapódzó erőszak, valamint az országgyűlés működésének helyreállítása érdekében október 31-én Lukács László miniszterelnök törvényjavaslatot nyújtott be, amely magában foglalta a házelnöki jogkör kibővítését, valamint – a Képviselőház elnökének irányítása alatt álló – fegyveres őrség felállítását is, utóbbit azzal a nem titkolt szándékkal, hogy a házelnök végre hatékony eszközt kapjon a renitens képviselőkkel szemben. A kormánypárt az őrség felállításának szükségességét a hatályos

¹⁷ Kovácsot korábban 30 napra kitiltották az épületből, mivel május 22-én, Tisza István házelnökké választásakor – tiltakozásul – felborította a szavazóurnát, majd dulakodni kezdett a kormánypárti képviselőkkel.

¹⁸ Ez volt a Tisza István elleni első merénylet (amelyet még három további követett). Az incidens kiindulópontját a véd-erőtörvény önkényes elfogadása adta. Az 1912. június 4-én tartott ülés során Tisza István – házszabályellenesen – belefajította az ellenzéki képviselőkbe a szót, megszavaztatta a törvényt, majd a tiltakozó képviselőket – köztük Kovács Gyulát is – kivezetette.

¹⁹ Az utasítás végrehajtását megtagadó rendőrt a testületől elbocsátották, viszont utána biztos állást kapott gr. Károlyi Mihály egyik uradalmában.

²⁰ Fazakas (2008) i. m. 19.

házzsabályok, valamint az 1848. évi IV. törvénycikk alábbi rendelkezései alapján látta indokoltnak:

„10. § Ülései mind a két táblának ezután is nyilvánosak. A tanácskozásaiban szükséges csend és rend, s a hallgatók teljes hallgatóságában tartása iránt mindenik tábla szabályokat alkot, s azoknak végrehajtását elnöke által szigoruan eszközölteti.

11. § E részben előlegesen már most rendeltetik, hogy a hallgatóságnak a tanácskozást háborgatni semmiképen nem szabad.

12. § Ha egyes hallgató, vagy a hallgatóság, a tanácskozást háborgatja, és az elnöki egyszeri intésnek sikere nincs, másod ízben a jelen törvényre hivatkozva, az egyes hallgatót, vagy illetőleg a hallgatóságot, kiharancsolhatja, és annak helyét bezárathatja.

13. § Ez megtörténvén, a tanácskozás vagy azon nap, vagy később, a többség határozata szerint, de mindig nyilvánosan folytatattatik.

14. § A rend és csend fentartása terembiztosok által, szükség esetében a nemzeti őrség alkalmazásával eszközöltetik.”

A törvényjavaslatot a Képviselőház december 10-én tárgyalta és még aznap el is fogadta, a kihirdetésre – a Főrendiház jóváhagyását, majd az uralkodó szentesítését követően – 1912. december 31-én került sor.²¹ A képviselőházi őrség felállításáról szóló 1912. évi LXVII. törvénycikk alapján a Képviselőházi Őrség (őrség) 1913. január 31-én kezdte meg működését²² az Országház épületében.

Az őrség szolgálati tevékenységének bemutatása előtt fontos kitérni a létrehozásával kapcsolatos egyéb körülményekre is. A testőrségeket – ezáltal a Magyar Királyi Testőrséget, a Magyar Királyi Koronaőrséget és a Magyar Királyi Képviselőházi Őrséget is – egyértelműen a magyar rendvédelem szerves részének tekintjük, ugyanis egy testület lényegét annak feladata és működése határozza meg. A felsorolt szervezetek bárminemű harci tevékenységre való alkalmassága, az országunkat érő külső fenyegetések elleni hadászati jellegű védekezési megfelelésége, valamint a reguláris csapatokkal szembeni harctevékenységre való alkalmassága, természetesen igen távol állt a katonai szervezetektől alapvetően elvárhatóaktól. Ezen testületek tagjai, míg személyükben katonának minősültek, és belső tevékenységük hierarchikus katonai jellege egyértelműen volt, továbbá katonai rendfokozatot viseltek, alapfeladatuk a belső rend védelmének, a törvényhozó testület, a legfőbb közjogi méltóság, illetőleg a szuverén államhatalmat szimbolizáló koronázási jelvények őrzését, az alkotmányos működés zavartalanságát voltak hivatva szolgálni.²³

Parádi József szavait idézve „[á]ltalános volt az a szemlélet, hogy a haza fegyveres szolgálata nem foglalkozás, hanem hivatás, így e hivatást gyakorló személyek

²¹ Orbán András: Országalma – a Képviselőházi Őrség története. *Joghistoria*, 17. (2012), 2. 6.

²² Megjegyzés: a tényleges szolgálatellátás 1913. május 5-én kezdődött meg.

²³ Parádi Ákos – Parádi József: *Rendvédelmünk 1867–1945*. 16. Megjelenés alatt.

erkölcsi és anyagi megbecsülése ennek megfelelő volt”.²⁴ A Magyar Királyság két világháború közötti rendvédelmi testületeire jellemző elit jelleg okán, irigyelt társadalmi létet jelentett a közigazgatási apparátushoz tartozás, a biztos fizetés, orvosi, szociális és nyugdíjellátás, elhalálozás esetén a visszamaradottakról való gondoskodás, a család és beosztás szerint megállapított lakhatás, illetőleg az ezeken belül is jobb ellátás biztosítása. Ugyanezen tényezők megléte tette lehetővé a rendvédelem állományával szemben, a felvételük során és a feladatellátásukkal kapcsolatosan megállapított magasabb szintű elvárás- és követelménytámasztást. A humán tényezőkn túl, a tárgyi feltételekben is megmutatkozó elit jelleg pedig szintén jelen volt a rendvédelmi testületek eredményes feladatellátásához szükséges, korszerű technikai eszközökkel, berendezésekkel, felszerelésekkel ellátottságában, illetőleg az elhelyezési körülményeik tekintetében is. Ezek eredményeként a korszak magas színvonalon működő magyar rendvédelmi szervezetei – a nagyfokú militarizálódásuk és bürokratizálódásuk ellenére is –, méltán vehették fel a versenyt bármely Nyugat-európai ország hasonló szervezetével, azoktól semmiben el nem maradtak, az országban általánosan elfogadott közbátorság uralkodott.²⁵

A Képviselőházi Őrség működése

A képviselőház elnökének alárendeltségébe tartozó, a képviselőház belső rendjének fenntartására és őrzésvédelmére, önkéntesen jelentkező katonai vagy csendőri egyénekből felállított 56 fős²⁶ katonailag szervezett őrtestület két tisztből – amelyből az egyikük törzstiszti rangban parancsnokként szolgált –, míg annak legénységi állománya hat fő palota főőrmeesterből és 48 fő palotaőrmeesterből állt.²⁷ Az őrség nem tartozott a honvédelmi tárca irányítása alá, így annak részét nem képezve, felette semmiféle irányítási vagy ellenőrzési jogkört nem gyakorolt. Az állami költségvetés honvédelmi rovatába sorolt működési költségei felett önállóan, az abban ténylegesen is érintett honvédelmi tárca beleszólása nélkül rendelkezett.²⁸

A megalakulást követően kiadott Szolgálati Utasítás és Ügyrend, valamint a Személyi Szabályok rendelkezései alapján a katonai szolgálatra alkalmas és legalább 178 centiméter magasságú, nőtlen – vagy gyermektelen özvegy – palotaőrökkel szembeni elvárások közé tartozott az írni, olvasni és számolni tudás készsége. Rendfokozataik tekintetében – a katonailag szervezett őrtestületi státuszuk révén – a szárazföldi haderőnem rendfokozatai voltak irányadóak, amelyek a katonai rendszeren

²⁴ Parádi József: A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 18. (2010), 21. 71.

²⁵ Parádi (2010) i. m. 94–95.

²⁶ Megjegyzés: az őrség létszámát, az 1912. évi LXVII. törvény cikk 3. §-ában, legfeljebb 60 tagban állapították meg.

²⁷ Zeidler Sándor Testőrségi rendfokozatok a polgári magyar állam időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 25. (2015), 47–50. 95.

²⁸ Parádi–Parádi i. m. 16. Megjelenés alatt.

belül is sajátos rendszert alkottak.²⁹ Egyenruházatukat a tiszteletet parancsoló hosszabb gyalogtiszti kard egészítette ki, amelyet szolgálatban rövidített lovassági kardra cseréltek, ami az örök napi tevékenysége során teljesítendő feladatok ellátását – a Parlamentben található temérdek lépcsőn és az ülésteremben található szűk sorokban való közlekedést – volt hivatott megkönnyíteni.³⁰

A díszes egyenruházatú³¹ őrség szolgálati tevékenységét továbbra is a dualizmus korában kialakult feladatrendszere alapján látta el, amelyben domináns elemként maradt meg a díszelgő jellegű és a palotaőrzési tevékenység. Ugyanakkor a fegyveres biztosítási tevékenység kevésbé látványos, de elengedhetetlenül szükséges nyomozati, felderítői és bűnügyi jellegű háttértevékenységét a fővárosi rendőrség detektívtestülete végezte.³² Amennyiben az őrség létszámbeli vagy szolgálatának a képviselőházban történő megerősítésére volt szükség, a képviselőház elnöke a kormány útján a csendőrség vagy a fegyveres erő karhatalmi közreműködését vehette igénybe.³³

A Képviselőház ülésein mindennapos vendégnek számító Pavlik Ferenc fővárosi rendőrségi főfelügyelő által vezetett karhatalmi feladatokat ellátó rendőrök jelenléte 1913. március 15-én szűnt meg. A ténylegesen május 5-én felállt őrség első incidense sem váratott sokat magára, ugyanis még ugyanezen év június 4-ei bevetése során komoly konfliktusba keveredett egy ellenzéki képviselővel. A korrupciós ügybe keveredett Lukács László kormányának lemondásakor, a rendbontásuk miatt kizárással sújtott honatyákat kivezető őrség parancsnokhelyettese, Gerő Vilmos százados megkardlapozta Héderváry Lehel függetlenségi képviselőt, mert a politikus durván becsmérelte a palotaőrséget és annak tagjait.³⁴ Az erőszak ezen, eddig csak az utcai tüntetők megfegyvelmezésére alkalmazott formája – a képviselőházi karhatalom bevetése csak tovább hevítette az indulatokat –, párbajok és egyéb konfliktusok sorozatát indította el a Parlament falain belül és azon kívül egyaránt.³⁵ Az I. világháború kitöréséig állandósult törvényhozásbéli incidensek súlyát jól jelzi az 1912 májusa és 1914 áprilisa között előfordult elnöki intézkedések kimutatása, amely szerint a Tisztelt Ház megkövetésére 68 képviselőt szólítottak fel, 13 honatya részesült megrovásban, a kizárára ítélték száma pedig a 148 ülés alatt elérte az 1784 főt.³⁶

Az őrség személyi állománya gondoskodott – az 1912. évi LXVII. törvénycikk alapján – a képviselőházban a hallgatók teljes „hallgatagságban tartásáról”, továbbá a tanácskozási rend és csend, valamint a közbiztonság fenntartásáról, illetve

²⁹ Érdekeség, hogy a testőri rangokat a két világháború közötti időszakban nem tekintették magasabbnak a velük azonos katonai rangoknál.

³⁰ Tóth László: A képviselőházi őrség története. In Földeák Iván et alii: *A plenáris ülés 2. rész.* Budapest, Parlamenti Módszertani Iroda. 2003. 346–362.

³¹ Megjegyzés: az őrség rendelkezett egyszerű szolgálati (köznapi) öltözettel is, amely alapvetően fekete színű volt, bordó zsinórozással, és ilyenkor a sisakról is lecsavarozták a tolldíszet. A kard mellett Frommer-pisztolyuk is volt.

³² Parádi József: A magyar rendvédelem 1919–1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 27. (2017), 54. 70.

³³ 1912. évi LXVII. törvénycikk a képviselőházi őrség felállításáról 4. §.

³⁴ Megjegyzés: Gerő Vilmos századost az esetet követően visszavezényelték eredeti csapattestéhez.

³⁵ Pollmann Ferenc: A kaszinó-affér: honatyák kontra tisztikar. *Limes*, 10. (1997), 3. 71–86.

³⁶ A kimutatás megtalálható: Magyar Nemzeti Levéltár MNL OL K 2 A VIII. 4. 469. cs. (külön szám nélkül). Cieger (2016) i. m. 128.

a házszabályok szigorú végrehajtásáról is.³⁷ A képviselőház elnöke és az őrség ügyelete között közvetlen telefon-összeköttetés volt kiépítve, így amikor az elnök valamely rendbontó képviselő kivezetéséről döntött, ezen keresztül értesítette az őrséget. Ekkor az őrség parancsnoka – az elnök utasításának eleget téve –, a helyiség elhagyására szólította fel a kiutasított képviselőt, akit onnan kikísért, vagy – amennyiben ennek a felszólított nem tett eleget – karhatalom alkalmazásával is kivezethetett. Mindezek mellett az őrség állománya látta el a Parlament tűzöri, valamint – a II. világháború idején – légoltalmi szolgálatát is.³⁸

De jure, de facto...?

Az ellenzéki képviselők által számos interpellációban bírált őrséggel kapcsolatban Sággy Gyula képviselő úgy vélte, hogy a Kormány felforgatja a parlamentarizmust és a palotaőrséget a képviselői sérthetlenség korlátozásának tekintette.³⁹ Emellett azonban más jellegű kritikák is érték a testületet, 1914. március 13-án Rakovszky István honatya, a Hazai Samu honvédelmi miniszterhez címzett interpellációjában például a katonai és polgári társadalmak közötti feszültségre, a katonaság politikai életbe bevonására hívta fel a figyelmet.⁴⁰ Lovászy Márton⁴¹ és Esterházy Móricz képviselői felszólalásaikban⁴² azt hangsúlyozták, hogy az őrséget létrehozó törvény-cikkely katonailag szervezett őrségről és nem az őrségleg szervezett katonaságról beszél, ezért tarthatatlannak vélték, hogy a csapattesthez tartozó katonákat egy polgári személy, a házelnök utasíthatja vagy felettük bárminemű személyi jogkört gyakoroljon. Az őrség működésével vagy létjogosultságával kapcsolatos kritikák még hosszan sorolhatók, amely egyértelműen azt mutatja, hogy a frissen formálódó Képviselőházi Őrség állományának (a palotaőrök) nemcsak a rendészeti feladatok újdonságával, hanem a terhes politikai légkörrel is meg kellett küzdeniük.

A II. világháború végén (a szovjet csapatok 1945-ös) bevonulásával a Képviselőház működése megszűnt, így az őrzését ellátó őrségi testület fenntartása is

³⁷ 1912. évi LXVII. törvénycikk 1. § 1.

³⁸ Fazakas László: A Magyar Királyi Testőrség, a Magyar Királyi Koronaőrség és a Képviselőházi Őrség a két világháború között. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 5. (1994), 6. 27–38. A tanulmány korábbi változata 1994. októberében, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.; Parádi–Parádi (é. n.) i. m. 16. Megjelenés alatt.

³⁹ KN-1910-492 (1910-XXI-61-től) in Orbán (2012) i. m. 7.

⁴⁰ KN-1910-521 (1910-XXII-39-től) in Orbán (2012) i. m. 7.

⁴¹ KN-1910-523 (1910-XXIII-125-től) in Orbán (2012) i. m. 7.

⁴² KN-1910-558 (1910-XXVI-76-től) in Orbán (2012) i. m. 7.

okafogyottá vált.⁴³ Az Őrség tagjait – feltehetően – az eredeti csapattesteikhez vezényelték vissza, feladatkörüket rövid ideig a Nemzetgyűlési Őrség, majd – 1949. április 16-ig – az Államvédelmi Hatóság⁴⁴ állománya vette át (e döntés legfőbb célja az volt, hogy a szervezet honvédelmi tárca alá tartozó felügyeletét elvonják, és azt a Belügyminisztérium hatáskörébe adják).⁴⁵

A Képviselőházi Őrséggel kapcsolatban (mintegy záró gondolatként) fontos megemlíteni, hogy a testület megszüntetésére hivatalosan (de jure) soha nem került sor (amely egy sor legitimációs kérdést is felvet),⁴⁶ eredeti rendeltetésének megfelelő működése a Képviselőház és az őrség feloszlásával (de facto) mégis megszűnt. A szocialista rendszer konszolidációját követően az Országgyűlés védelmét évtizedekig a BM Kormányőrség (később: Köztársasági Őrezred) látta el, utóbbi megszüntetését követően (2012. június 30.) e feladat átmenetileg a Készenléti Rendőrséghez került. 2013. január 1-jén egyebek mellett e feladat is⁴⁷ átkerült a frissen létrehozott, a Képviselőházi Őrség történelmi hagyományait folytató Országgyűlési Őrséghez.⁴⁸ Az Országgyűlés védelme ezt követően Alaptörvényben is megjelenő garanciákat⁴⁹ kapott, az Országgyűlési Őrség hazai rendészetben betöltött egyedi szerepét pedig Tóth László Tibor egy. vezérőrnagy, az Országgyűlési Őrség parancsnokának alábbi szavai is kihangsúlyozzák: „A szervezet létrehozásával megszűnt az a demokratikus állami berendezkedéseknek ellentmondó gyakorlat, miszerint egy a végrehajtói hatalom által felügyelt vagy irányított fegyveres szerv látja el a törvényhozás védelmét.”⁵⁰

⁴³ Megjegyzés: amikor a nyilasok úgy döntöttek, hogy elhagyják Budapestet, Baki László (törvénytelenül) elvezényelte az őrséget is. Ők Kőszeg–Sopron irányába haladva érték el a határt, tovább nem mentek, mert megszűnt az illetékeségük. Egy oroszul beszélő pap segítségével adták meg magukat az oroszoknak, és elmagyarázták, hogy ők nem harcoló alakulat, soha nem lőttek a Vörös Hadseregbe. Kaptak egy menlevelet azzal a kikötéssel, hogy országos járműveket nem vehetnek igénybe, és azzal az utasítással, hogy térjenek vissza a szolgálati helyükre. Így jutottak nagyjából Tatáig, ahol kozákok elfogták őket, és fejpénz reményében a székesfehérvári különleges foglyok internálótáborába vitték őket. Innen kalandos módon egy főnek sikerült megszökni, jelentkezett az országházban, ekkor tudta meg, hogy Debrecenben már van egy ideiglenes nemzetgyűlés. Ott is jelentkezett, jelentette a fogságba esést. Ennek hatására utasították a székesfehérvári gyűjtőtáborba, hogy engedjék el őket, de közölték velük, hogy megszűntek csapatnak lenni. Szinte valamennyien elmentek a családjukat megkeresni, és az őrség spontán módon feloszlott.

⁴⁴ Megjegyzés: az Államvédelmi Hatóság a magyarországi kommunista pártállami diktatúra részben titkosan tevékenykedő államvédelmi szervezete volt 1948 és 1956 között. Feladata hivatalosan a rendszer ellenfeleinek üldözése, a rendszer és vezetőinek védelme volt.

⁴⁵ Orbán (2012) i. m. 7.

⁴⁶ Parádi–Parádi i. m. 16. Megjelenés alatt.

⁴⁷ Az Országgyűlési Őrség jelmondata „Servimus fideliter, honeste – Szolgálunk hűséggel, becsülettel”. Alapfeladatai közé tartozik az Országgyűlés elnökének, valamint az Országháznak, illetve az Országgyűlés munkatársait kiszolgáló létesítményeknek és az ott dolgozóknak a védelme, a tárgyalási rend fenntartásának biztosítása, amelyeken túl a szervezet diszpléni, protokolláris és tűzvédelmi feladatokat is ellát. Bővebben: www.orszaggyulesiorseg.hu

⁴⁸ 2012. évi XXXVI. törvény az Országgyűlésről.

⁴⁹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 5. cikk (9) „Az Országgyűlés biztonságáról országgyűlési őrség gondoskodik. Az országgyűlési őrség működését az Országgyűlés elnöke irányítja.”

⁵⁰ Tóth László Tibor egy. vezérőrnagy, az Országgyűlési Őrség parancsnokának olvasói köszöntője.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Cieger András: Küzdelem az arénában – Az erőszak szerepe a magyar parlamenti politizálásban a dualizmus korában. *Aetas*, 31. (2016), 1. 102–131.
- Fazakas László: A Magyar Királyi Testőrség, a Magyar Királyi Koronaőrség és a Képviselőházi Őrség a két világháború között. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 5. (1994), 6. 27–38.
- Fazakas László: Karhatalmi feladatok az Országházban és közvetlen környezetében. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 15. (2008), 18. 16–19.
- KN-1910-492 (1910-XXI-61-től) in Orbán András: Országalma – a Képviselőházi Őrség története. *Joghistória*, 17. (2012).
- KN-1910-521 (1910-XXII-39-től) in Orbán András: Országalma – a Képviselőházi Őrség története. *Joghistória*, 17. (2012).
- KN-1910-523 (1910-XXIII-125-től) in Orbán András: Országalma – a Képviselőházi Őrség története. *Joghistória*, 17. (2012).
- KN-1910-558 (1910-XXVI-76-tól), in Orbán András: Országalma – a Képviselőházi Őrség története. *Joghistória*, 17. (2012).
- Magyar Nemzeti Levéltár MNL OL K 2 A VIII. 4. 469. cs. (külön szám nélkül).
- Orbán András: Országalma – a Képviselőházi Őrség története. *Joghistória*, 17. (2012), 2. 4–8.
- Parádi József: Integrált rendvédelem a polgári magyar államban 1867–1945. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 7. (2007), 71–79.
- Parádi Ákos – Parádi József: *Rendvédelmünk 1867–1945*. Megjelenés alatt.
- Parádi József: A magyar rendvédelem 1919–1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 27. (2017), 54. 59–92. Online: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXVII.2017.54N.59-92P>
- Parádi József: A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 18. (2010), 21. sz. 85–100. Online: http://epa.oszk.hu/02100/02176/00007/pdf/RTF_21_085-100.pdf
- Pollmann Ferenc: A kaszinó-affér: honatyák kontra tisztikar. *Limes*, 10. (1997), 3. 71–86.
- Tóth László Tibor ogy. vezérőrnagy, az Országgyűlési Őrség parancsnokának olvasói köszöntője. Online: www.orszaggyulesiorseg.hu/bemutakozas
- Tóth László: A képviselőházi őrség története. In Földeák Iván – Tóth László – Papp István – Kovács Lajos – Kovács László – Sinka László – Györi Enikő: *A plenáris ülés 2. rész*. Budapest, Parlamenti Módszertani Iroda, 2003. 346–362.
- Zeidler Sándor: Testőrségi rendfokozatok a polgári magyar állam időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 25. (2015), 47–48–49–50. 95–101. Online: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXV.2015.47-48-49-50N.95-101P>

Jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
1848. évi IV. törvénycikk az országgyűlés évenkénti üléseiről
1881. évi XXI. törvénycikk a Budapest-fővárosi rendőrségről
1885. évi VII. törvénycikk a Főrendiház szervezetének módosításáról
1886. évi VIII. törvénycikk a főrendiház szervezetének módosításáról szóló 1885. évi VII. törvénycikk 23. szakaszának végrehajtásáról
1912. évi LXVII. törvénycikk a képviselőházi őrség felállításáról
2012. évi XXXVI. törvény az Országgyűlésről

ABSTRACT

Political and Other Battles in the House of Representatives - the Establishment and Roles of the Guard of the House of Representatives

Tamás NAGY - Zsolt LIPPAI

The House of Representatives was the main scene of political battles during dualism, a place that was mentioned as an "arena" by publicists. This reference was not that far from reality, because - especially in the last decade of the era - violence within the House moved on a wide scale, from verbal aggression to physical violence. To solve this problem, the idea of an independent Guard was born, which started operating in 1913, and formed in political and other battles. After the establishment, the Guard of the House of Representatives became one of the most important corps of the contemporary law enforcement, the traditions of which were also used by the post-millennial law enforcement.

Keywords: *Guard of the House of Representatives, dualism, law enforcement, Metropolitan Police, Count István TISZA, Parliamentary Guard*

Patrolling Public Areas under Extreme Warm and Extreme Cold Weather Conditions, Protecting Police Personnel, Civilian Populace, Service Animals and Technical Equipment

Dávid PAPP¹

Nowadays in the extreme weather conditions accompanying the climate change caused by global warming, it has become a challenge to perform patrolling in public areas. Since patrolling public areas must be carried out regardless of the weather conditions, in my paper I intend to describe and review the police tasks in relation to protection against extreme hot and cold weather together with their consequences. In addition to reviewing the current statutory rules and regulations, I formulate proposals to be used during adaptation to inclement weather conditions.

Keywords: *patrolling public areas, extreme weather conditions, heat, cold, protection against weather*

Introduction

In these days the existence of global warming is unquestionable. Undoubtedly, the atmosphere of the Earth has rapidly and continuously been warming up since the beginning of the past century. The current generally accepted scientific consensus as regards the causes of this rapid warming is that the activities of humankind aimed at exploiting natural resources, together with anthropogenic pollutant emission, are to be blamed for these events. Science academia engaged in research on climate change, however, is partly divided about the issue, as there are certain scientists and experts that consider the change in the climate of the Earth as the consequence of the periodically repeating changes in the global circumstances of the Earth. There is a transition zone between the two groups with opposing scientific views and opinions, as there is a considerable number of people who consider global warming the result

¹ Dávid Papp police major, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Public Safety Department, master instructor.

Papp Dávid r. őrnagy, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendésztudományi Kar Közbiztonsági Tanszék, mesteroktató.
E-mail: papp.david@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7179-064X>

of a combination of the two factors. I believe this latter view is the closest to reality. *“Global warming in itself is a naturally occurring process primarily triggered and generated by the tectonic movements on the surface of the Earth and in its geological structures together with the external effects originating from the outer space. Nevertheless, human activities, especially those trying to meet the production needs increased to the level of the global markets, have become the main drivers and accelerating agents causing global warming – by inducing high level of the greenhouse effect.”*²

On the grounds referred to the above, year after year the weather conditions in Hungary have shown increasingly extreme characteristics diverging from the appropriate climatic conditions. Police personnel patrolling public areas are exposed to the harsh weather elements on a daily basis. We, as private individuals, have a chance to change the current trends, but if we are police personnel, we can but try to adapt to the weather conditions that changed. My goal is to introduce the tasks and opportunities that police personnel patrolling public areas must have to adapt to the weather conditions.

During the extreme weather conditions, the concept of patrolling public areas refers to time spent patrolling outside buildings, in open areas, in *de facto* open public areas, and public places, during which the police personnel are exposed to the weather conditions. These personnel are first of all police patrols, furthermore personnel carrying out guard duties and local deputy policemen (quasi sheriff/neighbourhood police officer). *„In a traditional sense the police patrol duty act on the part of danger prevention- policing.”*³

Extreme weather conditions

The weather conditions that are abnormal and atypical of the season, being hardly tolerable by the people, and carrying associated health risks can be called extreme, and they can be caused by

- temperature,
- airflows and changes in barometric pressure,
- precipitation, and
- lightning.

Currently the police does not have a uniform set of terms and definitions in reference to the extreme weather conditions. In the Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 23/2008 (OT 14.) on the police duty time and the system of work schedule for the professional police personnel, repealed in 2015, the concept

² János Sallai – The current global, continental, regional, and local challenges of law enforcement, and its responses to the challenges (2018) p. 95

³ Miklós Tihanyi- The problems of cities In: László Korinek (editor) Treatises of law enforcement Budapest, Hungary: National University of Public Service Faculty of Law Enforcement (2014) pp. 151–173., 23 p.

of extreme weather conditions is defined as follows: in particular, wind reaching the speed of 90 km/h, external temperature exceeding +32°C measured in an instrument shelter, external temperature falling below -10°C, lightning and its immediate danger, intense and sustained precipitation, and a combination of these weather conditions, respectively. In my opinion it is reasonable to create a definition in reference to the extreme weather conditions. The previous definition can be a proper base.

As regards the police tasks in public areas concerning the extreme weather conditions, we must distinguish three main policies. These concern the establishment and maintenance of the necessary conditions to protect, first, the police personnel and animals used in policing, secondly, the civilian populace and their material assets, and thirdly the tools and work equipment; none of the previously mentioned are negligible, but lives, physical integrity and health obviously have priority in comparison to pieces of technical equipment.

Patrolling public areas in cases of extreme heat

In 2018 the annual mean temperature in Hungary has been the highest since 1901. The extent of warming since the beginning of the past century has been 1.23°C, which slightly exceeds the trends of global warming patterns.⁴ Mean temperature is defined as the average daily temperature of the time period under consideration. The average daily temperature is calculated as the average of the measured temperatures observed and recorded four times daily (0100 hrs, 0700 hrs, 1300 hrs, and 1900 hrs). As a national average, the mean summer temperature was 21.8°C, which exceeded the normal value for the time period of 1981-2010 by 1.6°C.⁵ As regards the temperatures in the summer, the mean temperature 21.8°C does not seem extreme in itself, however we experienced long-lasting hot periods during which temperatures exceeding 30°C during the day were measured for several days. Heatwaves are periods of excessively hot weather during which the daily average temperatures reach or exceed 25°C. Of the ten most extreme heat waves observed since 1981, the majority (eight) was experienced after the turn of the millennium. Their occurrence is getting more frequent, their intensity is growing, and their lengths are prolonged. The seasons are more frequently characterized by the extreme temperatures. During the summer of 2018, the highest temperature recorded was 36.6°C, while the lowest was 4.1°C. Regarding patrolling public areas, especially in areas directly exposed to the sunlight, one must also consider the mean radiant temperature, which is understood as solar radiation together with the radiation (heat transfer) reflected back from the surrounding objects. On July 9, 2012 the employees of the Hungarian Meteorological Service (OMSZ) in the capital observed an air temperature of

⁴ www.met.hu/omsz/OMSZ_hirek/index.php?id=2384

⁵ www.met.hu/eghajlat/magyarorszag_eghajlata/eghajlati_visszatekinto/elmult_evszakok_idojarasa/

33°C in the shade (in an instrument shelter). At the same time, the average radiant temperature was measured at 60.7°C with clear skies.⁶

Scientifically proven interrelations and connections can be detected between the changes in the atmosphere and the physiological effects occurring in the human body, which connections are covered by the interdisciplinary field of medical biometeorology, a part of medical science. Certain changes in the atmosphere affect people differently, and to various extent, however in relation to extreme weather conditions, under certain circumstances, one can draw general conclusions as regards the adverse physiological effects. In cases of warm fronts the temperature rises, humidity increases, and barometric pressure drops. In the human organism, these changes may result in dilatation in the vessels, which causes a reduction in blood pressure, and an increase in the heart rate. In these cases, the chance for having migraine headaches, drowsiness and fatigue, as well as impaired concentration are higher than usual. Obviously, time period characterized by extreme heat are sooner or later followed by colder periods that is cold fronts. During cold fronts, air temperature and air humidity decreases, while barometric pressure increases. These changes may also cause migraine headaches and impaired concentration, together with joint disorders, and asthma signs and symptoms.

Last summer heat alerts were issued, and they were in effect for eleven days. The three-tiered heat warning (alert) system developed by the National Public Health and Medical Office Service (ÁNTSZ), on the basis of the recommendation of the World Health Organization (WHO), can be issued by the Chief Medical Officer if the following conditions are satisfied:

- *First level (Warning signal):* the average daily temperature is expected to reach or exceed 25°C.
- *Second level (Readiness signal):* the average daily temperature is expected to reach or exceed 25°C at least for three consecutive days.
- *Third level (Alert signal):* the average daily temperature is expected to reach or exceed 27°C at least for three consecutive days.

Protecting police personnel patrolling public areas

In case of the occurrence of extreme heat, the rules and regulations aimed to protect police personnel exposed to the adverse weather conditions are set forth and defined in the occupational health and safety requirements. When issuing a heat alert, the requirements in reference to patrolling public areas under extreme heat conditions are set forth and defined in the Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 30/2008 on the measures to be implemented to prevent harm and health risks to the personnel of the Police, the clients within the premises, and the persons under police

⁶ www.met.hu/omsz/OMSZ_hirek/index.php?id=296&hir=Homerseklet_es_hoerzet

custody. During the period of the heat alert, the following conditions must be created and maintained to protect the personnel patrolling public areas:

- Police personnel patrolling or staying in public areas for a time period exceeding two hours must be provided with beverages – primarily carbonated or non-carbonated mineral water, seltzer water/club soda (or its equivalent of clear, unflavored, and refrigerated liquid of potable water quality) in a volume of at least 3 liters per day per person, and chilled to 14-16°C. To ensure easier storability and more hygienic use, the beverages must preferably be provided for the personnel in immediate packings of 0.5 liters.
- Upon staying in or patrolling public areas for a time period exceeding one hour, a ten-minute period of rest must be had, preferably spent in a shaded area. During duty, at least half an hour time period upon every four hours, must be spent in a closed, preferably air-conditioned space in order to decrease human body temperature and to loosen uniforms. In cases of second and third level signals, additional periods of rest must be provided.
- In open spaces (places exposed to direct sunlight) as well as in open public places in populated areas, police personnel patrolling public areas can continuously stay on duty for the time period of two hours at most; following this, a 30-minute-long period of rest in a preferably air-conditioned space must be provided. In order to ensure the necessary conditions to provide the periods of rest, each police premise must preferably be equipped with either an air-conditioned room, or a room equipped with a high-performance fan.
- In cases of second and third level signals, one-person patrols cannot be ordered to be on duty, the one-personnel-one-car form of duty must be suspended for such periods.
- During heat alerts, 24-hour border police duties must be organized in preferably 12-hour shifts. The personnel carrying out border police duties must be provided with protection against direct sunlight preferably by installing sun protection systems.
- Particular attention must be paid to authorizations as regards the loosening of uniforms (abandoning the wear of hats) in accordance with the instructions set forth and defined in the Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 43/2018 (VIII. 7.) on the code of dress and appearance.
- Prior to commencing their duties, the senior personnel check the duty personnel's fitness for duty, and closely monitor the personnel's health status.
- Personnel particularly sensitive to the adverse health effects of extreme heat (personnel with chronic diseases, with photosensitivity, or personnel taking medication causing photosensitivity, etc.) must preferably be assigned to temporary office (in-building) assignments – on medical recommendation.
- During the period of heat alerts, any and all physical fitness assessments (tests), trainings, instructions on tactics and techniques, and driving instructions must be suspended. Police operations and increased police patrol presence that are

non-detrimental to highly important interests of service must be postponed, or suspended between 1000-1800 hours, and additionally, resting periods must be set in the schedules.⁷

It must also be remembered that extreme warm periods are followed by extreme storms. During thunderstorms and torrential rains, the volume and type of precipitation, windspeed as well as lightnings pose danger to human life, physical integrity, and material assets. The extreme hot periods in our current summer seasons are frequently followed by extremely severe thunderstorms, which are accompanied by sudden downpours of heavy rainfall, occasional hail, strong gusts and heavy lightning activities. Upon following the weather reports and forecasts, it is imperative that the senior leadership and the commanders of the patrol personnel reflect over the issues and decide on the patrol strategies and methods (the vehicles used to carry out patrolling in public areas) according to the weather conditions.

In cases of wind gusts

Wind gusts accompanying thunderstorms following these days' extremely hot periods in most cases reach or, in certain cases, exceed the speed of 60-90 km/h. In addition to their capability of causing serious material damages and losses, violent wind gusts hold a major safety hazard. Objects picked up by wind gusts may cause serious injuries to people if they are hit; in certain cases accidents caused by falling objects may also occur – cases of heavy objects that are man made or natural environmental fall or topple on people. In addition to protecting their own physical integrity, police personnel patrolling public areas must be prepared to be able to protect others' physical integrity, and if need be, administer first-aid treatment to persons needing help, assistance, or injured persons.

In cases of precipitation

Protecting police personnel patrolling public areas from sudden downpours during thunderstorms and torrential rains, it is essential as a senior officer to bear in mind the dangers of storms hitting the area by closely monitoring the weather reports and forecasts. If the potential of the occurrence of a thunderstorm exists, the recommended basic senior leadership measures and actions are to oblige the police personnel patrolling public areas to physically hold the issued rain gear while carrying out police operations. If the storm with precipitation happens, the direct command

⁷ Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 30/2008 on the measures to be implemented to prevent harm and health risks to the personnel of the Police, the clients within the premises, and the persons under police custody

of the police personnel, beyond the previous measures, must provide the personnel protection from the precipitation. Redeploying personnel that can be recalled from public areas to covered premises protected from rain, as well as possibly sparing personnel that cannot be recalled from public areas from weather conditions are both fundamental duties of commanders.

In cases of lightning

In order to avoid lightning strikes accompanying thunderstorms, the below actions are worth being paid more attention to:

- When performing foot patrolling, security patrolling and premise security services, it is highly unadvised to seek shelter under trees during a thunderstorm. It is recommended to seek shelter in buildings or, if it is unavailable, in the safety of doorways.
- When inside the building, it is highly recommended to close doors and other closing systems, and stay away from them. It is also advised to avoid any contact with water pipes and taps/faucets.
- During vehicle patrols or other public area patrols using cars, it is advised to close/roll up the motorcar windows, and avoid touching the metal parts of the vehicle. In cases of lightning strikes, the motor vehicles serve as a Faraday cage and protect passengers from being struck by lightning.

Protecting service animals

The Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 17/2009 (OT 10.) on the police service regulations for mounted police personnel and canine team personnel contains some provisions as regards the protection of the service animals from adverse weather conditions.

- The type of transport must be capable of protecting police dogs from the unfavorable and extreme effects of the weather.
- Police dogs at the external guard posts must be provided with a doghouse/kennel providing protection from the harsh weather elements, as well as a water bowl and water.
- Patrolling with dogs under weather conditions with temperatures exceeding 30°C requires careful attention. During heat waves (dog days), efforts to use police dogs for patrols should be avoided if possible.
- Mounted police personnel can only be used for search and rescue operations if weather permits (senior command discretion is important).

- Equipment for horses includes horse blankets appropriate to weather (winter-summer).⁸

Protecting the civilian populace

By the very nature of the police to serve and protect, the provision of the following conditions must be fundamental in order to protect people's physical integrity and health.

- Particular attention must be paid to check vehicles parking in public areas, since in cases of vehicles parked in direct sunlight, heat inside the closed car's cabin can reach 60°C, when the external air is of 35°C temperature. Unfortunately, it is rather a common occurrence during the summers that irresponsible parents leave their children in hot cars for several minutes while they take care of their personal business elsewhere. The same also frequently occurs in cases of pets as well, especially dogs.
- In public areas, particular attention must also be paid to our fellow human beings who may suffer from indisposition caused by heat; if need be, they must be administered first aid or be given water to drink. Therefore, it is essential that the personnel patrolling public areas should actively participate in 'Police Medic' trainings and acquire and master their proficiency in the necessary first aid basics.
- In compliance with data protection rules, it is important to provide an air-conditioned room at the police station for individuals wishing to cool off.

In addition to the previous assignment the public order and the traffic policing furthermore border policing offices must pay attention to prevent roads and border crossing points from traffic jams. In case of evolved traffic jams the police personnel must make contact concurrent organizations in favour of the windup of traffic jams and if it's necessary passengers must be given water to drink or administered first aid.⁹

In cases of storm

As regards wind gusts and lightnings, the only thing the personnel patrolling public areas can do, apart from protecting their own physical integrity and health, is to stand ready to administer any accidental first aid. In cases of sudden downpours of heavy precipitation, one can expect significant accumulation of body of water in public areas,

⁸ Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 17/2009 (OT 10) on the police service regulations for mounted police personnel and canine team personnel

⁹ Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 30/2008 on the measures to be implemented to prevent harm and health risks to the personnel of the Police, the clients within the premises, and the persons under police custody

which accumulation may make traffic difficult, or temporarily impossible. In such cases, impaired visibility and road conditions due to the precipitation, the increase in road traffic accidents are more likely, the identification features of motor vehicles are increasingly lost due to water torrents tearing them off. The personnel must be prepared to a large-scale delivery and reception of identification features (license plates) as lost and found; furthermore they should be ready to forward these items to the competent 'government gateway.'

Protecting technical equipment

It is common knowledge that both electronic equipment and means of transport driven by internal combustion engine generate heat during their operations. During patrolling public areas, any and all non-cooled equipment, device, and appliances (e.g. EDR/Tetra radios, breathalyzers, etc.) generate low heat and, as a result, they function in a reliable manner under warm weather operating conditions, similarly to mobile telephones. As regards patrol cars, the below must be paid particular attention to:

- In order to protect the tread of the tires, it is advisable to ensure mounting seasonal (in this case summer) tires (in accordance with the Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 10/2016 (IV.25.) on the regulation on police motor vehicles, it is not mandatory).
- It is advised to check the optimum level of the coolant at shorter intervals (even daily), and refill it if necessary.
- In case of modern motor vehicles with a turbocharger system, it is important that upon its intense use at high speed, the engine should be run and stabilized at idling speed while waiting, or be driven at low speed for a few minutes before stopping it, since turbochargers require oil pressure for lubricating and cooling, which can only be provided by a running engine – and it is only by doing as mentioned before that we can guarantee the professional cooling of the turbocharger and avoid the oil burning and sticking to the hot car parts and damaging them.

Patrolling public areas in case of extreme cold

With its mean temperature of 1.2°C, the winter of 2018/2019 was the 24th mildest winter since 1901.¹⁰ Despite this, we could experience prolonged periods of cold weather, during which the temperatures did not raise above freezing for several days – neither at night nor during the day. The lowest temperature measured during the winter of 2018 was -18.6°C, while the highest was 23.5°C.

¹⁰ www.met.hu/eghajlat/magyarorszag_eghajlata/eghajlati_visszatekinto/elmult_evszakok_idojarasa/

Protecting police personnel

It is essential that police personnel patrolling public areas should dress in layers in cold winter weather conditions. In addition to wearing the winter clothing and the authorized loosening of uniforms (if approved by the senior command, the winter hat – ushanka – can be worn with earflaps let down if weather conditions warrant) set forth and defined in the Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 43/2018 (VIII.7.) on the code of dress and appearance, the cold weather protection of the police personnel patrolling public areas can further be ensured by providing warm protective beverages. In accordance with Paragraphs (11)- (12) of Section 7 of the Joint Decree of 3/2002 (II. 8.) of the Minister of Social Affairs and the Family and of the Minister of Health concerning the minimum safety and health requirements of workplaces, in workplaces classified as cold, the employees must be provided with tea with a minimum temperature of +50°C. Sugar or sweetener must also be provided to add flavor to the tea. To consume the protective beverages or tea, drinking glasses issued for individual use must be provided in numbers at least equal to the number of personnel, and per person. Preparing protective beverages and brewing tea together with storing and serving can be carried out in compliance with the public health requirements.

Protecting service animals

As regards the winter weather conditions, and in addition to the general provisions described in connection with the summer weather conditions, the Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 17/2009 (OT 10.) on the police service regulations for mounted police personnel and canine team personnel contains the below specific provision:

- In winter weather, special and careful attention must be paid to patrolling with dogs in the streets/roads treated with chemical substances (deicing salt). Under such conditions (deicing), it is necessary to preventively treat the animals paws prior to commencing patrolling, and after duty as well. The use of paw protection shoes is advisable.¹¹

Protecting the civilian populace

As regards the cold winter weather conditions, two typically occurring types of incident requiring police intervention could happen that affect personnel patrolling public areas.

¹¹ Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 17/2009 (OT 10.) on the police service regulations for mounted police personnel and canine team personnel

One of them is the occurrence of death caused by hypothermia, while the other includes the number of road traffic accidents.

The Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 24/2016 (X. 6.) on carrying out policing duties relating to the prevention and treatment of imminent threat to deprived persons resulting from winter weather conditions was issued to prevent the occurrence of death caused by hypothermia. The persons most likely to be exposed to the threat from hypothermia are homeless persons living habitually in public places, the elderly with reduced mobility and living in isolation, as well as persons under the influence of alcohol and falling asleep in public areas. In accordance with the provisions of the directive, upon noticing the deprived persons the police personnel patrolling public areas in winter must execute the following tasks in order to avoid the occurrence of death caused by hypothermia:

- Local deputy policemen have to make contact with persons living in periphery or farms and inform them about the availability of the nearest police station and charitable organizations. The deadline is October 15 every year.
- In the winter the persons living in shelters must comply with the local governments/ non- governmental organizations rules and curfews.
- The personnel shall promptly take action to ensure that the persons looking obviously deprived by their condition, as well as those being unable to permanently look after themselves or are temporarily unable to look after themselves due to the winter weather conditions be transported by ambulance to the given destinations.
- In order to contact the competent charity organization, the personnel (officer/ NCO) in charge of the Emergency Response Unit or the operations control center of the competent county (metropolitan) police department must immediately be informed, if
 - the persons not requiring special medical treatment request police help for accommodation, but they are unable to reach by themselves the nearest institution providing temporary accommodation or catering facilities for the homeless, or their use of the public transport system would jeopardize public health, and are
 - impoverished;the personnel shall be present on scene until the charity organization personnel arrive.¹²

Each season has its characteristics regarding road traffic accidents. Poor road surface and visibility conditions are characteristic of winter. We often encounter icy, snowy, therefore slippery road sections on which road surface markings are not or are just barely visible. As regards visibility conditions while driving, it constitutes a danger that fog is a frequently occurring phenomenon in winter, additionally it grows dark

¹² Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 24/2016 (X. 6.) on carrying out policing duties relating to the prevention and treatment of imminent threat to deprived persons resulting from winter weather conditions was issued to prevent the occurrence of death caused by hypothermia.

rather early (16:30-17:00 hours), which further decreases visibility while driving. Snow on the ground reflects most of the sunlight to a large extent in clear and sunny conditions, which also makes driving difficult. In addition to the regular information awareness campaigns by the Police (See and Be Seen, Use Winter Tires) launched in each autumn/fall and ongoing throughout the winter seasons, police roadside checks, in particular those checking the lighting system and the tires of the motor vehicles, are extremely important during this season. For those not yet having winter tires, we can but advise to purchase and use them, since their use in Hungary, unfortunately, is optional for the time being. The general perception of and advise in the matter is that the use of winter tires in temperatures under 7°C is safer.

Protecting technical equipment

As regards the technical equipment, I would like to emphasize, similarly to the summer weather conditions but with increased significance, the importance of getting prepared for winter driving conditions on roads in order to protect the service fleet and the lives and physical integrity of the police personnel, respectively. Of the provisions regarding the autumn/fall inspection of motor vehicles contained in the Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 10/2016 (IV.25.) on the regulation on police motor vehicles, it is worth highlighting the operational readiness of the lighting system (lighting and signalling), the proper mounting of the winter tires, as well as checking whether or not the tread depth and the condition of the tires (1.6mm and 3mm) are adequate for safe and secure traffic in accordance with Section 4 of the Decree 6/1990 (IV. 12.) on technical conditions for the entry into service of road vehicles and keeping road vehicles in operation. In order to avoid any damage caused by frost, the freezing point of the coolant and the washer fluid must be checked and measured. With the exception of the M3 and the N3 category motor vehicles mounted with all-season tires, and off-road motor vehicles mounted with all-terrain tires, the lack of mounting winter tires on motor vehicles will necessarily lead to classification as “Not suitable”.

Summary

Year after year extreme weather conditions pose greater and greater challenge to the police personnel patrolling public areas, these conditions frequently push them to the edge of human endurance. In my paper I have made efforts and have attempted to gather and compile regulations relating to extreme cold and hot temperatures and their accompanying weather phenomena affecting patrolling in public places, additionally I have made proposals in regards to unregulated areas. Considering the trends in the latest years, it has become undeniable that the effects of global warming

experienced in the nation have produced extreme meteorological conditions year after year. The current set of rules and regulations concerning extreme weather, in case of them being completely complied with, proves sufficient to protect the above listed jeopardized categories, but if one considers the weather trends to go unchanged in the future, it becomes necessary to reconsider these categories and develop new protocols concerning periods of extreme heat and cold.

REFERENCES

- János Sallai – The current global, continental, regional, and local challenges of law enforcement, and its responses to the challenges. 2018
- Miklós Tihanyi- The problems of cities In: László Korinek (editor) Treatises of law enforcement Budapest, Hungary: National University of Public Service Faculty of Law Enforcement. 2014. 151–173
- Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 30/2008 on the measures to be implemented to prevent harm and health risks to the personnel of the Police, the clients within the premises, and the persons under police custody
- Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 17/2009 (OT 10.) on the police service regulations for mounted police personnel and canine team personnel
- Directive of the National Police Headquarters (ORFK) 24/2016 (X. 6.) on carrying out policing duties relating to the prevention and treatment of imminent threat to deprived persons resulting from winter weather conditions was issued to prevent the occurrence of death caused by hypothermia
- www.met.hu/omsz/OMSZ_hirek/index.php?id=2384
- www.met.hu/eghajlat/magyarorszag_eghajlata/eghajlati_visszatekinto/elmult_evszakok_idojarasa/
- www.met.hu/omsz/OMSZ_hirek/index.php?id=296&hir=Homerseklet_es_hoerzet
- www.met.hu/eghajlat/magyarorszag_eghajlata/eghajlati_visszatekinto/elmult_evszakok_idojarasa/

ABSZTRAKT

Közterületi szolgálatellátás szélsőséges meleg és hideg időjárási körülmények között, a rendőri állomány, a lakosság, a szolgálati állatok és a technikai felszerelések megóvása

PAPP Dávid

Napjainkban, a globális felmelegedés által előidézett klímaváltozást kísérő szélsőséges időjárási körülmények között egyre nagyobb kihívást jelent a közterületi szolgálat ellátása. Mivel a közterületi szolgálatot az időjárási viszonyokra tekintet nélkül működtetni kell, írásomban a szélsőséges meleg és hideg időjárással és azok következményeivel szembeni védekezéssel kapcsolatos rendőrségi feladatokat ismertetem. Az időjárási viszonyokhoz történő alkalmazáshoz a jelenlegi normatív szabályozás ismertetése mellett javaslatokat fogalmazok meg.

Kulcsszavak: közterületi szolgálat, szélsőséges időjárási körülmények, hőség, hideg, az időjárással szembeni védekezés

A kriminálpolitika kapcsolata a magyar közszolgálati szervezetek migrációs tevékenységével

SZABÓ László András¹

A 2015. évi tömeges bevándorlás hatása leginkább a kriminálpolitika megváltozásán és ezzel összefüggésben a közigazgatási és rendészeti szervek migrációval foglalkozó szervezeteinek tevékenységében tapasztalható. Ezen szervezeteket alapvetően nem ilyen nagyságú és intenzitású migrációs nyomásra alakították ki, sem létszámban, sem infrastruktúrában. A Dublin III.² rendelet, amelyet Magyarország is aláírt 2015 januárjában lépett hatályba két-háromszázezer menekült befogadását irányozta elő az egész Európai Unióban. Tanulmányomban a magyar migrációval foglalkozó közszolgálati szervezeteket és a kriminálpolitika kapcsolatát vizsgálom.

Kulcsszavak: kriminálpolitika, közszolgálati szervezetek, tömeges bevándorlás, válsághelyzet

Bevezetés

A 2015. évi tömeges bevándorlás hatása leginkább a kriminálpolitika megváltozásán és ezzel összefüggésben a közigazgatási és rendészeti szervek migrációval foglalkozó szervezeteinek tevékenységében tapasztalható. Ezen szervezeteket alapvetően nem ilyen nagyságú és intenzitású migrációs nyomásra alakították ki, sem létszámban, sem infrastruktúrában. A Dublin III.³ rendelet, amelyet Magyarország is aláírt 2015 januárjában lépett hatályba két-háromszázezer menekült befogadását irányozta elő az egész Európai Unióban. A magyarországi közszolgálati szervezetek feladata kettős, mert egyrészt meg kell felelni az adott helyzetnek, másrészt fel kell készülni a várható jövőbeni migrációs hatásokra, mindezt az állampolgárok elvárásának megfelelően, a közbiztonság tekintetében. Azt a változást mutatom be, ami a magyar közszolgálati szervezetek, az államigazgatás, a rendészeti szervezetek és a honvédség esetében történt a 2015. évi tömeges bevándorlás következtében. Fókuszba a rendőrséget és a közigazgatást helyezem. Vizsgálom, hogyan hatott a rendészeti szervezetek létszámára

¹ Szabó László András, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola, doktorandusz. László András Szabó, University of Public Service Doctoral School of Public Administration Sciences, PhD student. E-mail: szabo.laszlo.andras@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7957-0724>

² Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság: *Dublini eljárás*. é. n.

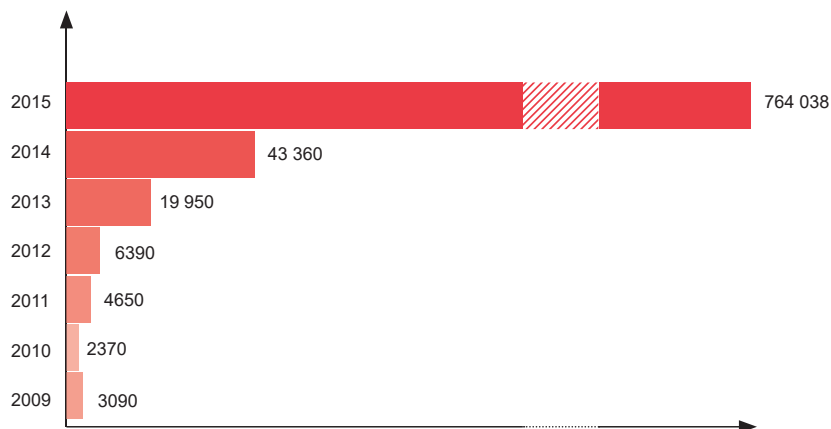
³ Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (é. n.) i. m.

a műszaki határzár kialakítása a magyar–szerb határon, hivatalos nevén a határőrizeti célú ideiglenes kerítés. Tény, hogy nincsenek migránsok Magyarország területén, mint azt 2015-ben tapasztaltuk, mégis az állami szervezetek a határőrizetből eredő kötelezettségük okán folyamatos létszámproblémákkal néznek szembe. Értelmezem az elrettentés elméletét, majd az illegális bevándorlást és a bevándorlási jog kriminalizálását, vagyis a „crimmigration” jelenségét mutatom be. Az ENSZ előrejelzése a migráció folyamatos növekedését prognosztizálja globális szinten. Ez már nem nevezhető hagyományos, megszokott migrációnak, hiszen a környezet megváltozása a demográfiai növekvő pályán van a fejlődő országokban, az erőforrások csökkennek, ezzel párhuzamosan az igények növekednek. Mindez elég egyértelműen az embereket oda irányítja, ahol jobb életet, egészségesebb környezetet és biztonságosabb életkörülményeket találnak.

A migráció fogalma és kapcsolata az állammal

A migrációnak sok meghatározása, fogalma létezik a tudományos világban. A leginkább átfogó megfogalmazásban a migráció egy olyan folyamat, amelyben a személyek lakóhelyet, illetve társadalmat váltanak oly módon, hogy ez a váltás átmeneti vagy tartós marad.⁴ A népegyezmény tipikus esete az évszázadok óta zajló munkaerő-migráció. Emellett a munkavállalási szándék mellett számos tényező növeli a migrációs hajlandóságot. Ugyancsak évszázados, talán inkább évezredek múltja van a vallási, etnikai, politikai üldözött migrációjának. Az utóbbi időben egyre inkább megfigyelhető a migrációs motivációkban a politikai és gazdasági tényezők keveredése. A migráció kezelésében az állam lehet beengedő irányultságú, vagyis nyitott, erre példa Németország. Lehet elrettentő, vagyis zárt irányultságú, mint Észak-Korea, illetve lehet az előző kettő keveréke, mint amilyen Magyarország. Az államok lehetnek kibocsátó országok, mint Szíria, befogadó, vagyis célországok, mint Németország, illetve tranzitország, mint amilyen Magyarország. Hagyományosan azt a felosztást szokták használni, hogy a migrációnak két oldala van, a kivándorlás és a bevándorlás. Napjainkban ehhez egy harmadik oldal is társul, a tranzitvándorlás vagy átvándorlás. Ez azt jelenti esetünkben, hogy Magyarország a kibocsátó és a befogadó országok között mintegy átkelőország szerepel. Így a migránsok (a szóba beleértem a jogi és a nem jogi kategóriákat is) egyszerűen csak át akarnak kelni, mintegy leküzdésre váró akadályként hazánkon, tehát az előzmények, amelyek megismerése az elrettentés céljának tisztázása érdekében szükségesek, a migráció növekedésével vannak összefüggésben. Ezek az illegális migráció tekintetében a következőképpen alakultak a statisztikai adatok szerint.

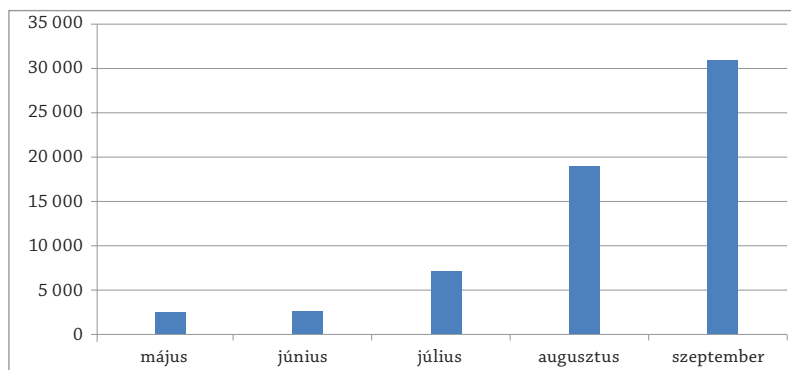
⁴ Póczik Szilveszter: Nemzetközi migráció – biztonságpolitikai, rendészeti aspektusok. In Tarrósy István – Glied Viktor – Keserű Dávid (szerk.): *Új népvándorlás: Migráció a 21. században Afrika és Európa között*. Pécs, Publikon, 2011. 35–51.

1. ábra: A tiltott határátlépések dinamikája a Nyugat-balkáni útvonalon 2009–2015 között – ezer főben kifejezve. Forrás: Frontex.eu⁵

Az 1. ábra alapján, a Frontex, azaz az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség kimutatásán jól követhető az illegális határátlépések számának változása a nyugat-balkáni útvonalon 2009–2015 között. 2009-ben 3090 fő, 2010-ben 2370 fő, 2011-ben 4650 fő, 2012-ben 6390 fő, 2013-ban 19 950 fő, 2014-ben 43 360 fő, 2015-ben 764 038 fő. A növekedés drasztikus, miközben tényleges intézkedések abban az időszakban nem történtek európai uniós szinten.

Magyarország tekintetében ez a növekedés 2015-ben a következő változást mutatja.

2. ábra: A migráció növekedése Magyarországon: az elfogott migránsok száma 2015. május és szeptember között – ezer főben kifejezve. Forrás: Police.hu Elfogott migránsok – dátum szerinti lekérdezés alapján a szerző szerkesztése⁶

⁵ Frontex.eu

⁶ Határrendészeti helyzetkép 2015. május–szeptember. Online: www.police.hu/a-rendorsegrol/statistikak/hatarrendeszet?page=6

A 2. ábra, illetve A Magyar Rendőrség hivatalos oldalának az adatai is ezt jól mutatják. A tiltott határátlépések számának növekedése havi megoszlásban 2015 során május 31-én 2735 fő, június 30-án 7226 fő, július 31-én 10 677 fő, augusztus 30-án 19 069 fő, szeptember 30-án 30 949 fő volt. Az ideiglenes határárvédelem felállítása után ez a szám drasztikusan csökkent, egy-két fő és 30 fő között mozgott, majd stagnált. Egy-egy kiugróbb átlépés mellett, ami 250 főt jelent napi szinten. Felmerül a kérdés, hogy vajon a kialakított fizikai eszközök, az ideiglenes technikai határárvédelem és a jogi határárvédelem együttesen alkalmasak lehetnek-e a migráció megállítására. Az igazság, hogy nem alkalmasak. Nem is lehet ezt a célt elvárni tőlük. Csak a lelassítására. Ahogy azt Ritecz György és Sallai János megfogalmazza: „Tudománytalanok lennénk, ha nem látnánk be, hogy a kerítés valóban megoldás, de nem az illegális migráció kezelésére, hanem annak egy adott határszakasztól, egy adott régiótól való időszakos elterelésére.”⁷ A kijelentés egybecseng a szituációs bűnmegelőzés esetén az úgynevezett áttevődés, áthelyeződés jelenségével. Vagyis, hogy az elkövető, mivel nem éri meg neki a tett elkövetése, azt máshol próbálja meg végrehajtani. Véleményem szerint a kerítés feladata a migrációt megfelelő irányba terelve a migránsokat a tranzit zónához irányítani, ahol a rendészeti szervezetek munkatársai az eljárást kérelemre el tudják indítani.

A migráció kezelésében részt vevő közszolgálati szervezetek

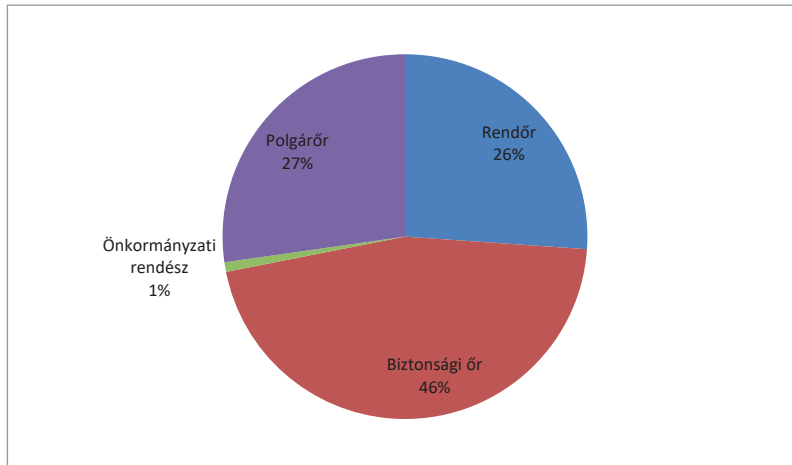
„A közszolgálati szervezet valóságos működési funkciókkal rendelkező, célszerűségi elven szerveződő, aktív tevékenységet folytató, jellemzően nem értéktermelő folyamatokat végrehajtó szervezet. A közszolgálati szervezetekhez soroljuk az államigazgatási, a honvédségi és a rendészeti szerveket.”⁸ Szinte nincs olyan szervezet, amelyet kisebb-nagyobb mértékben ne érne a migráció hatása. Ez lehet költség, kiadás, létszámgazdálkodás, jogalkotás. A Magyar Honvédség is komoly részt vállal a határ védelmében, és közös nemzetközi missziókban vesz részt (ilyen például az Észak-Macedónia határvédelmében történő besegítés). A határvédelmi járőrözésben is részt vesz 500 fővel. Dr. Böröndi Gábor altábornagy, a Magyar Honvédség parancsnokának helyettese tájékoztatása szerint a honvédség megkezdte a személyi állomány és a szükséges technikai eszközök átcsoportosítását. Mint fogalmazott: a korábban váltásonként 50 fős kerettel járőröző katonák létszámát január 6-tól 100-ra emelik, de a kiszolgáló személyzettel együtt, összesen több mint 500 főre növeli a Magyar Honvédség a rendőrség támogatását.⁹

⁷ Ritecz György – Sallai János: *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei*. 2.0. Budaörs, Hanns Seidel Alapítvány, 2016. 199.

⁸ Czuprák Ottó – Kovács Gábor: *A szervezetvezetés elmélete. A közszolgálati szervezetek vezetésének elméleti alapjai*. Budapest, Dialóg Campus, 2017. 179.

⁹ Honvedelem.hu

Azok a rendészeti szervezetek vannak kitéve leginkább a hazánkra nehezedő migrációs nyomásnak, amelyeknek egyrészt kötelességük a védelem mint állami feladat, másrészt az egyén tőlük várja a biztonság fenntartását.

3. ábra: Rendészeti szervezetek létszámmegoszlása %-ban. Forrás: Szabó László András: *A migráció hatása a közigazgatásra. Magyar Rendészet*, 17. (2017), 1. 166.

A 3. ábrának megfelelően a létszámadatak: biztonsági őr 84 094 (fő), rendőr 48 ezer (fő), önkormányzati rendész 1563 (fő), polgárőr 50 ezer (fő), összesen 183 657 (fő). A Polgárőr Szövetség és szervezetek ebben különleges helyet foglalnak el, mivel önként, szabadidőben, díjazás nélkül végzik a tevékenységüket. Ennél erősebb megnyilvánulása a közösség felé érzett felelősségnek tágabban az egész ország, még tágabban a haza iránt érzett elkötelezettségnek csak a hivatásos rendőri szervezetek tagjainál figyelhető meg. Christián László így fogalmazza meg: „A polgárőrség mára a közbiztonság egyik fő letéteményese, a rendőrség, a rendvédelmi és rendészeti szervek, továbbá a helyi önkormányzatok stratégiai partnere, szövetségese lett, jelentős és tevékeny részt vállalva a bűncselekmények megelőzéséből, az állampolgárok szubjektív biztonságérzetének javításából.”¹⁰ A migráció kezelésében a legfontosabb szereplő a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, amely 2017. január 1-jétől Bevándorlási és Menekültügyi Hivatalként működött, majd 2019. július 1-jétől az eddigi közigazgatási szervezetből rendészeti szervezetté alakult át. A köztisztviselőkből pedig hivatásos rendőrök lettek. A tevékenységhez és a szervezethez megfelelően a neve is megváltozott, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság lett. Az átalakulás összhangban van a kriminálpolitika megváltozásával és a migráció kezelésének menedzserszemléletével, illetve az elrettentés elméletének a bevándorlás kezelésében történő megjelenésével.

¹⁰ Christián László: A helyi rendészeti együttműködés rendszere. *Iustum Aequum Salutare*, 16. (2012), 1. 45.

A kriminálpolitika megváltozása és következményei

A kriminálpolitika fogalma adja meg azt a keretet, amelyben a jelenséget értelmezni tudjuk. Franz von Liszt 1905-ben írt megfogalmazásában „[a] bűnözés okait és határait vizsgáló diszciplína, amely megszabja a bűnözéssel szembeni állami fellépés határait”.¹¹ A kriminálpolitika a bűnügyi tudományokból a bűnügyi jogtudományokkal, vagyis a büntetőjog, büntető eljárási jog és büntető-végrehajtási jog, illetve a nem jogi tudományok, a kriminológia, kriminálpszichológia és a kriminalisztika területeihez kapcsolódik, mintegy összeköti és keretbe foglalja azokat. A kriminálpolitika alrendszerei a következők: a rendészeti politika, a bűnmegelőzési politika, az áldozatvédelmi politika, a büntetőpolitika, a büntetőjog-politika a büntető igazságszolgáltatási politika és a büntetés-végrehajtási politika.¹² A kriminálpolitika keretében jelenik meg az elrettentés elmélete. Ez az elmélet kiemelten fontos, mert irányt szab és keretet ad a migráció kezelésében részt vevő közszolgálati szervezetek tevékenységének.

Az elrettentés elmélete

Ahhoz, hogy megértsük az elrettentés dogmatikáját, vissza kell nyúlnunk ahhoz a tételhez, amelyben megszületett. Ez Borbíró Andrea megfogalmazásában: „A klasszikus paradigma az akaratszabadság tételén alapul. Az embert olyan racionális, szabadon cselekvő egyénnek tekinti, akinek magatartását, döntéseit csupán saját jól felfogott önérdeke alakítja. A klasszikus paradigma szerint ezért a bűnözésnek nincsen különösebb oka azon túl, hogy egyének saját érdekeiket követve úgy döntenek, hogy bűncselekményeket követnek el, mert ez nekik valamiért jó, azaz megéri (ezért hívják az ide tartozó kriminológiai elméleteket döntési vagy akarati elméleteknek is).”¹³ A büntetés elkerülhetetlensége adja annak visszatartó erejét. Ezen elvek Cesare Beccaria (1778) *A bűnökről és büntetésekről*¹⁴ című munkájában jelennek meg. Ez volt az úgynevezett klasszikus paradigma kialakulása. Ez a büntetőpolitika sokáig háttérbe szorult. Majd az 1970-es évektől fokozatosan a jóléti államok válsága és összeomlása után újra előtérbe került. Ezt hívjuk neoklasszikus büntetőpolitikai fordulatnak és 1984-re datálható. Megjelent a rendteremtő vagy más néven rendfenntartó állam, és az elrettentés dogmatikailag is ekkor került újra a fókuszba. Jellemzően párban szokták emlegetni a semlegesítéssel, vagyis a személy vagy a tett semlegesítésével. Felmerül a kérdés, hogy vajon magát az elrettenést mi alapozza meg. Egy jelenség, mint a bűnözés nagyságának hirtelen megváltozása, amely változást a felderítések száma nem tud követni. Magyarországon 1985–1992 között a regisztrált bűncselekmények száma négyszeresére emelkedett, és a gazdasági-társadalmi változások az oksági folyamatokat is

¹¹ Gönczöl Katalin – Kerezei Klára – Korinek László: *Kriminológia – Szakkriminológia*. Budapest, CompLex, 2007. 601.

¹² Borbíró Andrea et alii: *Kriminológia*. Budapest, Wolters Kluwer, 2017. 716.

¹³ Borbíró et alii (2017) i. m. 36.

¹⁴ Cesare Beccaria: *A bűnökről és a büntetésekről*. Budapest, Attractor, 2012. 112.

jelentősen átalakították.¹⁵ Szabó András kriminológus 1992-ben írta meg az *Igazságosan vagy okosan?* című könyvét, amelyben az ötödik fejezetet szentelte az elrettentés körbejárásának. Szabó András így vezette le az elrettentés elméletét, amely a következő részekből áll: fenyegetés, fenyegetés beváltása, választási lehetőség és felelősség, előnyök és hátrányok egyenlege, bizonyosság és szigor (elkerülhetetlenség).¹⁶ Minden büntetésnek van generális és speciális elrettentő hatása. Itt a generális büntetésnek a potenciális bűnelkövetők a címzettjei. Speciális büntetés a már megbüntetett személyre hat. Szabó András értelmezéséből tökéletesen látszik, hogy a rendőrségi létszám és a felderítések száma nem képes lépést tartani a regisztrált bűncselekmények számának növekedésével, viszont a társadalmi elvárás jelentős nyomás alá helyezi a rendészeti szervezeteket. Vagyis megjelenik az állami cselekvési kényszer, amely utat nyit a paradigmaváltásnak. Ez pedig az elrettentés jellemzői közül a legfontosabb, a tett alapú büntetés, amely egyben tettarányos is. Büntett és büntetés. Nem nézi sem az elkövető, sem az elkövetés pszichológiai, szociológiai vagy kulturális körülményeit. Nagyon jól alkalmazható a hirtelen megnövekedő jelenségek, mint a bűnözés vagy a migráció kezelésére, ez tény. Generális prevenciójú, így mindenkire ugyanúgy érvényes gyors és látványos eredménnyel jár. Relatív olcsó, mert nem igényel komolyabb szervezetfejlesztést, csupán az egyszeri technikai beruházás szükséges. Büntetőjogilag valamennyi visszatartóereje van, és bűnmegelőző hatásáról beszélhetünk, de nem a bűnmegelőzés klasszikus hármas tagolásának az értelmében. Az elrettentés leginkább elterjedt formája az őrizetbe vétel. „Az őrizetbe vételek száma csökkenti a bűnözést, mert közvetlen és azonnali nyomozás-eredményességet, vagy társadalmi reagálást mutat.”¹⁷ Tisztázandó mindenekelőtt az a kérdés, hogy a migráció nem azonos a bűnözéssel, a migráns nem bűnöző.

Az elrettentéselmélet és a migráció kapcsolata

Az elrettentés elméletében a tettet büntetjük, de a (neo)klasszikus paradigma már nemcsak a tettet bünteti, hanem a technikai, környezeti eszközök fejlődésével a tett elkövetését nehezíti, vagy akadályozza meg. Ezt hívjuk környezeti kriminológiának vagy szituációs bűnmegelőzésnek. Ronald W. Clarke¹⁸ amerikai kriminológus dolgozta ki az elméletet. Sokan a kriminológiai tudományos körökből, köztük maga Clarke sem tartja kriminológiának, tudománynak, mivel a bűnözés oksági összefüggéseit nem vizsgálja, és nem ad rá magyarázatot. Pusztán technikai megoldások összességének tartja. Tökéletesen látszik az elv megjelenése az ideiglenes műszaki határzár mint biztonságtechnikai eszköz és a megerősített jogi határzár működésében.

¹⁵ Borbíró-Gönczöl-Kerecsi i. m. 754.

¹⁶ Szabó András: Az elrettentés. In Szabó András: *Igazságosan vagy okosan?* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1993. 99–100.

¹⁷ Szabó (1993) i. m. 98–125.

¹⁸ Ronald W. Clarke: Situational Crime Prevention: Its Theoretical Basis and Practical Scope. *Crime and Justice*, 4. (1983), 225–256.

Az állampolgárok biztonságérzetét véleményem szerint maga a kerítés felépítése nagyban megnövelte. Fontos leszögezni ismét, hogy a migráns nem bűnöző. Nem is szabad ezzel megbélyegezni. Az áldozati állapothoz közelebb áll, hiszen aki elhagyja a hazáját, az otthonát egy elképzelt szebb világ kedvéért, vagy az üldöztetés elől menekül, bárhogy is nézzük, az áldozat. Mint már írtam, a migráns fogalmába beleértem a jogi és a nem jogi kategóriákat is. Lényeges megállapítani, hogy a migráció jelensége és a migránsok szándéka, a bevándorlás eltér a bűnözők magatartásától, ami a helyszínről való elmenekülés, míg ez a migránsoknál a menekültstátusz elérése. Ez a tranzitországokra mint Magyarország nem igaz. Egy nemzetállam sem engedheti meg azt, hogy szuverenitása csorbuljon akként, hogy a területén a tudta nélkül idegenek tartózkodjanak, vagy azon átkeljenek. Az államnak reagálnia kell. Ez a büntetőjog kiszélesítése új normák beemelésével. Jellemzően a már említett fogva tartás – letartóztatás – kiszélesítése, illetve meghosszabbítása lehet. Idesorolom az illegális migránsok kiutasítását vagy a tranzit zónába kísérését is, mivel szerintem dogmatikailag megfelel az izolációnak. Vagy egy meghatározott helyen lesz az illető fogva tartva, vagy az ország területéről lesz máshová „izolálva”. Hautzinger Zoltán ezt így fogalmazza meg: „A vonatkozó jogalkalmazás nem homogén a magyar jogrendszerben sem. Az illegális bevándorlás (beutazás, tartózkodás) jogkövetkezményei származhatnak büntetőjogon kívüli normákból, de megjelennek a büntetőjog rendelkezései között is. Hatékonyságánál, így különösen a jogellenes beutazásból vagy tartózkodásból származó állapot mielőbbi megszüntetéséhez fűződő társadalmi érdek primátusánál fogva elsődleges jogi instrumentumként az idegenrendészeti jog jöhet számításba.”¹⁹ Majd hozzáteszi: „Az idegenrendészeti eljárás a kiutasítás kiszabásával, szükséges esetben – a menedékjogi eljárást ide nem értve – kitoloncolás alkalmazásával megszünteti a jogellenes tartózkodást minden más, az idegenrendészeti szankcióból eredő joghátrányból egyébként származó további szankció alkalmazásának lehetőségére tekintet nélkül.”²⁰

A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet

Magyarországon a kriminálpolitika megváltozását és az elrettentést a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kihirdetése alapozta meg. Orbán Balázs megfogalmazásában: „Emberek meghatározott földrajzi területre történő magas intenzitású, nagy tömegű, kontrollálatlan – úgynevezett irreguláris migrációs mozgással bekövetkező – beáramlása. A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet következtében a beáramlással érintett területen megnő a politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális feszültség, és jellemzően jelentős biztonságpolitikai kockázatok merülnek fel.”²¹

¹⁹ Hautzinger Zoltán: *Szemelvények a migráció szabályozásáról*. Pécs, AndAnn Kft., 2016. 16.

²⁰ Hautzinger (2016) i. m. 17.

²¹ Orbán Balázs: Bevándorlási válság. In Pásztor Péter (szerk.): *Magyar politikai enciklopédia*. Budapest, Mathias Corvinus Collegium – Tihanyi Alapítvány, 2019. 71.

A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet Magyarország egész területére történő elrendeléséről²² a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény (menedékjogról szóló törvény) 80/A. § (2) bekezdése kimondja, hogy az országos rendőrfőkapitány és a menekültügyi hatóság vezetőjének kezdeményezésére, az idegenrendészetért és a menekültügyért felelős miniszter javaslatára a Kormány rendeletben rendelheti el a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet. A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet elrendelhető Magyarország meghatározott területére vagy egész területére. A Kormány a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet Magyarország egész területére történő elrendeléséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállásával és megszüntetésével összefüggő szabályokról szóló 41/2016. (III. 9.) Korm. rendelettel – 2016. március 9-ei hatálybalépéssel – elrendelte Magyarország egész területére a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet. A fogalomhoz hozzátartozik, hogy az érintett területen, Magyarország területén a közrend és közbiztonság fenntartását biztosító szervezetek, főképp a rendőrség feladata megnő, és ezzel együtt a létszámterheltsége is emelkedik.

A magyarországi migrációt jellemző bűncselekmények okai és típusai

Az, hogy egy állam és annak büntetőpolitikája mit tart büntetendőnek, az mindig az adott társadalom hagyományaihoz, kultúrájához, gazdasági szintjéhez kapcsolódik. Továbbá a rendészeti szervezetek büntetőügyekben mutatott eljárási intenzitása, a regisztrált ügyek száma szintén vizsgálendő, nem elhanyagolva a lakosság feljelentési hajlandóságát és bizalmát az igazságszolgáltatásban. A médiában sok olyan nyugaton elkövetett esetet látunk, amelyben migrációs háttérrel rendelkező személyekkel szemben indul el a büntetőeljárás. Ezeket mindig fenntartással kell fogadni, hisz egyformán lehet a valósághoz képest magasabb vagy alacsonyabb a cselekmények száma. Továbbá a százalékok elemzésénél rendszeresen elfeledkeznek egy fontos kriminológiai alaptételről, miszerint egy elkövető több bűncselekményt is elkövethet. Fontosnak tartom leszögezni, hogy a migráció és a terrorizmus között nincs összefüggés, csak kockázati szinten a bevándorlók, menekültek megnövekedett száma hozza magával a bűncselekmények számának lehetséges növekedését. Tekintsük át, hogy Magyarországon a 2015-ös tömeges bevándorlást követően hogyan változott meg a migráció kezelése. Magyar műszaki határzár kialakítása a szerb határon (hivatalos nevén: határőrizeti célú ideiglenes kerítés) 2015 augusztusában. A határzárhoz

²² 41/2016. (III. 9.) Korm. rendelet a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet Magyarország egész területére történő elrendeléséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállásával és megszüntetésével összefüggő szabályokról.

kapcsolódó jogellenes cselekmények jogszabályait a Büntető Törvénykönyv XXXIV. fejezet, a közigazgatás rendje elleni bűncselekmények²³ tartalmazza. Ezek nevesítve:

- határzár tiltott átlépése (Btk. 352/A);
- határzár megrongálása (352/B. §);
- határzárral kapcsolatos építési munka akadályozása (Btk. 352/C. §);
- embercsempészet (353 §);
- jogellenes bevándorlás elősegítése, támogatása (353/A. §).

Ezen jogszabályok megalapozottságát a határzár kiépülése adta. Maga a határzár nem más, mint egy fizikai akadály, amelynek elsődleges feladata a Magyarország területére történő belépés megnehezítése. Megakadályozni nem képes, időt nyer a határrendészet és a rendészeti szervezeteknek a reagálására. Az említett kriminálpolitikai bűnözéskontroll szerint ez nem más, mint a személyek izolációja, amely ebben az esetben az ország területéről történik. Az illegális átlépők visszafordítása jellemzően Szerbia felé történik, illetve a határ szerbiai részén kialakított tranzitónába kísérik őket.

A „crimmigration” megjelenésének oka és fogalma

A „crimmigration” az illegális bevándorlás és a bevándorlási jog kriminalizálása. Ezen téma tekintetében, a bevándorlás és a menekültek jogainak kriminalizációjával kapcsolatban a jogterületet Lévay Miklós így látja: „Így a büntetőjog az egyénnek és a társadalomnak erőszak révén, csalárd módon vagy egyéb bűnös szándékkal okozott károk megelőzésére törekszik, a bevándorlási jog pedig meghatározza, hogy ki lépheti át az országhatárt, tartózkodhat adott országon belül és kinek kell elhagynia azt. A két jogterület annyiban hasonlít egymásra, hogy egyaránt különböznek más jogágaktól. Amíg ugyanis a legtöbb jogág középpontjában az egyének és az üzleti szereplők közötti kapcsolatok és konfliktusaik szabályozása áll, addig a büntetőjog és a bevándorlási jog elsősorban az állam és az egyén közötti kapcsolatot szabályozza. A büntetőjognak és a bevándorlási jognak egyaránt a lényegéhez tartoznak a befogadó és kirekesztő rendszerek. Mindkét jogterület kijelöli, hogy szükséges-e és ha igen, akkor miként befogadni, megtartani az egyéneket, mint a társadalom tagjait vagy kirekeszteni őket a társadalomból. Mindkét jogterület létrehozza a bennlévőket és a kívülállókat.”²⁴

²³ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

²⁴ Lévay Miklós: „Crimmigration” avagy kriminológiai kutatások a bevándorlás kriminalizálásáról. In Finszter Géza – Korinek László – Végh Zsuzsanna (szerk.): *A tudós ügyész. Tanulmányok Bócz Endre 80. születésnapjára*. Budapest, HVG-ORAC, 2017. 154.

A migráció várható tendenciái

A migráció minden kutatás szerint elhúzódó lesz. Hozzáteszem, bevándorlásra Európának szüksége van. Ezt Szabó A. Ferenc a fenntartható fejlődésről és a demográfia-ról szóló tanulmányában járta körbe.²⁵ Ebben szerepel egy markáns adat. A világ népessége és változásai nagyobb országok és régiók szerint (az ENSZ „közepes” becslése és előrejelzése) 1950–2050. A felmérés szerint Európa népességnövekedése 2000–2050 között –10%. Ezzel szemben a nyugati iszlám régió +103%, fekete Afrika +152%-os növekedést jelez előre. Európa és hazánk lakossága fogy és öregszik. Az adatok szerint Magyarországnak kellene a bevándorlók munkavállalóknak, mert csökkenő tendenciát mutat az állampolgárainak száma, és saját erőből nem képes rövid távon ezt a kérdést megoldani. Ezt a Központi Statisztikai Hivatal által közölt számok is alátámasztják 570–600 ezer magyar tartózkodik életvitelszerűen külföldön. Az OECD 2018 júniusi jelentése 900 ezer főre teszi ezt a számot. Valójában a szám elérheti az egymillió körüli főt.

Ország/régió	Népesség (millió)			Növekedés (%)	
	1950	2000	2050	1950–2000	2000–2050
Észak-Amerika	172	315	438	83	3'9
Latin-Amerika	167	523	783	213	50
Európa	547	728	653	33	-10
Nyugati iszlám régió	148	545	1109	268	103
Fekete-Afrika	180	670	1692	272	152
Japán	84	127	112	51	-12
Kína	549	1259	1382	129	10
India	358	1021	1593	185	56
Délkelet-Ázsia	178	519	752	192	45
Ázsia-Óceánia	128	379	562	196	48
Világ	2519	6086	9076	142	49

4. ábra: A világ népessége és változásai nagyobb országok és régiók szerint (az ENSZ „közepes” becslése és előrejelzése) 1950–2050. Forrás: ENSZ

Konklúzió

Az elrettentés, mint láttuk, egy hirtelen megváltozó állapot kezelésében nagyon jól tud működni. Hosszú távon nem oldja meg a problémát. Az okokat nem tárja fel, és túl általánosító, vagyis az egyes ügyekben eljáró bíróságoknak kell a körülményeket

²⁵ Szabó A. Ferenc: Fenntartható fejlődés és demográfiai problémák. *Nemzet és Biztonság*, 1. (2008), 4. 41.

megfelelően feltárni. Természetesen ez a kiutasítás, illetve a tranzit zónába kísérés esetén nem igaz. Az elrettentés rövid távon hasznos, hosszú távon már nem hatékony. Fontos megjegyezni, hogy az Európai Unió és Törökország közötti egyezség sokat javított a helyzeten. De nem lehetünk optimisták. Törökország bármikor, ha csak ideiglenesen is megnyitja határait, Magyarország komoly hirtelen megnövekvő migrációval fog szembenézni. Ez még akkor is bekövetkezhet, ha a földközi-tengeri utakat lezárják, vagy megnehezítik a migránsoknak az azokon való átjutást.

A tanulmányban bemutattam a kriminálpolitika fejlődését, hogyan vált a bűnözéskontroll és a társadalomvédelem a megelőzés szolgálatába. A kriminálstatisztikai adatok azt mutatják, hogy valójában nincs a migrációhoz köthető bűnözésnövekedés. A jövő nem kiszámítható, ellenben bizonyos tendenciák mutatkoznak. Egyik oldalról a külföldi személyek által elkövetett bűncselekmények a migráció kapcsán jelenleg volumenben a határőrizeti célú ideiglenes kerítés kiépítéséhez köthetők. Ennek következménye az úgynevezett elterelődés,²⁶ amely azt jelenti, hogy az illegális migráció nem szűnt meg, csak más irányban keresi a belépési lehetőséget az Európai Unióba. Másik oldalról a rendészeti szervezeteknek a külföldiek sérelmére elkövetett erőszakos bűncselekmények megnövekedésével is számolniuk kell. A turistát, az itt tanuló vagy a vendégmunkást illegális menekültnek, terroristának nézik. Ez a jelenség a félelem az idegentől.²⁷ Kijelenthetjük, hogy a migráció még sokáig jelen lesz életünkben. A kriminálpolitika, az elrettentés és a bevándorlás kriminalizálása, a „cimmigration” nem képesek megnyugtatóan kezelni a jelenséget. Büntetőjogi, rendészeti eszközökkel nemzetközi társadalmi jelenségeket nem lehet hosszú távon kezelni. A migráció kezelésébe bevont szervezetek létszáma még mindig alacsony egy, a 2015-ös bevándorlási hullámhoz hasonló nagyságú nyomás kezelésére. A szervezetek fejlesztése, az innováció, a digitalizáció megfelelő irány. Erre az oktatásnak is fel kell készülnie. A technika kiválthatja az embert, de a technikát kezelni és értelmezni képes embert nem válthatja ki semmi. Főképp, ha azt vesszük, hogy a migrációs eljárások személyes jelenlétet igényelnek. Csakis komplex megoldások, együttműködések és fejlesztések, amelyek nemzetközi konszenzuson alapulnak, vezethetnek eredményre. Tehát megállapítható, hogy a kriminálpolitika kapcsolata a magyar közszolgálati szervezetekkel szoros, a szervezetek működését rövid távon segíti, azokkal összekapcsolódik. Átalakulásukat, mint ahogy a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal Országos Idegenrendészeti Főigazgatósággá átalakult, közigazgatási szervezetből rendőrségi szervezetté, megalapozza és generálja. A tömeges bevándorlásra adható tényleges hatékony reakciókat e szervezeteknek véges humán erőforrásból származó teljesítménye nem teszi lehetővé. Ezt csak az innováció, a fejlesztés adhatja meg, mint például biztonságtechnikai eszközök alkalmazása. Ehhez felkészült, az eszközöket alkalmazni képes szak-

²⁶ Ritecz-Sallai (2016) i. m. 199.

²⁷ Hautzinger Zoltán: Félelem az idegentől. In Finszter Géza – Kóhalmi László – Végh Zsuzsanna (szerk.): *Egy jobb világot hátrahagyni. Tanulmányok Korinek László Professzor tiszteletére*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2016. 303.

emberekre és azokat karbantartani és fejleszteni képes háttérkisegítőkre, megfelelő infrastruktúrára van szükség.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Lévay Miklós: *Kriminológia*. Budapest, Wolters Kluwer, 2017.
- Beccaria, Cesare: *A bűnökről és a büntetésekről*. Budapest, Attractor, 2012.
- Christián László: A helyi rendészeti együttműködés rendszere. *Iustum Aequum Salutare*, 16. (2012), 1. 33–61. Online: http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20181sz/03_ChristianL_IAS_2018_1.pdf
- Clarke, Ronald W.: Situational Crime Prevention: Its Theoretical Basis and Practical Scope. *Crime and Justice*, 4. (1983), 225–256. Online: <https://doi.org/10.1086/449090>
- Czuprák Ottó – Kovács Gábor: *A szervezetvezetés elmélete. A közszolgálati szervezetek vezetésének elméleti alapjai*. Budapest, Dialóg Campus, 2017. 179.
- Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Korinek László: *Kriminológia – Szakkriminológia*. Budapest, CompLex, 2007.
- Hautzinger Zoltán: Félelem az idegentől. In Finszter Géza – Kóhalmi László – Végh Zsuzsanna (szerk.): *Egy jobb világot hátrahagyni. Tanulmányok Korinek László Professzor tiszteletére*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2016. 303.
- Hautzinger Zoltán: *Szemelvények a migráció szabályozásáról*. Pécs, AndAnn, 2016.
- Lévay Miklós: „Crimmigration” avagy kriminológiai kutatások a bevándorlás kriminalizálásáról. In Finszter Géza – Korinek László – Végh Zsuzsanna (szerk.): *A tudós ügyész. Tanulmányok Bócz Endre 80. születésnapjára*. Budapest, HVG-ORAC, 2017. 153–162.
- Orbán Balázs: Bevándorlási válság. In Pásztor Péter (szerk.): *Magyar politikai enciklopédia*. Budapest, Mathias Corvinus Collegium – Tihanyi Alapítvány, 2019. 71.
- Póczik Szilveszter: Nemzetközi migráció – biztonságpolitikai, rendészeti aspektusok. In Tarrósy István – Glied Viktor – Keserű Dávid (szerk.): *Új népvándorlás: Migráció a 21. században Afrika és Európa között*. Pécs, Publiikon, 2011. 35–51.
- Ritecz György – Sallai János: *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei. 2.0*. Budaörs, Hanns Seidel Alapítvány, 2016.
- Szabó A. Ferenc: Fenntartható fejlődés és demográfiai problémák. *Nemzet és Biztonság*, 1. (2008), 4. 41.
- Szabó András: Az elrettentés. In Szabó András: *Igazságosan vagy okosan?* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1993. 98–125.
- Szabó László András: A migráció hatása a közigazgatásra. *Magyar Rendészet*, 17. (2017), 1. 159–174.

Internetes források

- Frontex.eu. Online: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/western-balkan-route/honvedelem.hu>. Online: <https://honvedelem.hu/hirek/a-magyar-honvedseg-parancsnokanak-helyettese/novelik-a-katonak-letszamat-a-hataron.html>
- Központi Statisztikai Hivatal. Online: www.ksh.hu
- Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság: Dublini eljárás. é. n. Online: www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&id=424&lang=en
- Rendőség: Határrendészeti helyzetkép 2015. május–szeptember. é. n. Online: www.police.hu/a-rendorsegrol/statisztikak/hatarrendeszet?page=6

Jogforrások

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
41/2016. (III. 9.) Korm. rendelet a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet Magyarország egész területére történő elrendeléséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállásával és megszüntetésével összefüggő szabályokról

ABSTRACT

Relationship of Criminal Policy with The Migration activities of Hungarian Public Service Organizations

László András SZABÓ

The impact of mass immigration in 2015 is most evident in the change in criminal policy and, in this context, in the activities of administrative and law enforcement agencies dealing with migration. These organizations were basically not formed to the size and intensity of migratory pressure, either in numbers or in infrastructure. The Dublin III Regulation, signed by Hungary in January 2015, aims to accommodate two to three hundred thousand refugees throughout the European Union. In my study, I examine the relationship between Hungarian civil service organizations and the criminal policy.

Keywords: *criminal policy, Public Service Organizations, mass immigration, crisis*

Vezetői életpályamodell a Magyar Rendőrség kiválasztási rendszerében

SZATMÁRI Adrienn¹

A Magyar Rendőrség hivatásos állományának vezetői életúttal összefüggő kiválasztási rendszere egy összetett és többszintes folyamat, amely igen összetett munkajogi és szakterületi feladatokat tartalmaz. A személyi állomány hivatásos szolgálatra és ezáltal vezetői beosztásra történő egészségügyi, pszichikai és fizikai alkalmasságának felmérése a különböző alkalmassági vizsgálatok során történik meg, amelyek az egyén képességeire, készségeire és szervezetten belüli alkalmazhatóságára fókuszálnak. Ezen nézőpontot támogatja meg az újonnan bevezetett illeszkedésvizsgálat és a különböző kompetenciaalapú eljárások.

Jelen tanulmány a Magyar Rendőrségen belüli vezetői életpályamodellhez kapcsolódó kiválasztási rendszert, annak legfontosabb bázispontjait, illetve az ezekhez tartozó kiválasztási folyamatokat, alkalmassági-vizsgálati rendszereket kívánja bemutatni. Kitér továbbá a hivatásos szolgálati jogviszony létesítésétől mint nullponttól kezdődő vezetői életpálya fontosabb lépcsőfokaira, azok feltételrendszerére, az integrált belügyi vezető kiválasztási és vezetőképzési módszerre, illetve az ezeket átfogóan tartalmazó kompetenciaalapú képzési és kiválasztási rendszerre.

Kulcsszavak: rendőrség, vezetői életpálya, kiválasztás, alkalmassági vizsgálat, kompetencia

Bevezető

A Rendőrség vezetői életpályamodellje a közszolgálati életpálya, azon belül pedig a rendvédelmi életpálya része,² amelynek feladata a szervezeti intézkedések mellett (például teljesítményértékelési rendszer), a hivatásos állomány képzési, továbbképzési és oktatási rendszerekbe történő bevezetésén túl a tagok szervezeti-vezetői szocializációja, a vezetői hivatástudat, és -etika kialakítása, fenntartása és a vezetői kompetenciák hosszantartó fejlesztése. A vezetői életúttal kapcsolatos kiválasztási eljárások megfelelő minősége hozzájárul a képzett és tapasztalt állomány fluktuációjának csökkentéséhez, ezáltal a hivatásos pálya megtartóképességének növeléséhez. Humánstratégiai

¹ Szatmári Adrienn, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola, doktorandusz.

Adrienn Szatmári, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Doctoral School of Police Science and Law Enforcement, PhD student.

E-mail: SzatmariAd@fejer.police.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8329-2026>

² Vári Vince: A rendőri életpályamodell és a rendőri felsőoktatás összehangoltsága. *Magyar Rendészet*, (2018), 2. 205–222.

szempontból bármely szervezet elsődleges érdeke az, hogy azokat válasszák ki egy vezetői beosztás tekintetében, akik alkalmasak annak betöltésére, illetve képességeik visszajelzésén, fejlesztési támogatásán keresztül hosszú távon legyenek a szervezet produktív tagjai.

Jogszabályi környezet

A Magyar Rendőrség vezetői életpályamodellje egy igen összetett és hosszantartó kutatómunkát követően az ÁROP-2.2.17-2012-2013-0001 azonosítószámú „Új közszolgálati életpálya” című kiemelt projekt keretein belül kidolgozott új, egységes vezető-kiválasztási rendszer kialakításával újult meg, ezzel biztosította azt az előmeneteli humánerőforrás-rendszert, amely a hivatásos állomány számára keretrendszerként szolgál a hivatásos állományba vételtől a vezetői beosztásba történő kinevezésig és annak fennállása alatt.

A vezetői életpálya rendszerét szabályozó lényeges rendeletek közül kiemelendő a 2/2013. (I. 30.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek hivatásos állományú tagjainak továbbképzési és vezetőképzési rendszeréről, valamint a rendészeti utánpótlási és vezetői adatbankról, amely osztályvezetői szinttől felfelé rendelkezik az adott beosztáshoz szükséges, előírt kiválasztási eljárások teljesítésének részleteiről és vezetőképzési követelményekről.³ Mindemellett a hivatásos állományba való tartozás egyik alapfeltétele, hogy a szolgálati követelmények érvényre juttatása tekintetében a személyi állomány tagja megfeleljen a 2015. évi XLII. törvény (IV. 24.) – a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról – követelményeinek, amely a szolgálati jogviszony feltételeinek részletezése kapcsán kiköti a szolgálat teljesítésére vonatkozó szabályokat, elvárásokat, valamint a kiválasztás kritériumait. A kiválasztás során folyamatosan vizsgált a hivatásos szolgálatra való pszichikai, egészségügyi és fizikai alkalmasság kérdése, amelyet a korábban, az új vezető-kiválasztási rendszer létrehívása idején az 57/2009. (X. 30.) IRM–ÖM–PTNM együttes rendelet – egyes rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai egészségi, pszichikai és fizikai alkalmasságáról, közalkalmazotti és köztisztviselői munkaköri egészségi alkalmasságáról, a szolgálat-, illetve keresőképtelenség megállapításáról, valamint az egészségügyi alapellátásról – szabályozott, azonban 2021. január 1-jétől ez megújult és hatályba lépett a 45/2020. (XII. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél foglalkoztatott hivatásos állomány és rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állomány alkalmasságvizsgálatáról, illetve a 35/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség állományának alkalmasságvizsgálatáról is.

³ Malét-Szabó Erika: A belügyi vezető-kiválasztási rendszer tudományos megalapozása – avagy egy belügyi kutatás első eredményei. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 14. (2013), 141–149.

Elméleti háttér

Amikor a kiválasztás fogalmával találkozunk, egy olyan információszerzési, előrejelző, döntés-előkészítő folyamatról beszélünk, amely során, ideális esetben egy adott munkakör betöltésére legalkalmasabb személyt választja ki a munkáltató a jelentkezők közül.⁴ A kiválasztási eljárás célja az egyéni különbségek feltárása, illetve a szükséges kompetenciák, képességek meglétének, minőségének felmérése. A kiválasztás a rendvédelmi szervek esetében a toborzást követő alkalmasság- és személyzeti/szervezeti vizsgálatokat tartalmazza, amelyek a tartósan, egyenletesen, átlagos szinten való teljesítés egészségügyi, pszichikai károsodás vagy baleset nélküli feltételeit teremtik meg.

A kiválasztás modelljei⁵ kapcsán elsőként Thorndike tradicionális elmélete emelendő ki, aki a munkát és az embert külön egységként kezelte, illetve a „megfelelő embert a megfelelő helyre” elvet hangsúlyozta. A modell a munkakörök elemzésével a hatékony munka kritériumait, valamint a beválás valószínűségét vizsgálta, később a munkahelyi elégedettség elméletének fogalmával is bővült. A dinamikus alapú kongruenciamodellek több aspektust vizsgáltak, amelyek közül elsőként kiemelendő Edwards személy-munka megfelelés modellje, amely két komponensre, a munka nyújtotta lehetőségekre, követelményekre, illetve az egyéni szükségletekre, elvárásokra helyezte a fókuszot. Dawis és Lofquist munkához való igazodás elmélete az egyén és a szervezet közötti kölcsönös megfelelést viszonyította, miszerint, ha a személy jól érzi magát a szervezetben, amiben dolgozik, jobb teljesítményre is törekszik, fenntartva a két oldal közötti összeillést. A legismertebb kongruenciamodell Holland nevéhez köthető, amely szerint az adott foglalkozású személyek hasonló személyiségsszerveződéssel rendelkeznek, és különböző helyzetekben hasonlóan reagálnak, így a beállítódások különböző személyiségtípusokra oszthatók (például intellektuális, szociális). Csirszka alkalmassági megfelelés modellje a munka objektív tényezői (munkaprofil, munka érzelmi adottságai, munka dinamizmusa) mellett a szubjektív tényezőket (képességek, készségek, affektív adottságok, motiváció) is tartalmazta, amely tekintetében elsőként írták le az alkalmasságot egy lineáris dimenzió mentén, mégpedig négy fokozattal (abszolút, kiváló, átlagos, gyenge alkalmasság). A szelekciót hangsúlyozó modellek az egyénre fókuszálnak, miszerint az egyén személyiségét, képességeit minél jobban meg kell ismerni a hatékony alkalmazhatóság érdekében. A szocializációra összpontosító modellek pedig arra törekednek, hogy az egyén a munkahelyi szocializációs folyamat során egyre alkalmasabbá váljon az adott munkakör betöltésére, mivel az elméleti kontextus szerint szereptanulás révén sajátítjuk el a szervezeti normákat, elvárásokat. Ebben a tekintetben a kiválasztási eszközök nem a képességvizsgálatokon alapulnak, mivel mindenkire potenciális munkavállalóként kell tekintenünk, inkább a tanulóképesség feltárása a cél a későbbi, minél

⁴ Kóvári György: *Gazdálkodás az emberi erőforrásokkal*. Budapest, Országos Munkaügyi Központ, 1991.

⁵ Hegedűs Judit: A vezető-kiválasztás elméleti háttere. In Hegedűs Judit (szerk.): *Tanulmánykötet a Belügyi Vezető-Kiválasztási Eljárásról*. Budapest, Belügyminisztérium, 2014. 5–9.

eredményesebb alkalmazkodás, beválás érdekében. Így jutunk el végül a McClelland nevéhez köthető kompetenciaalapú kiválasztás elméletéhez, amely a hatékony munkavégzés és beválás előrejelzésére összpontosít. Hazánkban a rendvédelmi szervek is foglalkoztak korábban már a kompetenciaalapú kiválasztás lehetőségével (Twinning projekt), amely megalapozta a mai rendészeti kiválasztási eljárásokat és kompetenciaelméleteket.⁶

Kiválasztási kritériumok a rendvédelmi szervek hivatásos állományába kerülés tekintetében

A 2015. évi XLII. törvény (lásd: új Hszt.) a szolgálati viszony létesítésének feltételei között megszabja, hogy a rendvédelmi szervezet tagjának cselekvőképesnek, állandó belföldi lakóhelyű, magyar állampolgársággal rendelkező személynek kell lennie, aki a 18. életévét betöltötte (életkora a hivatásos szolgálat felső korhatáránál legalább tíz évvel kevesebb). A törvény szerint rendelkeznie kell továbbá meghatározott szakképzettséggel, hivatásos szolgálatra alkalmas egészségi, pszichikai és fizikai minősítéssel és a kifogástalan életvitel-vizsgálat, illetve – amennyiben szolgálati beosztása indokoltá teszi – a nemzetbiztonsági ellenőrzés pozitív, jóváhagyott eredményével. Általában véve tehát olyan személyről beszélünk, aki tudomásul veszi és elfogadja a hivatásos szolgálattal járó, szolgálati jogviszonyra vonatkozó szabályok által meghatározott kötelezettségeket, elvárásokat és egyes alapvető jogainak a szolgálati törvény általi korlátozását.

A vezetői életpályát megalapozó rendészeti képzés

A jelenlegi rendészeti oktatási rendszer az elmúlt évek, évtizedek során számos átalakításon, átszervezésen ment keresztül, ettől függetlenül a rendészeti képzés alapkonceptiója⁷ továbbra is olyan tisztek, tiszthelyettesek kibocsájtása a különböző rendvédelmi szervek irányába, akik korszerű szakmai tudással, erkölcsi értékkel és emberi tulajdonságokkal rendelkeznek mind a hazai, mind a külföldi megfelelés érdekében.⁸ A jelenlegi képzési rendszer ezt a célt három szinten készíti elő és támogatja, amelyre a hivatásos jogviszonyú foglalkoztatás során épül a vezetőképzés rendszere.

⁶ Malét-Szabó Erika et alii: Rendőri alapkompenciák az egységes közszolgálati alapkompenciák tükrében. *Rendőrségi Tanulmányok*, (2018), 1. 15–74.

⁷ Boda József: A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar feladatai a rendészeti képzésben. *Határrendészeti Tanulmányok*, 13. (2016), 1. 4–22.

⁸ Kovács Gábor: A Nemzeti Közszolgálati Egyetem alapképzésben végzett rendőrtisztekkel szemben támasztott követelmények változásai. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 17. (2016), 263–268.

Előkészítő képzés

A hivatásos állományba való bekerülés, a kiválasztási rendszer bemeneti, előkészítő, tehát nulladik szintje az általános iskolai képzést követő, korábban középiskolai, majd szakgimnáziumi, jelenleg technikumi képzési rendszer. Az új szakképzési struktúra Rendészet és közszolgálat szakmacsoportja a rendészeti pálya iránt érdeklődő tanulók számára nyitott, akik olyan speciális ismereteket szerezhettek ezáltal, amelyekkel pályaválasztásuk megalapozottá, felkészülésük célirányossá tehető. A képzési rendszer – amely során hangsúlyos a szakirányú módszerkompetenciák, készségek, készségek és szakmai ismeretek megalapozása – két év ágazati alapoktatást, majd három év szakirányú oktatást követően érettségivel és közszolgálati technikus végzettséggel, tehát szakképzettséggel megszerzésével zárul. Ez a képzés opcionális, előny a szakirányú továbbképzés tekintetében, de nem előfeltétel. Sikeres elvégzése nem jelenti automatikusan a rendvédelmi szervek állományába történő bekerülést.

Tiszthelyettesi képzés

Az érettségi vizsga megszerzését követően a jelentkezőknek két képzési szinten van lehetőségük rendészeti oktatási intézménybe jelentkezniük, az egyik a tiszthelyettesi végzettséget biztosító Rendvédelmi Technikumok és a Rendőrség Oktatási és Kiképző Központ Rendőrképző Akadémia, a másik a felsőfokú, tisztii végzettséget nyújtó egyetemi képzés a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán.

Rendvédelmi Technikumi képzés

A 2020-as év a rendőrképzés vonatkozásában egy újabb transzformációs pontot jelentett, az átalakult szakképzési rendszer következtében jelenleg a Körmenyi, illetve a Miskolci Rendvédelmi Technikum biztosít technikumi rendőrszakképzést. Az új módszer a korábbi az OKJ-rendszerű rendőr tiszthelyettes képzést váltotta, amely az érettségi vizsgát követően négy intézményben volt elérhető (Adyigeti, Körmenyi, Miskolci és Szegedi Rendészeti Szakgimnázium) és Bűnügyi rendőr, Határrendészeti rendőr, Közlekedési rendőr, valamint Közrendvédelmi rendőr szakirányú végzettséget biztosított.

A technikumi rendőr tiszthelyettes szakmára felkészítő szakmai oktatás⁹ tekintetében az alábbi időintervallumú képzések elérhetőek:

- amennyiben egy jelentkező előzetesen megszerzett tudás beszámítására nem jogosult, két tanéves képzési idejű szakképzésre jelentkezhet;

⁹ Körmenyi Rendvédelmi Technikum: *Tájékoztató a 2021/2022. tanévben induló 5 1032 18 03 azonosító számú technikus szintű Rendőr tiszthelyettes szakképzettség megszerzésére irányuló 2 tanéves képzési idejű szakmai oktatás felvételi követelményeiről és eljárási rendjéről.*

- amennyiben rendészet és közszolgálat ágazati képzésben Fegyveres szervek és vagyónvédelmi ismeretek tantárgyat tanult, Rendészet ismeretek szakmai érettségi vizsgát tett és érettségi végzettséggel rendelkezik, vagy 2021. július 1-jéig Közszolgálati ügykezelő szakképesítést és Rendészeti és közszolgálati ismeretek ágazati szakmai érettségét szerez, előzetesen megszerzett tudás beszámítására jogosult, így másfél tanéves képzési idejű szakképzésre jelentkezhet;
- amennyiben rendészet és közszolgálat ágazati képzésben 2021. július 1-jéig Rendészeti ügyintéző szakképesítést és Rendészeti és közszolgálati ismeretek ágazati szakmai érettségét szerez, előzetesen megszerzett tudás beszámítására jogosult, tehát egy tanéves képzési idejű szakképzésre jelentkezhet.

Bármely időintervallumú képzési kategóriában kizárólag az a pályázó vehet részt, és azt veszik fel, aki a szükséges felvételi követelményeknek, a kiválasztási kritériumoknak, illetve a hivatásos szolgálati jogviszony feltételeinek maradéktalanul megfelel. A hivatásos szolgálat mint különleges foglalkoztatási, közszolgálati jogviszony számos feltételeket kíván meg tagjaitól. A korábban említett általános foglalkoztatási kritériumok mellett a Rendvédelmi Technikumba való jelentkezéskor, a hivatásos szolgálatra való alkalmasság megállapítása érdekében vizsgálat tárgyát képezi a büntetlen előélet és kifogástalan életvitel (saját magára, illetve közeli hozzátartozókra vonatkozóan), a műveltségi szint, a fizikai kondíció, az egészségügyi állapot és a pszichikai jellemzők. A felvételi eljárás fő pilléréként ez a komplex kiválasztási rendszer elég szigorú szűrőhálózt jelent, tehát a rendőrség kifejezetten követelménytámasztó feltételeket szab pályázói esetében.

Műveltségi és fizikai alkalmassági vizsgálat

A 45/2020. (XII. 16.) BM rendelet (lásd: új BM rendelet) számos ponton módosította a korábbi felvételi eljárásrendet, így a 2021/22-es tanévtől kezdve a felvételi folyamat első állomása – a rendvédelmi technikumokban végrehajtva – a szakmai irányultságú általános műveltségi írásbeli vizsga (az előzetesen megszerzett tudás beszámítására nem jogosult jelentkezők számára), illetve fizikai (erőnléti) alkalmassági vizsgálat.

A szakmai irányultságú, elektronikus műveltségi teszt a jelentkező választott hivatásához kapcsolódó társadalmi, történelmi, állampolgári és igazgatási ismeretekben való jártasságot hivatott monitorozni. A teszt pontszám alapú, a jó válaszok 50% alatti aránya esetén kizáró jellegű.

A fizikai (erőnléti) alkalmassági vizsgálat során a jelentkezők erőnlétének, terhelhetőségének és fejleszthetőségének felmérése, megállapítása történik meg. A vizsgálat szintén kizáró jellegű és nemek szerint minimumfeltételeket határoz meg. A minimumfeltételek azon egészségi, pszichológiai és fizikai alkalmassági kategóriakövetelmények, amelyeknek minden hivatásos állományban lévő és oda jelentkezni kívánó

személynek meg kell felelnie. Az alkalmasságvizsgálat során három gyakorlatot (20 méteres ingafutás; átugrás zsámoly felett, érkezés hason fekvésbe; falra dobás medicinlabdával) szükséges egymást követően elvégezni, amelyek mindegyikéből teljesítenie kell a felvételizőnek a neme vonatkozásában meghatározott minimumszintet. Alkalmasság minősítés esetén a felvételiző, a feladatonként megjelölt nemek szerinti minimum ismétlésszámot teljesítette és a három feladatból összesen legalább nők esetében 80, férfiak esetében 100 ismétlést összegyűjtött. A teljesítés szerinti pontszám beleszámít a jelentkező felvételi pontszámába, így nemcsak a műveltségi szint, hanem a fizikai kondíció is igen fontos kritérium a kiválasztási eljárás során. A minimumpontok meghatározásán túl a fizikai alkalmassági vizsgálat az illeszkedésvizsgálat részét képező kompetenciavizsgálat eredményével együtt alkalmas a jelentkezők közötti rangsor meghatározására is.

Egészségi és pszichológiai alkalmassági vizsgálat, személyügyi elbeszélgetés

Második állomásként az a jelentkező, aki a rendvédelmi technikumokban a fizikai és a – szükség szerinti – műveltségi vizsgálaton megfelelt, illetve elérte a rendészeti technikum igazgatója által meghatározott előzetes ponthatárt, a lakóhelye vagy tartózkodási helye szerinti rendőri szervnél részt vesz az I. fokú egészségi és pszichológiai alkalmassági vizsgálaton, illetve személyügyi meghallgatáson. Lehetőség szerint ezt a három vizsgálatrészt egy napon bonyolítják le, így az alkalmasság minősítéséről a jelentkező még aznap kaphat visszajelzést.

A területileg illetékes alapellátó egészségügyi és pszichológiai szakterület a vonatkozó jogszabályok, szakmai protokollok és szabályzók szerint vizsgálja meg a jelentkezők alkalmasságát. Amennyiben a vizsgálatok negatív, „alkalmatlan” eredménnyel zárulnak, a pályázó fellebbezési lehetőséggel élhet. A II. fokú alkalmasságvizsgálatokért az Országos Rendőr-Főkapitányság Személyügyi Főigazgatóság Egészségügyi Szakirányító és Hatósági Főosztálya felelős, az esetlegesen itt meghozott, ismételt alkalmatlan minősítés kizáró jellegű.

A pszichikai alkalmassági vizsgálat alapvetően két részből, egy írásbeli és egy szóbeli feladatrészből tevődik össze, amelyek a rendeletben meghatározott pszichológiai minimumfeltételeket hivatottak vizsgálni. Az írásbeli vizsgálat során a jelentkezők intellektuális szintje (teljesítményteszt), személyiségműködése (személyiségteszt), írásbeli kommunikációs készsége és anamnesztikus¹⁰ pszichológiai, egészségügyi adata, előzménye kerül górcső alá. A szóbeli vizsgálat részét képezi egy műszeres figyelemvizsgálat, egy egyéni prezentációs gyakorlat, illetve egy félig strukturált interjú is. Az írásbeli és szóbeli teljesítmény adatainak komplex értelmezése után a jelentkező

¹⁰ Anamnesztikus pszichológiai adat: élettörténeti előzmény, amely tartalmazza a tanulmányi, esetleges munkahelyi, családi, valamint releváns egészségügyi adatokat, életeseeménybeli fordulópontokat.

helyben kap visszajelzést az alkalmasságát érintően, illetve alkalmatlanság esetén tájékoztatást a jogorvoslati lehetőségekről.

Az egészségügyi alkalmassági vizsgálat során vizsgálandó, hogy a hivatásos szolgálat által megkövetelt fokozott egészségügyi igénybevételnek meg fog-e felelni a jelentkező, illetve a képzés elvégzését követően vagy annak ideje alatt e tekintetben hivatásos jogviszony létesíthető-e vele. Ennek felderítésére egy évnél nem régebbi tüdőszűrő-, labor-, hallásvizsgálat, szemészeti lelet, EKG-lelet, fogászati lelet, valamint az egészségi állapottal, illetve a korábbi betegségeivel kapcsolatos valamennyi dokumentum szolgál. Férfiak esetében szükséges még egy évnél nem régebbi urológiai vizsgálat, nők esetében pedig nőgyógyászati lelet és citológiai vizsgálat.

Kompetenciavizsgálat

Az egészségi, pszichológiai és fizikai képzési minimumfeltételeknek megfelelő és személyügyi szempontból nem kifogásolt, „alkalmas” minősítéssel rendelkező felvételiző ezt követően, egy másik időpontban részt vesz az illeszkedésvizsgálat részét képező kompetenciavizsgálaton. Az illeszkedésvizsgálat során a felvételizőnek a meghatározott szakterülethez és szolgálati beosztáshoz kapcsolódóan előre meghatározott kompetenciaelvárásokat, esetükben az egységes közszolgálati alapkompenciáknak való megfelelésüket értékelik ki.

A kompetenciavizsgálat az új BM rendelet részletezésében a pszichológiai alkalmasságvizsgálat részét képező illeszkedésvizsgálat eleme, amelynek egyik típusa a rendészeti oktatási intézménybe jelentkezők esetében elvégzendő alapkompenciavizsgálat, azonban a vezetői életpályán történő előrehaladással a hivatásos állomány tagjainak körében, adott beosztáshoz és karriereseményhez illeszkedően később megtörténik az irányítókompetencia-vizsgálat, valamint a vezetőikompetencia-vizsgálat is.

Végezetül a személyügyi elbeszélgetést, amely a pályaalkalmasság személyügyi vizsgálatára szolgál, az állományilletékes parancsnok által kijelölt két-három fős bizottság végzi, optimálisan az alkalmassági vizsgálatok napjának végén.

Az alkalmassági vizsgálatokat követően a Nemzeti Védelmi Szolgálat elvégzi a kifogástalan életvitel ellenőrzését azok esetében, akik a szerzett pontszámuk és pluszpontszámuk szerint felvehetőek. Az ellenőrzés során megtörténik az adategyeztetés, illetve a pályázó lakókörnyezetéből történő információk beszerzése annak érdekében, hogy megállapítsák, hogy a jelentkező életmódja, életvitele megfelel-e a jövőbeni hivatásos állományba vétel feltételeinek.

Felvételi döntés

Utolsó lépésként a rendvédelmi technikumokban megtörténik a végleges felvételi ponthatár meghatározása és a felvételi döntés. A felvételi bírálatot támogatva, az alkalmasságvizsgálatot végző személynek – amely ebben az esetben a rendvédelmi alapellátó pszichológusokat jelöli – a képzési minimumfeltételeknek való megfelelést követően illeszkedésvizsgálatot, és a jelentkezők sorrendbe állítását kell megtennie a kompetenciavizsgálat és a fizikai alkalmassági vizsgálat eredményei szerint. Ez a sorrend a döntésre jogosultat, tehát a rendvédelmi technikum állományilletékes parancsnokát nem köti, vezetői döntést támogató információnak tekintendő.

Rendőrség Oktatási és Kiképző Központ Rendőrképző Akadémia

A szakmai alapoktatás mellett a két rendvédelmi technikummal együtt a ROKK Rendőrképző Akadémiájának Szegedi, illetve Adyligeti Járőrképző Tagozatán a 2020. szeptemberben induló tanévtől kezdődően van lehetőség rendőrszolgálati szakképesítést is megszerezni. A tíz hónapos időtartamú, nappali rendszerű képzés első két hónapjában munkavállalóként, majd ezt követően szolgálati jogviszonyban állóként vesznek részt a jelentkezők az oktatásban, amelynek sikeres elvégzését követően közbiztonsági rendőrszolgálati és határrendész és útlevelezéssel rendelkező rendőrszolgálati képzést szereznek. A felvételi folyamat esetükben – az intézményi módosítást kivéve – megegyezik a rendvédelmi technikumokra vonatkozó kritériumokkal.

Tisztképzés

Harmadik szinten a hivatásos állomány képzéséért a felsőoktatási rendszeren belül a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kara felelős, amely 2012. január 1. napjától a Rendőrtisztviselői Főiskola jogutódjaként vesz részt a rendészeti képzésben.¹¹ A korábbi, jogelőd intézmények (Rendőrtisztviselői Főiskola, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapesti Corvinus Egyetem Közigazgatástudományi Kar) integrációjának és átalakításának célja egy olyan egyetem létrehozása volt, amely márkás bázist jelent az államtudományi, közszolgálati szakemberképzésben.¹² A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kara ennek mentén biztosítja a Rendőrség, a Büntetés-végrehajtási Szervezet, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal,

¹¹ Kovács Gábor: A Nemzeti Közszolgálati Egyetem, mint a közszolgálati képzés bázisa: a jelenlegi helyzetkép, jövőbeni változások, fejlődési tendenciák és kihívások. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 13. (2012), 371–378.

¹² Kovács Gábor: A rendészeti képzések rendszere a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen. *Határrendészeti Tanulmányok*, 13. (2016), 1. 23–36.

valamint a magánbiztonsági szféra különböző területein meghatározott szakirányú felsőfokú végzettséget igénylő munkakörök betöltéséhez szükséges képzést.

Jelenleg a kar hallgatói tanulmányaikat az egyetemi tájékoztatók és szabályzatok szerint nappali és levelező munkarendben három-, illetve négyéves alapképzési, valamint levelező munkarendben kétéves mesterképzési szakon folytathatják, továbbá a 2016/2017 tanévtől a rendészeti képzésekre nappali munkarendre felvett hallgatók már „tisztjelölt” jogállásban tanulnak.¹³

A Rendészettudományi Kar alapképzései: Bűnügyi igazgatási alapszak, Bűnügyi alapképzési szak, Rendészeti igazgatási alapszak, Rendészeti alapképzési szak, Katasztrófavédelem alapszak, Polgári nemzetbiztonsági alapképzési szak. A Rendészettudományi Kar mesterképzései: Rendészeti vezető mesterképzési szak, Kriminológia mesterképzési szak, Katasztrófavédelem mesterképzési szak, Polgári nemzetbiztonsági mesterképzési szak, Biztonsági szervező mesterképzési szak.

A felsorolt szakok általában véve vett célja olyan szakemberek képzése, akik szakmai és vezetői felkészültségük alapján alkalmasak a rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél beosztotti és vezetői feladatok ellátására, azonosulni tudnak a szervezet elvárásaival, és kellő mélységű ismeretekkel rendelkeznek a képzésük folytatásához. A szakirányokat alapvetően az különbözteti meg egymástól, hogy a hallgatók tanulmányaik folytatása során melyik rendvédelmi szerv, illetve a civil biztonsági szféra melyik szolgálati ágában végzendő tevékenységre nyernek felkészítést.¹⁴

Az egyetemen megtalálható szakirányú továbbképzési szakok közül kiemelendő a Rendvédelmi szervező szakirányú továbbképzési szak, amely a Rendőrség, a Katasztrófavédelem, a Büntetés-végrehajtási Szervezet állományában tisztii beosztású, vagy abba tervezett, felsőfokú végzettséggel rendelkező, de felsőfokú rendészeti szakképzéssel nem rendelkező személyek számára nyitott. A képzés feladata olyan tudás átadása, amelynek segítségével a hallgatók képesek a különféle rendvédelmi szervezetek felépítését, működését és irányítását naprakész és komplex vezetés-és szervezésméleti ismereteken keresztül elsajátítani.¹⁵

2016-tól a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen lehetőség van rendészeti doktori képzés folytatására is, amely a felsőfokú képzési rendszer legmagasabb szintje. A Rendészettudományi Doktori Iskola kiemelten az államtudományok, a közigazgatás, a biztonság és védelempolitika, a hon- és a rendvédelem területein kutatók számára biztosít lehetőséget a tudományos fokozat megszerzésére, hozzájárulva az oktatói és kutatói, tágabb értelemben a tudományos szakemberképzéshez.¹⁶

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karára történő jelentkezés feltételei némiképp eltérnek a felsőoktatási szabályozás következtében a rendvédelmi

¹³ Boda (2016) i. m.

¹⁴ 222/2019. (IX. 25.) Korm. rendelet az államtudományi képzési területen szerzhető képesítések jegyzékéről és a képzések képzési és kimeneti követelményeiről.

¹⁵ Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar: *Rendvédelmi szervező szakirányú továbbképzési szak Képzési és Kimeneti Követelmények*. Szakfelelős: Dr. Balla József egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2018.

¹⁶ Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola: *Doktori felvételi tájékoztató*. Budapest, 2019.

technikumok rendelkezéseitől, közös pont azonban az alkalmassági vizsgálati rendszer teljesítésének követelménye. Kiemelendő, hogy a nappali rendészeti képzésre 18–25 éves, a rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai esetében 30 évesnél nem idősebb, magyar állampolgárságú, magyarországi lakóhellyel rendelkező személyek jelentkezhetnek, illetve a legtöbb szak esetében elvárt egy államilag elismert, középfokú (B2) komplex típusú nyelvvizsga bizonyítvány a meghatározott nyelvek egyikéből, vagy egy ezzel egyenértékű érettségi bizonyítvány felmutatása.

A tisztí képzés felvételi eljárásának metodikája megegyezik a tiszthelyettesi képzés protokolljával, a személyügyi és minimumfeltételek (fizikai, egészségügyi és pszichológiai alkalmassági vizsgálat) teljesülésének meglétét követően sor kerül a felvételt támogató sorrendállítást eredményező illeszkedésvizsgálatra, amely a kompetencia-vizsgálat és fizikaialkalmasság-vizsgálat által eredményezett, számszerűsíthető eredmények összessége.

Az alkalmassági vizsgálatok rendszere a hivatásos szolgálat fennállása alatt

A hivatásos szolgálatra való munkaköri alkalmasságot a szolgálati jogviszony létesítését megelőzően, illetve fennállása alatt rendszeresen vizsgálni és minősíteni szükséges, amelynek szabályozására az 45/2020. (XII. 16.) BM rendelet hivatott.

A fizikai, egészségi és pszichológiai alkalmassági vizsgálatokat a rendvédelmi szervek személyügyi, illetve egészségügyi és pszichológiai szakterületénél, a szakirányító szervek vonatkozásában kidolgozott és az országos rendőr-főkapitányság vezetője által jóváhagyott szakmai protokollok szerint végzik el. Az egészségi alkalmasságot orvos, a pszichológiai alkalmasságot pszichológus, a fizikai alkalmasságot egészségmegőrző és sportfoglalkozások, edzésprogramok vezetésére jogosító képesséssel rendelkező, vagy fizikai alkalmasság felmérésében szerzett kétéves gyakorlattal rendelkező személy bírálja el.

A testi-lelki egészség és állóképesség biztosítása érdekében a rendvédelmi állomány vonatkozásában az alábbi alkalmassági vizsgálatokat célzottan szükséges elvégezni a hivatásos szolgálati jogviszony fennállása alatt, illetve azt megelőzően, amelyeket I. fokon a területi szervek alapellátó szakterülete (kivéve az utolsó), II. fokon az ORFK végez:

- hivatásos állományba kinevezést megelőző;
- véglegesítés előtti;
- kategóriaváltáshoz kapcsolódó;
- vezetői szolgálati beosztásba kinevezést megelőző;
- időszakos;
- soron kívüli;
- ismételt és
- külszolgálathoz kapcsolódó alkalmasságvizsgálat.

Az alkalmasságvizsgálatok beosztási kategóriákhoz illeszkednek, és minimumfeltételeken túl további fizikai, egészségügyi vagy pszichológiai követelményeket is tartalmazhatnak. A 35/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás részleteiben rendelkezik a rendszeresített szolgálati beosztások alkalmasságvizsgálati kategóriába sorolásáról (utasítás 1. melléklete), a BM rendelet pedig az egészségi, pszichológiai és fizikai minimumfeltételeket ismerteti (rendelet 1., 2. és 4. melléklete), illetve a képzési minimumfeltételekre is kitér (rendelet 5., 6., 7. melléklete).

Általánosságban elmondható, hogy egy 4×3-as felosztási rendszerben jelennek meg a beosztási kategóriák, az I–IV. kategóriába a beosztotti, az V–VIII. kategóriába az irányítói, a IX–XII. kategóriába a vezetői beosztást betöltő állománytagok sorolódnak. Az irányítói beosztást betöltő személy (például csoportparancsnok, alosztályvezető-helyettes, szolgálatparancsnok) az állomány több tagját látja el közvetlenül feladattal, amely új vizsgálati szegmenseként jelenik meg a kiválasztási eljárásokban.

A támogató szerepkörök (I., V., IX. kategória) a rendvédelmi feladatok alapfeladataiba nem tartozó, főként adminisztratív, illetve operatív feladatokat ellátó beosztások, amelyek képernyő előtti, hivatali munkarendű szellemi munkavégzést jelölnek fokozott felelősséggel, döntési kényszerrel, figyelmi terheléssel. Az adminisztratív/hatósági szerepkörök (II., VI., X.) szintén nem alapfeladatként megjelenő, főként belső térben végzett szellemi munkával, alapvetően hivatali rendben történő szolgálatteljesítéssel, valamint könnyű vagy közepesen nehéz fizikai és pszichikai megterheléssel járó beosztások. A beavatkozó/intézkedő (III., VII., XI.) szerepkörök közepesen vagy nehéz fizikai munkával, fokozott fizikai és pszichés megterheléssel (például zajterhelés, fokozott balesetveszély lehetősége) járó beosztások. Végül a speciális szerepkörök (IV., VIII., XII.) fokozott fizikai igénybevételt és jellemzően speciális egészségi és pszichikai megterhelést tartalmaznak.

A rendelet további új eleme a korábban már említett illeszkedésvizsgálat, illetve kompetenciavizsgálat, amely az alkalmasságvizsgálatokkal együtt a Kétlépcsős Integrált Alkalmasságvizsgálati Rendszerben, vagyis a KLIR rendszerben valósul meg. Az adott szolgálati beosztás által megkívánt alkalmas minősítés fenntartását az alkalmassági vizsgálatok mentén meghatározott fejlesztési tervek (például kompetenciafejlesztés a továbbképzési rendszerben), egészségfejlesztés és -megőrzés, valamint mentálhigiénés gondozás és támogatás segíti.

Az alkalmassági vizsgálatok aktualitása

Látható, hogy a különféle alkalmassági vizsgálatok folyamatosan végigkísérik a hivatásos állomány tagjainak, ezáltal a rendészeti vezetők karrierútját egészen a felszereléstől kezdve a nyugdíjba vonulásig. Már a felvételt megelőző vizsgálatok is számos területen monitorozzák a jelentkezők hivatásos szolgálatra való alkalmasságát, legyen ez valamelyik tiszthelyettesi oktatási intézmény vagy a Nemzeti Közsolgálati

Egyetem. A rendészeti oktatási intézménybe való felvételt megelőző alkalmassági vizsgálatot a hivatásos állományba való kinevezés követi, amely a tanulók/hallgatók esetében akár már a képzés időszaka alatt megtörténhet vagy a kettős jogviszony (NKE RTK tisztjelölt) vagy például a munkavállalói státuszából történő kinevezés következtében (10 hónapos rendőrképzés). A véglegesítés előtti alkalmassági vizsgálat a hivatásos állományba vételt követő próbaidő letelte után esedékes, amely kapcsán a gyakorlati helyen töltött tapasztalatnak, illetve a parancsnoki véleményezésnek is igen nagy szerepe van. Eddig a pontig, a Rendőrség állományába történő végleges bekerülés határáig, az alapellátó orvosnak, pszichológusnak és sportszakembernek lehetősége van kiszűrni a szakterületi vizsgálatok során a szervezetben eltöltött gyakorlati idő és parancsnoki véleményezésre támaszkodva azt, hogy kik azok, akik megfelelő készségekkel, képességekkel és tulajdonságokkal rendelkeznek, ezáltal hatékony tagjai lehetnek a rendőri szervezeteknek.¹⁷ A véglegesítésre vonatkozó vizsgálatot követően az új BM rendelet egységessé tette a kötelező időszakos alkalmassági vizsgálatok gyakoriságát, 30 éves kor alatt háromévente, 30 éves kortól két évente történik meg a hivatásos állomány testi-lelki állapotának felmérése. Az alapellátó szakterület dolgozói így rendszeres időközönként meggyőződhetnek arról, hogy az állomány tagjának aktuális állapota lehetővé teszi-e a készségeinek, képességeinek megfelelő teljesítményt, avagy támogatásra, gondozásra, fejlesztésre vagy valamilyen szakellátásra van-e szüksége mindennek eléréséhez.¹⁸ A 2021-es évtől új vizsgálati elemként jelenik meg a kategóriaváltáshoz kapcsolódó alkalmassági vizsgálat, amelyre abban az esetben kerül sor, amikor a hivatásos állomány tagjának beosztási kategóriája módosul, például vezetői beosztásba nevezik ki. Amennyiben a hivatásos szolgálati viszony fennállása alatt az egészségügyi és pszichés egyensúly valamifajta instabilitása tapasztalható, az állományilletékes parancsnok elrendelhet soron kívüli alkalmassági vizsgálatot is. Ez a fajta vizsgálati módszer az aktuális testi-lelki állapot felmérésére, illetve az egyensúlyi működésmód visszaállításának módjára és lehetőségeire fókuszál, másrészt pedig a kiválasztási eljárások, alkalmassági vizsgálatok revíziójára, a beválás kritikai értékelésére is szolgál.

A különböző vizsgálatok módszertana eltérő területekre fókuszál, amelyek kapcsán az alkalmasságnak való megfelelés vagy kétpólusú (alkalmas-alkalmatlan, alkalmas-alkalmatlan a tervezett szolgálati beosztásra, alkalmas-alkalmatlan a tervezett vezetői beosztásra), vagy pedig az alkalmas-alkalmatlan minősítésen túl soron kívüli alkalmasságvizsgálat megindításával ideiglenes alkalmatlan, esetleg új eredményként korlátozással alkalmas kategóriával zárul. Az ismételt alkalmasságvizsgálat ezen vizsgálat és az állapotbeli javulás felülvizsgálatára szolgál.

¹⁷ Szabó Erika: *A munkahelyi egészségpszichológia és egészségfejlesztés rendszere a Magyar Köztársaság Rendőrségén, valamint a szubjektív észlelt munkahelyi stresszterheltség jellegzetességei – különös tekintettel az idői tényezőre – a hivatásos állományú rendőrök körében*. Doktori értekezés. Debrecen, Debreceni Egyetem, 2010.

¹⁸ Malét-Szabó Erika – Szatmári Adrienn: *A rendőr lelki biztonsága – avagy a biztonság megőrzésének egyik alappillére a rendőr lelki biztonsága*. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 13. (2012), 399–412.

Vezetői szolgálati beosztásba kinevezést megelőző vizsgálatok

A szolgálati jogviszony vezetői beosztás felé vagy a vezetői szinten belül történő módosítására abban az esetben kerül sor, ha a rendvédelmi szerv tagja rendelkezik a vezetői beosztáshoz szükséges szakmai és rendvédelmi ismeretekkel, vezetői kompetenciákkal, továbbá fizikai, egészségi és pszichológiai állapota is alkalmassá teszi a beosztás betöltésére. A hivatásos szolgálati törvény továbbá megköti, hogy a kiemelt vezetői és középvezetői szolgálati beosztásba történő kinevezés feltétele a rendészeti szakvizsga, a rendészeti vezetővé képző, illetve a rendészeti mestervezetővé képző tanfolyam sikeres teljesítése.

A vezetői szolgálati beosztásba kinevezés előtt szükséges – pszichológiai alkalmasságvizsgálat keretén belül – illeszkedésvizsgálatot is elvégezni, hogy az adott vezetői beosztás sajátosságaihoz milyen mértékben illeszkedik a jelölt kompetenciaprofilja, tehát a tervezett vezetői beosztás jövőbeli hatékony betöltése várható-e tőle. Adott beosztásra több jelentkező esetén rangsorállítással választják ki a legalkalmasabb, legmegfelelőbb kompetenciákkal rendelkező személyt, amely a kinevezésre jogosult vezetőt döntésében nem köti. Az elvégzett kompetenciavizsgálat eredményei alapján meghatározhatóak a fejlesztendő területek, valamint egy egyéni fejlesztési terv összeállíthatóvá válik.

A rendvédelmi szervek osztályvezető vagy annál magasabb szintű vezetői esetében szükséges az adott vezetői szint esetében előírt vezetőképzési követelmények sikeresen teljesítése is. Az új és egységes vezető kiválasztási rendszert 2012–2014 között egy komplex és szervezetspecifikus kutatás alapozta meg a Belügyi Tudományos Tanács és a BM Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatósága közreműködésével. A széles körű tudományos munka során kidolgozták a 13 egységes belügyi vezetői kompetenciát és az ÁROP-2.2.17-2012-2013-0001 azonosítószámú „Új közszolgálati életpálya” című kiemelt projekt keretén belül egy összetett informatikai rendszer által támogatottan, azok mérésére szolgáló módszertani eljárásrendet. Jelenleg a vezető kiválasztási eljárás a Belügyminisztérium Rendészeti Vezető kiválasztási, Vezetőképzési és Továbbképzési Főosztályán működik. Az egységes belügyi vezetői kompetenciákat két szinten határozták meg, középvezetői (osztályvezető és főosztályvezető-helyettes), illetve felsővezetői szinten (főosztályvezető, illetve magasabb beosztási szint) történt a fogalomalkotás. A struktúra egyesíti az átfedésben lévő és elkülönülő, vezetők felé támasztott elvárásokat, méri az egyéni, a társas és az elsődlegesen vezetői kompetenciákat.

Az egységes vezetői kompetenciákat a 45/2020. (XII. 16.) BM rendelet 3.1. melléklete az alábbiak szerint részletezi.

Egyéni vezetői kompetenciák:

- I. szakmai ismeret: szakmai elméleti ismeretek; szakmai összefüggések, folyamatok ismerete; testületismeret (hely- és személyismeret); szakmai tapasztalatok;

- II. következetesség, kiszámíthatóság: szabálytudat, fegyelmezettség; elvárások támasztása, következetesség;
- III. cél- és feladatorientáltság: tudatos, adekvát konfliktuskezelés; érdekképviselő és -érvényesítés; felelősségvállalás;
- IV. kreativitás, innováció: kreativitás, innováció; nyitottság, ösztönzés;
- V. rendszerszemlélet, lényeglátás: elemző gondolkodás, lényeglátás; rendszer-gondolkodás; stratégiai gondolkodás;

Társas vezetői kompetenciák:

- VI. döntési képesség, felelősségvállalás: döntés-előkészítés; döntéshozás;
- VII. rugalmas alkalmazkodóképesség: változó helyzethez való alkalmazkodás; pszichés terhelhetőség, hatékony stresszkezelés;
- VIII. reális önismeret, önfejlesztési igény: reális önismeret; önfejlesztési igény;
- IX. kommunikációs készség: célok meghatározása; feladatok személyhez kötése;
- X. konfliktuskezelés, érdekérvényesítés: személyre szabott motiválás, fejlesztés; személyészlés, empátia, tolerancia; hatékony együttműködés megteremtése;

Vezetői kompetenciák:

- XI. munkatársak motiválása, fejlesztése: személyre szabott motiválás, fejlesztés; személyészlés, empátia, tolerancia; hatékony együttműködés megteremtése;
- XII. vezetői funkciók ellátása: tervezés, szervezés; irányítás, koordinálás, ellenőrzés;
- XIII. személyes példamutatás: hitelesség; szervezet iránti elkötelezettség; minőség-re törekvés, igényesség.

Összefoglalás

Jelen tanulmány a rendvédelmi szervek vezetői életpályája vonatkozásában tekintette át a kiválasztási eljárásokat, illetve az ezekhez tartozó aktuális jogszabályi módosításokat. A rendvédelmi pálya iránt érdeklődő és vezetői ambícióval rendelkező személyeknek alapvetően két módon van lehetőségük a rendvédelmi szerv hivatásos állományába tartozni, ezt a célt a tiszthelyettesi vagy a tisztképzés rendszerébe történő bejutással érhetik el. A Nemzeti Közzolgálati Egyetem elvégzését követően a hivatásos állomány tagja vezetői beosztás betöltésére jogosulttá válik, amelynek előzménye lehet egy tiszthelyettesi vagy tiszt beosztáshoz társuló irányítói beosztásban eltöltött idő és megszerzett szakmai tapasztalat. Az osztályvezetői szinttől kezdődő vezetői beosztást betöltők esetében feltétel a vezető kiválasztási eljáráson való részvétel, illetve a középvezetői, később a mestervezetői rendészeti vezető képzés sikeres teljesítése. A hivatásos állományú jogviszony fennállása alatt a vezetői beosztásban történő hatékony működésmód megtámogatására a rendvédelmi szervek alkalmazásági

és kompetenciavizsgálatai hivatottak, az ezekhez tartozó támogató, segítő szervezeti-szakterületi intézkedések pedig aktív fejlesztési lehetőséggel rendelkeznek.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Boda József: A Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar feladatai a rendészeti képzésben. *Határrendészeti Tanulmányok*, 13. (2016), 1. 4–22.
- Hegedűs Judit: A vezető-kiválasztás elméleti háttere. In Hegedűs Judit (szerk.): *Tanulmánykötet a Belügyi Vezető-Kiválasztási Eljárásról*. Budapest, Belügyminisztérium, 2014. 5–9.
- Kovács Gábor: A Nemzeti Közszerológati Egyetem, mint a közszerológati képzés bázisa: a jelenlegi helyzetkép, jövőbeni változások, fejlődési tendenciák és kihívások. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 13. (2012), 371–378.
- Kovács Gábor: A rendészeti képzések rendszere a Nemzeti Közszerológati Egyetemen. *Határrendészeti Tanulmányok*, 13. (2016), 1. 23–36.
- Kovács Gábor: A Nemzeti Közszerológati Egyetem alapképzésben végzett rendőrtisztekkel szemben támasztott követelmények változásai. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 17. (2016), 259–264.
- Kóvári György: *Gazdálkodás az emberi erőforrásokkal*. Budapest, Országos Munkaügyi Központ, 1991.
- Malét-Szabó Erika – Szatmári Adrienn: A rendőr lelki biztonsága – avagy a biztonság megőrzésének egyik alappillére a rendőr lelki biztonsága. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 13. (2012), 399–412.
- Malét-Szabó Erika: A belügyi vezető-kiválasztási rendszer tudományos megalapozása – avagy egy belügyi kutatás első eredményei. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 14. (2013), 141–149.
- Malét-Szabó Erika – Hegyi Hella – Hegedűs Judit – Szeles Erika – Ivaskevicz Krisztián: Rendőri alapképzetenciák az egységes közszerológati alapképzetenciák tükrében. *Rendőrségi Tanulmányok*, (2018), 1. 15–74.
- Szabó Erika: *A munkahelyi egészségpszichológia és egészségfejlesztés rendszere a Magyar Köztársaság Rendőrségén, valamint a szubjektíve észlelt munkahelyi stresszterheltség jellegzetességei – különös tekintettel az idői tényezőre – a hivatásos állományú rendőrök körében*. Doktori értekezés. Debrecen, Debreceni Egyetem, 2010.
- Vári Vince: A rendőri életpályamodell és a rendőri felsőoktatás összehangoltsága. *Magyar Rendészet*, (2018), 2. 205–222.

Jogforrás

222/2019. (IX. 25.) Korm. rendelet az államtudományi képzési területen szerzhető képesítések jegyzékéről és a képzések képzési és kimeneti követelményeiről

Internetes források

- Körmendi Rendvédelmi Technikum: *Tájékoztató a 2021/2022. tanévben induló 5 1032 18 03 azonosító számú technikus szintű Rendőr tiszthelyettes szakképzettség megszerzésére irányuló 2 tanéves képzési idejű szakmai oktatás felvételi követelményeiről és eljárási rendjéről*. Online: www.krvt.hu/index.php?start=40
- Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar: Rendvédelmi szervező szakirányú továbbképzési szak Képzési és Kimeneti Követelmények. Szakfelelős: Dr. Balla József egyetemi

docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2018. Online: <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Rendv%C3%A9delmi%20szervez%C5%91%20szakir%C3%A1ny%C3%BA%20tov%C3%A1bbk%C3%A9pz%C3%A9si%20szak%20k%C3%A9pz%C3%A9si%20program.pdf>
Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola: *Doktori felvételi tájékoztató*. Budapest, 2019. Online: www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/doktori-felveteli-tajekoztato-2019.pdf

ABSTRACT

Leadership Career Model in the Selection System of the Hungarian Police

Adrienn SZATMÁRI

The leadership career-related selection system of the professional staff of the Hungarian Police is a complex and multi-level process, which includes much combined labor law and professional tasks. The assessment of the health, mental and physical suitability of staff for professional service and thus for management positions takes place through various aptitude tests that focus on the individual's abilities, skills and applicability within the organization. This aspect is supported by the newly introduced fit test and competency-based procedures.

The present study aims to present the selection system related to the leadership career model within the Hungarian Police, its most important base points, as well as the selection processes and aptitude examination systems. It covers the most important stages of a leadership career, starting from the establishment of a professional employment relationship, as a zero point, their system of conditions, the integrated interior leadership selection and training method, and the competency-based training and selection system that comprehensively includes them.

Keywords: police, leadership career, selection, suitability examination, competence

Koronavírus a szabálysértés szemszögéből

SKORKA Tamás¹

A koronavírus az élet minden területén éreztette hatását, így a változások a szabálysértési jogterületet is elérték. Az új helyzet új megoldásokat kívánt, a lehető leggyorsabban, így a vírus leküzdése elleni szabályok kormányrendeletek sorában láttak napvilágot, amelyek betartatását a szabálysértési jog szankciórendszere biztosította.

Kulcsszavak: veszélyhelyzet, új szabálysértési tényállások, kijárási korlátozás, védelmi intézkedések, biztonsági távolság

Bevezető

Jelen tanulmány szorosan kapcsolódik *A rendőrség a korona vírus ellen* című írásomhoz, amelyben a világjárvány kialakulásáról, az ellene tett intézkedésekről és a rendőrség veszélyhelyzettel kapcsolatos feladatairól írtam.

A veszélyhelyzet bevezetésével megnyílt az út a „rendeleti kormányzás” előtt, amely lehetővé tette a napról napra változó helyzethez igazodó gyors és hatékony jogalkotást. A védelmi intézkedéseknek érvényt kell szerezni, és ebben a feladatban a szabálysértési jogterület is jelentős szerephez jutott. A védelmi intézkedések közül azoknak a szankcionálására, amelyek megsértése veszélyt jelent a társadalomra – de ez a veszély a büntetőjogi felelősségre vonás szintjét nem éri el –, és amelyek megsértése felróható az elkövetők számára, a szabálysértési jog megfelelő eszköz.

A védelmi intézkedések betartatása érdekében számos új szabálysértési tényállást alkottak meg, amelyek időbeli és területi hatálya, szankcionálása, megalkotásának módja jelentősen eltér a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Szabs. tv.) rendelkezéseitől. Írásom ezen tényállások és sajátosságaik ismertetésén túl kitér a folyamatban lévő szabálysértési eljárásokban a vírus terjedésének megakadályozása érdekében bevezetett intézkedésekre is.

¹ Dr. Skorka Tamás r. alezredes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kőzbiztonsági és Rendészeti Jogi Tanszék, mesteroktató.
Tamás Skorka PhD, police lieutenant colonel, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Public and Law Enforcement, assistant lecturer.
E-mail: Skorka.Tamas@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2408-6158>

Új szabálysértési tényállások a veszélyhelyzetben

46/2020. (III. 16.) Korm. rendelet – a veszélyhelyzetre meghatározott magatartási szabályok megszegése

Az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humán járvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében elrendelt veszélyhelyzet során teendő intézkedésekről szóló 46/2020. (III. 16.) Korm. rendelet 7. § (1) bekezdésében új szabálysértési tényállást vezetett be:

„A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény 1. § (1) bekezdésétől eltérően szabálysértést követ el, aki

- a) vendéglátó üzletben,
- b) üzletben,
- c) rendszeres zenés, táncos rendezvényen,
- d) a rendezvény helyszínén, valamint
- e) az előadó-művészet valamennyi ágának fellépése céljából megtartott eseményen, függetlenül annak nyilvánosságától (színház, tánc-, zeneművészet), a moziban, a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló törvényben meghatározott közgyűjteményben, közművelődési intézményben és közösségi színtérben meg nem engedett időpontban vagy meg nem engedett módon tartózkodik.”

A Szabs. tv. 1. § (1) bekezdése szerint: „Szabálysértés az az e törvény által büntetni rendelt tevékenység vagy mulasztás, amely veszélyes a társadalomra.” Pont a Szabs. tv. szakított – a szabálysértési jog terén – a rendeleti jogalkotással, a korábbi szabálysértési törvény az 1999. évi LXIX. törvény tartalmazott ugyan szabálysértési tényállásokat, de a tényállások zömét a kormány rendeletében² alkotta meg. A Szabs. tv. fenti rendelkezése azonban egyértelművé tette, hogy tényállást csak a Szabs. tv. alkothat. Ezért volt fontos a 46/2020. Korm. rendelet 7. §-ában rögzíteni az eltérést, amelyet csak a rendkívüli jogrend bevezetése tett lehetővé. Az új tényállás nem került be a szabálysértési törvénybe, nincs elnevezése sem. A „veszélyhelyzetre meghatározott magatartási szabályok megszegése” elnevezést a joggyakorlat alakította ki. A tényállás tartalmilag sem felel meg igazán a szabálysértés fogalmi követelményeinek, mivel nem a társadalmi együttélési szabályokat sértő vagy veszélyeztető kisebb súlyú kriminális magatartásokat, hanem a veszélyhelyzetre vonatkozó szabályokat tartalmaz.

A „tényállás időbeli hatályát” tekintve a szabálysértés a rendelet kihirdetését követő napon 2020. március 17-én lépett hatályba, és a 2020. március 11-én kihirdetett veszélyhelyzet megszüntetéséről szóló 282/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet kihirdetését követő

² 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet az egyes szabálysértésekről.

napon, 2020. június 18-án vált hatálytalanná. A rendkívüli jogrend bevezetését követően rendeleti úton megalkotott szabálysértési *tényállások időbeli hatályára* vonatkozóan azt kell megállapítani, hogy az aktuális helyzet függvényében a szükséges magatartási szabályok követését hivatottak elősegíteni, de ezek a szabályok akár napról napra is változhatnak, így a norma tartalma is folyamatosan változik. Az időbeli hatály végső időpontja azonban mindig egybeesik a rendkívüli jogrend megszűntének időpontjával.

A kormányrendeletekre jellemző relatíve gyors jogalkotási folyamat teszi alkalmassá a megalkotott tényállásokat a gyorsan változó magatartási szabályok kikényszerítésére, a szabályszegések szankcionálására. Lényeges ismérve a rendeleti jogalkotás során született tényállásoknak, hogy a szankció típusában és mértékében is eltérést engednek a Szabs. tv. rendelkezéseitől. Alkalmasak arra, hogy az operatív helyzet függvényében – jelen esetben a vírus terjedését leginkább elősegítő magatartási szabályok megszegése esetén – magasabb bírságösszeget alkalmazzanak, korlátozzák egyes intézkedések alkalmazását (figyelmeztetés) és előnyben részesítsenek bizonyos eljárástípusokat (helyszíni bírság).

A 46/2020. (III. 16.) Korm. rendelet a Szabs tv. 11. § (1) bekezdésében a pénzbírságra meghatározott generális minimumtól nem tért el (5000 forint), de a generális maximumként meghatározott 150 ezer forint helyett a pénzbírság legmagasabb összegét 500 ezer forintban állapította meg. Ez az összeg még az elzárással sújtható szabálysértésekre megállapított bíróság által kiszabható 300 ezer forintot is jócskán felülmúlja.

Az elkövetési magatartások öt csoportba sorolhatók, és a közösségi érintkezés helyszíneit veszik sorra, azokat, ahol az úgynevezett biztonsági távolság megtartása nem minden esetben kivitelezhető. A cél az emberi élet, az egészség megóvása, amelynek legegyszerűbb módja a szociális érintkezések számának, mértékének, időtartamának csökkentése. Amennyiben elengedhetetlen a személyes kontaktus, akkor meg kell tartani a másfél métert, mert ez a vírus közvetlen fertőzési távolsága, tehát ezen a távolságon belül a levegőben is terjed.

15 és hat óra között *vendéglátó üzletben* kizárólag a tulajdonos és az ott foglalkoztatott tartózkodhat. Más személy jelenlétével szabálysértés valósul meg. Mentésül viszont az a személy a felelősségre vonás alól, aki csak az élelmiszer megrendelése és átvétele, illetve fizetés céljából tartózkodik a vendéglátó egységben. Vizsgálható viszont a jelen lévő tulajdonos, bérlő üzletvezető bűnsegédi magatartása, ha megengedi a jogosulatlan személy jelenlétét. A kerületi jegyző által kiadott kereskedelmi tevékenység nyilvántartásba vételéről szóló igazolás alapján az ott megvalósuló tényleges tevékenységtől függetlenül vendéglátó üzletként minősülnek a kereskedelmi egységek.

Megvalósítja a szabálysértést az a személy, aki ugyanezen időintervallumban a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény (Ker. tv.) 2. § 27. pontja szerinti *üzletben*³ – kivéve az élelmiszert, az illatszert, a drogériai terméket, a háztartási tisztítószert, a vegyi árut és a higiéniai papírterméket árusító üzletet, továbbá a gyógyszertárat,

³ *Üzlet*: a Ker. tv. 2. § 27. pontja alapján az a kereskedelmi tevékenység folytatása céljából létesített vagy használt épület, illetve önálló rendeltetési egységet képező épületrész, helyiség, ideértve az elsődlegesen raktározás, tárolás célját szolgáló olyan épületet vagy épületrészt is, amelyben kereskedelmi tevékenységet folytatnak.

a gyógyászati segédeszközt forgalmazó üzletet, az üzemanyag-töltőállomást és a dohányboltot – tartózkodik.

Szabálysértést követ el az is, aki a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről szóló 23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet 2. § 2. pontjában⁴ meghatározott helyszínen tartózkodik, vagy rendezvény helyszínén, sportrendezvényen, illetve gyűlésen vesz részt. Ugyanakkor nem minősül rendezvénynek a vallási közösség szertartása, a házasságkötés és a temetés.

Szabálysértést valósít meg, aki az előadó-művészet valamennyi ágának fellépése céljából megtartott eseményt, függetlenül annak nyilvánosságától (színház, tánc-, zeneművészet), a mozit, a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló törvényben meghatározott közgyűteményt, közművelődési intézményt és közösségi színteret – az ott foglalkoztattak kivételével – látogat, tehát ezen a helyszíneken tartózkodik.

71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet – a kijárási korlátozással kapcsolatos magatartási szabályok megszegése

A kijárási korlátozásról szóló 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet a 46/2020. Korm. rendelet 7. §-a szerinti szabálysértési tényállással összefüggő szabályokat módosította, és további kötelező magatartási szabályokat vezetett be az állampolgárok életének és egészségének megóvása érdekében.

Az egyik legjelentősebb módosítás a vendéglátó üzletekre vonatkozott: „Vendéglátó üzletben – az ott foglalkoztatottak kivételével – tartózkodni tilos. Kivételt képez az elvitelre alkalmas ételek kiadása és szállítása.”⁵ Tehát a vendéglátó üzletekben megszűnt a 46/2020. Korm. rendelet által felállított időkorlát (15:00-tól 06:00-ig), míg a Ker. tv. által szabályozott üzletek tekintetében – nem számítva a rendeletben felsorolt kivételeket – továbbra is fennmaradt.

Az állampolgárok életét leginkább befolyásoló intézkedés – amely a rendelet címét is adta – a *kijárási korlátozás* volt. A lakóhely, a tartózkodási hely, illetve a magánlakás elhagyására csak a kormányrendeletben meghatározott *alapos indokkal* kerülhetett sor. Az alapos indokok körét a rendelet a) és u) pontok között 21 tételben, illetve további két bekezdésben szabályozta. A kivételek között szerepelnek a teljesség igénye nélkül: a munkavégzés, a hivatásbeli kötelezettség teljesítése, az egészségügyi ellátás igénybevétele, a szűk körben megtartott házasságkötés, temetés, a napi fogyasztási cikkek, gyógyszerek, dohánytermékek megvásárlása, tankolás, hitéleti tevékenység, valamint a legszükségesebb esetben a személyes megjelenést igénylő ügyintézés (hatósági, banki, pénzügyi, biztosítási és postai szolgáltatások igénybevétele). Külön

⁴ *Zenés, táncos rendezvény*: rendszeresen vagy meghatározott alkalomból, illetve időpontban tartott, nyilvános, nem zártkörű, válogatott lemezbemutató vagy élő előadás útján nyújtott zeneszolgáltatást fő szolgáltatásként nyújtó rendezvény, amelyen a részvételhez nem kell megváltott ülőhellyel rendelkezni.

⁵ 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet 2. §.

bekezdésben – alapos indokként – rögzítették a magáról gondoskodni nem tudó vagy segítségre szoruló személyek részére történő segítségnyújtást és az egyéni szabadidős sporttevékenység szabályozását.

A veszélyhelyzet időtartama alatt az időseket fokozott védelemben kellett részesíteni, tekintve, hogy a vírus az ő egészségüket, életüket veszélyeztette leginkább. Ezért a 71/2020. Korm. rendelet a 65. életévét betöltött személyeket az étel- és italüzletek, drogériák, piacok vagy gyógyszerárak látogatása során is elkülönítette az egyéb korosztályoktól, számukra a vásárlást kizárólag 9:00 óra és 12:00 óra közötti időben tette lehetővé. A fenti helyeken ezen időintervallumban az ott foglalkoztatottak kivételével ott tartózkodó 65. életév alatti személy szabálysértést követett el. Ezen korlátozások érvényre juttatása a helyiség üzemeltetőjének a felelőssége. Ideális esetben a biztonsági őrök már a bejáratnál visszafordították a „fiatalabbját”.

A kötelező biztonsági távolság bevezetése, illetve annak megsértése eredményezte a legtöbb szabálysértési szankciót. „Mindenkinek köteles más emberekkel a szociális érintkezést – a közös háztartásban élők kivételével – a lehető legkisebb mértékűre korlátozni, és a másik embertől lehetőség szerint legalább 1,5 méter távolságot tartani.”⁶ A rendelkezést a tömegközlekedés során is alkalmazni kellett.

Az emberek egy része meglehetősen nehezen viselte a biztonsági távolság bevezetését. A távoktatásban részt vevő diákok például az iskolai mindennapos találkozások után hirtelen csak az okoseszközökre hagyatkozhattak a kapcsolattartásban. Így a tavasszal, a jó idővel egyre többen hagyták el otthonukat, mentek ki a szabadba, és találkoztak ismerőseikkel. A biztonsági távolság betartásának elmulasztása miatt indult rendőri intézkedéseknél a rendőr a szabálysértés megvalósulása esetén figyelmeztetést, helyszíni bírságot, illetve feljelentést alkalmazhatott. Legfontosabb a cselekmény megszakítása, azt követően viszont az eset összes körülményeit, a szabálysértési előéletet vizsgálva kellett dönteni a további szankciók és azok mértéke tekintetében. A legcélravezetőbb a helyszíni bírság alkalmazása volt, ebben az esetben a legkisebb a fertőzés veszélye is. Ha viszont az intézkedés alá vont nem ismerte el a szabálysértés elkövetését, akkor a rendőrnek feljelentést kellett tenni. Több személlyel szemben egy feljelentést kell tenni, a feljelentést a lakhely szerint illetékes szabálysértési hatóságnak kell megküldeni. Jelen esetben azonban, főként, ha az egyszerűen feljelentett személyek lakóhelye eltérő, akkor célszerűségből az elkövetés helye szerint illetékes szabálysértési hatóságnak kellett megküldeni a feljelentést az eljárás lefolytatása érdekében.

A 71/2020. Korm. rendelet 9. § (1) bekezdése szerint a Szabs. tv. 1. § (1) bekezdésétől eltérően szabálysértést követ el, aki az e rendeletben meghatározott korlátozó intézkedést megszegi. Az új szabálysértés tipikusan „vészhelyzeti szabálysértési tényállás”. Nem a Szabs. tv.-ben foglalt helyet, nincs konkrét megnevezése, csak a rendőrségi terminológia azonosítja „a kijárási korlátozással kapcsolatos magatartási szabályok megszegése” elnevezéssel, időbeli hatálya (elsődlegesen) 2020. március 28-tól

⁶ 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet 1. § (1) bekezdés.

2020. április 11-ig tart, tehát meglehetősen rövid időtartamú, és a pénzbírság összegének megállapításában is eltér a Szabs. tv. rendelkezéseitől, amikor a pénzbírság legmagasabb összegét 500 ezer forintra teszi.

Érdekesen alakul a halmazati pénzbírság összege, amely a nem elzárással sújtható, változó bírságos szabálysértéseknél alapesetben maximálisan 225 ezer forint lehet. Ha az eljárás alá vont lemege beszélgetni, sörözni a barátokkal a sétálóutcába, akkor alapos indok nélkül sérti meg a kijárási korlátozást, és mellette egy „közterszesz”⁷ szabálysértést is elkövet. A kiszabható halmazati pénzbírság maximuma 750 ezer forint lesz.⁸

81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet – a külföldiek beutazásával kapcsolatos szabálysértés

A 81/2020. Korm. rendelet tartalmát a 181/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet a kihirdetését követő harmadik napon több helyütt módosította. A 81/2020. Korm. rendelet eredeti (közlönyállapot) tartalma szerint külföldi nem léphet Magyarország területére, kivéve a rendészeti országos rendőrfőkapitány-helyettes különös méltánylást érdemlő esetben – egyedi magatartási szabály megállapítása mellett – adott felmentését, bizonyos feltételek esetén a katonai konvojok áthaladását, illetve az országos rendőrfőkapitány által meghatározottak szerint a szomszédos országok állampolgárait és a humanitárius célzatú tranzitáthaladás esetét kivéve. A kivételek köre később bővült bizonyos országok állampolgárai esetében az üzleti célú, illetve az agrárium munkaerőigényének biztosítása érdekében engedélyezett beutazások tekintetében. A fenti kivételekre vonatkozó szabályokat másik tanulmányomban⁹ ismertettem, itt a szabálysértési felelősség kérdését feszegetném.

Mind az országos rendőrfőkapitány a hivatalos értesítőben közzétett határozataiban, mind pedig a rendészeti országos rendőrfőkapitány-helyettes méltányossági alapon belépést engedélyező határozataiban a határátlépésre, a Magyarország területén tartózkodásra, az áthaladásra, az útvonalra, a megállási lehetőségekre, a humanitárius tranzitforgalomra vonatkozó különös közlekedésre vonatkozó szabályokat, valamint az agrár-munkavállalók esetében a munkahelyi karanténra vonatkozó szabályokat állapíthatott meg. Ezek a szabályok töltik ki konkrét tartalommal a 81/2020. Korm. rendelet 5. § (5) bekezdését, amely szerint: a Szabs. tv. 1. § (1) bekezdésétől eltérően szabálysértést követ el, aki a rendészeti országos rendőrfőkapitány-helyettes által meghatározott egyedi magatartási szabályt vagy az országos

⁷ Szabs. tv. 200. § Szesziesital-árusítás, -kiszolgálás és -fogyasztás tilalmának megszegése szabálysértés elnevezése a rendőrségi szakzsargon szerint.

⁸ Szabs tv.: 22. § (2) bekezdés: „Ha az eljárás alá vont személyt ugyanabban az eljárásban több, szabálysértési elzárással nem büntethető szabálysértés miatt vonják felelősségre, a pénzbírság felső határa a kiszabható legmagasabb pénzbírság felével emelkedik.”

⁹ Skorka Tamás: Rendőrség a koronavírus ellen. *Magyar Rendészet*, 20. (2020), 4. (megjelenés alatt).

rendőrfőkapitány által kiadott határozatba foglalt határátlépési, tartózkodási, közlekedési, egészségvédelmi, valamint útvonalra és megállási lehetőségekre vonatkozó szabályt megszegi. A jogalkalmazó szervek „veszélyhelyzettel kapcsolatos rendkívüli intézkedések megszegése” néven azonosították az elkövetési magatartásokat.

Egy ukrán állampolgár Hegyeshalomnál belépve Magyarország területére M1–M0–M3 autópályákon végighaladva például Bábolnán, Tatán, Zsámbékon, Tárnokon, és még további öt helyen állhat meg pihenni, tankolni, de az autópályáról nem térhet le, és csak a kijelölt kutakon állhat meg, de folyamatosan kell haladnia, hogy a meghatározott időintervallumon belül el tudja hagyni az ország területét. Az autópályáról letéréssel, a nem megengedett pihenők használatával vagy a tranzit matrica kiragasztásának elmulasztásával szabálysértést valósít meg. A Magyarországra érkező légi járművek személyzete számára a Vecsés Airport Hotel jelölték ki tartózkodási helyként az érkezés és a visszautazás közötti időtartamra, a hotel elhagyásával szabálysértést valósítanak meg. A rendészeti országos rendőrfőkapitány-helyettes által meghatározott egyedi magatartási szabályok megszegése, vagy az agrár-munkavállaló számára kijelölt munkavégzési, illetve szálláshely elhagyása is szabálysértési eljárást vonhat maga után.

A jelenleg hatályos szabálysértési törvény nem teszi lehetővé a külföldiek kiutasítását. A 81/2020. Korm. rendelet lehetőséget biztosít az eljáró hatóságoknak a fenti szabályokat megsértő nem magyar állampolgár Magyarország területéről történő *kiutasítására*, kitoloncolására. A szankcionálással kapcsolatban eltérés van a pénzbírság tekintetében is a Szabs. tv. általános rendelkezéseitől, a bírság maximuma 500 ezer forint. A helyszíni bírság maximális összege duplájára emelkedett, és ismételt elkövetés esetén 150 ezer forintig terjedhet. Az elkövetett szabálysértés tárgyi súlyát jelzi, hogy az elkövetés miatt az intézkedő rendőr – a Szabs. tv. 100/A. §-ától eltérően – szóbeli figyelmeztetést nem alkalmazhat.¹⁰

2012. évi II. törvény 239. § – fertőző betegség elleni védekezés elmulasztása

A Szabs. tv.-ben hatálybalépése óta megtalálható a „Fertőző betegség elleni védekezés elmulasztása” szabálysértési tényállás. Nem tartozik a leggyakrabban elkövetett szabálysértések közé, tekintve, hogy 2015 óta összesen 152 alkalommal követték el, átlagosan évente 30 alkalommal.¹¹ 2020. év I–VI. hónapjaiban azonban kicsit „megugrottak” a számok, 5373 megindított szabálysértési eljárással. A szabálysértési tényállás azon kevés tényállások egyike, amely nem tartozik az általános szabálysértési hatósággá előléptett rendőrség hatáskörébe, természetesen ettől függetlenül

¹⁰ Szabs tv. 100/A. § Helyszíni intézkedés során a helyszíni bírság kiszabására jogosult szerv vagy személy a szabálysértés elkövetését elismerő személlyel szemben szóbeli figyelmeztetést alkalmazhat, ha az elkövetett cselekmény oly csekély mértékben veszélyes a társadalomra, hogy még a helyszíni bírság kiszabása is szükségtelen.

¹¹ <https://bsr-sp.bm.hu>

a rendőrt intézkedési kötelezettség terheli, és helyszíni bírságot is alkalmazhat az elkövetővel szemben. A fővárosi és megyei kormányhivatalok működésének egyszerűsítése érdekében egyes törvények módosításáról szóló 2019. évi CX. törvény 80. § (4) bekezdése a szabálysértés miatt az eljárást az *egészségügyi államigazgatási szerv* hatáskörébe utalta.

A veszélyhelyzet azonban gyorsan felülírta a kialakult helyzetet, és a 81/2020. Korm. rendelet 5. § (3) bekezdése rögzítette, hogy a fenti szabálysértés esetén a Szabs. tv. 239. § (2) bekezdésétől eltérően a rendőrség is jogosult az eljárás lefolytatására és a határozat meghozatalára, ha a szabálysértés elkövetését a rendőrség észlelte. A feljelentések megküldésére, áttételére a továbbiakban tehát nem volt lehetőség. Megjegyzem ilyen mennyiségű szabálysértési eljárás lefolytatására – véleményem szerint – jelen pillanatban, hazánkban csak a rendőrség igazgatásrendészeti szolgálati ága képes.

Szabs tv.: „239. § (1) Aki

- a) a védőoltásra, a fertőző betegségekre, a fertőző betegekre vagy a fertőzésre gyanús személyekre – ideértve a gümőkóros, a nemibeteg, a trachomás vagy erre gyanús személyeket is –, továbbá a járványügyi megfigyelésre vagy ellenőrzésre és a fertőtlenítésre vonatkozó egészségügyi jogszabályt, vagy az ilyen jogszabály alapján kiadott egészségügyi rendelkezést, továbbá
- b) a rágszáló és rovarirtásra vonatkozó egészségügyi jogszabályt, vagy az ilyen jogszabály alapján kiadott egészségügyi rendelkezést megszegi, szabálysértést követ el.”

A fenti szabálysértési tényállás mellett indokolt megtekinteni a témához kapcsolódó büntetőjogi szabályozást is. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 361. § „Járványügyi szabályszegés” elnevezésű tényállása alapján:

„Aki

- a) a zárlati kötelezettség alá tartozó fertőző betegség behurcolásának vagy terjedésének megakadályozása végett elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályait megszegi,
- b) járvány idején az elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályait megszegi,
- c) a fertőző állatbetegségek vagy növényi zárlati károsítók be- és kihurcolásának, valamint terjedésének megakadályozása vagy előfordulásának felszámolása végett elrendelt növény-egészségügyi vagy állatjárványügyi intézkedés szabályait megszegi, vétség miatt elzárással büntetendő.”

Mindkét tényállás esetében megállapítható, hogy *keretdiszpozíció* és konkrét tartalommal az 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről (Eütv.) és végrehajtási rendeletei töltik ki. A Btk. 361. § b) pontjában írt bűncselekményi alakzat azonban csak kizárólag járvány idején – tehát Magyarországon a pandémia miatt kihirdetett veszélyhelyzet időtartama alatt – követhető el. Ebből következően a Szabs. tv. 239. § (1) bekezdés

a) pontjában foglalt fertőző betegség elleni védekezés elmulasztása szabálysértést nem állapíthatják meg.¹²

A fenti álláspont azonban meghaladottá vált, amikor a 181/2020. Korm. rendelet 7. §-a módosította a 81/2020. Korm. rendelet 5. §-át: „Nem bűncselekmény, hanem szabálysértés valósul meg, ha a Btk. 361. §-ában meghatározott bűncselekményt a Covid-19 fertőzöttség vagy annak gyanúja miatt elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályainak megszegésével követik el.”

A szabálysértés akár tevésével, a karanténba helyezett személy elhagyja a kijelölt helyszínt, akár mulasztással, nem helyezi ki a figyelmeztető feliratokat a lakása ajtaján elkövethető. Az elkövető pedig nemcsak a karanténba helyezett személy, hanem az is lehet, aki a figyelmeztető feliratok ellenére személyes kontaktusba lép a karanténba helyezettrel.

A 81/2020. Korm. rendelet 3. § (2a) bekezdése szerint hatósági házi karanténnak minősül az is, ha járványügyi hatóság Covid-19-fertőzés vagy annak gyanúja miatt előírja, hogy a járványügyi intézkedés alá vont személy a számára meghatározott lakást, ahhoz tartozó bekerített helyet vagy egyéb, egészségügyi intézménynek nem minősülő helyet ne hagyja el. Ezen rendelkezés értelmében 2020. május 7-től a kijelölt és hatósági házi karanténra vonatkozó szabályokat megszegő személyek már nem a Szabs. tv. 239. § (1) bekezdés a) pontja szerinti szabálysértést, hanem a 81/2020. Korm. rendelet 5. § (2) bekezdése szerinti szabálysértést valósítják meg.

A 81/2020. Korm. rendeletben meghatározott bírságoktól eltérően alakul a hatósági házi karantén elektronikus ellenőrzésére szolgáló szoftver telepítésével vagy használatával kapcsolatos kötelezettségek megszegőivel szembeni bírságok összege. A pénzbírság legalacsonyabb összege 3000 forint, legmagasabb összege 300 ezer forint, és ezen szabályszegések miatt szóbeli figyelmeztetésre is van lehetőség – helyszíni intézkedés hiányában – írásban és rövid úton (telefonon) keresztül is.

85/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet – veszélyhelyzettel kapcsolatos hamis adatszolgáltatás

A veszélyhelyzet során alkalmazandó egyes belügyi és közigazgatási tárgyú szabályokról szóló 85/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet (85/2020. Korm. rendelet) 10. §-a új szabálysértési tényállást alkotott, amelyet a jogalkalmazók „veszélyhelyzettel kapcsolatos hamis adatszolgáltatás” névvel illettek.

A szabálysértést az követi el, „aki veszélyhelyzetben az intézkedésre jogosult szerv vagy személy veszélyhelyzettel kapcsolatos megkeresésére lényeges adat tekintetében a valóságnak meg nem felelő statisztikai adatot szolgáltat, vagy az adatszolgáltatással kapcsolatban a valóságnak meg nem felelő felvilágosítást ad”.¹³

¹² Ambrus István: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. *MTA Law Working Papers*, (2020), 5. 5.

¹³ 85/2020. Korm. rendelet 10. §.

168/2020. (IV. 30.) Korm. rendelet – a védelmi intézkedésre és a védőtávolság megtartásához szükséges feltételek biztosítására előírt magatartási szabályok megszegése

A védelmi intézkedésekről szóló 168/2020. (IV. 30.) Korm. rendelet (168/2020. Korm. rendelet) a korábbi gyakorlatnak megfelelően ismételen nem nevezte meg az új szabálysértési tényállást, amelyet a jogalkalmazó szervek „a védelmi intézkedésre és a védőtávolság megtartásához szükséges feltételek biztosítására előírt magatartási szabályok megszegése” szabálysértésnek neveztek munkájuk során.

A kormányrendelet legfontosabb rendelkezése, hogy Budapest főváros és Pest megye kivételével – Magyarország területén megszünteti a kijárási korlátozást. A fertőzöttek és vírusfertőzés következtében elhalálozottak számadatai Budapesten és Pest megyében mutatják a legmagasabb értéket. Az Operatív Törzs 2020. április 30-án tartott tájékoztatóján Kiss Róbert rendőr alezredes elmondta, hogy az igazolt koronavírus-fertőzöttek 43%-a a fővárosban van, tehát Budapesten a legnagyobb a kockázata a járvány berobbanásának.¹⁴ A veszélyhelyzeti szabálysértési tényállások sajátosságai tehát tovább növekedtek. Míg a Szabs. tv. hatálya az ország egész területére kiterjed, addig a 71/2020. Korm. rendeletben meghatározott kijárási korlátozást a 169/2020. (IV. 30.) Korm. rendelet Budapest fővárosban és Pest megye területén továbbra is fenntartotta. Ez az úgynevezett *partikuláris* hatály a szabálysértési jogból az önkormányzati rendelettel alkotott szabálysértési tényállások megszüntével került ki. Kétségtelen azonban, hogy a Covid-19-fertőzöttségi adatok indokoltá tették ezt a megoldást.

A BRFK és a PMRFK szabálysértési hatóságai kivételével az illetékes szabálysértési hatóságoknál a jogszabályváltozás azt eredményezte, hogy azokat a szabálysértési eljárásokat, amelyekben az eljárás alá vont személy a lakóhelyét, a tartózkodási helyét, illetve a magánlakást alapos indok nélkül hagyta el, és még nem született ügydöntő határozat, a Szabs. tv. 83. § (1) bekezdése alapján: „A szabálysértési eljárást határozattal meg kell szüntetni, ha a) a cselekmény nem szabálysértés [...]”, hivatkozva a Szabs. tv. 4. §-ában foglaltakra, amely szerint: „A szabálysértést az elkövetése idején hatályban lévő jogszabályok alapján kell elbírálni. Ha a szabálysértés elbírálásakor hatályban lévő új jogszabály szerint a cselekmény már nem minősül szabálysértésnek [...], akkor az új jogszabályt kell alkalmazni.” Azokban az esetekben, amikor a határozatot az érintettek átvették, és meghallgatási kérelmet nyújtottak be, illetve amikor az eljárásokat három hónapra felfüggesztették szintén lehetőség volt a megszüntető határozat meghozatalára. A megszüntetés azonban nem érintette azt a szabálysértést, amely halmazatban állt a hatályát veszített veszélyhelyzeti tényállással.

A 46/2020. Korm. rendeletet a 168/2020. Korm. rendeletben meghatározott eltérésekkel kellett alkalmazni Budapest és Pest megye kivételével az ország egész te-

¹⁴ Sokan megszegik a kijárási korlátozást Budapesten, ezzel a járvány berobbanását kockáztatják. *Koronavirus.gov.hu*, 2020.

rületén. Megmaradt a szociális érintkezést korlátozó rendelkezés, a másfél méteres védőtávolság, de speciális szabály vonatkozott a vendéglátóhelyekre, ott ezt asztaltársaságonként kellett érteni, illetve a házasságkötés esetén a házasulók felmentést kaptak a kötelezettség alól. Kötelező lett az üzletben történő vásárlás és tömegközlekedési eszközökön való tartózkodás során a száját és az orrot eltakaró eszköz (például orvosi maszk, sál, kendő) viselése.

Idős honfitársaink védelme érdekében a 65. életévét betöltött személy az élelmi-szerüzletet, drogériát, gyógyszertárat, gyógyszert, gyógyászati segédeszközt forgalmazó üzletet 9:00 óra és 12:00 óra közötti időben látogathatta, és ezen időtartamon belül csak az ott foglalkoztatottak tartózkodhattak rajtuk kívül az üzletben. A piacokra is érvényesült a szabály, de az időszávot ebben az esetben a települési önkormányzat e rendelete határozta meg.¹⁵

A vendéglátó üzletek tekintetében is enyhült a szabályozás. Az üzletben csak az ott foglalkoztatottak tartózkodhattak, de a kerthelyiségben, a teraszon megengedetté vált a tartózkodás, az étel- és italfogyasztás. Az illemhely használata természetesen nem, de a védőtávolság megtartásához szükséges feltételek megteremtésének elmulasztása szabálysértési felelősségre vonást eredményezett. Nyitás történt a strandok, a szabadterei fürdők és múzeumok, az állatkertek, valamint a szolgáltatást végző üzletek tekintetében is.

A felsőoktatási intézmények – rektori döntés függvényében – látogathatóvá váltak a hallgatók által, de a kollégiumok továbbra is zárva maradtak. A védőtávolság megtartásához szükséges feltételek biztosításáról a rektorok gondoskodtak.

A szabálysértést a védelmi intézkedést megszegő követi el, de például bűnsegéd lehet egy üzlet tulajdonosa vagy foglalkoztatottja, aki a tiltott területen vagy időszakban megengedi a bent tartózkodást.

A szankciók tekintetében is van változás. A pénzbírság felső határa továbbra is eltér a Szabs. tv. 11. § (1) bekezdésében foglaltaktól, a maximum 500 ezer forint, de változás van a helyszíni bírság összegében is. A Szabs. tv. 99. § (2) bekezdésében meghatározottól eltérően 5000 forinttól 100 ezer forintig, a szabálysértés ismételt elkövetése esetén 150 ezer forintig terjed a bírság összege. A rendőri intézkedések differenciáltságát jól mutatják az Operatív Törzs által közzétett adatok: 2020. április 30-án „4292 rendőri intézkedés történt, amelyből 3102 figyelmeztetés, 532 helyszíni bírság, valamint 648 szabálysértési feljelentés volt”.¹⁶

Szabs tv. 239/A. § – Védelmi intézkedés megszegése

A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló 2020. évi LVIII. törvény a 193/A. alcímmel egészítette ki a Szabs.

¹⁵ 168/2020. Korm. rendelet 3. §.

¹⁶ Koronavírus.gov.hu (2020) i. m.

tv. XXX., „A járványügyi, erdővédelmi, mező-, és vízgazdálkodási szabálysértések” című fejezetét.

A veszélyhelyzet megszüntetése esetén Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény) 53. cikk (4) bekezdése szerint a Kormánynak az Alaptörvény 53. cikk (2) bekezdése szerinti rendelete a veszélyhelyzet megszűnésével hatályát veszti. A jogbiztonság követelménye megkívánja, hogy a veszélyhelyzet megszűnése és a veszélyhelyzeti kormányrendeletek hatályvesztése ne történjen meg annak hiányában, hogy megfelelő átmeneti rendelkezéseket megalkotnának.¹⁷

Szabs. tv. 193/A. Védelmi intézkedés megszegése:

„239/A. § (1) Aki az egészségügyi válsághelyzet során

- a) kormányrendeletben meghatározott védelmi intézkedést,
- b) a települési önkormányzat területén működő piac, vásár, illetve a piac, vásár területén működő üzletek nyitva tartásának önkormányzati rendeletben meghatározott szabályait megszegi, szabálysértést követ el.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott védelmi intézkedés megszüntetését követően a 4. §-tól eltérően a folyamatban lévő szabálysértési eljárást az elkövetés idején hatályban lévő szabályok szerint kell elbírálni.”

A szabálysértési tényállások esetében nagyon gyakori a *kerettényállás*, keretdispozíció. Az új tényállás esetében is ezt alkalmazták. Az egészségügyi válsághelyzet során kiadott rendeletekben foglalt védelmi intézkedések töltik ki konkrét tartalommal. Lényeges újonsága a tényállásnak, hogy az önkormányzati rendeletek által meghatározott magatartási szabályok megsértőit is szankcionálja. Mondhatnánk, hogy ez egyfajta visszalépés az időben az önkormányzati rendelettel megállapított szabálysértési tényállások korszakába, de a 40/2020. Korm. rendelet által kihirdetett veszélyhelyzet időszakában is esetenként indokolt volt helyi hatáskörbe adni az önkormányzat által közvetlenül igazgatott területen a 71/2020. Korm. rendeletben foglaltaktól szigorúbb szabályok megállapításának jogát.¹⁸ Másrészt találkozzunk olyan maszkviselésre felhívó önkormányzati rendelettel, amely saját maga mondja ki, hogy „rendeletben foglaltak megsértőivel szemben – a jogkövető magatartás tanúsítására való felhíváson túl – hátrányos jogkövetkezmény nem alkalmazható”.¹⁹

Egyedi a tényállás az elbírálás tekintetében is. A Szabs. tv. főszabályként kimondja, hogy „[a] szabálysértést az elkövetése idején hatályban lévő jogszabályok alapján kell elbírálni”. Ha azonban az elbíráláskori szabályozás kedvezőbb az eljárás alá vont személyre nézve, tehát már nem szabálysértés a magatartás, vagy enyhébben bírálendő el, akkor az új szabályt kell alkalmazni.²⁰ Ezzel a mondhatni évezredes elvvel megy

¹⁷ Végső előterjesztői indoklás a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készenlétéről szóló 2020. évi LVIII. törvényhez. *Indokolások Tára*, (2020), 75.

¹⁸ 118/2020. (IV. 16.) Korm. rendelet a hétvégére vonatkozó kijárási korlátozással összefüggésben meghozható önkormányzati intézkedésekről.

¹⁹ Budapest Főváros Önkormányzata Közgyűlésének 21/2020. (IV. 23.) önkormányzati rendelete az új típusú koronavírus terjedése elleni védekezéshez szükséges egyes intézkedésekről 2. § (2) bekezdés.

²⁰ Szabs. tv. 4. §.

szembe az új tényállás, amikor a folyamatban lévő eljárásban – függetlenül a jogszabályváltozástól – *az elkövetés idején hatályos törvényt rendeli alkalmazni*.

A veszélyhelyzeti intézkedések változásának gyorsaságát a mindenkori veszélyhelyzet alakulására való azonnali és hatékony reagálás indokolja. Egyes intézkedéseket megszüntethetnek, de a vírus tovaterjedésének megfékezése érdekében ismét szükségessé válhat bevezetésük. De ez nem jelenti azt, hogy kevésbé kell komolyan venni azok betartását. Másrészről ez a megoldás kiküszöböl egy olyan méltánytalan és igazságtalan helyzetet is, amelyet a Szabs. tv. 4. § rendelkezései eredményeztek a közelmúltban. A kijárási korlátozást megsértő egyik polgár által elkövetett szabálysértése miatt pénzbírságot kapott, míg a pár nappal később elkövetett jogsértés miatt tett feljelentést a szabálysértési hatóság már elutasította, vagy a kiszabott bírság ellen benyújtott jogorvoslati kérelem kapcsán – az időközben bekövetkezett jogszabályváltozásra tekintettel – szabálysértés hiányában megszüntette az eljárást.

A 2020. június 18-án hatályba lépő 2020. évi LVIII. törvény „Egyes szabálysértésekkel összefüggő átmeneti szabályok” címszó alatt, a 185. § (1) bekezdés *b*) pontjában a cselekmény elkövetésekor hatályos jogszabályok alapján történő elbírálásának kötelezettségét – a Szabs. tv. 4. §-ának kizárásával – a vészhelyzeti szabálysértési tényállások körére is kiterjesztette.

Szabálysértési eljárás sajátosságai a veszélyhelyzet időtartama alatt

A szabálysértési eljárásban is – ugyanúgy, mint minden hatósági eljárásban – fokozatosan előtérbe kerül az *e-ügyintézés* (elektronikus ügyintézés). A koronavírus terjedése pedig még inkább növelte ennek jelentőségét, gyorsította az alkalmazásának egyre szélesebb körűvé válását. Az egyes törvényeknek a polgárok biztonságát erősítő módosításáról szóló 2020. évi XXXI. törvény szabálysértési tárgyú rendelkezései között is találunk e-ügyintézés elősegítőt.

A bíróság vagy a szabálysértési hatóság korábban is engedélyezhette, hogy a tanú a szóbeli meghallgatását követően vagy helyette írásban tegyen vallomást. Ez a vallomás saját kezűleg írt, illetve aláírt volt. Az e-mailben beküldött vallomások csak ennek szkennelt változatai lehettek. A Szabs. tv. módosított 62/A. § (2) bekezdése alapján a saját kezűleg leírt és aláírt tanúvallomáson túl elfogadott a minősített vagy minősített tanúsítványon alapuló fokozott biztonságú elektronikus aláírással ellátott, az elektronikus kapcsolattartás útján beküldött vagy a bíróval, közjegyzővel hitelesített vallomást is, ha kitűnik belőle, hogy a jogokról, kötelezettségekről szóló tájékoztatás megtörtént. Az írásbeli tanúvallomás mellett a meghallgatás iránti kérelmekre is kiterjesztették az „írásbeliséget”. Egyszerű megítélésű ügyekben, ha a tényállás tisztázott – nincs szükség bizonyítási eljárás lefolytatására –, a szabálysértési hatóság 15 napon belül ügydöntő határozatot hoz, az ez ellen benyújtott jogorvoslat a meghallgatás iránti kérelem, amelynek beérkezését követően a hatóság öt

napon belül idézést bocsát ki. A személyes kontaktusok számának csökkentése érdekében az idézés helyett – a szükséges figyelmeztetések, tájékoztatások megadása mellett – írásbeli vallomástétel lehetőségéről tájékoztatták az eljárás alá vont személyt.

A 85/2020. Korm. rendelet tovább igyekszik csökkenteni a személyes jelenléttel járó eljárási cselekmények számát. „A bíróság, a szabálysértési hatóság és az előkészítő eljárást lefolytató szerv személyes jelenléttel járó eljárási cselekményt kizárólag telekommunikációs eszköz útján végezhet, ha annak technikai és műszaki feltételei adottak, továbbá a tanú meghallgatásának szükségessége vagy az eljárás alá vont személy meghallgatás vagy tárgyalás tartása iránti kérelme esetén a Szabs. tv. 62/A. §-ának előírásainak figyelembevételével írásbeli vallomástételt engedélyezhet.”²¹ Tehát a hatóság tagja és a szabálysértési eljárás egyéb résztvevője közötti személyes kontaktust a rendelet – a veszélyhelyzet időtartama alatt – telekommunikációs eszköz útján vagy írásbeli tanúvallomás engedélyezésével kívánja minimálisra csökkenteni. A telekommunikációs eszközöket eddig a szabálysértési eljárásokban nagyon szűk körben alkalmazták, főként az elzárással sújtható szabálysértéseknél (gyorsított bírósági eljárás), ahol az eljárási cselekményen jelenlétre kötelezett vagy jogosult személy által előterjesztett indítványra vagy hivatalból rendelte el azt a bíróság. Az összeköttetés közvetlenségét és kölcsönösségét kép- és hangfelvétel továbbítása biztosította a bírósági tárgyaló és a rendőrségi elkülönített helyszín között. A 85/2020. Korm. rendelet azonban jelentős mértékben szélesíti az alkalmazás lehetőségét, amikor a bíróságon túl a szabálysértési hatóságot és az előkészítő eljárást lefolytató szervet is feljogosítja az alkalmazásra, és az összeköttetés biztosításához a hangfelvételt is elegendőnek tartja.

A személyes kontaktusok számának csökkentésére egyébként bizonyos esetekben a hatályos Szabs. tv. rendelkezései alapján is van lehetőség. Például az elzárással sújtható szabálysértés elkövetésén tetten ért elkövető őrizetbe vétele nem kötelező a rendőrség számára, a törvény szóhasználatával a rendőrség „őrizetbe veheti” az előállított személyt.²² Azokban az esetekben tehát, ahol arra lehetőség van, indokolt a helyszíni bírság alkalmazása mint a legkevesebb személyes kontaktussal járó szabálysértési szankció.

Ha az eljárási cselekményhez a személyes jelenlét szükséges (szembesítés, felismerésre bemutatás, szabálysértési tárgyalás tartása), de az technikai feltételek hiányában nem megoldható, vagy ha az írásbeli tanúvallomást a hatóság engedélyezte, de az érintett annak nem tett eleget, vagy nem megfelelő módon, akkor az eljárás három hónapra felfüggeszhető. A felfüggesztést – ha annak feltételei továbbra is fennállnak – a hatóság háromhavonta meghosszabbíthatja. Az új intézkedés az előkészítő eljárás során ismeretlen helyen tartózkodó eljárás alá vont személy meghallgatásának szükségessége miatt elrendelt felfüggesztéssel mutat rokon vonásokat, azonban ebben az esetben nincs szükség a körözés elrendelésére, mert a meghallgatni

²¹ 85/2020. Korm. rendelet 12. § (1) bekezdés.

²² Szabs. tv. 73. § (1) A rendőrség szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértés esetén a tetten ért eljárás alá vont személyt gyorsított bírósági eljárás lefolytatása céljából őrizetbe veheti.

kívánt személy tartózkodási helye ismert, csak a fertőzésveszély miatt javasolt a meghallgatás elhalasztása.

A személyes kontaktusok számának csökkentését és ezáltal a vírus terjedésének lassítását eredményezik azon „ügyféli” jogok gyakorlását módosító rendelkezések, amelyek az iratbetekintéshez, az ügy megismeréséhez, a tájékoztatáshoz fűződnek. A korábbiakkal ellentétben – amikor telefonon nem adott a hatóság tájékoztatást – most a személyes jelenléte nem igénylő módon biztosított tájékoztatás élvez elsőbbséget.

A járványügyi szabályozáshoz kapcsolódnak a tárgyalások nyilvánosságának korlátozására, az elektronikus aláírásra és a magánindítvány határidejének veszélyhelyzet időtartamával történő megnövelésére vonatkozó szabályok is.

A veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról szóló 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet is tartalmazott szabálysértési vonatkozású rendelkezéseket, a szabálysértési elzárás végrehajtására például a szabadságvesztés végrehajtására vonatkozó különös szabályokat rendelte alkalmazni. A szabálysértési elzárás vagy a meg nem fizetett pénzbírság helyébe lépő elzárást főszabályként büntetés-végrehajtási intézetben kell foganatosítani. A büntetés-végrehajtási intézetben az elzárás letöltésére jelentkező, vagy oda elővezetett személyt 14 napig az intézet befogadó részlegén különítették el. Ha a szabálysértés elkövetője olyan egészségi állapotban jelent meg, amely alapján járványügyi elkülönítése vált szükségessé, a BV intézet a befogadást megtagadta, igazolást adott a megjelenés tényéről és intézkedett a legközelebbi járványügyi megfigyelést végző egészségügyi intézménybe szállításról.

Záró gondolatok

A rendőrségen belül az igazgatásrendészeti szolgálati ág, azon belül is kiemelten a szabálysértési szakterületre háruló feladatokat igyekeztem feldolgozni a jelen tanulmányban. A rendőrség 2020. március 1-jétől általános hatáskörű szabálysértési hatóság lett, így a szabálysértési szakterületen dolgozó állományt a korábban általános szabálysértési hatósági jogkört gyakorló kormányhivatal hatáskörébe tartozó szabálysértési tényállások tekintetében is eljárási kötelezettség terheli. Ez nem annyira az úgyszám, mindinkább az „ismeretlen” szabálysértési tényállások miatt jelentett megterhelést. Ebben az állapotában érte a szabálysértési hatóságokat a pandémia és a miatta bevezetett védelmi intézkedésekből adódó új szabálysértési tényállások miatt megnövekedett ügyteher.²³ Az új szabálysértési tényállások sok tekintetben eltértek a hagyományos szabálysértési törvényben található tényállásoktól és az eljárások is sok kényszer szülte megoldást tartalmaztak. A veszélyhelyzet miatt azonban

²³ 23 778 szabálysértési eljárás indult a veszélyhelyzetre figyelemmel a kormány által alkotott rendkívüli intézkedések, rendeletek elleni szabálysértések, letöltés: 2020. 07. 14. Lásd: <https://bsr-sp.bm.hu>

olyan módosításokat is bevezettek, amelyeket az e-ügyintézés terjedése mindenképp megkövetelt volna. A rendeleti szabályozás szinte napról napra történő változását az állampolgárok gyakran nem tudták követni, de a szabálysértési előadók részéről is komoly odafigyelést igényelt a változások nyomon követése, az új megoldások alkalmazása.

Magyarország, úgy gondolom, eredményesen védekezett a koronavírus ellen, és ebből a védekezésből a rendőrség és azon belül az igazgatásrendészeti szolgálati ág is kivette a részét, tisztességgel ellátta a rá háruló – sokszor nem egyszerű – feladatokat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Ambrus István: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. *MTA Law Working Papers*, (2020), 5. 1–22.
Skorka Tamás: Rendőrség a koronavírus ellen. *Magyar Rendészet*, 20. (2020), 4. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.4.11>

Jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről
2005. évi CLXIV. törvény a kereskedelemről
2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2020. évi LVII. törvény a veszélyhelyzet megszüntetéséről
2020. évi LVIII. törvény a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készületségről
218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet az egyes szabálysértésekről
23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről
46/2020. (III. 16.) Korm. rendelet az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében elrendelt veszélyhelyzet során teendő intézkedésekről
71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet a kijárási korlátozásról
81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet az egészség és élet megóvása, valamint a nemzetgazdaság helyreállítása érdekében elrendelt veszélyhelyzettel kapcsolatos rendkívüli intézkedésekről
85/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet során alkalmazandó egyes belügyi és közigazgatási tárgyú szabályokról
90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról
118/2020. (IV. 16.) Korm. rendelet a hétvégére vonatkozó kijárási korlátozással összefüggésben meghozható önkormányzati intézkedésekről
168/2020. (IV. 30.) Korm. rendelet a védelmi intézkedésekről

181/2020. (V. 4.) Korm. rendelet az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány vonatkozásában elrendelt hatósági házi karantén elektronikus ellenőrzéséről

Végső előterjesztői indokolás a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló 2020. évi LVIII. törvényhez. *Indokolások Tára*, (2020), 75. T/10747. számú törvényjavaslat indokolással a közraktározásról szóló 1996. évi XLVIII. törvény módosításáról

Budapest Főváros Önkormányzata Közgyűlésének 21/2020. (IV. 23.) önkormányzati rendelete az új típusú koronavírus terjedése elleni védekezéshez szükséges egyes intézkedésekről

ABSTRACT

Coronavirus from the Point of View of the Infringement

Tamás SKORKA

The Coronavirus has affected all walks of life, thus changes have also reached the area of infringement laws. The new situation required new solutions as soon as possible, and as a result, the rules set up to contain the virus became public in a series of government decrees. Compliance with the rules was ensured by the system of sanctions of Misdemeanour Law.

Keywords: *emergency situation, the new state of affairs concerning misdemeanours, curfew, protection measures, safety distance*

Hommage à la Police (in nummis)!

VÁJLOK László¹

Hódolat a rendészetnek! - mondhatnánk, és ünnepelhetjük a rendészetet érintő megannyi kerek évfordulót. Az évforduló hangos vagy éppen csendes megünneplése során jusson eszünkbe, hogy egy rendészeti vagy rendészeti jellegű feladatot ellátó szervezet az idők során mennyire vívta ki a társadalmat, a civilek, a polgárok megbecsülését. Mennyit tettünk és tettek mások azért, hogy elismerjék szervezetünket, és ennek milyen – szó szerint – kézzelfogható, mindennapokban tetten érhető módja van. E rövid kis írás a történelemtudomány egyik segédtudományán keresztül kívánja rendhagyó módon ezt bemutatni.

Kulcsszavak: rendészet, rendészeti szervek, megbecsülés

2020-ban ünnepeljük a modern (állami) rendőrség születésének centenáriumát (bár a rendőrség államosításáról szóló 5047/1919 (X. 1.) ME r. alapján már 1919. október 1-jétől egységes állami rendőrségről beszélhetünk, a rendeletben foglaltakat az 1920. évi I. törvénycikk, 1920. február 29-én léptette hatályba). Számtalan szakmai és társadalmi program, kiadvány mutatja be az elmúlt 100 évet, tisztelegve a szervezet elmúlt időszakának. Ha a rendőrség helyett a rendészetre koncentrálnunk, ez az év több évfordulót is tartogat számunkra, amelyekről vagy van tudásunk, vagy nincs, de az adott rendészet vagy „rendészettípusú” szervezetnek mindenképpen ünneplésre adhat okot. Itt van például a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség megalakulásának 150. évfordulója, amely időszak egyben a magyar hivatásos tűzoltóság megalakulásának is ugyanezen évfordulója, vagy akár megemlékezhetünk a Magyar Királyi Csendőrség idén 80 éves légi szolgálatáról is.² A történelemben az a szép, hogy szinte minden évszámhoz kapcsolható olyan esemény, amely egy adott szakma képviselői számára sokat jelent. És hogy a fentiekén kívül csak néhányat említsek a teljesség igénye nélkül (elsősorban a rendészettel összefüggésben említve) ez évben:

- 20 éves az egységes hivatásos katasztrófavédelmi szervezet;
- 30 éves az Alkotmányvédelmi Hivatal demokratikus jogelődje (a Nemzetbiztonsági Hivatal);
- 30 éve kezdődött a hivatásos határőrizeti rendszer kiépítése;
- 50 éve született döntés a Rendőrtiszti Főiskola létrehozásáról;

¹ Vájlok László r. alezredes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék, referens.

László Vájlok pol. lieutenant colonel, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Border Police, referent.

E-mail: Vajlok.Laszlo@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4255-5808>

² Som Krisztián: *A magyarországi légi határforgalom és ellenőrzése I. kötet*. Budapest, Magánkiadás, 2020. 9.

- 70 éve alakult meg az Országos Pénzügyőri Főparancsnokság;
- 70 éve vált ki a határőrség a honvédség szervezetéből, és került a Belügyminisztérium szervezetébe, továbbá rá öt évvel, azaz 65 éve alakult meg a határőrség;
- 75 éve alakult meg a modernkori pénzügyőrség (1945-ben törölték el a „királyi” jelzöt);
- 180 éve hozták létre a mezei rendőrséget;
- 190 éve volt a Ludovika Akadémia alapkövetel; és a sort folytathatnánk...

Visszatérve a korábban említett egyik jelentős eseményre, a hivatásos tűzoltóság megalakulásának 150. évfordulójára, egy rendkívül kedves gesztus a Magyar Nemzeti Bank (MNB) részéről, hogy a polgárok millióihoz eljutó legegyszerűbb eszközzel, egy pénzérmével öregbítik a szervezet – egyébiránt a társadalmilag legelfogadottabb szervezet – hírnevét. A példát tekintve felmerült a kérdés, hogy korábban erre volt-e gyakorlat hazánkban vagy esetleg más országok esetében mennyire veszik komolyan a rendészeti szervek társadalmi „reklámját” pontosan e módszer segítségével. Hiszen valljuk be, egy forgalmi pénzérme kétmilliósi tételű kibocsátásával bizony nagyon sok emberhez el lehet juttatni a szervezet hírét még akkor is, ha ezek a fajta érmék a gyűjtői szenvedélynek köszönhetően viszonylag relatíve gyorsan ki is kopnak a forgalomból.

A történelemtudománynak létezik (a sok mellett) egy segédtudománya, amely kifejezetten a pénzt és annak történetét kutatja, ez pedig a sokak által ismert numizmatika. A numizmatika természetesen sokkal tágabb kutatási területet ölel fel, mint maga a pénzérme megjelenítése és „reklámhordozó” mivolta. Ráadásul számtalan más segédtudomány is létezik, amely a rendészet területén is megvetette lábait, mint például a heraldika (szervezetek címerai), vexillológia (szervezetek zászlói) esetleg a falerisztika (érdemjelek, kitüntetések) vagy éppen a legjelentősebb hobbi-tevékenység, a filatélia (bélyegek), amely két utóbbi szinte teljesen ki is sajátította a rendészet, rendvédelem, honvédelem szervezeteinek „népszerűsítését”.

Elmondható, hogy míg a rendészeti szervekről „megemlékező” emléklapok, emlékérem, zászló, kitüntetés számtalan formában elérhető és látható a tematika iránt érdeklődők számára, addig a nagyközönséghez is egyszerűen eljuttatható forgalmi pénzérme emlékváltozata már korántsem ilyen eszköz. Ennek természetesen az az észszerű magyarázata, hogy eléggé korlátozott szabályai vannak a forgalmi pénzek éremképeinek változtatására mind Magyarországon, mind az euróövezet országokban, mind pedig más országokban.

Hogy mégis működhet (működik) ez a fajta társadalmi „ismeretterjesztés”, arra – alapvetően – a forgalmi pénzérmék emlékváltozatain keresztül kívánok rávilágítani, szigorúan maradván a rendészeti (vagy azzal egyenértékű közigazgatási/hatósági) tevékenységet ellátó szervekre összpontosítva. Mielőtt a konkrétumokat is számba vennénk, érdemes megjegyezni, hogy különbséget kell tenni az emlékérem, az érem és a nem forgalmi célú emlékérmé között, amelyeket ráadásul teljesen el kell

határolni a kifejezetten forgalmi pénzermék „ideiglenes” vagy más kifejezéssel élve, jubileumi változataitól. Egy egyszerű példánál maradván ezen utóbbi körébe tartozik az új 50 forintos („tűzoltós”) pénzerménk, amely hasonló értékközvetítést jelez, mint a korábban mindenki számára ismert FINA (Nemzetközi Úszószövetség) Világbajnokság évében kétféle példányban kiadott 50, vagy a birkózó világbajnokság apropójából 2018-ban vert és kétféle példányban kiadott 50 forintosunk. Idesorolható továbbá a Kossuth Lajos születésének 200. évfordulója alkalmából 2002-ben vert bimetal 100 forintos érménk vagy a Deák Ferenc portrét tartalmazó 2003-as 20 forintos is. Ezen konkrét fizetőeszközökhöz képest az előzőekben felsoroltak viszont csak korlátozottan rendelkeznek „fizetőképességgel”.

Számtalan olyan pénznek tűnő veret is található, amelyről hiányoznak a forgalmi pénzekkel szemben támasztott kötelezően meghatározott elemek, mint például a névérték, a kibocsátó, az évszám, esetleg a verdejel. Az is kétségtelen, hogy a rendészetet érintő megjelenés tekintetében ezek között van a legtöbb, hiszen például a Nemzeti Közszolgálati Egyetem is rendelkezik emlékérmével (Aranyérme és Egyetemért Emlékérem), amely adományozható, viszont éppen adományozható jellege miatt nem juthat el sokakhoz, azaz zártkörű ajándék. Végül a teljesség kedvéért röviden meg kell jegyezni, hogy az emlékplakettek főleg nem tartoznak jelen írás céljai közé, noha pont ezek között találhatunk sok rendészeti vagy hadtörténeti kapcsolatot felmutató kuriózumot. A széles körű spektrum tényleg szó szerint értelmezendő, hiszen nemcsak az adott rendészeti vagy katonai szervezetről (rendőrség, határőrség,) vagy az ahhoz kapcsolódó személyről (Kertész Imre, Görgey Artúr), hanem az azokhoz kapcsolható egyéb intézményekről (Rendőrtisztviselői Főiskola, rendészettudományi társaság, kórház) is jelentek meg érem- vagy plakettkiadások. Egy szemléletes példája a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházról 1986-ban készült plakett, amely egyrészt a büntetés-végrehajtási szervezetet is szimbolizálja, másrészt az orvostudomány, orvoslás sokszínűségét is kifejezi.³

A konkrét példák áttekintése során elsőként a hazai kibocsátást illik számba venni. A 2020. május 4-ére (Szent-Flórián, a tűzoltók védőszentjének napjára) időzített 50 forintos pénzérme emlékváltozatát két másik, forgalmi értékkel felruházott emlékérmé is kísérte, egy 2000 forintos és egy 10 000 forintos, előlapján a tűzoltóság jelmondatát („Dicső múltból a méltó jövőbe”), tűzoltósisakot és bontóbaltaikat, valamint hátoldalán a „150 éves a szervezett magyar tűzoltóság” feliratot és Szent Flóriánt ábrázoló réznikkel és ezüst érme. Az érmekép egyébként a hagyományokra utalva szinte teljes egészében megegyezik az első hivatalos szolgálati érem vésetével, amely már 1886-tól díszítette a „Magyar Országos Tűzoltó Szövetség” köriratú veretet.⁴

Az 50 forintos emlékérméből (1. ábra) 2 millió darab jut el a lakossághoz ez évben, így valójában elmondható róla, hogy népszerűsíti és tovább növeli a tűzoltók népszerűségét és megbecsülését. Egyébiránt viszonylag ritkának mondható, hogy

³ Csoma Mária: *Medicina in nummis – Magyar orvosi érmek katalógusa 1974–1994*. Budapest, Szechenyi Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár, 2000. CXVII. tábla.

⁴ Pataki Ferenc: Adatok a tűzoltó érmék készülő katalógusához I. Az *Érem*, 36. (1980), 1. 39.

kétféle emlékérmé mellett forgalmi érme emlékváltozatát is kibocsátják egyidejűleg, ez azonban mindenképpen a szakma elismertségét mutatja. A tűzoltók nemzetközi téren is magas presztízst mutatja, hogy forgalmi érme emlékváltozata tekintetében több ország is választotta, választja érmeverés témájaként saját nemzeti tűzoltóságát.

1. ábra: Magyar Nemzeti Bank – 50 forint emlékváltozat. Forrás: Magyar Nemzeti Bank: *Forint érmék emlékváltozatai. é. n.*

Hazai szintéren maradva még egy érméről lehet (és érdemes) beszámolni, természetesen az is a tűzoltókhoz kapcsolódik, mégpedig Szilvay Kornél egykori budapesti tűzoltóparancsnok („a szárazoltás atyja”) születésének 125. évfordulója alkalmából a portréját ábrázoló (2. ábra) és az általa 1927-ben megalkotott szárazoltó járműről 2015-ben kiadott 2000 forintos rézötvetű négyszögleges veretről (3. ábra). Az érmét mintegy 10 ezer példányban verték (megosztva a tükörfényes és a selyemfényes veret), előlapján a feltaláló, míg hátoldalán a névérték, alatta maga az oltógép látható. Fontos megjegyezni, hogy ez az érme nem forgalmi érme emlékváltozata, tehát jelen írás célját tekintve csak annyiban említem meg, mint a rendkívül kevés rendészeti témájú és forgalmi értékkel rendelkező pénzérméink egyikét.

2. ábra: Magyar Nemzeti Bank – Emlékerme Szilvay Kornél születésének 125. évfordulójára – Av. Forrás: Magyar Nemzeti Bank: *Emlékerme Szilvay Kornél születésének 125. évfordulójára. 2015.*

3. ábra: Emlékérme Szilvay Kornél születésének 125. évfordulójára – Rev. Forrás: Magyar Nemzeti Bank (2015) i. m.

Sajnálatos módon a rendészeti témájú hazai érmeveretek számbavétele itt be is fejeződik, ugyanakkor az alábbiakban néhány további, más országbeli veretek bemutatásával jól illusztrálható az a tisztelet, amit egy adott ország a saját szervei iránt mutat.

Az ismertetés során az anyag terjedelmére tekintettel alapvetően az Európában (azon belül is az Európai Unióban) vert, rendészeti tartalmú érméket kívánom bemutatni. Az európai érméket két részre bontva lehet vizsgálni, egyrészt a már nem forgalomban lévő érméket (például az euró előtt forgalomban volt nemzeti pénzeket), és a jelenleg is forgalomban lévő (alapvetően az euró-) érméket, amely utóbbiak több érdekességgel is szolgálnak. Jelen írás további része kifejezetten ez utóbbiakat veszi górcső alá.

Az euróérmékkel kapcsolatban általában mindenki tisztában van azzal, hogy egy-egy euróvezeti tagállam a nyolc különféle érméinek egyik oldalát saját nemzeti jelképrendszerével ékesíti, míg a másik oldal (az írás) formája kötött, amint azt egyébként az Európai Unió Tanácsa meghatározza. A szabványos érme nemzeti előlapja alapvetően 15 évenként egyszer változtatható meg, kivéve, ha az azon feltüntetett államfő személye megváltozik (vonatkozik ez arra is, hogy lekövezzék az államfő külsőjének változását is). Ez alól kivételt kizárólag a legnagyobb címletű érme, a kéteuros képez, ezek egyik (nemzeti) oldalát ugyanis évente egyszer (kivételes esetben kétszer) egy-egy jeles eseményhez kötöttek, ideiglenesen és csak meghatározott példányszámban meg lehet változtatni, hasonlóan, mint hazánkban az 50 forintos érme fejedelmét. Az ilyen változtatást természetesen az Európai Unió Hivatalos Lapjában (EUR-Lex) ki is kell hirdetni. Jelenleg megközelítőleg 450 féle kéteuros érmeváltozat van (lehet) forgalomban, mindegyik változat egy-egy tagállam jeles eseményéhez, személyéhez, nemzeti értékéhez vagy szimbólumához (ahogy mi mondanánk „hungarikumhoz”), esetleg szervezetéhez köthetően.

Ez utóbbihoz sorolható szám szerint hatféle olyan kéteuros érme, amelyek éremképe kapcsolódik a rendészethez. Ezek közül kettő olasz, egy-egy pedig máltai, monacói, portugál, illetve vatikáni kiadás.

Olaszország igazán példát tud mutatni mind a mai napig a nálunk szolgáló szervezetek megbecsültségének és imázsnövelésének. Számtalan példáját láthatjuk az olasz televíziók valamelyik csatornáján fő műsoridőben a díszgyenruhában nyilatkozó, vagy egy-egy szomorú esemény során készült felvételeken az ott dolgozó és szolgálatot ellátó rendészeti szervek (például földrengések alkalmával a polgári védelem) hangsúlyos megjelenítésének. Ezért nem is csodálkozunk, hogy már a líra pénzrendszer korszakában is több olyan forgalmi érme emlékváltozata látott napvilágot, amely egy-egy rendészeti szervhez köthető, így létezik 200 lírás forgalmi pénz emlékváltozata a 180 éves csendőrségről, a csendőrség 30 éves művészeti örökségvédelmi munkájáról és a 100 éves olasz vámakadémiáról, de például 500 lírás emlékváltozatot kapott az akkor 50 éves közlekedésrendészet is.

Az olasz kéteurós érme közül az egyik az idén éppen 80. évét ünneplő olasz nemzeti tűzoltóságnak, a *Corpo Nazionale dei Vigili del Fuoco*-nak állít maradandó emléket. Az érme változtatható oldalán a nemzeti tűzoltóság logója látható (4. ábra), a szervezet nevével fémjelezve. Természetesen a biztonság (hamisítás megelőzése) és a „pénz” jellegének megőrzése érdekében a kötelező egyéb elemek, mint a verdejel, évszám, esetleg a tervezőre utaló jegyek is megtalálhatók, illetve sem anyagában, sem rétegében (bimetál és háromrétegű), azaz technikai jellemzőiben sem térhet el az ilyen érme a tömeges nemzeti kéteurós érmék tulajdonságaitól, és ez igaz az összes euróvezeti tagállam által kiadott emlékváltozatra. Az érméből 3 millió darabot bocsátottak ki 2020. januári kezdettel.

4. ábra: Euró forgalmi emlékérmé az olasz tűzoltók tiszteletére. Forrás: Poligrafico e Zecca della Stato Italiano: 2 euro Vigili del Fuoco. é. n.

Olaszország másik hasonló témájú emlékkerete az olasz Csendőrség, az *Arma dei Carabinieri* alapításának 200. évfordulójára kiadott változata, amelyet 2014 júniusában 6,5 millió darabban bocsátottak ki. Az érmeképen (5. ábra) Antonio Berti szobrászművész által készített szoborról mintázott veretmásolat látható, és a „Pattuglia de Carabinieri nella tormenta” (Csendőrször a hóvihárban) címet viseli, eredetiben pedig Rómában, a Sant’Andrea al Quirinale Kertben látható.

5. ábra: Euró forgalmi emlékérmé az olasz csendőrség tiszteletére. Forrás: Fleur de Coin: Italy 2 euros 2014 – 200° Anniversary of the Carabinieri.

Portugália 520 ezer példányszámban 2017-ben bocsátotta ki a 150 éves közbiztonságnak emléket állító kéteurós érméit. A viszonylag alacsony példányszámból 10-10 ezret színes, illetve tükörveret változatban is kibocsátottak (utóbbit szinte kizárólag csak a gyűjtők számára). Az emberi fejek és a házak az állampolgárokat és a városokat szimbolizálják, mint a rendészet megszületésének *sine qua non*-ja. A portugál feliratok egyrészt a „közbiztonság” (*Segurança Pública*), másrészt az állampolgársághoz kapcsolódó három legfontosabb alapelv „jogok” (*Direitos*), „szabadságok” (*Liberdades*) és „garanciák” (*Garantias*) kifejezéseket jelenítik meg (6. ábra). A feliratok között pedig az 1867–2017 évszámok is szerepelnek, amelyek a portugál (közbiztonsági) rendőrség (*Polícia Segurança Pública*) megalakulásának és az érme kibocsátás éveire utalnak.

6. ábra: Euró forgalmi emlékérmé a rendészet tiszteletére. Forrás: Fleur de Coin: Portugal 2 euros 2017 – 150 Years of the Police and Public Security.

Málta, a maga viszonylag csekély mennyiségű pénzkibocsátásához képest jelentős mértékben él az egyedi forgalmi emlékpénz-változatok kibocsátásával. Ez évig mintegy 39 különféle kéteurós érmeváltozatot veretett, ezzel megelőzve olyan nagy országokat, mint Portugália, Olaszország vagy Spanyolország. A 39 emlékváltozat között nem csoda, hogy megfér egy számunkra ritkaság is, mégpedig a *Máltai Rendőrség*

fennállásának bicentenáriuma alkalmából kibocsátott veret, amely 300 ezer példányban készült 2014-ben (7. ábra).

7. ábra: Euró forgalmi emlékérmé a máltai rendőrök tiszteletére. Forrás: Fleur de Coin: Malta 2 euros 2014 – 200th Anniversary of the Malta Police Force.

A kis szigetország rendőrsége az egyik legrégebbi ilyen szervezet Európában, létrehozására 1814-ben került sor. Az érmekepen a „200 éves a Máltai Rendőrség” felirat és az évszám: „1814–2014” szerepel.

Ha már kis országok (államok) is szóba kerültek, meg kell említeni a Vatikán város különleges pénzveréséhez kapcsolódó kéteuros forgalmi emlékkiadását is, mégpedig hasonlóan Máltához, itt is egy 200 éves évfordulónak állítanak emléket. Ez pedig nem más, mint a 2016 júniusában a vatikánvárosi csendőrség, azaz a *Corpo della Gendarmeria* iránti tiszteletből veretett 105 ezer darabos érme (8. ábra). A csendőrség nem tévesztendő össze a római pápa testőrségét is ellátó katonai alakulattal, amely leginkább színes-csikos díszegyenruhájáról jut eszébe az embereknek. A csendőrség a megszokott sötét-/világoskék egyenruhában és az elmaradhatatlan kepiben (*cappello*) látható vatikáni sétáink során.

8. ábra: Euró forgalmi emlékérmé a vatikáni csendőrség tiszteletére. Forrás: Fleur de Coin: Vatican 2 euros 2016 – Corps of Gendarmerie.

A Monacói Hercegség is élt az emlékváltozat kibocsátásának lehetőségével, amikor 2017. november 13-ával 15 ezer darabos kéteurós emlékérmét vert forgalmi pénzként a monacói, pontosabban a „hercegi” csendőrség (*Carabiniers du Prince*) 200 éves fennállásának emlékére. Az érme változtatható képén a monacói palota előterében két csendőr alakja látható, távolabbi korabeli (1817) egyenruhában, míg az előtérben tisztelgő csendőr már a szervezet modern egyenruháját viseli (9. ábra). Az érmekép felirata „Monaco”, illetve „Carabiniers du Prince”, valamint az évszám: 1827–2017.

9. ábra: Euró forgalmi emlékérmé a monacói csendőrség tiszteletére. Forrás: Royal Dutch Mint: Monaco 2 Euro “Carabiniers” 2017 Proof.

Az euróérmék számbavétele után egyetlen rövid példa más európai uniós ország (ez esetben Lengyelország) korábbi pénzverésére. A példa bemutatásának oka egyéni indíttatású, hiszen egy nem is teljesen kerek évfordulóhoz kapcsolódóan jelent meg erőteljes szimbolikával a magyar rendőrséghez hasonló európeér szervezet.

Lengyelország mintegy 760 ezer példányszámban bocsátotta ki 2004-ben az akkor 85. (!) évét ünneplő rendőrség iránti tiszteletből a két zlotys érme emlékváltozatát. Az érme egyik oldala, hasonlóan az általános forgalmi érméhez, a lengyel címer, azonban másik oldala (a hátlap) a rendőrség címerének, illetve a „85. Rocznica Powołania Policji” (Rendőrség alapításának 85. évfordulója) felirat vésetét viselte (10. ábra).

10. ábra: Forgalmi emlékérmé a lengyel rendőrség tiszteletére. Forrás: www.nbp.pl/homen.aspx?f=/en/banknoty/kolekcjonerskie/2004.html#08

Természetesen a világ más részei is adóznak a rendészeti szervezetek tisztelettel forgalmi pénzért, hiszen több olyan forgalmi célú emlékverettel is találkozunk szinte minden földrésről, amelyek a rendészeti szervezetek, elsősorban a rendőrségnek vagy a csendőrségnek állítanak emléket. Így érdekességként és csak megemlékezés szintjén, a teljesség igénye nélkül példaként említem az alábbi országokat:

- Belorusszia a 100 éves Állami Határőrségről és a 100 éves Állami Rendőrségről kiadott 1-1 rubel;
- Egyesült Arab Emírség az 50 éves Dubai Rendőrség, illetve az 50 és 60 éves Abu-Dhabi rendőrségének emlékére kiadott 1-1 dirham;
- Malajzia 2007-ben a malajziai rendőrség bicentenáriuma kiadott 1 ringgit;
- Kanada jelenleg is forgalomban lévő 25 centese a Kanadai Lovasrendőrség (*Royal Mountain Police*) fennállásának 100. évéről, vagy ugyanezen testület 125. évfordulójára emlékezve 1998-ban kiadott 1 dollár;
- Egyiptom 1988-ban kiadott 5 fontosa az állami rendőrség napjáról (január 25);
- Ausztrália 2011-ben kiadott 50 centese, amely a „triple-zero”-nak, azaz a rendőrség, mentőszolgálat és tűzoltóság közös segélyhívószámának 50. évfordulójára emlékezik.

De természetesen lehetne még beszélni a nem forgalmi célú emlékveretekről is, hiszen erre akár Európában is több példát találhatunk, sőt egyik, az éremgyűjtők körében legismertebb ilyen darab éppen nyugati szomszédunkból, Ausztriából származik, amely az akkor 125 éves Osztrák Csendőrségnek állított emléket az 1974-ben kibocsátott 50 (ezüst) Schillinggel (11. ábra).

11. ábra: Színezüst forgalmi emlékérme az osztrák csendőrség tiszteletére. Forrás: *Oesterreichische Nationalbank: Gesamtverzeichnis der Schillingmünzen von 1947 bis 2001. Wien, 2018. 17.*

Állítható, hogy a közeljövőben forgalmi érméken számottevően nem fogunk találkozni rendészeti tartalmú képekkel és információkkal, ugyanakkor más numizmatikai tárgyak (mint például az emléklapok) számtalan formában „hirdetik” a rendészetet. Éppen ezért volt kicsit fura, hogy az idén 100 éves rendőrség nem kapott (vagy nem kért?) lehetőséget az „önreklámra”.

A rendészettörténet kutatóira vár az a nemes feladat is, hogy összegyűjtsék az egyes szórványgyűjtemények darabjait, katalogizálva a rendészet területét felölölő érdék és érdék sokaságát. Nem egyedi kezdeményezés lenne, hiszen ahogy például a Szent-György érdemeknek önálló katalógusa⁵ létezik, úgy megtalálható az orvosi pályával kapcsolatos gyűjtemények⁶ rendszerezése vagy a korai koronázási érdék gyűjteménye⁷ is. Ráadásul pusztán csak a budapesti tűzoltómúzeum 3000 darabos (!) tűzoltóérem-gyűjteménye rendkívül gazdag és megfelelő alapot adhat egy „*Politeia in nummis*” kiadványhoz. E témában ugyan született már kezdeményezés⁸ – immár 40 éve (!) –, azonban végleges katalógus összeállítására tudomásom szerint még nem került sor.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Csoma Mária: *Medicina in nummis – Magyar orvosi érdék katalógusa 1974–1994*. Budapest, Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár, 2000.
- Huszár Lajos: *Szent György érdék*. Budapest, Magyar Történeti Múzeum, 1940.
- Pálffy Géza – Soltész Ferenc Gábor – Tóth Csaba: *Coronatio Hungarica in nummis. A magyar uralkodók koronázási érmei és zsetonjai (1508–1916)*. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2016.
- Pataki Ferenc: Tűzoltó szolgálati érmékről. *Az Érem*, 29. (1973), 1. 38–44.
- Pataki Ferenc: Adatok a tűzoltó érdék készülő katalógusához I. *Az Érem*, 36. (1980), 1. 32–38.
- Som Krisztián: *A magyarországi légi határforgalom és ellenőrzése I. kötet*. Budapest, Magánkiadás, 2020.
- Nemzeti Közszolgálati Egyetem: *Nemzeti Közszolgálati Egyetem Arculati Kézikönyv*. Online: www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/egyetemi-arculati-kezikonyv_-hataly-2016_-ii_-1-tol-original.pdf

Internetes források

- Fleur de Coin: *Italy 2 euros 2014 – 200th Anniversary of the Carabinieri*. Online: www.fleur-de-coin.com/coin-shop/Italy-2-euros-2014-200%20th-Anniversary-Carabinieri_eur17157
- Fleur de Coin: *Portugal 2 euros 2017 – 150 Years of the Police and Public Security*. Online: www.fleur-de-coin.com/coin-shop/Portugal-2-euros-2017-150-Years-Police-Public-Security_eur30594
- Fleur de Coin: *Malta 2 euros 2014 – 200th Anniversary of the Malta Police Force*. Online: www.fleur-de-coin.com/coin-shop/Malta-2-euros-2014-200th-Anniversary-Malta-Police-Force_eur25197
- Fleur de Coin: *Vatican 2 euros 2016 – Corps of Gendarmerie*. Online: www.fleur-de-coin.com/coin-shop/Vatican-2-euros-2016-Corps-Gendarmerie_eur30493
- Magyar Nemzeti Bank: *Forint érdék emlék változatai*. é. n. Online: www.mnb.hu/bankjegy-es-erme/ermeink/forintermek-emlek-valtozatai

⁵ Huszár Lajos: *Szent György érdék*. Budapest, Magyar Történeti Múzeum, 1940.

⁶ Lásd a már hivatkozott *Medicina in nummis*-t.

⁷ Pálffy Géza – Soltész Ferenc Gábor – Tóth Csaba: *Coronatio Hungarica in nummis. A magyar uralkodók koronázási érmei és zsetonjai (1508–1916)*. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2016.

⁸ Pataki Ferenc: Tűzoltó szolgálati érmékről. *Az Érem*, 29. (1973), 1. 33.

VÁJLOK László: *Hommage à la Police (in nummis)*!

Magyar Nemzeti Bank: *Emlékérme Szilvay Kornél születésének 125. évfordulójára*. 2015. Online: www.mnb.hu/bankjegy-es-erme/emlekermek/2015/emlekerme-szilvay-kornel-szuletese-nek-125-evfordulojara

Oesterreichische Nationalbank: *Gesamtverzeichnis der Schillingmünzen von 1947 bis 2001*. Wien, 2018. Online: www.muenzeoesterreich.at/service/online/download-center

Poligrafico e Zecca della Stato Italiano: *2 euro Vigili del Fuoco*. é. n. Online: www.shop.ipzs.it/2020-moneta-vigili-del-fuoco-2e-fdc48-2ms10-20f008.html

Royal Dutch Mint: *Monaco 2 Euro "Carabiniers" 2017 Proof*. Online: www.royaldutchmint.com/monaco-2-euro-carabiniers-2017-proof/en/product/9660/#/zoom
www.nbp.pl/homen.aspx?f=/en/banknoty/kolekcjonerskie/2004.html#08

ABSTRACT

Hommage à la Police (in nummis)!

László VÁJLOK

„Homage to policing!” – we say every time we celebrate an anniversary in the life of law enforcement. Regardless we celebrate loudly or silently; we must remember how law enforcement and all other agencies that perform such functions have earned civilians’, the public’s, and our whole society’s respect. We have gone great lengths for our organization to earn respect; and it is great to see how much – even tangible – results it has in our everyday lives. In this article we discuss this phenomenon from a specific point of view: through history and its auxiliary sciences.

Keywords: *policing, law enforcement agencies, appreciation*

A magyar rendőrség első napilapja: *A Rend* (1921–1927)

ANDROVICZ Gábor¹

A rendőrségtörténeti kutatások során forrásértékük miatt nem hagyhatók figyelmen kívül a – jellemzően az adott fegyveres testület által felügyelt és kiadott – különböző szakmai folyóiratok. A két világháború között működő rendőrségi szaklapok első képviselőjének A Rend tekinthető, amely az országossá váló Magyar Királyi Állami Rendőrség kortársaként követte nyomon a testület fejlődését. Szakmai fórumként helyet biztosított a rendőrség belső szervezetét érintő vitáknak, továbbá tevékenyen közreműködött a szakképzés, az értékközvetítés és az előremutató kezdeményezések támogatásában. A tanulmány bemutatja a folyóirat elindításának körülményeit, felépítését, főbb tartalmi jegyeinek formálódását és szerepét a korabeli rendészettudományban.

Kulcsszavak: sajtótörténet, szaklap, *A Rend*, rendőrségtörténet

A magyar rendőri szaksajtó megjelenése

Az 1867-es kiegyezést követően, a magyarországi sajtó szabadabb válásával és a polgári nyilvánosság létrejöttével jelentek meg a kialakulófélben lévő rendészettudomány szakmai fóruma, a rendőri szaksajtó, valamint a rendőri munka gyakorlati kérdéseivel és problémáival foglalkozó értekezések. Forster József pestvárosi rendbiztos szerkesztésében 1869. július–augusztus folyamán jelent meg az első, teljes egészében magyar nyelvű rendőri szaklap, a *Közbiztonság*. Az alcíme szerint „rendészeti elméleti és tapasztalati ismereteket terjesztő heti szak-kiadvány” célkitűzései között szerepelt, hogy a rendőri testület számára útmutatást nyújtson, mivel „addig a rendőrségi közegeknek nem volt módjuk hivatásuk tanulmányozására”. A szakközlöny hasábjain a friss, újszerű rendőrségi kérdések mellett szakmai vitáknak is helyet adott, továbbá hazai és külföldi – a gyakorlatban is alkalmazható – rendőri tapasztalatokat, a szakmához kapcsolódó híreket, kisebb-nagyobb (olykor folytatásos) szakkikkekkel, tárcákat, vagy akár egy-egy érdekesebb bűnesetet is tárgyalt, mindezt „könnyen érthető, érdekesítő leírásban, [...] hogy tanulságosak és mulattatók is legyenek”.²

¹ Androvicz Gábor történész, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktorandusz. Gábor Androvicz Historian, University of Public Service Doctoral School of Law Enforcement, PhD student. E-mail: androviczgabor@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3760-9712>

² Abonyi Magdolna: A magyar rendőri szaksajtó kezdetei: a *Közbiztonság*. *Magyar Rendészet*, 16. (2016), 6. 156–158.

Forster József mindösszesen két évfolyamot megélt közlönye szakmai példaként és készítettként szolgált további rendőrségi folyóiratok megjelenéséhez. Nehéz feladat lenne pontosan felsorolni a II. világháborúig megjelenő rendőri-rendészeti témájú időszak kiadványokat,³ azonban kijelenthető, hogy ezek rövidebb-hosszabb fennállásukkal biztosították a rendőri sajtó folyamatos jelenlétét a magyar rendőri szakirodalomban és művelődésben. Bár a modern rendőrségtörténeti kutatások művelői tudhatnak létezésükről, azonban komoly forrásértékük és értékes tartalmuk ellenére ritkán szerepelnek a tudományos kutatások felhasznált irodalomjegyzékeiben.⁴ Csepreghy Lajos, a *Rendőri Lapok* felelős szerkesztője 1895-ben így üzent a jelenkor kutatójának: „Felhívjuk azonban a magyar közrendészet történetének íróját, ha ugyan megszületett már, hogy művéhez e lapok hasábjain is keressen anyagot. Biztosítjuk, hogy fog találni bőven. Sőt, ha mellőzi őket, nem fog alapos történelmet írni.”⁵ Kriskó Edina tanulmányában a rendőri szaklapok szerepét az alábbiakban foglalja össze: „A sajtó mindenképpen jó terepe a vizsgálódásnak, hiszen amikor szakmai lapok indulnak [...] ott van mögöttük a szándék, hogy alakítsák a szervezetről, a rendőri hivatásról kialakult képet. Tevékenységük célkeresztjében az ismeretterjesztés, a rendőri működés szakmai színvonalának emelése, identitásformálás és egyfajta közösen osztozás megvalósítása áll.”⁶

A rendőri szakirodalom helyzete Trianon árnyékában

A Tanácsköztársaság bukását követően, 1919. augusztus 8-án, a Friedrich-kormány hatalomra kerülését követően kezdődött meg a közigazgatás helyreállítása. Az antant katonai bizottsága ellenőrzés alá vonta a csendőrség és rendőrség újjászervezését, emellett a rendőrség munkáját a megszálló román katonaság is erősen gátolta.⁷ A törvényes állapot helyreállítása után vehette csak kezdetét a rendőrség újjászervezése, mivel azonban a magyar törvényhozás csak 1920-ban kezdte meg működését, erről rendeletileg kellett intézkedni. A kormány 1919. október 1-jén törvénytől kormányrendelet⁸ alakjában hirdette ki a magyarországi rendőrségek államosítását,

³ Az eddig ismert rendőrségi sajtókiadványok összefoglaló bemutatásához lásd bővebben: Tóth Sándor: A rendőrség krónikásai – 140 év laptörténete. In Szomor Sándor (szerk.): *Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület tiszteletére*. Budapest, Országos Rendőr-főkapitányság, 2011. 144–146.; Kriskó Edina: A Közbiztonságtól a Rendőrakutyaig – rendőrségi lapok a második világháborúig. *Belügyi Szemle*, 61. (2013), 1. 79–90.; Abonyi (2016) i. m.; Sallai János: A rendészeti folyóiratok hatása a rendészettudományra. *Magyar Rendészet*, 17. (2017), 2. 183–204.

⁴ Egyedülálló kezdeményezésnek tekinthető az 1956 előtti rendészeti szaklapok kriminalisztikai vonatkozású cikkeinek bibliográfiai adattárba történő rendezése, amely kiváló forrásgyűjtemény az ilyen tárgyú kutatásoknak. Ld. bővebben: *A magyar nyelvű kriminalisztikai szakirodalom bibliográfiája*. Budapest, Belügyminisztérium Országos Rendőrkapitányság, 1956.

⁵ Csepreghy Lajos: Az első félév. Visszapillantás lapunk félévi működésére. *Rendőri Lapok*, (1895), 17. 4.

⁶ Kriskó (2013) i. m. 79.

⁷ Borbély Zoltán – Kapy Rezső (szerk.): *A 60 éves magyar rendőrség 1881–1941*. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, 1942. 50.

⁸ 5047/1919. M. E. rendelet. A rendőrség államosítása.

amely később az 1920. évi I. törvénycikkkel nyert törvényhozási jóváhagyást.⁹ A magyar rendőrség további fejlődését alapjaiban meghatározó rendelet értelmében a törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú városokban a rendőrhatalmát jogokat a továbbiakban a m. kir. állami rendőrség gyakorolta, a rendőri szolgálatot pedig annak állami közzei látták el. Ezt a rendelkezést a belügyminiszter egyes községekre és községi csoportokra is kiterjeszthette. Az új szervezetbe a budapesti államrendőrség és a M. Kir. Határrendőrség is beolvadt, így az új elnevezésű „M. kir. állami rendőrség” egységes szervezetet alkotott.¹⁰

Az Osztrák–Magyar Monarchia idején megszülető egyes rendőri szaklapok közül három élte túl a történelem viharait, és folytatta működését 1919 őszétől: a *Közbiztonság (Rendőri Lapok)* (1907–1929; 1934–1939), a *Rendőrségi Lapok* (1914–1928) és a *Detektív* (1919–1923). Előbbi két újságnak elhivatott – a rendőrképzésben és saját működési területükön szak tekintélynek számító – rendőrtisztviselők alkották a szerkesztői gárdáját, míg a Magyarországi Nyomozó Tisztviselők Országos Egyesületének *Detektív* című hetilapja Benedek Andor hírlapíró, tapasztalt rendőri riporter szerkesztésében jelent meg.¹¹ Az említett folyóiratokon kívül a rendelkezésre álló rendőri szakirodalom széles választékát kínálta az 1915-ben létrehozott rendőrségi szakkönyvtár. Állománya a hivatalosan kiadott könyvek gyűjtése mellett részben ajándékozás, részben vásárlás útján gyarapodott. Az 1920-as évek végén már 1000 kötetet meghaladó, katalógussal rendelkező tekintélyes szakkönyvtárban megtalálhatóak voltak köz- és közigazgatásjogi szakkönyvek, a rendőrség intézményével, büntetőjoggal, bünvádi perrendtartással és kriminalisztikával foglalkozó kötetek, törvény- és rendeletgyűjtemények, lexikonok, szótárak és külföldi szakfolyóiratok.¹²

A Rend megszületése

1921. november 7-én a *Belügyi Közlöny* belügyminiszteri rendelet formájában, azonban Nádasy Imre országos rendőrfőkapitány aláírásával intézett felhívást „valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének, m. kir. államrendőrség valamennyi kerületi főkapitányának, budapesti m. kir. államrendőrség főkapitányának, valamennyi m. kir. csendőrkerületi parancsnokságnak és a m. kir. révfőkapitányságnak” A *Rend* című szaknapilap előfizetése tárgyában.¹³ Az 1920-as évek első fele a rendőrségnél az egységesítés jegyében telt. Az ezzel kapcsolatos többéves szervezőmunka a Magyar Királyi Állami Rendőrség szervezetét, intézményeit, jogkörét és személyzeti viszonyait

⁹ Ennek 10. §-a szerint: „A nemzetgyűlés az 1919. évi augusztus hó 7. napja óta az alkotmányos jogrend és a jogbiztonság helyreállítása végett alakult kormányok és tagjaik rendeleteinek érvényességét elismeri.” 1920. évi I. törvénycikk. Az alkotmányosság helyreállítására irányuló rendelkezések.

¹⁰ 5047/1919. M. E. rendelet.

¹¹ *Detektív. Világ*, (1919), 53. 6.

¹² A rendőri szakképzés ügye. *Rendőr*, (1929), jubileumi sz. 94.

¹³ 91.640/1921. B. M. rendelet. „A Rend” című szaknapilap előfizetése.

egyaránt érintette. Ezzel párhuzamosan a belügyminiszter az egyes fegyveres rendfenntartó testületek szorosabb centralizációját is keresztül kívánta vinni:

„Az állami és társadalmi rend fokozottabb védelmének szükségessége parancsolólag megköveteli, hogy a rendőri, rendészeti és közbiztonsági teendők ellátásával megbízott különálló szervek irányítása az eddiginél fokozottabb mértékben központosítottassék, és hogy a legfelsőbb állami akarat egységesen s a lehető leggyorsabban valósíttassék meg a különálló rendészeti szervekkel való közvetlen és a bürokrácia lassúbb formuláit élénkítő új kapcsolatok megteremtésével.”¹⁴

Állásfoglalása szerint *A Rend* hozzá benyújtott tervezete egybevágott a fent említett irányelvvel, hiszen a tervezett lap az állami és társadalmi rend, a közbiztonság és a nemzetvédelem körébe vágó minden fontos feladat „állandó felszínen tartását”, szükség szerinti továbbfejlesztését, a közbiztonsági szervek közötti megértő együttműködés előmozdítását és a hazafias szellem ápolását tűzte ki fő céljául. A belügyminiszter a felsoroltak mellett hézagpótló feladatként jelölte ki az induló lap számára a rendészet körébe vágó törvények és rendeletek magyarázatát, a rendőri hírek gyors közvetítését, a körözések, elfogatóparancsok és nyomozólevelek napi rendszerességű közlését, a külföldi szakirodalom ismertetését, továbbá a rendészeti vonatkozású társadalompolitikai kérdések (például a gyermekvédelem) megvitatását. Támogatásáról biztosította az új sajtóorgánumot, amelynek elrendelte előfizetését az államrendőrség, csendőrség és folyamrendészet hivatalai, továbbá a kirendeltségek, őrszobák és őrségek részére.¹⁵ Bár a rendelet szerint a tervezett lap hivatalos jellegét nem nyert, *A Rend* kiadásával egyidejűleg megszűntettek számos addigi rendőrségi és csendőrségi kiadványt: a belügyminisztérium által kiadott *Rendőri Közlönyt*, a budapesti államrendőrség főkapitányságának kiadásában megjelent *Államrendőrséget* és *Bűnügyi Értesítőt*, valamint a honvédelmi minisztérium kiadásában megjelent *Csendőrségi Lapokat*. 1925-ben *A Rend* egyik rövid híre szerint a különböző rendőri szaklapok (*Magyar Detektív*, *Rendőrségi Lapok*, *Rendőrségi Szemle*, *Közbiztonság*, *Detektív Szemle*) terjesztése körüli visszaélésekkel kapcsolatban a budapesti főkapitány kijelentette: ezek a sajtótermékek magánvállalkozások kiadásai, amelyek az államrendőrséggel mint hatósággal semmilyen kapcsolatban nem állnak, „e lapokra történő előfizetés-, valamint hirdetésgyűjtéseknél a rendőrségre való bármilyen hivatkozás visszaélés s az ily visszaélést elkövetőket, mint csalókat, rendőrnek kell átadni”.¹⁶

Baksa János, a lap alapítója

A Rend főszerkesztője, Baksa János a budapesti államrendőrség legképzettebb tisztviselői közé tartozott, mivel több szolgálati ágban is dolgozott hosszabb-rövidebb ideig. Eredményes és sikerekben gazdag munkájának köszönhetően már az 1910-es

¹⁴ 1.640/1921. B. M. rendelet. i. m.

¹⁵ 91.640/1921. B. M. rendelet.

¹⁶ A rendőrségi szaklapokra való előfizetés- és hirdetésgyűjtések körüli visszaélések. *A Rend*, (1925), 64. 5.

évek második felétől széles látókörű, nagy felkészültségű és komoly gyakorlati ismeretekkel rendelkező, elismert szakembere volt a rendőri testületnek.

Baksa János 1879-ben született Keszthelyen, középiskolai tanulmányait a premontrai főgimnáziumban végezte. Felsőfokú végzettségét a budapesti tudományegyetem jogi karán szerezte meg, ahol 1903-ban államtudományi államvizsgát tett. 1904-ben lépett a budapesti államrendőrség szolgálatába mint gyakornok. Fialat rendőrfogalmazóként előbb a belvárosi kapitányságon, majd a VI. és az I. kerületi kapitányságokon, később a főkapitányság bűnügyi osztályának intellektuális csoportjában teljesített szolgálatot. Ezt követően a kihágási másodfokú rendőri büntetőbírószághoz került, amelynek rövidesen helyettes vezetője lett. Az I. világháború alatt írt cikkeiben feltárta, hogy annak befejeződésével a harcterekről hazaözönlő katonák és az előrelátható gazdasági válság miatt komoly öngyilkossági és bűnözési hullám várható, amelynek megelőzésére a rendőrségnek időben fel kell készülnie.¹⁷ Boda Dezső főkapitány a gondolatébresztő cikkek nyomán 1916-ban megbízta az ötletadó Baksa rendőrfogalmazót az öngyilkosvédő ügyosztály megszervezésével és vezetésével. Ezzel új, megelőző személetű, emberbaráti és szociális munkaterületet kapott a rendőrség.¹⁸ Baksa János a háború alatt a katonai kórházak éllemezése körül elkövetett visszaéléseket nyomozta, leleplezve egy erre szakosodott bünszervezetet, továbbá a hírhedt posztócsalási ügyben elsikkasztott pénz egy részére is ő talált rá.¹⁹ Sikereire felfigyelve 1917-ben a belügyminisztériumba rendelték, ahol kezdetben a személyzeti osztályon dolgozott, később szervezeti ügyekkel foglalkozott (több ügyviteli reformot és újítást megalkotva), ezután a közbiztonsági főosztályon dolgozott a moziügyek előadójaként, majd az 1919 után felállított internálási osztály vezetésével bízták meg, így ő volt a főnöke a zalaegerszegi, piliscsabai és csóti internálótáboroknak. Tíz évig teljesített szolgálatot a belügyminisztériumban, ezt követően a miniszter és Nádasy Imre országos rendőrfőkapitány javaslatára és kifejezett kérésére a budapesti rendőrség közigazgatási osztályának vezetését bízták rá. 12 éven át tartó hivatalában Baksa János szervezte meg a világvárossá fejlődött Budapest korszerű közlekedésrendészetét, annak minden részletére kiterjedő reformokat alkotva (egyebek mellett járdaszigetek felállítása, gyalogos-átkelőhelyek kijelölése, közlekedési rendőrség felállítása, kerékpárforgalom rendezése, a villamosínek utak közepére történő helyezése, egyirányú közlekedési rend megteremtése, közlekedési lámpák és jelzőkészülékek szaporítása, a gépjárművek rendszámabláinak megváltoztatása, helyszíni bírságolás bevezetése). A nagyívű program előkészületeként külföldi tanulmányútjai során látogatást tett Nyugat-Európa nagyvárosaiban, és az ott szerzett értékes tapasztalatait igyekezett a magyar viszonyokra alkalmazni.²⁰ 1935-ben

¹⁷ Változás a Magyar Kir. Rendőrség vidéki főkapitánysága vezetésében. *Magyar Rendőr*, (1938), 14. 315.; Búcsúbeszélgetés a budapesti közlekedési rend megteremtőjével, Baksa János főkapitánnyal. *Az Est*, (1939), 176. 5.

¹⁸ Az ügyosztály felállítása bűnügyi rendészeti szempontból is jelentős volt, és később ebből fejlődött ki a rendőrség életvédelmi osztálya, amely 1928 nyarán kezdte meg működését. Borbély–Kapy (1942) i. m. 141.; Öngyilkosjelöltek irodája. *Pesti Napló*, (1916), 347. 10.

¹⁹ Közszállítási emlékek. *Honi Ipar*, (1939), 17. 29.

²⁰ Változás a Magyar Kir. Rendőrség vidéki főkapitánysága vezetésében (1938) i. m. 315.

címzetesből valóságos főkapitány-helyettesé léptették elő. Rendőri pályája csúcsát 1938 nyarán érte el, amikor a belügyminiszter az államrendőrség második legfontosabb pozíciójának tekinthető vidéki főkapitánnyá nevezte ki. Pontosan egy évvel később, 35 éves szolgálatának fáradalmait maga mögött hagyva, saját kérelmére nyugalományba helyezték. A *Magyar Rendőr* méltató cikkében megemlékezett publicisztikai működéséről is: „A Rend» című szaklap felelős szerkesztői minőségében [...] irodalmi értékű vezércikkeiben éveken át a megalkuvást nem ismerő hazafiasság, keresztény és nemzeti érzés, fegyelmezettség és kötelességtudás ígéit hirdette úgy, hogy azok a magyar közbiztonság minden harcosának lelkéhez utat találtak.”²¹

A szaklap hivatása, szerkezete és tartalma

A *Rend* 1921. november 15-i első számában Baksa János így foglalta össze a lap küldetésnyilatkozatát:

„A Rend szerkesztőségének hite és meggyőződése, hogy olyan kulturális munkára vállalkozott, amely az egész művelt világban eddig páratlan, mert egyetlen országnak sincs még olyan napilapja, amely a társadalmi rend őreit és a társadalmat egységbe, lelki harmóniába igyekszik foglalni [...] A Rend nagyarányú társadalmi és kulturális politikát fog folytatni, s miközben a legelevenebb és leggondosabb szaklapnak készül, egyben a nagyközönség szellemi és gyakorlati érdekeit is a leghathatósabban fogja előmozdítani.”²²

Míg a többi fővárosi nagy napilap többek között az útjára induló új folyóirat politikamentességét is kiemelte,²³ A *Rend* kimondottan a Bethlen-kormány politikai kurzusával egybevágó, nemzeti-konzervatív értékrendet képviselte, és az 1920-as évek kultúrpolitikáját „az állami és társadalmi együttműködés belső, lelki irredentizmusával szolgálja”.²⁴

A folyóirat kezdetben hat oldalon jelent meg minden reggel, rotációs nyomdatechnikával. Felelős szerkesztőként Baksa János számított állandó vezércikkírónak, felelős szerkesztője Horváth István volt. A lap szerkesztősége és kiadóhivatala a IV. kerületi Magyar utca 3. szám alatt állt. A *Rend*, amely alcímében „rendészeti és társadalompolitikai napilapnak” nevezte magát, formátumának köszönhetően gyors hírszolgáltatást vezetett be, nagy hangsúlyt fektetve a rendészet körébe vágó rendeletek és törvények magyarázatára, emellett részletesen ismertette az országos jelentőségű napi eseményeket is. Az első oldalt mindig a szerkesztői vezércikk foglalta el, továbbá a rendészetet érintő hosszabb értekezés. A rendőrtisztikar és a közigazgatás

²¹ Baksa János vidéki főkapitány nyugalomban. *Magyar Rendőr*, (1939), 16. 363.

²² A magyar közönséghez! *A Rend*, (1921), 1. 1.

²³ *A Rend*. 8 *Órai Ujság*, (1921), 261. 5.; Uj napilap. *Nemzeti Ujság*, (1921), 254. 6.

²⁴ A politikamentességet cáfolja, hogy már a nyitószám a magyar politikai elit – gróf Bethlen István miniszterelnök, gróf Ráday Gedeon belügyminiszter, Ladik Gusztáv belügyi államtitkár és Tomcsányi V. Pál igazságügyminiszter – üdvözlő sorait és gondolatait tartalmazza.

más szakíróin kívül *A Rend* fennállása alatt 40 ismert nevű magyar író és újságíró is foglalkoztatott.²⁵ Az 1921–1922-es évek ehhez bőven szolgáltattak alapanyagot, hiszen a rendőrség országos szervezése, az új szolgálati szabályzat megalkotása, a rendőrtisztviselők egységes rangsorának megállapítása, továbbá a rendőri szakoktatás tanfolyami rendszerben történő átalakítása mind a konszolidáció első éveiben indult el. A nyitóoldalt követték a fontosabb bel- és külpolitikai hírek, illetve az egyéb rendészeti szakcikkék és részletgazdag bűnügyi tudósítások. A politika és a szaktudomány mellett külön szépirodalmi tárcák színesítették a lapot, amelyeket gyakran folytatásos formában közöltek.²⁶ Az 5. oldalt a mínusz hírek (néhány mondatos rövid, vegyes tartalmú beszámolók) rovata foglalta el. A záróoldalon a színházi-művészeti és a közgazdasági rovat osztozott. 1921 decemberétől a lap mellékleteiként jelentek meg a hivatalos jellegű közlemények (különböző minisztériumi rendeletekkel, kinevezésekkel, elveszett tárgyak listájával), illetve 1922 júliusától az újból elindított *Bűnügyi Körözések Lapja*.²⁷

A folyóirat 1922 januárjától négy oldal, majd februártól két oldal terjedelemben szűkült, valószínűleg anyagi okok miatt. Ez eleinte csak rövid távú gondként jelentkezett, mivel a lap visszatért négyoldalas terjedelmére, 1922. július 2-án azonban a főszerkesztő szomorú hírt közölt: „Rajtunk kívül álló erők csavarják ki kezünkől a tollat, de még sem búcsúznak, csak kénytelenek vagyunk harci szakaszunkat megrövidíteni a hét két napjára.”²⁸ A hetilapformátumra történő átállást a nyomdai és papírárak, és ebből fakadóan az előállítási költségek jelentős mértékű emelkedése indokolta. Kedvező változás volt, hogy az innentől fogva szerdán és szombaton megjelenő lap terjedelme nyolc oldalra bővült, az addig meglévő rovatok nevei némileg módosultak, illetve újak jelentek meg (A világ folyása; Sport; Budapesti bűnkronika; Irodalom/Művészet; A falunak; Regény). 1923-tól számottevően nőtt a külföldi híryananyagok száma a kiterjedt európai tudósítói hálózat jóvoltából, amely Bécsből, Berlinből, Párizsból, Londonból és Rómából szállította a részletes színes híreket a „berlini tivornyafészek, szépségesték veszedelmesen elfajul divatjáról, Baracs Géza, a párisi magyar kalandor szélhámoságairól, a párisi kokainjárványról [...] a rigai húszmillió bélyeghamisítás, a bécsi bankjegylopás telepatikus nyomozásáról [...]”²⁹ Ugyanebben az évben a megdrágult, így nehezebben hozzáférhető magyar és külföldi szakkönyvek és folyóiratok ismertetésével is külön rovat foglalkozott.³⁰

Fennállása alatt *A Rend* a tudományszervezésben, az ismeretátadásban és az előremutató kezdeményezések népszerűsítésében is aktívan közreműködött. Az 1922-től országosan útjára induló különböző rendőrségi szaktanfolyamokkal párhuzamosan

²⁵ Változás a Magyar Kir. Rendőrség vidéki főkapitánysága vezetésében (1938) i. m. 315.

²⁶ Lásd például: A. Conan Doyle: A haldokló detektív kalandjai (I. rész). *A Rend*, (1921), 6. 1–3.

²⁷ „A Rend” lett a hivatalos köröző-lap. *A Rend*, (1922), 136. 1–2.

²⁸ Olvasóinkhoz! *A Rend*, (1922), 134. 1.

²⁹ A Rend külföldi hírszolgálat. *A Rend*, (1923), 17. 5.; Érdekesség, hogy a külföldi beszámolók hatására egy alkalommal a budapesti rendőrség is megkísérelte a telepatikus nyomozást. Lásd: Telepatikus próbanyomozás Budapesten. *A Rend*, (1923), 42. 4.

³⁰ Szakirodalom. *A Rend*, (1923), 44. 5.

a folyóirat is számos, a rendőrképzés témájával foglalkozó szakcikket osztott meg olvasóival. Az 1925. év lapszámai például az alábbi írásokat közölték: *A rendőrök társadalmi művelése*; *A túligényelt kvalifikáció*; *A budapesti m. kir. rendőrség rendőrképző iskolája*; *Miért kell detektívképzés?*; *A közbiztonsági közegek hivatásszerű kiképzésének szükségessége*; *Rendőrtovábbképzés társadalmi úton*. A szakmai-tudományos értekezések, jogi kérdések fejtegetése mellett olyan gyakorlatias témák is napirendre kerültek benne, mint a rendőri testnevelés kérdése. A világháborút követően a testnevelés népszerűsítésére európai mozgalom szerveződött, ennek Magyarországra gyakorolt hatása a 1921. évben hozott testnevelési törvény kiadásában mutatkozott meg. A közegészség javítása és a „nemzet munkaerejének gyarapítása” érdekében a törvény 21 éves korig a nemzet minden férfitagja részére kötelezően előírta a rendszeres testnevelésben való részvételt, továbbá állami támogatásban részesítette azokat a társadalmi alakulatokat, amelyek „testneveléssel komolyan foglalkoznak s működésük nemzeti irányával a támogatást megérdemlik”.³¹ A rendőrtisztviselők önszerveződésében, ebben az évben megalakult a Budapesti M. Kir. Rendőrség Tisztikarának Atlétikai Clubja, rövidebb nevén Rendőrtisztai Atlétikai Club (RAC), majd 1925-ben a rendőrsport másik képviselője, a Detektív Atlétikai Club (DAC). Marinovich Jenő főkapitány a RAC ügyét felkarolva, napiparancsban hívta fel a tisztikart a klubba való belépésre. A két sportegyletben egymás után alakultak meg a vívó-, evező- és teniszszakosztályok.³² A rendőrlegénység testedzési lehetőségei azonban meglehetősen szűkre szabottak voltak, figyelembe véve a szolgálati beosztás nehézségét, az életkori különbségeket, valamint a rendőrök szétszórt elhelyezését. A *Rend* egyes tárcái 1923-tól kezdve irányították rá a nyilvánosság figyelmét az intézményes rendőri testnevelés kérdésére, a fizikai erő és a testi ügyesség meghatározó szerepére a szolgálat során alkalmazott intézkedésekben.³³ A sport tárgykörével foglalkozó cikkek szolgáltak alapjául annak, hogy a *Rend* tudományos műhelyként, szakmai vitafórumként is elkezdett működni a különböző időszzerű rendészeti kérdések megvitatásához. 1923. március 10-ei számában a folyóirat addig szokatlan módon felhívást intézett olvasóihoz: „Miként oldható meg a rendőri testnevelés kérdése a legrövidebb idő alatt? Minél több az eszme pártolója, minél nagyobb lesz azok száma, akik az eszme mellett lándzsát törnek, annál eredményesebb lesz a munka és annál hamarabb valósul meg a gondolat.”³⁴ December 15-én a lap már pénzdíjas pályázatot hirdetett a rendőr szolgálatát és magánéletét tárgyaló cikkekre, 1924-ben a cselédkérdést, 1925-ben pedig a rendőri büntetőeljárás egyszerűsítését és a rendőri külső szolgálat kisebb városokban való ellátását tette pályázat tárgyává.³⁵ A bárki által beküldhető, név nélküli, jelíges pályamunkákat komoly szakemberek: az államrendőrség országos szaktanulmányi felügyelője, parancsnoka és egyik tanára bíralták el. Az első

³¹ 1921. évi LIII. törvénycikk a testnevelésről.

³² Borbély-Kapy (1942) i. m. 289–291.

³³ Rendőr-atléтика. *A Rend*, (1923), 16. 7.; Rendőrsport. *A Rend*, (1923), 29. 6.

³⁴ Rendőratléтика. *A Rend*, (1923), 20. 6.

³⁵ Dorning Henrik: „A Rend” és a rendőri szakoktatás. *A Rend*, (1926), 92–93. 5.

pályázat díjazottjai között volt dr. Szöllősy Alfréd belügyminisztériumi segédtitkár, dr. Griczman Gyula szombathelyi rendőrkapitány és Barna Tibor rendőr-főfelügyelő. A névsorból látható, hogy a rendőrség magas rangú tagjai is képviselték magukat tudományos-szakmai értekezéseikkel.³⁶ A bírálóbizottság elnöke, dr. Dorning Henrik a rendőri szakoktatás fontos támaszaként méltatta a folyóiratot, amely lehetőséget biztosított a fiatal rendőrgeneráció tagjai számára hallatni hangjukat:

„A rendőri szaklapot sem szabad aszerint megítélni, hogy egyik vagy másik száma mit hoz újat nekem, az egyes olvasójának, hanem azt kell néznünk, mit jelent meglétével, számai egész sorának tartalmával mások és az összesség, a rendőrség egésze számára. Nemcsak az a fontos, hogy a már megérkezettek, a már elismert nevéük írjanak rendőri szakcikkeket, hanem az is, hogy akit »hajt a lélek«, akinek nagy a kedve, hozzá merjen fogni a gondolatainak formábaöntéséhez s alkalmat kapjon arra, hogy első cikkeivel a kartársak színe elé léphessen [...] Utódok kelljenek, fiatal szakírógárda, amelynek mindazt meg kell tennie, mindazt kell pótolnia, amit mi elmulasztottunk.»³⁷

Ilyen fiatal tehetség volt Unger Jenő, a diósgyőr-vasgyári rendőrkirendeltség fogalmazója is, akinek *Elfogult bűnösök* című terjedelmes kriminálpszichológiai tanulmánya 1925-ben *A Rend* közlésében jelent meg. Az írás tartalmi feldolgozásánál fogva felkeltette a belügyminisztérium érdeklődését is, és egyhangúan szavazták meg bemutatásra a New Yorkban tartandó rendőrségi világtalálkozó magyar delegációjában. Alig egy hónappal a tanulmány megjelenése után két külföldi kiadócég is felkereste Ungert írásának német és francia nyelvre történő lefordításának jogaiért.³⁸

A Rendhez köthető egyéb kiadványok

A Rend című folyóirat az azonos nevű kiadóvállalat égisze alatt működött, és fennállása során két úttörő rendőrségtörténeti kötetet tett közzé, amelyek alapjául szolgáltak a rendőrség múltjával kapcsolatos későbbi kutatásoknak. 1922. november 22-én a M. Kir. Állami Rendőrség országos szaktanfolyamainak megnyitóján Dorning Henrik főkapitány-helyettes, szaktanulmányi felügyelő tudományos előadással felérő ünnepi beszédét teljes terjedelemben közölte a *Rend* 177. és 178. száma, amelyet később füzet alakú különlenyomatként is kiadtak, és hosszú éveken keresztül tananyagként szolgált a rendőrhallgatóknak.³⁹ 1923-ban, a budapesti államrendőrség fennállásának 50 éves jubileuma alkalmából az akkor már rendőrfőtanácsos Baksa János főszerkesztő *A Rend* kiadásában egy egyedülálló és úttörő szakmunkában dolgozta fel az intézmény történetét, amelyből több részletet előzetesen már a folyóirat is közölt. Az 544 oldalas, díszes kiállítású, illusztrált *Rendőrségi Almanach* – amely nevével ellentétben nem

³⁶ A Rend pályázatának eredménye. *A Rend*, (1924), 15. 5.

³⁷ Dorning (1926) i. m. 5.

³⁸ Unger Jenő rendőrfogalmazó tanulmánya a newyorki rendőrkongresszuson. *Magyar Jövő*, (1925), 101. 5.

³⁹ Dorning Henrik: *A rendőrség intézményének fejlődése. Különös tekintettel a Magyar Királyi Állami Rendőrségre és a magyar rendőri szakoktatásra*. Budapest, Budapesti Hírlap Nyomda, 1922.

pusztán évkönyvjellegű volt – az addigi legjobb összefoglalását nyújtotta a fővárosi rendőrség történetének. Az 1918-ig tartó időszak Vécsey Leó szerkesztésében olvasható, Baksa János pedig az őszirózsás forradalom óta eltelt öt esztendő ismerteti. Dorning Henrik külön fejezetben, 40 oldalon írta meg a vidéki rendőrségek államosításának folyamatát. Az almanach nevéhez hűen bemutatja az 1923-ban működő országos testület szervezetét, és listaszerűen közli is a budapesti főkapitányság és a vidéki kerületi főkapitányságok személyzetének teljes névsorát. A könyv gazdag szépirodalmi résszel zárul, amely különböző elbeszéléseket, verseket és történeti viszapillantásokat tartalmaz, többek között Rákosi Jenő, Herczeg Ferenc, Móricz Zsigmond, Cholnoky László, Szathmáry István és Tábori Kornél tollából.⁴⁰

A Rend megszűnése

1927. június 29-én a szaklap vezércikkében búcsúzott olvasóitól:

„Nehéz időkben vállalkoztunk nehéz szerepünkre. Kezünkbe vettük a zászlót, igyekeztünk mentől magasabbra tartani, megőrizni, sártól, szennytól. A közrend ellenségei ellen vívott csatákban a szellem fegyvereivel állandóan az első sorokban küzdöttünk. A közbiztonsági szervek fegyvertárát, harci eszközeit tökéletesíteni törekedtünk [...] Felemelt fővel tesszük le ezt a zászlót a rendőrség múzeumába azzal az elszomorító tudattal, hogy a rendőri szakirodalom, de a nemzeti sajtó is újra szegényebb lett egy harci lobogóval.”⁴¹

A főszerkesztő A Rend megszűnését szűkszavúan egy közelebről nem részletezett belügyminiszteri rendeletnek tulajdonította. A napilapok először tévesen egy, a rendőri étkezde körül kialakult sikkasztási ügyet, és ennek következtében a különböző rendőrségi „jóléti üzemek” fokozatos megszüntetését sejtette a háttérben, azonban állításait később tisztán pénzügyi és technikai okokra módosították.⁴² A Rend utódlapjának számító, Markovich Miklós rendőrtanácsos szerkesztésében hirtelen megjelenő Rendőr és a Magyar Detektív szerint a rendőrség és a csendőrség külön-külön folyóirat elindítását határozta el, és ennek megfelelően a Rendőr és az újból kiadandó Csendőrségi Lapok egymástól függetlenül folytatják működésüket.⁴³

FELHASZNÁLT IRODALOM

Abonyi Magdolna: A magyar rendőri szaksajtó kezdetei: a Közbiztonság. *Magyar Rendészet*, 16. (2016) 6. 155–168.

⁴⁰ Baksa János (szerk.): *Rendőrségi Almanach*. Budapest, A Rend kiadása, 1923. 543–544.; Az ötvenéves államrendőrség. *Budapesti Hírlap*, (1923), 141. 4–5.

⁴¹ Búcsúzó. *A Rend*, (1927), 52. 1.; Olvasóinkhoz. *A Rend*, (1927), 52. 5.

⁴² A „Rend” megszüntetésének ügye. *Pesti Hírlap*, (1927), 149. 11.

⁴³ Búcsú és beköszöntő. *Rendőr*, (1927), 1. 7.; Rendőr. Markovich Miklós dr. rendőrtanácsos új rendőri szakhetilapja. *Magyar Detektív*, (1927), 15. 4.

- A magyar nyelvű kriminalisztikai szakirodalom bibliográfiája.* Budapest, Belügyminisztérium Országos Rendőrkapitányság, 1956.
- A magyar közönséghez! *A Rend*, (1921), 1. 1.
- A Rend. 8 Órai Ujság, 1921. 261. 5.
- A Rend külföldi hírszolgálat. *A Rend*, (1923), 17. 5.
- „A Rend” lett a hivatalos köröző-lap. *A Rend*, (1922), 136. 1–2.
- A „Rend” megszüntetésének ügye. *Pesti Hírlap*, (1927), 149. 11.
- A rendőri szakképzés ügye. *Rendőr*, (1929), jubileumi sz. 94.
- A rendőrségi szaklapokra való előfizetés- és hirdetésgyűjtések körüli visszaélések. *A Rend*, (1925), 64. 5.
- A Rend pályázatának eredménye. *A Rend*, (1924), 15. 5.
- Az ötvenéves államrendőrség. *Budapesti Hírlap*, (1923), 141. 4–5.
- Baksa János (szerk.): *Rendőrségi Almanach*. Budapest, A Rend kiadása, 1923.
- Baksa János vidéki főkapitány nyugalomban. *Magyar Rendőr*, (1939), 16. 363.
- Borbély Zoltán – Kapy Rezső (szerk.): *A 60 éves magyar rendőrség 1881–1941*. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, 1942.
- Búcsúbeszélgetés a budapesti közlekedési rend megteremtőjével, Baksa János főkapitánnyal. *Az Est*, (1939), 176. 5.
- Búcsú és beköszöntő. *Rendőr*, (1927), 1. 7.
- Búcsúzó. *A Rend*, (1927), 52. 1.
- Csepreghy Lajos: Az első félév. Visszapillantás lapunk félévi működésére. *Rendőri Lapok*, (1895), 17. 4.
- Detektív. *Világ*, (1919), 53. 6.
- Dorning Henrik: *A rendőrség intézményének fejlődése. Különös tekintettel a Magyar Királyi Állami Rendőrségre és a magyar rendőri szakoktatásra*. Budapest, Budapesti Hírlap Nyomda, 1922.
- Dorning Henrik: „A Rend” és a rendőri szakoktatás. *A Rend*, (1926), 92–93. 5.
- Doyle, A. Conan: A haldokló detektív kalandjai (I. rész). *A Rend*, (1921), 6. 1–3.
- Közszállítási emlékek. *Honi Ipar*, (1939), 17. 29.
- Kriskó Edina: A Közbiztonságtól a Rendőrkutyáig – rendőrségi lapok a második világháborúig. *Belügyi Szemle*, 61. (2013) 1. 79–90.
- Olvasóinkhoz! *A Rend*, (1922), 134. 1.
- Olvasóinkhoz. *A Rend*, (1927), 52. 5.
- Öngyilkosjelöltek irodája. *Pesti Napló*, (1916), 347. 10.
- Rendőratlétika. *A Rend*, (1923), 20. 6.
- Rendőr-atlétika. *A Rend*, (1923), 16. 7.
- Rendőr. Markovich Miklós dr. rendőrtanácsos új rendőri szakhetilapja. *Magyar Detektív*, (1927), 15. 4.
- Rendőrsport. *A Rend*, (1923), 29. 6.
- Sallai János: A rendészeti folyóiratok hatása a rendészettudományra. *Magyar Rendészet*, 17. (2017), 2. 183–204.
- Szakirodalom. *A Rend*, (1923), 44. 5.
- Telepatikus próbanyomozás Budapesten. *A Rend*, (1923), 42. 4.
- Tóth Sándor: A rendőrség krónikásai – 140 év laptörténete. In Szomor Sándor (szerk.): *Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület tiszteletére*. Budapest, Országos Rendőr-főkapitányság, 2011. 144–146.
- Uj napilap. *Nemzeti Ujság*, (1921), 254. 6.
- Unger Jenő rendőrfogalmazó tanulmánya a newyorki rendőrkongresszuson. *Magyar Jövő*, (1925), 101. 5.
- Változás a Magyar Kir. Rendőrség vidéki főkapitánysága vezetésében. *Magyar Rendőr*, (1938), 14. 314–315.

Jogforrások

5047/1919. M. E. rendelet. A rendőrség államosítása

1920. évi I. törvénycikk. Az alkotmányosság helyreállítására irányuló rendelkezések

1921. évi LIII. törvénycikk a testnevelésről

91.640/1921. B. M. számú rendelet. „A Rend” című szaknapilap előfizetése

ABSTRACT

The First Daily Journal of the Hungarian Police: A Rend (The Order) (1921-1927)

Gábor ANDROVICZ

In the course of the police history research, due to their value as sources, the various professional periodicals, typically controlled and published by the given armed force, are not negligible. The Rend, is considered the first representative of the police journals operating between the two world wars, which followed the development of the body as a contemporary of the Royal Hungarian State Police, was becoming national. As a professional forum, it gave place for the polemics about the inner organisation of the police, and participated actively in the support of the vocational training, the value of mediation and the progressive initiatives. The paper introduces the circumstances of the journal's start, its structure, the forming of the main content characteristics and its role in the contemporary law enforcement.

Keywords: history of journalism, journal, A Rend, police history

Baranya megye, Pécs szerb megszállása és a rendőrség államosítása Trianon után

ERNYES Mihály¹

1918. november 13. és 1921. augusztus 27. között, a Belgrádban aláírt katonai egyezmény következtében, Baranya megye nagy területén szerb impérium volt. A rendőrség, a közbiztonságvédelmi feladatait a megszállók ellenőrzése alatt és gyakori közreműködésével látta el. A közállapotok, különösen a közbiztonság romló helyzetet mutattak. 1919 őszétől megvalósult a vidéki rendőrség államosítása, amelynek manifesztálódása Pécs-Baranyában közel két év késéssel történt. A kerületi rendőr-főkapitányság szervezése Kaposváron indult, és 1921 augusztusában Pécssett fejeződött be. Az időközben, 1920. június 4-én, aláírt trianoni békediktátum behatárolta a rendőrség létszámát és fegyverzetét. A testület működésében folyamatosan érvényesültek takarékosági követelmények is.

Kulcsszavak: államosítás, főkapitányság, megszállás, rendőrség

Néhány gondolat a szerb impériumról

A leghosszabb ideig tartó, a rendőrséget legmélyebben érintő megszállás történéseit, a nagyszámúnak egyáltalán nem nevezhető egyéni feldolgozások² törekednek jobban bemutatni, felölelve Baranyának az 1918. november 13-tól 1921. augusztus 27-ig terjedő időszakát is. Az 1920. június 4-én aláírt trianoni békediktátum következményeként Baranya területének 22,4%-át veszítette el, amely 34 község elcsatolását jelentette.

1918. november 13-án a kormány megbízásából Linder Béla (1876–1962) tárca nélküli miniszter Belgrádban aláírta azt a katonai konvenciót, amelynek értelmében a polgári közigazgatás a magyar kormány kezében maradt, de a szövetségeseeknek jogukban állt a stratégiailag fontosabb területeket megszállni.

Az antant által kijelölt déli demarkációs vonal a somogyi Babócsától a baranyai hegyháton át Marosleléig húzódott, a 308 baranyai településből 245-öt leválasztva. A szerb megszálló csapatok barátságos érkezését rövid idő múlva felváltotta

¹ Dr. Ernyes Mihály, ny. megyei rendőrfőkapitány, ny. r. dandártábornok.

Mihály Ernyes PhD, county police superintendent, police brigadier ret.

E-mail: ermi_uiroda@freemail.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7819-1781>

² Pl. Ernyes Mihály: *Pécs város rendőrsége. Az önkormányzati rendőrség története*. Pécs, Teromo Bt., 2003. 201–243.; Ernyes Mihály: Szerb impérium Baranyában 1918–1921. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 16. (2009), 19. 18–50.

a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz csatolási szándékot kiszolgáló magatartás, amelynek célja a bánáti és a bácskai búza, valamint a mecseki szén megszerzése volt. A szerb impérium gyakorlóí figyelmen kívül hagyták a megszállás elleni tiltakozásokat, igyekeztek átvenni a közigazgatás irányítását, esküvételre próbálták kötelezni a tisztviselőket, feloszlatták a nemzetőrségi egységeket, bevezették a cenzúrát és a statáriumot, túszoikat jelölték ki. Somogy (barcsi járás, szigetvári járás) és Tolna megye (Alsónyék, Bába, Bátaszék) megszállt területeit a megszállt Baranyához csatolták. 1919 február 3-tól ideiglenesen Sásd lett Baranya megye székhelye, szintén ideiglenes rendőri kirendeltséggel.³

A megszállt területeken közbiztonsági feladatokat teljesített a szerb katonaság, a szerb csendőrség, a szerb határrendőrség, a szerb katonai rendőrség és a települések magyar rendőrsége a megszállók felügyelete alatt.

A pécsi nemzetőrséget 1918. november 19-én, a barcsi nemzetőrséget, a barcsi csendőrséget és a barcsi határrendőrséget november 13-án oszlatták fel. Szigetváron december 5-éig működhetett a nemzetőrség.⁴

A Tanácsköztársaság idején Sásdon volt vörösőr századparancsnokság,⁵ bizonyosan nagyobb alegység – öt és 11 fő közötti – működött Bakócán, Mágocson, Szászváron és Hidason, néhány községben pedig kisebb létszámú.⁶

A demarkációs vonal megszállás alatt nem álló oldalán ellenőrzést végzett a Magyar Királyi Csendőrség és a Magyar Királyi Állami Rendőrség. Utóbbit az 1920. szeptember 24-én kelt kerületi főkapitányi véghatározat által a demarkációs vonalon felállított kirendeltségek jelentették, nevezetesen Németlad, Oroszló (később Sásd), Püspök-Nádasd székhellyel.⁷ E kirendeltségeket 1921. szeptember 25-i hatállyal feloszlatták.⁸

Bevonulások és a rend védelme

1918. november 13-án este az üszögi vasúti szolgálattevő arról kapott értesítést, hogy 14-én reggel szerb megszálló csapatok jönnek Pécsre és Baranyába. Pécs polgármestere éjjel 1 órakor értesítette a reggeli lapok szerkesztőseit, kérve a hír közzétételét és a közönség nyugalomra intését.⁹

³ Csóti Csaba: Dél-somogyi területek szerb megszállása 1918–1921 között. In Bősze Sándor (szerk.): *Somogy megye múltjából*. Kaposvár, Somogy Megyei Levéltár, 1998. 123–142.; Lenkei Lajos: *Negyven év Pécs életéből*. Pécs, Pécsi Irodalmi és Könyvnyomda, 1922. 294.; Babics András: Pártharcok és munkásmozgalom Pécsen és Baranyában a szerb megszállás alatt. In Gábril József et alii.: *A Magyar Tanácsköztársaság pécsi-baranyai emlékkönyve*. Pécs, Pécs M. J. Város, 1960. 49–90. 69.

⁴ Csóti (1998) i. m. 124.

⁵ Mitzki Ervin (szerk.): *Baranya megye 1919-ben*. Pécs, MSZMP Baranya Megyei Bizottsága, 1969. 14–15.

⁶ Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltár XVI. 1. Baranya Megyei Direktóriumának (Sásdi Direktórium) iratai 1919.

⁷ Magyar Nemzeti Levéltár Somogy Megyei Levéltár IV. 401. Somogy vármegye főispánjának iratai 1872–1950. 3.437/92/1919: Ad.36/1920.res. (IX. 24.) Véghatározat.

⁸ Tisza Miksa: *Magyarország rendőrségének története*. Pécs, „Haladás” Nyomda, 1925. 356.

⁹ Lenkei (1922) i. m. 281.; *Pécs-Baranya 1918–1928*. Pécs, Dunántúl, 1929. 35.

Pécsett Nendtvich Andor (1867–1951) polgármester üdvözölte az eszéki vonattal érkezőket, és kíméletet kért a város lakói számára.¹⁰ A szerb katonai bevonulás 11 óra tájban kezdődött Milos Cvetics alezredesnek a szerb 6. gyalogezred parancsnokának vezetésével. Ekkor 17 tisztt és 600 fő legénység érkezett, majd egy hét múlva mintegy 1000 fő. A parancsnok kijelentette: „A magyar nép belső népi ügyeibe nincs jogom beavatkozni és azt mindig tiszteletben fogom tartani. Ellenkező utasításom nincsen.”¹¹

A pécsi rendőrség vezetői igyekeztek alkalmazkodni a bekövetkezett helyzethez, különösen a romló közbiztonságra hivatkozással az év végéig csaknem félszáz fővel gyarapították a legénység létszámát, és béremelést is kijártak a város tanácsánál.¹² A rendőrök az ideiglenes katonai egyenruhájukon „Rendőrk és Gendarm” feliratos karszalagot viseltek.¹³

Minden, a testületet érintő információ továbbítására a főkapitány napiparancsokat bocsátott ki.

1918. november 27-én, Újvidéken keltezett levél érkezett Pécs polgármesteréhez arról, hogy az újvidéki Nemzeti Tanács állandó csendőrséget állít fel a megszállt területeken, ezért szólítsák fel a volt honvédségi és csendőrségi alkalmazottakat, ajánlják fel szolgálataikat. Jelentkezőkről nem vált ismertté információ.¹⁴

A szerb kormánybiztos 1919. május 22-én Pécs város területére egy szakasz csendőrt vezényelt. Tevékenységük a közbiztonság állapotában javulást nem eredményezett.¹⁵

1919. január második felében a szerb katonai parancsnok a város előkelő polgárai közül túszoikat jelölt ki. Közéjük került Soós Nándor (1881–1965) főkapitány és Kenedi Géza I. osztályú rendőrkapitány is.¹⁶ A főkapitány a február 11-én kelt napiparancsban e tény közlése mellett rögzítette: „A túsznak jelölés értelme az, hogy mindazon dolgokért és történendőkért, amelynek ellenőrzése a rendőri hatáskörbe van utalva, mi ketten felelünk életünkkel és vagyonunkkal. Ezt tudomására hozom az egész rendőri személyzetnek.”¹⁷ Később a főkapitányt civil személyekkel együtt március 4-én túsul is ejtették, és Zágrábba, majd Verőcére szállították.

1919. február 23-án a szerb parancsnok átiratban közölte Pécs polgármesterével, hogy Szvetir Kosztics gyalogos főhadnagy rendőrségi felügyelői megbízatást kapott, amelynek alapján jogosult a rendőrség összes működését ellenőrizni.¹⁸

¹⁰ Pécs-Baranya (1929) i. m. 36.; Szerbiai csapatok bevonulása Pécsre, 3. Pécsi Napló, (1918), 263. 2–4.

¹¹ Szerbiai csapatok bevonulása Pécsre, 3. (1918) i. m.

¹² Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltár IV.1413. Pécs Város Rendőrkapitányi Hivatalának iratai 1870–1921: Ad.370/1919.rkap.sz. Főkapitányi jelentés.

¹³ Pécs-Baranya (1929) i. m. 43.

¹⁴ Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltár IV.1407. Pécs város polgármesterének iratai (1859) 1872–1951: Felhívás csendőrségi szolgálatra 1918. XI. 27.

¹⁵ Pécs-Baranya (1929) i. m. 60., 62.

¹⁶ Pécs-Baranya (1929) i. m. 45.

¹⁷ MNL-BaML IV.1413. 27. sz. Napiparancs 1919. II. 11.

¹⁸ MNL-BaML IV.1407. 2599/1919. (II. 23.) szerb parancsnoki átirat; MNL-BaML IV.1413. 36. sz. Napiparancs 1919. II. 26.

1919. március 6-tól a városi rendőrséggel együtt, közös közbiztonsági és őrszolgálatot teljesített Dragomir Mirkovics százados vezetése alatt a szerb királyi katonai rendőrség 100 fős egysége.¹⁹

Mohács járási székhelyen a Nemzeti Tanács és a község előljárósága fogadta a Vilány felől, vonattal érkező mintegy századnyi szerb lovaskatonát. A fogadóbizottság nevében Andrits Tivadar doktor (1860–?) arról beszélt, hogy a településen már évszázadok óta testvéri egyetértésben él együtt a magyar, a német, a sokac és a szerb. Reméli, hogy ezt az őszinte barátságot a megszállás nem fogja megzavarni. A parancsnok rövid válaszában hangsúlyozta, hogy mint jóbarát jött ide, senkinek nem lesz bántódása, de a rendet fenn fogja tartani. A mohácsi nemzetőrség parancsnokának a tiltakozására azt válaszolta, hogy mint katona parancsot teljesít.²⁰ „Mintegy 10 nappal a bevonulás után Sztotirovics szerb kapitány vette át a parancsnokságot a város felett, akinek a nevéhez fűződnek azok a kísérletek, amelyek Mohács lakosságának szelíd behódolását tűzték ki célul.”²¹

A Mohács közeli Németbóly (Bóly) megszállása is megtörtént, amelynek ideje alatt a közel három és félezer lakosú község „nyugalmára”, három szerb rendőr vigyázott.²²

A szintén Mohács közeli 1300 lélekszámú Versend előljárósága 1918 december végén pályázat útján kívánta feltölteni az 1887 óta működő községi rendőrségének állományát. Egy rendőrvezetői és öt közrendőri állásra várta a jelentkezőket.²³

Pécsvárad járási székhelyen 1918. december 1-jén jelent meg Lyubinka Mihájlovics szerb százados, a szerb 6. gyalogezrednek három tisztből és 130 fős légénységből álló századával. A lakosság megdöbbenéssel fogadta a váratlan megszállást, mivel úgy tudták a községük kívül esik a demarkációs vonalon. A szerb parancsnok a délutáni képviselő-testületi ülésen igyekezett megnyugtani a jelenlévőket.²⁴ A megszállók ellátásának biztosítása végett a település vezetői 40%-os pótdadót vetettek ki. A 2700 fő körüli lakosságú községben a rend fenntartására 1887 tavaszától élő négyfős községi rendőrség mellé – a betörések és lopások megszorodása okán – 1919 nyarán hat-hatfős csoportokba osztották be a 18–60 év közötti életkorú férfiakat, a szerb katonákkal történő közös szolgálatteljesítést is célzóan.²⁵

A Somogy megyei 6000 lélekszámú Barcs járási székhelyen 1918. november 15-én kapott értesítést Sárközy György (1863–1938) főszolgabíró a verőcei horvát nemzeti tanácstól arra vonatkozóan, hogy másnap megszállják a települést. Először Jovan Kreztic lovasszázados vezetésével 16 fős különítmény érkezett Barcsra.

¹⁹ MNL-BaML IV.1413. 41. sz. Napiparancs 1919. III. 6.

²⁰ Szüts Emil: *Az elmerült sziget*. Pécs, Baranya Megyei Könyvtár, 1991. 18.

²¹ Brand Ede – Kecskés Lajos – Zsuzsits András (szerk.): *Mohács r. tanácsú város évkönyve az 1926. évben a mohácsi csata 400 éves érfordulójának emlékére*. Mohács, Fridrich Oszkár, 1926. 30.

²² Málík László: *Bóly története a kezdetektől 1948-ig*. Bóly, Bóly Nagyközség Önkormányzata, 1993. 91.

²³ Versendi körjegyzőségtől pályázati hirdetés. *Mohácsi Hírlap*, 1919. január 12. 5.

²⁴ Pécsvárad megszállása. *Pécsi Napló*, (1918), 283. 3.

²⁵ Tegzes Ferenc: Az első világháború idején. In Füzes Miklós (szerk.): *Pécsvárad*. Pécsvárad, Pécsvárad város önkormányzata, 2001. 397–422. 420–421.

Bevonulásukkor a vármegyei főjegyző utasítására a főszolgabíró tiltakozott a megszállás ellen.²⁶

A szintén Somogy megyei közel 5000 lakosú Szigetvár járási székhelyre 1918. november 18–19-ének éjjelén vonult be 220 szerb katona Obren Petrovic főhadnagy parancsnoksága alatt. A járás községeinek megszállását is ebből az erőből biztosították oly módon, hogy néhány fős őrsöket helyeztek el egy-egy településen. Decemberben a főszolgabíró megállapodott a megszállókkal arról, hogy a rekvirálások elkerülése végett, a járási vezetés maga szedi be a szükséges készleteket. Ekkor 256 szerb katona ellátásáról gondoskodtak.²⁷

Kivonulás

1921. július 26-án a nemzetgyűlés becikkelyezte a trianoni békeszerződést,²⁸ amely aktus előrevetítette a szerb megszállás megszűnését. A kormány a katonai tennivalók irányításával bádoki Soós Károly (1869–1953) altábornagyot bízta meg, a közigazgatási tennivalók tekintetében Kiszely Gyula (1869–1950) belügyminisztériumi miniszteri tanácsost. 1921. augusztus 10-én Pécsre érkezett Gosset angol ezredes, aki jelezte, hogy a megszállt terület kiürítésének idejét augusztus 18–22-ben határozták meg.²⁹

1921. augusztus 14-én összeült a Pécs-baranyai megszállt területek szakszervezeteinek kongresszusa, amelynek résztvevői megbízták az újonnan megválasztandó bizottságot; tegyen meg mindent azért, hogy a szerb megszállók ne vonuljanak ki. Pécssett a Széchenyi téren ekkorra meghirdetett népgyűlésen megjelent mintegy 5000–15 ezer fő egyetértett a *Baranyai–Bajai Szerb Magyar Köztársaság* kikiáltásával. A magyar kormány augusztus 16-án arról tájékoztatta az angol főbiztost, hogy nem ismeri el a kikiáltott köztársaságot. 17-én Keinrath Péter tartalékos főhadnagy, a pécsi városi rendőrség legénységének parancsnoka vezetésével megalakult egy karhatalmi század, amelyet 19-ére virradóra a megszállók katonai parancsnoka lefegyvereztetett. A szerb kormány augusztus 18-i ülésén úgy döntött, hogy eleget tesz kivonulási kötelezettségének.³⁰ „Pécssett a független Pécs-bajai köztársaság komédiáját, eltekintve a félrevezetett munkástömegektől, senki komolyan nem vette.”³¹

Augusztus 19-én, Pécssett jelent meg a szerb katonai parancsnok rendelete a kiürítésről, amelyet három lépcsőben terveztek végrehajtani. Elsőként Barcs, Szigetvár, Bátaszék, majd Pécsvárad, Pécs, Szentlőrinc, Sellye, a harmadik lépcsőben pedig Mohács, Villány, Siklós, Harkány és környéke következtek. A magyar közigazgatás hivatalos

²⁶ Csóti (1998) i. m. 124.

²⁷ Csóti (1998) i. m. 124., 129.

²⁸ 1921. évi XXXIII. törvény az 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről.

²⁹ *Pécs-Baranya* (1929) i. m. 118.

³⁰ Babics (1960) i. m. 87–89.

³¹ Lenkei (1922) i. m. 297.

tevékenysége augusztus 19-én azzal indult, hogy Gosztonyi Gyula (1874–1926) Pécs magyar kormánybiztosa Rajic szerb kormánybiztostól átvette a városházát.³²

Barcsról és Szigetvárról 1921. augusztus 17-én kezdték meg a szerb csapatok a kivonulást, amelynek során minden mozdíthatót magukkal vittek. Szigetváron, 17-én este polgárőrség alakult, 20-án dél körül magyar csendőr alegységek vonultak be a településekre. Délután a képviselő-testület és a tisztviselők letették a hivatali esküt, délután 5 órakor pedig a községházán megtörtént a katonai átadás-átvétel is.³³

Bátaszékre szintén augusztus 20-án vonult be a Magyar Királyi Csendőrség alakulata, és 22-re a megszállók teljesen elhagyták Tolna megye területét.³⁴

Mohács nem hódolt be az erőszakos intézkedések – bebörtönzés, iskolák elszárvosítási kísérlete, névelemzés, cenzúra, a szerb nyelv hivatalossá tétele, cirill betűs címtáblák használatának elrendelése – ellenére sem. A városba az első csendőr 1921. augusztus 18-án este tette be a lábát, a megszállók pedig augusztus 26-ára virradó éjszakán távoztak véglegesen. A rend fenntartásában jelentős szerephez jutott a frissen szervezett polgárőrség is. A magyar csapatok augusztus 26-án a „lakosság tomboló öröme által kísérve”, délelőtt 9 órakor vonultak be bádoki Soós Károllyal, a déli végek parancsnokló tábornokával az élen.³⁵

Pécsett Kenedi rendőrkapitány, akinek 50 megbízható rendőr és 100 önkéntes állt rendelkezésére, augusztus 19-én intézkedett a posta, a vasútállomás, a tettyei vízművek őrzésére. A szerb rezsim által felvett, megbízhatatlan rendőrök többsége önként elhagyta a várost, a többieket leszereltették.³⁶ Augusztus 21-én este megjelent az első csendőrkülönítmény, míg a nemzeti hadsereg bevonulása 22-én történt meg. A rendőrség vezetését már 20-án átvette Török Lajos (1880–1963) magyar királyi rendőrtanácsos, aki a szerb parancsnok kérésére érkezett előre a városba.³⁷

Az egymással ellentétes hírek és propagandatevékenységek eredményeként „[a] baranyai területekről igen sokan menekültek Szlavóniába. Néhány nap alatt az Eszékre érkezetteknek a száma megközelítette a 20 ezret.”³⁸

A megszállt baranyai területek kiürítése augusztus 19-től 27-ig tartott. A Beremend határátkelőhelyen felvett jegyzőkönyv aláírását a szerb kormány képviselői megtagadták. Szeptember 30-án a Barcs–Belcsapuszta közötti vasúti pályaszakaszt is elhagyták a megszálló csapatok, így szabaddá vált a közlekedés. A Dunától Keletre még augusztus 30-án is voltak szerb határőrök és határrendőrök, Szeged külterületének egy része pedig csak 1922 májusában szabadult fel.³⁹

³² Pécs-Baranya (1929) i. m. 121.

³³ Az első magyar lap a felszabadult területről. *Magyarság*, 2. (1921), 185. 2. A Szigetváron megjelent *Új Dél-somogy* és a Kaposváron megjelent *Új-Somogy* újságok számos tudósítást adtak közre a történetekről.

³⁴ Faludi Gábor – Gergely Ferenc: Adalékok Baja első világháború utáni történetéhez. In Kóhegyi Mihály (szerk.): *Baja története a kezdetektől 1944-ig*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989. 304.

³⁵ Brand–Kecskés–Zsuzsits (1926) i. m. 30–31.

³⁶ Tisza (1925) i. m. 365; Babics (1960) i. m. 89.

³⁷ Tisza (1925) i. m. 367.

³⁸ Szüts (1991) i. m. 186.

³⁹ Babics (1960) i. m. 90.; Pécs-Baranya (1929) i. m. 125.

A rendőrség államosítása

A magyarországi vidéki rendőrség államosításáért a 19. század utolsó negyedétől erőteljes mozgalom bontakozott ki, amelyet jól tápláltak az 1873-ban megszületett Budapest székesfőváros rendőrségének államosítását⁴⁰ követő pozitív tapasztalatok, amelyek jelentősége tovább növekedett a Fővárosi Rendőrségre vonatkozó szervezeti törvénnyel.⁴¹ 1881-ben megkezdődött a csendőrség szervezése.⁴²

Az államosítás ellen szóló érvek jobbra a városok önkormányzati autonómiáját féltő véleményekben fogalmazódtak meg. A megvalósítás akadozásának vagy inkább elhúzódásának domináns okait jelentették az ország vezetésében részt vevő politikusok elképzelései, a politikai véleménykülönbségek befolyásoló hatásai és nem utolsósorban a szükséges anyagi javak hiánya.⁴³

Az egységes állami rendőrség létrehozását célzóan a belügyminisztérium vezetésével megbízott miniszterelnök Wekerle Sándor (1848–1921) 1918. június 6-án, kormányúléson bejelentette, hogy a közbiztonsági viszonyok kívánalma miatt szükséges a vidéki rendőrség államosítása, amelyre vonatkozóan törvénytervezetet dolgoztatott ki, és azt az országgyűlés elé kívánja terjeszteni. Ehhez a minisztertanács helyeslően hozzájárulva megadta a felhatalmazást, azonban az előterjesztéssel csupán a pénzügyi bizottság foglalkozhatott.⁴⁴

A Magyar Királyi Állami Rendőrség szervezéséről szóló törvényjavaslatot a Friedrich István (1883–1951) vezette kormány 1919. szeptember 22-én elfogadta,⁴⁵ kiadásáról Beniczky Ödön (1878–1931) belügyminiszter törvénytörvénytervezetével⁴⁶ gondoskodott, amelyet az 1920. évi I. törvénycikk⁴⁷ hatályban tartott. Ez, az államosításról szóló kormányrendelet kimondta, hogy a budapesti államrendőrség a határrendőrséggel együtt a magyar állami rendőrségbe olvad be, és egységes szervezettel, egységes létszámot alkot. A megnevezés Magyar Állami Rendőrség. A korábban beterjesztett törvényjavaslat Magyar Királyi Állami Rendőrség elnevezést tartalmaz, amely egy újabb kormányrendelettel⁴⁸ hamarosan visszatért. A Magyar Királyi Állami Rendőrségnek a legfelsőbb felügyelő és ellenőrző hatósága a belügyminiszter volt,

⁴⁰ 1872. évi XXXVI. törvénycikk Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről.

⁴¹ 1881. évi XXI. törvénycikk a Budapest-fővárosi rendőrségről.

⁴² 1881. évi III. törvénycikk a közbiztonsági szolgálat szervezéséről.

⁴³ Bó. Ernyes Mihály: A rendőrség államosítása elleni véleményekből. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 19. (2019), 58. 15–28.

Ernyes Mihály: A MROE, a MROSE és a MOR történetéből. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 19. (2019), 58. 29–64.

⁴⁴ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár K szekció: Polgári kori kormányhatóságok levéltárai, Miniszterelnökségi Levéltár 1918.VI.6. 19. ülés 33. napirend. Belügyminiszteri bejelentés az állami rendőrség szervezéséről szóló törvénytervezetről.

⁴⁵ MNL-SML IV. 401. 3.437/92/1919: 88.504/1919.VI.a. (XI. 22.) BM r.

⁴⁶ 5.047/1919. (X.1.) ME rendelet. A rendőrség államosítása.

⁴⁷ 1920. évi I. törvénycikk az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről 10. §.

⁴⁸ 72.394/1920. (III. 18.) ME rendelet. Az állami hatóságok, hivatalok és intézmények elnevezése és az állami címereken a szent koronának alkalmazása. A következő névváltozás 1932. január 1-jén lépett hatályba a vidéki főkapatányság felállításával. Ekkortól a testület elnevezése Magyar Királyi Rendőrség. 6.500/1931. (XI. 30.) ME rendelet. A m. kir. rendőrség szervezeti változásai.

amely funkcióba mintegy négy év időtartamra az országos főkapitány is bekapcsolódott.⁴⁹

A törvényhatósági jogú városokban rendőrkapitányságot kellett szervezni, a rendezett tanácsú városokból többet is utalhattak egy rendőrkapitányság működési területébe. Létrehozhatók voltak rendőri kirendeltségek, nagyobb városok külső területein a kapitányság felügyelete alatt, egyes településeken önállóan és határszéli kirendeltségekként. A rendőrkapitányságok és az önálló kirendeltségek a kerületi rendőr-főkapitányságok alárendeltségében látták el feladataikat. A kerületi főkapitányságok igazodtak a honvédség területi szervezéséhez, és működési területük megegyezett a csendőrkerületek működési területével. A következőket szervezték meg:

- Budapestvidéki kerület;
- Debreceni kerület;
- Miskolci kerület, amely öt év elteltével takarékosági szempontok miatt a felszámolás sorsára jutott. 1925. január 1-jétől kerültek át egységei a szomszédos kerületi főkapitányságokhoz;⁵⁰
- Pécsi kerület, amely szintén takarékoság okán, 1924. december 31-én megszűnt, egységeit, illetőleg hatósági területét a székesfehérvári kerülethez csatolták;⁵¹
- Szegedi kerület;
- Székesfehérvári kerület, amelynek 1925. január 1-jétől a korábbi pécsi kerülettel növekedett illetékességi területe. Később a bajai kapitányságot is hozzá csatolták, de elkerült, Szombathelyhez, a győri és a pápai kapitányság.
- Szombathelyi kerület;

A rendőri kerület élén a kerületi rendőrfőkapitány állt, aki közvetlen főnök és vezető volt, továbbá ellátta a másodfokú feladatokat is.

Kaposvári/Pécsi Kerületi Rendőr-főkapitányság

A vidéki rendőrség államosításának folyamatában Pécs-Baranya az utolsó helyet töltötte be, amelynek akkor a szerb impérium volt az okozója, amiért is a Pécsi Kerületi Főkapitányság megszervezése Kaposvárott indult. 1919. november 22-én keltezett az a belügyminiszteri leirat, amely Somogy vármegye kormánybiztosát arról értesítette, hogy a rendőrség államosításáról szóló kormányrendeletet a vármegyei törvényhatóság területére vonatkozóan a miniszter december 1-jei hatállyal léptette

⁴⁹ 1921. évi XXXIV. törvénycikk az 1921/22. költségvetési év augusztus 1-től december végéig viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról. A törvénycikk 20. §-a alapján a kormány a belügyminisztériumban „magyar királyi országos főkapitány” állást rendszeresített. E beosztást mintegy négyéves léte alatt Nádosy Imre (1872–1935) töltötte be.

⁵⁰ 246.496/1924. (XII. 28.) BM rendelet. Kerületi rendőrkapitányságok megszüntetése és a rendőrhatalóságok újabb területi beosztása.

⁵¹ 246.496/1924. (XII. 28.) BM rendelet.

életbe. Azt is közölte, hogy kaposvári kerületi főkapitánnyá Váczy József (?–1944) kassai főkapitányt nevezte ki a kormány.⁵² A főkapitány maga köré gyűjtve elsősorban a felvidékről menekült rendőrtisztviselőket 1919. december 17-én indult Budapestről Kaposvárra a főkapitányság helybeni szervezésére.⁵³ A főkapitányság irodáit a megyeházán lévő alispáni lakásban alakították ki.⁵⁴

1920 év végén a IV. számú Kaposvári Kerületi Főkapitánysághoz tartozott a kaposvári, a szekszárdi, a dombóvári és a dunaföldvári kapitányság, valamint a gyékényesi kirendeltség.⁵⁵

A Kaposvári Kerületi Főkapitányság vezetését 1920. november elején átvette dr. Varga Lajos rendőrtanácsos, aki 1921. augusztus 7-én tett előterjesztést a kerületi főkapitányság, a pécsi kapitányság, a Pécs-bányatelepi kapitányság szervezetére, létrehozására, továbbá az új demarkációs vonalon rendőri kirendeltségek felállítására. Kérte továbbá a pécsi székhelyre történő áthelyezést és a főkapitányság elnevezésének megváltoztatását. A szerb impérium alatt szolgálatot teljesítők közül csak alapos vizsgálatot követően tervezett átvételt.⁵⁶ A belügyminiszteri válasz egy héten belül elkészült az „ideiglenesen Kaposváron elhelyezett kerület székhelyét Pécsre áthelyezem” kitéttel. Megnevezése „Pécsi Kerületi Rendőrfőkapitányság”. A miniszter Pécssett kapitányság, Pécsbányatelepen a pécsi kapitányság vezetése és ellenőrzése alatt kirendeltség, Baracson, Baranya-Sellyén, Siklóson, Villányon és Mohácson ideiglenes határátkelési állomások szervezését írta elő.⁵⁷

Az állami rendőrség Pécsre érkezését a helyi sajtó kiemelt figyelemmel kísérte. Közzétették, hogy a kerületi főkapitányságnak elnöki, közigazgatási, politikai és kihágási ügyosztálya volt, amely másodfokon bíraskodott a megfellebbezett ügyekben. Külön említést kapott a kerületi nyomozócsoport.⁵⁸ A Pécsre költözést követően a főkapitányság központi egységei és a számvevőség ideiglenesen a Pannónia Szálloda és a Nádor Szálloda helyiségeiben rendezkedtek be, a következő év tavaszán pedig átköltöztek az Arany Hajó Szállóba.⁵⁹ A nyomozócsoportot is egymást követően más-más helyen helyezték el. A rendőriskola, az őrszemélyzet által használt Ágoston tér környéki épületekbe került.

⁵² MNL SML IV.401. 88.504/1919.VI.a. (XI. 22.) sz. belügyminiszteri leirat.

⁵³ Tisza Miksa: A Pécsi Kerületi Főkapitányság 5 évet élt Pécs városában. *Dunántúl*, 1924. december 25. 2.; 1/1919.kmb. (VIII. 11.) BM kormánybiztosi rendelet. A működésükben akadályozott községi, városi és vármegyei alkalmazottaknak jelentkezésre felhívása.

⁵⁴ Kanyar József: A hatalom átvétele és megszilárdítása az ellenforradalom első hónapjaiban, Somogy megyében. *Levéltári Szemle*, 15. (1965), 1–2. 103.

⁵⁵ 110.105/1920. (XI. 23.) PM körrendelet. A kerületi rendőrfőkapitányoknak utalványozási joggal való felruházása tárgyában.

⁵⁶ Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltár VI.1. Magyar Királyi Államrendőrség Pécsi Kerületi Főkapitánysága iratai 1921–1944. 5/1921. sz.: 42.278/1920.VI.a. BM rendelet, Igazolási eljárás lefolytatásáról.

⁵⁷ 69.543/1921.VI.a. (VIII. 13.) BM rendelet. Kerületi főkapitányság székhelyének Pécsre történő áthelyezéséről, a pécsi és a bajai rendőrkapitányság szervezéséről. In Tisza (1925) i. m. 353–360. Különléfélek, Kerületi főkapitányság székhelyének áthelyezése Pécsre, *Belügyi Közlöny*, 24. (1921), 42. 1898.

⁵⁸ Az államrendőrség Pécssett. *Dunántúl*, (1921), augusztus 25. 1.

⁵⁹ A rendőrkerület átköltözik az Arany Hajóba. *Dunántúl*, (1923), február 11. 2.

Pillantás a működésbe

1921. szeptember 22-én kelt az a szigorúan bizalmas minősítésű, saját kezű felbontásra érkezett belügyminiszteri rendelet, amelyet a főkapitány, szigorú miheztartás végett, másolatban adott ki valamennyi kapitányságnak és kirendeltségnek. A miniszter olyan intézkedésre hívta fel a kerületi főkapitányt, amelynek eredménye a jóakarató és előzékeny együttműködés legyen. A rendelet ellen vétőket vonja felelőségre és az esetről sürgősen tegyen jelentést.⁶⁰

1922. március 3-án a főkapitányság vezetője toborzási hirdetményt adott ki az államrendőrségnél betöltendő rendőri állások tárgyában. A hirdetmény részletesen tartalmazta a felvétel feltételeit, az illetményeket és az egyéb járandóságokat. A székesfővárosi államrendőrséghez csak nőtlenek jelentkezését várták, és a felvételükről való végleges döntéshez biztosították a Budapestre történő utazást három napi napidij és útiköltség megtérítése mellett. A legénység szolgálata kéthavi próbaidőt követően hat évre terjedt, amely meghosszabbítható volt.⁶¹

Egy, 1923 őszén kiadott versenytárgyalási felhívás rögzítette, hogy a kerületi főkapitányság hatósága alá tartozó kapitányságok és kirendeltségek 220 különböző nagyságú és szövegű nyomtatványból évente 4-500 ezer darabot használtak fel.⁶²

1923 őszén az őrszemélyzet egyes tagjainak kincstári ruházatot és felszerelést adtak ki. Ezek a következőkből álltak: 1 bekecs, 1 köpeny, 2 zubbony, 2 nadrág, 1 csizmanadrág, 1 zsávolynadrág, 2 sapka, 2 bakancs, 1 csizma, 1 nyakszegély, 2 ing, 2 alsónadrág, 2 pár kapca, 1 pár kesztyű, 1 forgópisztoly, 9 töltény, 1 pisztolytáska, 1 tisztító kefe, 1 kard, 1 kardbojt, 1 kardszija, 1 derékszija számmal.⁶³

Az őrszolgálati állomány tevékenységét szolgálati törzskönyvben kellett feljegyezni, napi bontásban, folyamatos vezetéssel. A szolgálati törzskönyv rovatai voltak:

- az őrt álló rendőrök és az őrhelyek megnevezése;
- a tartalékszolgálat kijelölése;
- a szabadnaposok feltüntetése;
- a betegek kimutatása;
- a szabadságon lévők nyilvántartása;
- a hivatalos kiküldetésen tartózkodók felsorolása;
- a felügyeleti szolgálatra vezényeltek.

Az okmányt mindig az őrszoba parancsnoka írta alá.⁶⁴

⁶⁰ 2.103/1921. (IX. 22.) BM rendelet. A m. kir. államrendőrség, valamint a nemzeti hadsereg és csendőrség zavartalan együttműködése tárgyában.

⁶¹ Önkéntes belépés a m. kir. államrendőrség kötelékébe. *Pécsi Lapok*, (1922), március 28. 3.

⁶² Versenytárgyalási felhívás nyomtatvány ellátásra. *Dunántúl*, (1923), október 3. 3.

⁶³ MNL BaML VI.1. 263/1923. Ruházat és felszerelés kiadása.

⁶⁴ MNL BaML VI.1. sz. n. Szolgálati törzskönyv.

A feladatmeghatározás és információáramlás a már említetteken túl, napiparancs kiadásával is biztosított volt. Egy-egy ilyen írásba foglalt döntés tartalmazott minden olyan ismeretet, amelyet a személyi állomány tudomására kívántak hozni.

1923 nyarán a Pécsi Athletikai Club (PAC) kebelében rendőrségi alosztályt alakítottak, amelybe rövid idő alatt 120-an kérték felvételüket. Dr. Varga Lajos kerületi főkapitány a tisztikar élén elsőnek jelentkezett a clubba való belépésre.⁶⁵

Közben 1922. február 25-én hirdették ki a rendőrségnek és a csendőrségnek a létszámát és a fegyverzetét korlátozó törvényt,⁶⁶ amelyet júniusban követett a végrehajtási rendelet.⁶⁷

Ezeknek megfelelően a pécsi kerület alárendeltségében működtek a pécsi, a dombóvári, a dunaföldvári, a kaposvári és a szekszárdi rendőrkapitányságok, a gyékényesi és a pécsbányatelepi kirendeltségek, 1922 nyarától a barcsi, a mohácsi és a villányi határszéli kirendeltségek. 1924. június 1-jével megszűnt a dombóvári kapitányság, a dunaföldvári kapitányság, és létrejött a mohácsi kapitányság, amely augusztus 1-jén kezdte meg működését.⁶⁸

A kerületi főkapitányságnak az 1921. augusztusi Pécsre költözésével befejeződött a vidéki rendőrség államosítása. Az állami rendőrség működésén a későbbiekben is érzékelhető nyomot hagytak a takarékosági intézkedések.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Az államrendőrség Pécsen. *Dunántúl*, (1921), augusztus 25. 1.
- Babics András: Pártharcok és munkásmozgalom Pécsen és Baranyában a szerb megszállás alatt. In Gábrriel József – Szűts Emil – T. Mérey Klára – Rúzsás Lajos: *A Magyar Tanácsköztársaság pécsi-baranyai emlékkönyve*. Pécs, Pécs M. J. Város, 1960. 49–90.
- Brand Ede – Kecskés Lajos – Zsuzsits András (szerk.): *Mohács r. tanácsú város évkönyve az 1926. évben a mohácsi csata 400 éves évfordulójának emlékére*. Mohács, Fridrich Oszkár, 1926.
- Csóti Csaba: Dél-somogyi területek szerb megszállása 1918–1921 között. In Bősze Sándor (szerk.): *Somogy megye múltjából*. Kaposvár, Somogy Megyei Levéltár, 1998. 123–142.
- Az első magyar lap a felszabadult területről. *Magyarország*, 2. (1921), 185. 2.
- Ernyes Mihály: *Pécs város rendőrsége. Az önkormányzati rendőrség története*. Pécs, Teromo Bt., 2003.
- Ernyes Mihály: Szerb impérium Baranyában 1918–1921. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 16. (2009), 19. 18–50.
- Ernyes Mihály: A rendőrség államosítása elleni véleményekből. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 19. (2019), 58. 15–28. Online: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXIX.2019.58N.15-28P>
- Ernyes Mihály: A MROE, a MROSE és a MOR történetéből. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 19. (2019), 58. 29–64. Online: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXIX.2019.58N.29-64P>
- Faludi Gábor – Gergely Ferenc: Adalékok Baja első világháború utáni történetéhez. In Kóhegyi Mihály (szerk.): *Baja története a kezdetektől 1944-ig*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989. 287–309.

⁶⁵ A pécsi államrendőrség alkalmazottak sportolása. *Pécsi Lapok*, (1923), augusztus 7. 3.

⁶⁶ 1922. évi VII. törvénycikk a magyar királyi állami rendőrség és a magyar királyi csendőrség létszámának, kiegészítési módjainak és felfegyverzésének megállapításáról.

⁶⁷ 102.837/1922. (VI. 28.) BM rendelet. Az 1922.VII. tc-nek a m. kir. állami rendőrségre vonatkozó rendelkezései végrehajtása.

⁶⁸ 73.242/1924. (V.18.) BM rendelet. Rendőrkapitányságok és rendőri kirendeltség megszüntetése; 129.863/1924. (VII. 27.) BM rendelet. M. kir. állami rendőrkapitányság felállítása Mohácson.

- Kanyar József: A hatalom átvétele és megszilárdítása az ellenforradalom első hónapjaiban, Somogy megyében. *Levéltári Szemle*, 15. (1965), 1–2. 75–115.
- Különfélek, kerületi főkapitányság székhelyének áthelyezése Pécsre. *Belügyi Közlöny*, 24. (1921), 42. 1898.
- Lenkei Lajos: *Negyven év Pécs életéből*. Pécs, Pécsi Irodalmi és Könyvnyomda, 1922.
- Málik László: *Bóly története a kezdetektől 1948-ig*. Bóly, Bóly Nagyközség Önkormányzata, 1993.
- Mitzki Ervin (szerk.): *Baranya megye 1919-ben*. Pécs, MSZMP Baranya Megyei Bizottsága, 1969.
- Önkéntes belépés a m. kir. államrendőrség kötelékébe. *Pécsi Lapok*, (1922), március 28. 3.
- Pécs-Baranya 1918–1928*. Pécs, Dunántúl, 1929.
- A pécsi államrendőrségi alkalmazottak sportolása. *Pécsi Lapok*, (1923), augusztus 7. 3.
- Pécsvárads megszállása. *Pécsi Napló*, (1918), 283. 3.
- A rendőrkerület átköltözik az Arany Hajóba. *Dunántúl*, (1923), február 11. 2.
- Szerbiai csapatok bevonulása Pécsre, 3. *Pécsi Napló*, (1918), 263. 2–4.
- Szűts Emil: *Az elmerült sziget*. Pécs, Baranya Megyei Könyvtár, 1991.
- Tegzes Ferenc: Az első világháború idején. In Füzes Miklós (szerk.): *Pécsvárad*. Pécsvárad, Pécsvárad város önkormányzata, 2001. 397–422.
- Tisza Miksa: A Pécsi Kerületi Főkapitányság 5 évet élt Pécs városában. *Dunántúl*, 1924. december 25. 2.
- Tisza Miksa: Kerületi főkapitányság székhelyének Pécsre történő áthelyezéséről, a pécsi és a bajai rendőrkapitányság szervezéséről. In Tisza Miksa: *Magyarország rendőrségének története*. Pécs, „Haladás” Nyomda, 1925. 353–360.
- Tisza Miksa: *Magyarország rendőrségének története*. Pécs, „Haladás” Nyomda, 1925.
- Versendi körjegyzőségtől pályázati hirdetmény. *Mohácsi Hírlap*, (1919), január 12. 5.
- Versenytárgyalási felhívás nyomtatvány ellátásra. *Dunántúl*, (1923), október 3. 3.

Levéltári források

- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár = MNL OL
- K szekció: Polgári kori kormányhatóságok levéltárai, Miniszterelnökségi Levéltár 1918. VI. 6. 19. ülés 33. napirend. Belügyminiszteri bejelentés az állami rendőrség szervezéséről szóló törvénytervezetről
- Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltár = MNL BaML
- IV.1407 Pécs város polgármesterének iratai (1859) 1872–1951.
- Felhívás csendőrségi szolgálatra 1918. XI. 27.
- Szerb parancsnoki átírat 2599/1919. (II. 23.).
- IV.1413 Pécs Város Rendőrkapitányi Hivatalának iratai 1870–1921.
- Főkapitányi jelentés ad.370/1919.rkap.sz.
27. sz. Napiparancs 1919. II. 11.
36. sz. Napiparancs 1919. II. 26.
- sz. Napiparancs 1919. III. 6.
- VI.1 Magyar Királyi Államrendőrség Pécsi Kerületi Főkapitánysága iratai 1921–1944.
- 5/1921. sz.: 42.278/1920.VI.a. BM rendelet. Igazolási eljárás lefolytatásáról 89/1921. (IX. 28.) res. sz.: 2.103/1921. (IX. 22.) BM rendelet. A m. kir. államrendőrség valamint a nemzeti hadsereg és csendőrség zavartalan együttműködése tárgyában 263/1923. sz.: Ruházat és felszerelés kiadása
- Sz. n. Szolgálati törzskönyv
- XVI.1. Baranya Megye Direktóriumának (Sásdi Direktórium) iratai 1919.
- Magyar Nemzeti Levéltár Somogy Megyei Levéltár = MNL-SML
- IV.401. Somogy vármegye főispánjának iratai 1872–1950. 3.437/92/1919.

A kaposvári kerületi főkapitány véghatározata rendőri kirendeltségek felállításáról, Ad.36/1920. res. (IX. 24.)
88.504/1919.VI.c. (XI. 22.) BM leírat a Kaposvári Kerületi Főkapitányság szervezéséről

Jogforrások

1872. évi XXXVI. törvénycikk Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről
1881. évi XXI. törvénycikk a Budapest-fővárosi rendőrségről
1881. évi III. törvénycikk a közbiztonsági szolgálat szervezéséről
1920. évi I. törvénycikk az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről
1921. évi XXXIII. törvény az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nicaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákországgal 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről
1921. évi XXXIV. törvénycikk az 1921/22. költségvetési év augusztus 1-től december végéig viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról
1922. évi VII. törvénycikk a magyar királyi állami rendőrség és a magyar királyi csendőrség létszámának, kiegészítési módjainak és felfegyverzésének megállapításáról
5.047/1919. (X. 1.) ME A rendőrség államosítása. *Belügyi Közlöny*, 24. (1919), 48. 1339–1350.
72.394/1920. (III. 18.) ME Az állami hatóságok, hivatalok és intézmények elnevezése és az állami címereken a szent koronának alkalmazása. *Belügyi Közlöny*, 25. (1920), 13. 469–470.
6.500/1931. (XI. 30.) ME A m. kir. rendőrség szervezeti változásai. *Belügyi Közlöny*, (1931), 50. 676.
88.504/1919.VI.c. (XI. 22.) BM leírat a Kaposvári Kerületi Főkapitányság szervezéséről. MNL SML IV.401. 3.437/92/1919. sz.
42.278/1920.VI.a. BM rendelet. Igazolási eljárás lefolytatásáról. MNL-BaML VI.1. 5/1921. sz.
110.105/1920. (XI. 23.) PM körrendelet. A kerületi rendőrfőkapitányoknak utalványozási joggal való felruházása tárgyában. *Pénzügyi Közlöny*, 47. (1920), 29. 1092–1094.
69.543/1921.VI.a. (VIII. 13.) BM rendelet.
2.103/1921. (IX. 22.) BM rendelet. A m. kir. államrendőrség valamint a nemzeti hadsereg és csendőrség zavartalan együttműködése tárgyában. MNL BaML VI.1. 89/1921. (IX. 28.) res. sz.
102.837/1922. (VI. 28.) BM rendelet. Az 1922:VII. tc-nek a m. kir. állami rendőrségre vonatkozó rendelkezései végrehajtása. *Belügyi Közlöny*, 27. (1922), 31. 1365–1374.
73.242/1924. (V. 18.) BM rendelet. Rendőrkapitányságok és rendőri kirendeltség megszüntetése. *Belügyi Közlöny*, 29. (1924), 20. 548.
129.863/1924. (VII. 27.) BM rendelet. M. kir. állami rendőrkapitányság felállítása Mohácson. *Belügyi Közlöny*, 29. (1924), 30. 768.
246.496/1924. (XII. 28.) BM rendelet. Kerületi rendőrkapitányságok megszüntetése és a rendőrhatalóságok újabb területi beosztása. *Belügyi Közlöny*, 29. (1924), 57. 1376–1377.
Kormánybiztosi rendelet
1/1919.kmb. (VIII. 11.) BM kormánybiztosi rendelet. A működésükben akadályozott községi, városi és vármegyei alkalmazottaknak jelentkezésre felhívása. *Belügyi Közlöny*, 24. (1919), 39. 1191.

ABSTRACT

Baranya County, the Serbian Occupation of Pécs and the Nationalization of the Police after Trianon

Mihály ERNYES

Between 13 november 1918 and 27 august 1921, due to the military treaty signed in Belgrade, a large part of Baranya County was part of the Serbian empire. The police provided the tasks regarding the protection of public order under the control and with the frequent contribution of the occupants. Public conditions, especially public order showed a decaying situation. From the fall of 1919, the nationalization of the rural police was realized, which manifested with a 2 year latency in Pécs-Baranya. The organization of the district Police Headquarters started in Kaposvár, and it was finished in August 1921 in Pécs. Meanwhile, the Peace Dictate of Trianon, which was signed on 4 June 1920, restricted the number and the arming of the police. There were also constant economic measures vindicated in the operation of the establishment.

Keywords: nationalization, headquarters, occupation, police.

A határőrizet megszervezése a Csonka-Magyarország határai mentén

FÓRIZS Sándor¹

Magyarország az I. világháború elvesztését és a trianoni békeszerződés országgyűlési kihirdetését követően történelme egyik legnehezebb feladata elé került. Az immár területileg jelentősen lecsökkent országot újjá kellett szervezni. Jelen publikáció a szervezési feladatok közül az új államhatár őrizetének megkezdését, az őrzéshez szükséges állami intézmények létrehozását és az azokhoz kapcsolódó jogszabályokat mutatja be.

Kulcsszavak: határőrség, határőrizet, rendőrség, vámőrség, csendőrség, Magyar Királyi Vámőrség, trianoni békeszerződés

Bevezetés

Lényegében nincs olyan állam, amelyik ne rendelkezne határőrséggel, legfeljebb nem a „határőr” megnevezést használják, és egyéb feladataik is vannak. Az államhatár őrizetéhez, felügyeletéhez, biztosításához, igazgatásához kapcsolódó tennivalókat különböző megnevezésű szervezetek végezhetik, de tevékenységük hasonló célok megvalósítására irányul. Így beszélhetünk határőrségről, vámőrségről, rendőrségről, határrendőrségről, csendőrségről, határccsendőrségről, bevándorlási hivatalról, parti őrségről, honvéd határőrökről stb. Az alárendeltségük is különböző minisztériumokhoz kapcsolódhat, belügy, igazságügy, igazságügyi és rendőrségi, rendőrségi, pénzügyi, védelmi stb. A rendészet szervezetét, feladatrendszerét mindig az ország aktuális politikai vezetése határozza meg jogszabályok alkalmazásával. Különösen érvényes ez a határőrizetre, amely közvetlenül, direkt módon visszatükrözi a szomszédos állammal fenntartott kapcsolatokat, a jó vagy kedvezőtlen viszonyokat. Éppen ezen a téren nem ritkák az éles változások, míg ma az „NDK-s” határsértő lehet a fő veszély, holnap a koszovóiak, majd a közel-keletiek, mindig az aktuális politikai viszonyoknak megfelelően.

¹ Prof. Dr. Fórizs Sándor, nyugállományú rendőr dandártábornok, nyugállományú egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola.
Sándor Fórizs, MD, PhD, retired police brigadier-general, retired university professor, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Doctoral School of Law Enforcement.
E-mail: forizs.sandor@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6019-3295>

Esetenként vita folyhat arról, milyen tennivalók kapcsolódnak a határőrizethez, mostani szóhasználatnál a határrendészethez. Sok változás ezen a téren 1920 óta sem történt. Az elvárások a maihoz hasonlítottak: őrizni a zöldhatárt, fenntartani a határrendet, ellenőrizni a határforgalmat, valamilyen szinten idegenrendészeti tevékenységet folytatni, amelyhez bevándorlási kérdések kapcsolódtak, részt venni a közrend fenntartásában. Mindezeket a feladatokat pedig az erre a célra rendelkezésre álló erőforrásokkal kellett megoldani oly módon, hogy az erők, az eszközök alkalmazása tekintettel legyen a folyamatosan változó kockázati környezetre.²

Magyarország elveszítette az I. világháborút és ezzel együtt területe meghatározó részét (32,88% maradt). „Vae victis!” latin szállóige. „Jaj a legyőzötteknek” – mondta állítólag időszámítás előtt 390-ben Brennus gall vezér a rómaiaknak. Ezen a téren azóta sem változott semmi. A háborút lezáró békeszerződés megkívánta az új államhatárok kijelölését, amelyek egy kis eltéréssel megegyeznek a maival. Az eltérés oka, 1947-ben, a II. világháborút követően Csehszlovákia öt Pozsony-környéki falura tartott igényt, ezek közül hármat megkapott (Oroszvár, Horvátjárfalu, Dunacsún), ismételten „jaj”. Az egyébként rendkívül bonyolult, sok nehézséggel járó határkijelölés, különösen ellenséges beállítottságú államok között, nem tartozik e publikáció témakörébe. Annyiban a határkijelölés azonban hatást gyakorol, hogy én a határőrizet és a határország 1920-tól történt megszervezését kívánom bemutatni, az azt befolyásoló körülményekkel együtt.

Magyarország történetében példa nélküli feladatrendszert kellett megoldani ezekben az években a kialakult új állam gazdasági-politikai stabilizálása érdekében. A határőrizet megszervezését befolyásoló alapvető tényezők az alábbiak lettek:

- El kellett érni, hogy az országban tartózkodó külföldi csapatokat – szerb, csehszlovák, román, francia – fokozatosan kivonják és a nemzeti fegyveres erők felzárkózzanak az akkor még demarkációs vonalakra.
- Ki kellett jelölni az új államhatárokat.
- Jogszámban kellett rendelkezni a határőrizeti feladatokat ellátó szervezetekről, ezek működésének céljáról, felépítéséről, jogköreikről, elhelyezkedésükről. Szükség volt a szolgáltatást ellátó állomány toborzására, felkészítésére, felszerelésére.
- A szomszédos államokkal, ha minimális szinten is, de szükséges volt olyan kapcsolódó kérdéseket egyeztetni, mint a határátkelőhelyek, közeli és távoli utazás céljából a határátlépés, határrend.
- Mivel az új államhatár lényegében sehol sem esett egybe a régivel, teljesen új infrastruktúrára jelentkezett igény, (laktanyák, határmenti utak, figyelő és mozgást gátló berendezések, híradás megoldása, járművek), egyedül ennek kiépítése is évekig tartott.

² Csaba Zágon: Határellenőrzés kockázati értékelése. Határátkelőhelyek kockázati profilja. *Magyar Rendészet*, 12. (2012), 1. 69.

Mindezeket figyelembe véve a határőrizet megszervezése magában is hosszan elnyúló, pénzigényes és politikailag rendkívül fontos tennivalónak bizonyult.

Az idegen, megszálló csapatoktól csak nehezen sikerült megszabadulni. Időhúzásuk részben azzal magyarázható, hogy reménykedtek további értékes, az alföldön gabonatermő területek, Baranyában a szénbányák megtartásában.

A királyi román csapatok 1919 augusztusára megszállták Budapestet és a Dél-Dunántúl kivételével szinte az egész országot Győrig eljutva a soproni irányban. A fővárosból 1919. november 14-én, a Tiszántúlról 1920. áprilisban vonultak ki. Az államhatár kijelölése ebben az irányban majd 1925-ben fejeződik be. Horthy Miklós 1919. november 16-án érkezett a Nemzeti Hadsereg élén a románok által kiürített városba.

1918 decemberétől Szegedet, az ország második legnagyobb városát francia gyaratomi csapatok, Újszegedet pedig szerb erők szállták meg (a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság csapatai). A francia városparancsnok 1920. március 1-jével adta át hivatalát az országgyűlési választásokat követően felállt magyar kormány képviselőinek.

Pécsett, Mohácson, Siklóson és Baján szintén szerb csapatok tartózkodtak egészen 1921 augusztusáig, remélve, hogy megszerezhetik a szénben gazdag baranyai területeket, holott nagyon jól tudták, már 1919 őszére kikristályosodott, mekkora területet csatolhatnak a saját államukhoz. Hosszas huzavona, tárgyalások után, antantnyomásra, végül is a szerb erők biztosították a megyét Magyarországnak. 1921. augusztus 19-én Rajić szerb kormánybiztos átadta a várost Gosztonyi Gyulának, Pécs magyar kormánybiztosának. A magyar csapatok augusztus 22-én vonultak be Pécsre, kisebb menekülthullámot idézve elő Baranyában. Mintegy 15-20 ezer ember ment (menekült) át a határ másik oldalára, akik közvetlenül a kiürítés előtt augusztus 20-ától igényelheték és megkaphatták a délszláv állam útlevelét.

Mindezen események lezajlása közben lehetett szó arról, hogy a magyar nemzeti katonaság, lépésről lépésre, a visszahúzódó antantcsapatokat követve felzárkózzék az akkor még demarkációs vonalra, megkezdődjék egy teljesen új államhatár kijelölése és a határőrség felállítása.

A belső rend biztosítása miatt az egyik legfontosabb jogszabály a magyar állami rendőrség alapításáról szól.³ Ez megszüntette 3. paragrafusában az 1903: VIII. tc. alapján szervezett korábbi határrendőrséget, és állományát beolvasztotta (lehetővé tette belépését) az állami rendőrségbe, de a határőrizet kérdéseivel a rendelet nem foglalkozik.

A Magyar Királyi Csendőrség 1920. januártól vette át a demarkációs vonalak őrzését. Az államhatár közelében elhelyezkedő csendőrőrsök ideiglenes feladata lett a határőrizet, az arra vonatkozó végleges döntésig. A 8-10 kilométeres területsávban

³ A magyar kormány 1919. évi 5.047. M.E. számú rendelete a rendőrség államosításáról.

elhelyezkedő őrsök eredeti csendőrségi alárendeltségükben működtek, de határőrizeti feladataik ellátása során a katonai kerületek irányítása vonatkozott rájuk.⁴

Az államhatár őrzetével ideiglenesen megterhelt csendőrőrsökre az ország mélységéből vezényeltek csendőr-megerősítést. Ez a létszám sem volt elegendő a megnövekedett feladatok ellátására, ezért a katonaságtól 400 fő legénységi állományt helyeztek át „pótcsendőr” elnevezéssel.⁵

Sajátosságok a határőrség, a határőrizet megszervezése területén

Szakmai szempontból igen érdekes átgondolni, mikor, mit, miért úgy csináltak a határőrizet megszervezésénél, ahogy ezt tették. Ebben a kérdésben ismételten a politika elsődlegessége és a háború utáni speciális viszonyok játszották a fő szerepet.

Magyarország 1921. július 26-án törvénybe iktatta a trianoni békeszerződést.⁶ Ezzel egy kényszerű törvényalkotási sorozat vette kezdetét, mivel a békeszerződés kötelezte hazánkat a katonai erőre vonatkozó jogszabály meghozatalára is. A haderőről szóló törvényt az országgyűlés 1921. február 7-én fogadta el.⁷ A dokumentum kimondta, „a határ őrzésére vámőr kerületek és csapatok lettek felállítva”. Ezt megelőzően a kormánynak kezdeményeznie kellett azon jogszabályok megalkotását, amelyek a különböző rendészeti szervekről szóltak, és amelyek segítségével a lehető legtöbb katonai erőt ezen új szervezeteknél kívántak elrejtetni, tekintet nélkül a feladataikból következő ténylegesen reális létszámigényükre. 1921. januárban a nemzeti hadsereg létszáma még 85 ezer fő volt, ezt kellett hozzáigazítani a békeszerződés által engedélyezett 35 ezer fős kerethez, amelyben polgári státuszok is szerepeltek.

A magyar kormány a Nagykövetek Tanácsánál „lobbizott”, a rendészeti szervek ügyében, állománylétszámuk lehető legmagasabban történő megállapításában. A vámőrség számára 8288 fő engedélyezését kérték, végül 7500 főt kaptak. Hasonló folyamat zajlott a többi szervezet vonatkozásában is. A rendőrség a korábbi ország arányaihoz viszonyítva 4000 fő lett volna, 12 ezer főre kapott lehetőséget, a csendőrséghez 18 080 fős igényre 7500 fő lett elfogadva, a folyamőrség 3420 fővel kapta meg az engedélyt, de állandó feltöltési problémával küszködött. Mind a rendőrségnek, mind pedig a folyamőrségnek lettek határforgalom-ellenőrzési feladatai.

A hadsereg önkéntes (zsoldos) rendszerre történő áttérését a békeszerződés okozta, megtiltva sorállomány alkalmazását. Az alacsony illetmények miatt nem tudták a rendelkezésre álló legalsóbb beosztásokat teljes mértékben feltölteni,

⁴ Parádi József: A magyar határőrizet a kiegyezéstől a második világháborúig, 1867–1939. In Pószán László et alii (szerk.): *Őrsök, vigyázatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határvaadások a középkortól napjainkig*. Budapest, Zrínyi, 2017. 500.

⁵ Gáspár László – Parádi József: A két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete a trianoni békeszerződésig (1919. 08. 07. – 1920. 06. 04.) *ZMKA Akadémiai Közlemények*, 33. (1960), 167. 89.

⁶ 1921. évi XXXIII. törvénycikk a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről.

⁷ 1921. évi XLIX. törvénycikk a magyar királyi honvédségről.

és ezért úgynevezett kényszertoborzást alkalmaztak (a békeszerződés 103. cikkelye tiltotta a hadkötelezettség bevezetését).

Az ország politikai vezetésének fő célja egészen a következő háborúig a „Mindent vissza” elv, az irredentizmus, a trianoni békeszerződés következményeinek felszámolása, előírásainak kezdetben a megkerülése, majd később az eltörlése volt. A békeszerződés V. fejezete 35 ezer katona rendszerben tartását engedélyezte. 1927-ig katonai ellenőrző bizottságot (teljes nevén Szövetségi Katonai Ellenőrző Bizottság, SZKEB) működtettek hazánkban az antanthatalmak. Ennek két albizottsága a Fegyverzeti és a Létszám Albizottság az ország egész területén jogosult volt katonai-rendészeti objektumok és polgári üzemek megtekintésére. Gyakran jelentek meg a vámőrség, a pénzügyőrség és a rendőrség területi szerveinél ellenőrzés céljából. Működésük költségeit „természetesen” a magyar állam biztosította a békeszerződésnek megfelelően.

Ugyan 1921-ben döntés született, hogy az államhatárt a Magyar Királyi Vámőrség fogja őrizni, de egyben itt rejtve katonai kötelekeket kívántak elhelyezni. Az elképzelések nem engedték meg „tisztá”, csak saját feladataik ellátására létrehozott szervezetek fenntartását. Laktanyai elhelyezés, katonai fegyverzet, katonai lövész kiképzés, egyes megítélések szerint színvonalasabb, mint a honvédségé, mutatják a törekvéseket. Mozgósítás esetén a vámszakaszok honvédszázaddá alakultak volna át. A vámőrség hét kerületre tagozódott a honvédségi felosztáshoz igazodva, vámőr szakaszokkal és őrsökkel. „Az alaphelyzet szerint a testülethez 52 vámőrszakaszparancsnokság, 212 határszéli és 9 belterületi vámőr tartozott. Ezt kiegészítették 1925-ben 18 utazás-ellenőrző állomással, melyek együttműködtek az államrendőrséggel.”⁸

„A Vámőrség felállításának szervezési időszakában pl. 1921. április 29-én 4913 fő vámőr állt határőrizeti és vámszaki munkában. Őket egészítette ki 2177 csendőr, 3754 katona, 79 csendőrtiszt, 261 rendőr és 18 polgári nyomozó, valamint 800 pénzügyőr.”⁹

1922-ben a vámőrség 54 zászlóalja tartozott a honvédség rejtett hadrendjéhez. A szükséges hivatásos állomány biztosítása érdekében a honvédségtől csoportosították át és öltöztették be a tiszteket. Erre annál is inkább szükség volt, mert a kormány meg akarta tartani a haderő 1921. januári 85 ezer fős létszámából, akit csak lehetett, miközben a békeszerződés 35 ezres létszámára kellett beállni. A vámőrség állományába 900 tisztet és 5000 fő legénységi állományú személyt helyeztek át.¹⁰ 1927-től, miután megszűnt a katonai ellenőrző bizottság vizsgálódása, létszámfejlesztést hajtottak végre 4210 főről 7512 főre. Az alacsony illetményi szint miatt sosem tudták a tervezett számban tartani az állományt, és ezért végig kénytelenek lettek a határőrizetben a honvédségtől legénységet igénybe venni.

⁸ Kiss István Géza: *A magyar királyi vámőrség története*. Budapest, Viva Média, 1996. 19.

⁹ Kiss (1996) i. m. 23.

¹⁰ Andaházi Szeghy Viktor: *Trianontól Bledig: a magyar királyi honvédség szervezése és lehetőségei 1920–1938 között. Hadtudomány*, (2019), 3. 18.

A szervezet egyik, kezdetektől meglévő háborús alkalmazási célját bizonyítja a fejlesztés iránya. 1932. október 1-jétől továbbra is a Pénzügyminisztérium alárendeltségében átszervezték és átnevezték a vámőrséget Magyar Királyi Határőrségnek, 156 határszolgálatos őrsöt felállítva, amelyek mozgósítással szintén honvédszázadként funkcionáltak volna, és egy-egy ezredet állított ki a hét kerület, amennyiben erre szükség mutatkozott. A határőrség szervezete határőrkerület, határbiztosító osztály, határőrőrs (összesen 156 alegység) felépítésű lett, 10 767 fős létszámmal. A folyamat további lépéseként a határőrség 1938-ban, a háború előestéjén, beolvadt határvadász megnevezéssel a honvédségbe.

Kormányrendelet határőrizeti szervezet alakítására

1921. augusztus 25-én született meg a végleges kormányrendelet határőrizeti szervezet felállítására.¹¹ Aláírója „Gróf Bethlen István s.k. m. kir. miniszterelnök”.¹²

Mint első, indító-alapító rendelet, a dokumentum készítőinek több irányú feladatrendszert is tükröztetniük kellett az okmányban, jogszabályi előírásoktól, szervezési és a határőrizet elméleti kérdéseit. Szükséges volt szabályozni a vámőrség végleges felállításáig történő átmenetet és a nemzeti hadsereg igénybevételének kérdéseit. Ezekből a szempontokból vizsgálva egy vegyes felépítésű, jogszabályi és szakmai szabályzati kérdéseket is tartalmazó írásmű született.

Az új szervezet a Pénzügyminisztérium alárendeltségébe került, neve Magyar Királyi Vámőrség lett.¹³ Az 1921. augusztus 25-én a csendőrség mintájára létrehozott, egyenruha- és fegyverviselésre jogosult szervezet tagjai rendkívül mostoha körülmények között, sok helyen minimális feltételek mellett kezdték meg tevékenységüket.¹⁴

Meghatározták a szervezet működési területét, amelynek során lényegében egy tevékenységi sávot jelöltek ki. A magyar állam területe önálló és egységes vámterület, határa a vámhatár, és ezt rendszerint az államhatár alkotja. A vámhatár mentén „területöv” funkcionált, és ennek belső határát a pénzügyminiszter határozta meg. Belső határa a vámvonal, a két vonal között terült el a határkerület (akkori kifejezéssel), a vámőrség működési sávja. Ezenkívül az ország belsejében, „belterületen” a kikötők és a vasúti pályaudvarok tartoztak a vámőrség működési területéhez.

A vámőrség feladatrendszere mai értelemben nézve legalább három különböző szervezet (vámőrség, határőrség, rendőrség) tennivalóiból merített. Fő feladatkörei lettek:

¹¹ A m. kir. kormány 6,200/1921. M.E. számú rendelete. Vámőrség létesítése. *Belügyi Közlöny*, (1921), 38. 1703–1706.

¹² A m. kir. kormány 6,200/1921. M.E. számú rendelete (1921) i. m.

¹³ Szabó Andrea: A pénzügyi igazgatás szervezeti keretei egykor és most a rendészeti feladatok tükrében. *Pécsi Határőri Tudományos Közlemények*, 19. (2017), 353.

¹⁴ Erdős Ákos: Szemelvények a Békés megyei vámőrök és pénzügyőrök életéből – a nagy háborúktól a rendszerváltásig (1900–1990). In Czene-Polgár Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.) *Mérföldkövek az adó- és vámigazgatás történetéből. Válogatott tanulmányok az évfordulók tükrében*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2017. 14–15.

- a vámhatár őrzése, azaz határőrizet;
- átléptetés az államhatáron a kishatárforgalom és a távolsági forgalom ellenőrzésének keretében;
- a személy- és áruforgalom vámjövédéki szempontból történő ellenőrzése, felügyelet alatt tartása;
- vámjövédéki kihágások megelőzése;
- átruházott hatáskörben más kormányzati szervek ügykörébe tartozó feladatok ellátása az érintett miniszterek egyeztetése alapján.

A vámórség felállításával az államhatárt eddig őrző szervezetek feladatai megszűnnek, és azokat az illetékes miniszterek a határőrizeti szolgálattól felmentik, és más területeken, az ország mélységében alkalmazzák, mondja ki a 9. paragrafus. Az intézkedés lényege abban található, hogy 1919 augusztusától, nem egységes rendszerben, határőrizeti (demarkációs-vonal-őrzési) feladatokat látott el a csendőrség, a rendőrség, a pénzügyőrség és főleg a katonaság.

A szervezet jellegét a rendelet 10. paragrafusa „Egyenruhás fegyveres őrtestület”-ként határozza meg. Feladatát utasítások és parancsok alapján látja el. Felette a legfőbb felügyeletet és ellenőrzést a pénzügyminiszter gyakorolja. Más minisztériumok ügyeit érintő kérdésekben az illető miniszterrel egyeztet. Ilyen egyeztetésekre valószínűleg gyakran kerülhetett sor a szerteágazó tennivalók és a sok kapcsolódó szervezet miatt (honvéderők rejtése stb.). A pénzügyminiszter szigorításokat rendelhetett el a határkerület egyes részeiben, amennyiben az általános vámhelyzet rosszabbodott, a csempészet jelentősen növekedett.

A vámőri szolgálatot a vámórség megalakulásáig (átmeneti időszakig) a nemzeti hadseregből kirendelt erők látták el a pénzügyi tárca terhére (11. §). A kivезénylés tartalma alatt személyi, fegyelmi, büntetőjogi szempontból katonai szabályok alatt álltak. Megkülönböztetésül köpenyük bal karján HVÖ (határvámőr) jelzést viseltek. A vámórség önálló megalakulásától fogva tagjaira a csendőrségre érvényes szabályozás vonatkozott, személyi, fegyelmi, büntetőjogi kérdésekben. A szervezet felállításáig, addig az ideig, amíg a szolgálatot katonai erők látták el, a pénzügyminiszter jogosult volt a honvédséghez „szakközegeket” vezényelni. Ezek a szakközegek az illetékes pénzügyi hatóságok alárendeltségébe tartoztak, nem a katonai egységekhez. A katonaság alkalmazásának költségeit a Pénzügyminisztérium a honvédelmi tárcának megtérítette.

A vámórség élén a vámőrőfőparancsnok állt, országos szintű vezetőként rendelettel igazgatta a szervezetet. Az önálló vámórség felállításától rá a csendőrség felügyelőjének hatáskörét, hivatását és szolgálatát előíró szabályzók vonatkoztak. A vámőrparancsnokot és a vámórség tisztikarát a pénzügyminiszter javaslatára az államfő nevezte ki.

A vámórség szervezeti tagozódása vámkerület, vámszakasz, vámőrs. A hét vámkerület igazodott a honvédség kerületi beosztásához, a tervezett esetleges katonai mozgósítás megkönnyítése érdekében: Budapest, Debrecen, Győr, Kaposvár, Miskolc, Szeged, Szombathely. Vámkerületi parancsnokság állt a vámkerület élén, mint

középszintű hatóság. A pénzügyminiszter külön rendeletben állapította meg a kerületek, szakaszok működési területét, állomáshelyét, az őrsök elosztását.

A kormányrendelet széles körű jogosultságokat biztosított a vámőrség tagjai számára. Ezek közül néhányat érdemes kiemelni. Maga az a szabályozás, hogy a csendőrséggel estek egy elbírálás alá, már jelentős rendvédelmi mozgáskört generált. Az önálló vámőrség felállása előtt, a határőrizeti feladatok ellátása során, mint kivényelt katonaság, katonai fegyverhasználati jog illette meg a személyeket. Ezt követően már a csendőrség fegyverhasználati szabályozása lett a mértékadó.

A vámőrség (mint határőrség is) tagjainak joga volt személyeket igazoltatni (okmányai felmutatását követelhetette), felvilágosítást kérni, személymotosztást végrehajtani, dolgokat lefoglalni, épületeket átkutatni, kivéve lakásokat és azokhoz tartozó zárt részeket (de késedelmet nem tűrő esetekben ezeket is), letartóztatást foganatosítani, az érintettet további eljárásra az illetékes hatóság elé állítani. A letartóztatott személyeket 48 órán belül az illetékes járásbíróságra kellett előállítani, és az köteles volt ügyükben 24 órán belül dönteni a letartóztatás fenntartásáról, amely 15 napig tarthatott majd ismételten kétszer 15 napig meghosszabbítható volt, és végül még egyszer 45 napra. Lényegében ugyan bírósági határozattal, de példátlanul hosszú ideig biztosított erre lehetőséget a rendelet. A vámőr a polgári és katonai bírászkodás rendelkezései szerint kettős jogállású volt, mert a katonai kivényelés tartama alatt a katonaság, azon túl, pedig a csendőrség tagjaival esett egy megítélés alá.

A rendelet a határrend fenntartásának feladatait is a vámőrséghez telepítette. A vámhatár közelében a vámhatóság engedélyével lehetett építkezni, kerítést emelni, államhatáron utat nyitni, határvizeken kompokat működtetni, átjárókat és hidakat létesíteni.

Tekintettel arra, hogy az államhatár túlsó oldalán zömében minden ország esetében magyarok, vagy magyarok is laktak, megjelenik a kishatárforgalomra (akkori kifejezéssel kisebb határszéli forgalomra) vonatkozó igény. A részletek szabályozását a pénzügyminiszter kapta feladatul, amennyiben ő a helyi viszonyoknak megfelelően könnyítéseket engedélyezhetett a szomszédos, idegen vámterület határmenti lakosságával folytatott forgalomban. Az ellenőrzés itt is a vámőrségre tartozik. Nyilvánvalóan ezt a kérdést egyoldalúan, a másik állam részvétele nélkül, csak néhány rész kérdésben szabályozhatta a miniszter, esetleg, hogy milyen árukat lehet vámmentesen, vagy kedvezményezetten behozni. A később megkötendő kétoldalú határforgalmi nemzetközi szerződésekre még a rendelet természetesen nem utalhat.

A határátlépésre megnyitott közutakon, vasúti és belvízi közlekedési útvonalakon, a határvízi, illetve az áruforgalom számára megnyitott kikötőkben, amelyek vámutakká¹⁵ lettek nyilvánítva, a vámőrség csupán vámszakmai ellenőrzést hajtott végre, a rendelet a személyforgalom ellenőrzésére nem intézkedett. Gyakorlatilag

¹⁵ A vámjog szabályozásáról szóló 1924. évi XIX. törvénycikk 33. §-a kimondja, hogy árut a vámhatáron át csak vámúton szabad behozni vagy kivinni. A vámhatáron át vezető minden más út mellékútnak számít, amelyeken árut szállítani tilos. A törvény azt is előírja, hogy a vámhatár és a határszéli vámhivatal közt az utat a vámúton letérés, szándékos késedelem és a rakomány megváltoztatása nélkül kell megtenni. Ennek ellenőrzése is a vámőrség feladatköre volt.

a „zöldhatár” őrizete és a nemzetközi (távolsági) határforgalom ellenőrzése más-más szervezetek feladatrendszerébe tartozott, és így is maradt egészen 1950-ig, amikor az egyesített feladatrendszer hazánkban az Államvédelmi Hatóság Határőrséghez került. A zöldhatáron történő átlépést, egyes esetekben a vámőrség engedélyezhette. Az, hogy az államhatár vonalát hazánkban a vámőrség ellenőrzi, ebben az időben nem volt egyedi eset. A frissen alakult Lengyelországban a keleti, szovjet-orosz határt katonailag szervezett határőr hadtest, a nyugati német határt szintén a vámőrség biztosította.¹⁶

A pénzügyminiszter rendelete a vámőrség létrehozására

Miután kormány szinten döntés született az államhatár őrizetének szervezeti és jogi mikéntjéről, és megjelent a m. kir. kormány 6,200/1921. M.E. számú rendelete a vámőrség létesítéséről (*Belügyi Közlöny* 1921. 09. 04.), a pénzügyminiszternek lépnie kellett a további teendők ügyében, hiszen a feladatok az ő tárcájához lettek telepítve. Kiadta vonatkozó rendeletét,¹⁷ amelynek dátuma meglepő módon három nappal megelőzi a követendő okmányét. Nyilvánvalóan a két dokumentumot az idő sürgetése miatt egymással párhuzamosan dolgozták ki. Az összehangoltság több területen látható.

A rendelet I. és II. számú mellékletei tulajdonképpen szabályzatok, amelyek a szervezet szempontjából két igen fontos területet foglalnak össze.

A miniszter az anyag kezdetén javaslatot kér a határkerület belső határának meghatározására a határszéli pénzügyigazgatóságoktól. Elrendeli, hogy a vámhivatali segédszolgálatok végezzék a vámmunkát, a többiek a határőrizetet az államhatár mentén, és a határkerületek mélységében ne tevékenykedjenek azok, akik a zöldhatárt őrzik.¹⁸ Ezzel az állományt feladatvégzés szempontjából két részre bontja, a határőrökre és a tulajdonképpeni vámőrökre. Erre nyilvánvalóan szükség volt a teljesen eltérő feladatrendszer, felszerelés és munkamódszerek miatt.

„A vámőrség szorosan vett vámjövédéki szolgálatával kapcsolatban, átutalt hatáskörben [azaz más minisztérium feladatkörét ellátva] a közrendészet, közbiztonság, közéletmezés, közegészségügy, állategészségügy, utasok ellenőrzése stb. terén is köteles ellátni mindazon teendőket melyekkel az illetékes hatóságok – saját előjárói útján – megbízzák.”¹⁹ A meglehetősen körmönfont miniszteri fogalmazás azt a tényt fedti, hogy a vámosoknak a szervezet felállásakor egy sor egyéb területre is be kell dolgozniuk, igénylés esetén.

¹⁶ Fórizs Sándor: Lengyel határőr hadtest 1924–1939. *Új Honvédségi Szemle*, (1994), 2. 59.

¹⁷ A m. kir. pénzügyminiszter 1921. évi 114.440. sz. rendelete a vámőrség létesítéséről szóló 6.200/M.E. 1921. sz. kormányrendelet végrehajtása tárgyában. *Pénzügyi Közlöny*, (1921), 25. 2284–2293.

¹⁸ Szabó Andrea: A magyar pénzügyőr képzés intézményi kereteinek fejlődése 1867–2011. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 25. (2015), 43–44–45–46. 118.

¹⁹ A m. kir. pénzügyminiszter 1921. évi 114.440. sz. rendelete.

A rendelet kiemelten foglalkozik az élelmiszerekkel, gabonával, élő állattal kapcsolatos lehetséges problémákkal, valamint állambiztonsági kérdésekkel, amelyek szükségességét a fennálló élelmiszerhiány, illetve a szomszédos országokhoz fűződő rossz viszony indokolhatja.

Mivel a vámórség még nem rendelkezik a határszolgálathoz szükséges szolgálati szabályzattal, átruházott hatáskörben a csendőrség szolgálati utasítása a mérvadó, annak előírásai szerint szükséges eljárni.

Elrendeli a szintén a Pénzügyminisztérium állományába tartozó és ez ideig a zöldhatár őrizetébe is „bedolgozó” királyi „pénzügyigazgatóságok” állománya határőrizeti szolgálatból történő kivonását és a határkerület belső területen, valamint az ország belterületén jövedéki szolgálatra alkalmazását.

A határszolgálat átvételét-átadását a vámkerület-parancsnokoknak egyeztetni kell az eddig szintén ilyen jellegű tevékenységet végző honvéd- és csendőrkerületek parancsnokaival, a rendőrkerületi kapitányokkal. Feladat az erők fokozatos kivonása és a zöldhatár őrizetének átadása a vámórségnek. Maga a miniszter is látja, a határőrizet azonnali teljes körű átvételére egyelőre már csak létszámokból sincs lehetőség. Továbbra is szolgálatot láthat el a katonaság, az előírt kabátujjon viselt megkülönböztető jelzés alkalmazása mellett.

A rendelet tartalmazza még a vámórség rendfokozati és fizetési osztályba sorolását, valamint a vámkerületek és vámszakasz-parancsnokságok állomáshelyeinek kijelölését. A személyi állományt három kategóriába sorolták be, tisztviselők (lényegében tisztek), altisztek és a legénység.

Értelemszerűen sok ismétlés található a 6,200/1921. ME rendelet anyagából.

Az I. számú Függelék, „Szabályzat az utazás ellenőrzéséről” tulajdonképpen egy határforgalmi szabályzat az útlevel-ellenőrzést és határátléptetést végző vámőr részére. Ennél a pontnál a határforgalom számára megnyitott átkelőhelyek távolsági forgalma kezeléséről van szó, a rendelet szóhasználatában a „vámutakról”. Az anyagból kitűnik, hogy a szomszédos országok szemben elhelyezkedő átkelőhelyeivel még meglehetősen feszült a kapcsolat. Több alkalommal „a határon, demarkációs vonalon” fogalmazást alkalmaznak, amely azt jelzi, hogy hivatalosan az államhatár még nem lett kijelölve. Vízum szükséges a szomszédos államokba, illetve Magyarországra történő beutazáshoz, beszerzése csak meglehetősen bonyolult eljárás során lehetséges. A magyar nemzetiségű menekülők az elcsatolt területekről könnyítésekkel jöhetnek be.

A határon, az átkelőhelyeken államrendőrségi kirendeltség működik, velük kell egyeztetni a vámórségnek a napi munkában.

Kishatárforgalmi (kisebb határszéli forgalom) feladatkörét is érinti a rendelet. Az okmányokat a rendőrség állítja ki, de valószínűleg az említett feszült viszonyok miatt a katonai kerület szerveivel is láttamoztatni szükséges.

II. számú Függelék, „Szabályzat a vámórség szolgálati rendjéről”.

A „zöldhatár” őrizete legfontosabb kérdéseire intézkedik. Meghatározza kettő-négyszáz járőrök, „állóőrök” 24 órás rendszerben történő alkalmazását, a járőrvezető altiszt vagy tiszt lehet.

Érdekes, hogy amíg a vámőrség infrastruktúrája ki nem épül, addig a katonai beszállásolás szerint kell elhelyezni az állományt. Azaz polgári objektumokat, magánházakat vehetnek igénybe.

Jelentős rész foglalkozik az új szervezet felállása során alkalmazandó okmányokkal (napló, kimutatás, jelentések, szolgálati elszámolások), amelyek minden esetben a rendezett munka alapját jelentik.

Külön tárgyalja a „vámőr”, „vámszakasz”, „vámkerület” és a „vámőr főparancsnokság” feladatait.

A szolgálat ellátása

A zöldhatár őrizetét a vámőrök (101 db), élükön az őrsparancsnok és állománya látta el. Elhelyezésük laktanyákban történt, felszerelésük a katonaságéval azonos volt. Szolgálatellátásuk alapvetően gyalog, esetenként lovaskocsival vagy lóval zajlott. Gépkocsival nem rendelkeztek, a kerékpárok is később jelentek meg. Az államhatár mellett nagy távolságokat, 10-15 kilométert kellett megtenni, ez komoly megterhelést jelentett. A járőrrendszerű szolgálatellátás álló és mozgó járőröket alkalmazott. Akkori megnevezéssel állóőrsegeket, megfigyelő és sorompóőrsegeket vezényeltek. A feladataikat úgynevezett járőrlapon kapták meg 24 órás szolgálatra, ez a megoldás egészen 1950-ig érvényben maradt.

A vámőröket szükség esetén kiegészítették utazást ellenőrző állomással.

1925-ben a pénzügyminiszter körrendeletben lényegében egy határőrizeti szabályzatot adott ki.²⁰ Úgy tűnik, erre az időre stabilizálódtak a határőrizet feltételei olyan mértékben, hogy a végrehajtás mikéntjét részletes szabályzatba lehetett foglalni. Az okmány készítője is kiemeli, három és fél éve áll fenn a vámőrség.

„Körrendelet a m. kir. vámőrség felügyelőjéhez, valamennyi vámkerületi parancsnoksághoz és egyéb vámőrségi alakulatokhoz, valamint a m. kir. utazásellenőrző vámőröskhöz.”²¹

Az anyag négy fejezetre bomlik.

I. fejezet: Fogalmi meghatározások. Alapvető szakmai kifejezéseket értelmez, mint határsértések, határesemények, határzár, határmenti üzelmek, (ezek a mai határrendsértések) fegyverhasználat, jegyzőkönyv felvétele, személyek őrizetbe vétele, átadása elsősorban a csendőrségnek, rendőrségnek. Külön taglalja a határjelek, minden határőrizeti berendezés (magasfigyelő), műszaki létesítmény védelmét.

II. fejezet: Végrehajtási „határozványok”. A szolgálatellátás mikéntjét tárgyalja. Intézkedik a kihívó, sértő magatartások elkerülésére. Tárgyalja a szolgálati fel lépés módját, „A törvény nevében” kifejezés alkalmazását. Érdekes módon elemzi

²⁰ A m. kir. pénzügyminiszter 4.444/1924. P.M. számú rendelete a határsértések, valamint általában a határesemények s határmenti összetűzések esetén követendő eljárás tárgyában. *Pénzügyi Közlöny*, (1925), 6. 81–93.

²¹ A m. kir. pénzügyminiszter 4.444/1924. P.M. számú rendelete.

a határsértés tényállását. Csak külföldi követhet el határsértést, magyar állampolgár (magyar honos) ilyen esetben bűncselekményt követ el.

Határforgalmi kérdésekkel foglalkozik, határátlépés lehetséges „határszéli utigazolvány” segítségével (kisebb határforgalom) általában kettős birtokosok részére. Elsőfokú közigazgatásilag illetékes rendőrhatóság adja ki, és mindkét érintett ország hatóságai láttamozták. A határátlépés a zöldhatáron kishatárforgalom céljából kijelölt átkelési helyeken zajlott. Útlevelet (távolsági utazásra) többnyire az államrendőrségi kapitányságok adták ki.

A szabályzat lehetőséget biztosított az államhatár átlépésére kényszerhelyzetben, életveszélyben, például tüzek elől menekülés során, segítségért folyamodás vagy segítség nyújtása céljából. Kiemelten tárgyalja a szükséges eljárást fegyverhasználatnál, ilyen esetben bekövetkező halálesetnél, sérülésnél, hulla feltalálásánál.

A „határmenti epizódok” rész, határrend megsértése kisebb jelentőségű esetekben, (állatok átkóborlása, itt „átszökött” állatok szóhasználatával, során a gyors, zökkenőmentes, helyi rendezésre helyezi a hangsúlyt. A szomszédos, szemben lévő parancsnokkal rövid úton szükséges elsimítani a problémákat a vámőrs szintjén, mindezt csak tiszt végezheti.

Az államhatáron átkelőhelyet a belügyminiszter nyithat.

Elfogott, elővezetett személy a vámőrségnél csak 24 órán keresztül őrizhető.

III. fejezet: Fegyverhasználat. Mint a csendőrség, tételesen felsorolja a fegyverhasználati pontokat. Némi ellentmondást vélek felfedezni a II. fejezet egyik mondatával: „[K]ivéve amikor kifejezetten önvédelemről van szó, fegyverhasználatnak helye nincs.” Ebben a részben ugyanis lehetővé teszi a menekülő személlyel szembeni fegyverhasználatot is.

IV. fejezet: Ügykezelés, ügyforgalom. Szabályozza a valamennyi állami szervhez szükségszerűen kapcsolódó nyilvántartási, okmánykezelési eljárásokat.

A szabályzat aláírási dátuma 1925. március 21.

Végül meg kell említeni, hogy a határforgalom ellenőrzésében, ugyan csak csekély mértékben, de részt vett a Magyar Királyi Folyamőrség is, alapvetően a dunai kikötőkben. „Az 1928. év statisztikája szerint a folyamőrség 54.291 személyt léptetett át a határon (közülük 49.436 főt Budapesten, a budapesti utasok közül pedig 5662 fő expressz hajóval lépte át a határt), a vízummal nem rendelkezők közül pedig 52-nek utólagos vízumot adtak ki, tovább 763 főt utólagos vízum beszerzésére utasítottak. Magyar útlevelhez kapcsolódóan 73 feljelentést tettek, és 60 esetben tagadták meg a beléptetést.”²²

²² Som Krisztián: A Magyar Királyi Folyamőrség (határ) átléptető-bélyegzői. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 16. (2009), 19. 100.

Záró gondolatok

Az I. világháborút, a forradalmakat és az ellenforradalmat lezárva egy új magyar állam szerveződött, amely előtt sok és igen bonyolult feladat állt. Ezek között találjuk a rendészeti és katonai szervek megalakítását, az új államhatár kijelölését, a határőrizet megszervezését. A folyamat több évre elhúzódott. A trianoni békeszerződés súlyos követelményei ütköztek az állam vezetése azt elkerülni szándékozó törekvéseivel. A katonai korlátozások kijátszásának egyik lehetősége lett a rendvédelmi szervezetek létszámban történő felduzzasztása és felszerelésben, kiképzésben, irányításban a honvédségi viszonyokhoz történő közelítése. Ezen körülmények miatt nem alakult ki hazánkban tisztán a határőrizetre „szakosodott” határőrség, a feladatot érdekes módon először a vámőrség kapta meg, a Pénzügyminisztérium alárendeltségében. Az antanthatalmak katonai ellenőrzésének 1927-ben történt megszűnését követően a szervezet létszáma növekedésnek indult, katonai jellege egyre jobban kidomborodott. Először átalakult Magyar Királyi Határőrséggé, majd a háború előestéjén véglegesen a honvédség kötelékébe került, honvéd határvadász alakulatként.

Mint Magyar Királyi Vámőrség, a szervezet a rá kirótt feladatokat, köztük a „zöldhatár” őrizetét és a kishatárforgalom ellenőrzését példásan ellátta, a megalakulás kezdeti nehéz körülményei mellett (szükséges infrastruktúra hiánya). A létrehozásával és működéssel kapcsolatban kiadott kormány- és miniszteri rendeletek szakmailag színvonalasnak ítéelhetőek, visszatükrözik koruk bonyolult politikai viszonyait.

A vámőrség szervezetét, felkészítését, mozgató alap politikai elgondolás, a trianoni békeszerződés következményeinek „visszafordítása”, és a felkészülés a revíziós háborúra, viszont hibásnak bizonyult és tragikus következményekkel járt.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Andaházi Szeghy Viktor: Trianontól Bledig: a magyar királyi honvédség szervezése és lehetőségei 1920–1938 között. *Hadtudomány*, (2019), 3. 15–23. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2019.29.3.15>
- Csaba Zágón: Határellenőrzés kockázati értékelése. Határátkelőhelyek kockázati profilja. *Magyar Rendészet*, 12. (2012), 1. 69–77.
- Erdős Ákos: Szemelvények a Békés megyei vámőrök és pénzügyőrök életéből – a nagy háborúktól a rendszerváltásig (1900–1990). In Czene-Polgár Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): *Mérföldkövek az adó- és vámigazgatás történetéből. Válogatott tanulmányok az évfordulók tükrében*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2017. 9–33.
- Fórizs Sándor: Lengyel határőr hadtest 1924–1939. *Új Honvédségi Szemle*, (1994), 2. 59–64.
- Gáspár László – Parádi József: A két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete a trianoni békeszerződésig (1919. 08. 07. – 1920. 06. 04.). *ZMKA Akadémiai Közlemények*, 33. (1960), 167. 87–100.
- Kiss István Géza: *A magyar királyi vámőrség története*. Budapest, Viva Média, 1996.
- Parádi József: A magyar határőrizet a kiegyezéstől a második világháborúig, 1867–1939. In Pószán László – Veszprémy László – Boda József – Isaszegi János (szerk.): *Őrzők, vigyázatok a határra!*

Határvédelem, határőrizet, határvadászok a középkortól napjainkig. Budapest, Zrínyi, 2017. 500–510.

Som Krisztián: A Magyar Királyi Folyamország (határ) átléptető-bélyegzői. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 16. (2009), 19. 100–104.

Szabó Andrea: A pénzügyi igazgatás szervezeti keretei egykor és most a rendészeti feladatok tükrében. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 19. (2017), 351–356.

Szabó Andrea: A magyar pénzügyőr képzés intézményi kereteinek fejlődése 1867–2011. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 25. (2015), 43–44–45–46. 117–126. Online: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXV.2015.43-44-45-46N.117-126P>

Jogforrások

1921. évi XXXIII. törvénycikk a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről

1921. évi XLIX. törvénycikk a m. kir. honvédségről

1924. évi XIX. törvénycikk a vámjog szabályozásáról

A magyar kormány 1919. évi 5.047. M.E. számú rendelete a rendőrség államosításáról

A m. kir. kormány 6,200/1921. M.E. számú rendelete. Vámország létesítése. *Belügyi Közlöny*, (1921), 38. 1703–1706.

A m. kir. pénzügyminiszter 1921. évi 114.440. sz. rendelete a vámország létesítéséről szóló 6.200/M.E. 1921. sz. kormányrendelet végrehajtása tárgyában. *Pénzügyi Közlöny*, (1921), 25. 2284–2293.

A m. kir. pénzügyminiszter 4.444/1924. P.M. számú rendelete a határsértések, valamint általában a határesemények s határmenti összetűzések esetén követendő eljárás tárgyában. *Pénzügyi Közlöny*, (1925), 6. 81–93.

ABSTRACT

The Establishment of Border Guarding Along the Borders of Truncated Hungary

Sándor FÓRIZS

After Hungary lost World War I and the Trianon Peace Treaty was proclaimed in the Parliament, the country faced a task that was one of the most difficult ones in its history. Hungary's territory was significantly reduced and the country had to be reorganised. Among these organisational tasks, the paper presents how the guarding of the new state borders began, how the state institutions had to be established for guarding these borders and what sort of legislations were created respectively.

Keywords: *Border Guard, border guarding, police, customs guard, gendarmerie, Royal Hungarian Customs Guard, Trianon Peace Treaty*

Rend és rendetlenség 1918-1919-ben

HATOS Pál¹

A tanulmány a magyar társadalom történetét tárgyalja 1918 ősze és 1919 tavasza között, az őszirózsás forradalomtól a Magyarországi Tanácsköztársaság kikikáltásáig. Részletesen elemzi az I. világháború és az összeomlás, valamint a kettős monarchia megszűnését követő zavaros forradalmi időszak korszát, a közigazgatás időleges széthullásának következményeit, az I. világháborús katonatömegek és a szegény agrárnépesség amorf és ideológiamentes mozgalmait, a bolsevizmus magyarországi megjelenését és széles körű társadalmi hatását. Az elemzés módszere az úgynevezett sűrű leírás és egyfajta tudatos igyekezet, hogy ne a következmények, hanem az okok felől vizsgáljuk az I. világháború utáni háborús időszak eseményeit, a rend és rendetlenség megbomlott viszonyrendszerét.

Kulcsszavak: I. világháború, háborús vereség, erőszak, összeomlás, őszirózsás forradalom, proletárdiktatúra, parasztfordalom, kommunizmus

Bevezetés

1918. október közepétől a magyar politika a lefagyás állapotában volt. A négy éven át változó szerencsével folyó háború kimenetele hirtelen egyértelművé lett. Az uralkodó IV. Károly, osztrák császárként előre futott: október 16-án kihirdette az Osztrák–Magyar Monarchia nyugati felének föderalizációját. Akiknek szólt, azonban már nem fogadták el, a csehek, lengyelek, szlovének, horvátok, szerbek, románok, ukránok – legalábbis a politikailag tudatosabb középosztályi csoportjaik, s legfőként politikai vezetőik – mind-mind új nemzetállamokat akartak építeni a Monarchia romjain, akár egymás rovására is. Egy pillanat alatt kiderült, a kiáltvány nem egy megújult birodalom keresztlevele, hanem a dualizmus halotti bizonyítványa lett. Ifjabb Andrássy Gyula az uralkodó döntését ahhoz az öngyilkoshoz hasonlította, aki azért öli meg magát, nehogy más tegye meg ezt vele.² A proklamáció ugyan Magyarországra nem terjedt ki, az uralkodói döntés miatt azonban fél évszázad egész magyar politikája került légüres térbe egyik napról a másikra. Tisza István az uralkodói manifesztum másnapján a magyar országgyűlés nyilvánossága előtt beismerte az igazságot: „[E]zt a háborút

¹ Dr. Hatos Pál, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont, Közép-Európa Kutatóintézet, tudományos főmunkatárs, intézetvezető.

Pál Hatos PhD, University of Public Service Eötvös József Research Center Institute of Central European Studies, Head of Institute, senior research fellow.

E-mail: hatos.pal@uni-nke.hu

² Andrássy Gyula: *Diplomácia és világháború*. Budapest, Gönczöl–Primusz, [1920.] 1990. 165.

elvesztettük.” Másfél éve nem volt már kormányfő, de továbbra is a legfontosabb magyar politikus, akinek végzetes szavát mégis „robbanóanyagként” hintették ki a frontokon, s néhány nap múlva „mint a pelyva a szél szárnyán, úgy röptültek szanaszét a legjobb csapatok is”.³ Wekerle Sándor miniszterelnök háromszor mondott le három hét alatt, október 29-ig mégis ügyvezető kormányfő maradt. Utódjának, az egynapos miniszterelnöknek, Hadik János grófnak csupán annyit hagyott hátra, hogy az október 31-én hajnalban papucsban és hálóingben adja át a történelmi Magyarországot Károlyi Mihálynak és az általa vezetett, alig egy héttel korábban létrehozott Nemzeti Tanácsnak. Tisza visszavonult, magányosan várta be végzetét városligeti villájában, s plakátokat tépdesett a korán sötétedő pesti éjszakában. „Hát jöjjön Károlyi!” – írta október utolsó napján a *Budapesti Hírlap*, amely előző számaiban is még egyre Károlyi alkalmatlanságát, felelőtlenségét ostorozta.

Az Osztrák–Magyar Monarchia hadereje hihetetlen gyorsan, szinte órák alatt esett szét 1918 októberének utolsó napjaiban. Idegen földön, mert sem Ausztria, sem Magyarország földjén nem volt ellenség, a hadsereg az összes arcvonalon mindenütt ellenséges területen állott. Ám a katonák hazavágytak, a messzi harctereken létrejött frontközösség nem vágta el a katonát az otthon hagyott világtól. Lélekben semmi képp. A távoli hadszíntér nem is volt olyan távol, front és hátsószög azelőtt soha nem tapasztalt kölcsönhatást mutatott. A háborús levelezések mutatják, hogy az otthon iránti egyre növekvő nosztalgia és az otthoniakért érzett aggodás legalább annyira befolyásolta az egyszerű katona érzéseit és viselkedését, mint a lövészárkokban létrejött bajtársi közösség.⁴ Szurmay Sándor honvédelmi miniszter visszaemlékezése szerint a frontkatonaság értetlenül szemlélte, hogy miért nem lehet befejezni a háborút, ha ellenséges földön állunk, s „már oly fényesen megvertük a muszkát, szerbet, a román és a taliánt is”.⁵ Valóban, ha csak a térképre pillantunk, 1918 őszén a Monarchia minden lehetséges hadicélja teljesült: Szerbia, Románia leverve és megszállva, Olaszország visszaszorítva, a bolsevik Oroszország pedig a békéért cserébe kontinensnyi területet adott át Breszt-Litovszkban a központi hatalmaknak. De milyen áron? A győzelem mértékét már az ókor óta a zsákmány nagysága fejezte ki. A mohóság most sem hiányzott, de egyetlen adat elég arra, hogy lássuk, mennyire keveset értek a látzólag kedvező hadászati pozíciók. A megszállt Ukrajna végtelen búzaföldjeiről a remélt élelmiszer alig 1%-át sikerült begyűjteni 1918 nyarán.⁶ Az éhező hadsereget már nem ösztönözte győzelmi akarat – a legfőbb hadúr, a király beleöszült az 1918. júniusi irtóztatós embervesztésekkel járó piavei csatavesztés hírébe –, a katonaság maga üzent

³ Zalavármegyei bolsevik mozgalom története IV. hadügy, MNL MOL K46 PTI 605 f. II/35/II kötet, 106.; lásd még: Hegedűs Loránt: *Két Andrássy és két Tisza*. Budapest, Athenaeum, 1941. 358.

⁴ A kérdés irodalmához lásd: Michael Roper: Nostalgia as an Emotional Experience in the Great War. *The Historical Journal*, 54. (2011), 2 421–451.

⁵ Szurmay Sándor visszaemlékezése. MNL MOL K440 PTI 607f, 37, 1.

⁶ Siklós András: Adalékok az Osztrák–Magyar Monarchia belső helyzetéhez 1918 tavaszán és nyarán. *Történelmi Szemle*, 26. (1983), 1. 4.

hadat a háborúnak.⁷ „Aludni, semmivel sem törődni, fel se ébredni, amíg ennek az örületnek vége nem lesz” – jellemezte a kopár sziklák fedezékében kushadó magyar bakák lelkiállapotát a későbbi népi író, Veres Péter, még később Rákosi Mátyás kegyelméből „csizmás hadügyminiszter”, ekkor még maga is frontra kihajtott közlegény.⁸ Az olasz fronton korábban is előfordult, hogy a havasra mászás közben a kimerült, fagyott lábú katonák hátrafelé tüzeltek a gyűlölt parancsot kiadó tisztjeikre.⁹ De 1918 szeptemberében a morál már olyan bizonytalan volt, hogy a frontra indított csapatok jelentékeny részét töltény, esetleg fegyver nélkül vagonírozták be, hogy út közbeni randalírozásukat, fosztogatásaikat megakadályozzák.¹⁰ Egy Ungvárról elindított menetszázadból, mire a vonat Sátoraljaújhelyre ért, csupán hárman maradtak, a többiek leugrottak, elszökdöstek.¹¹ A háború utolsó évében a hadsereg több mint fele már nem a frontokon harcolt, mivel egyre nagyobb létszámú karhatalomra volt szükség a hátországban a lakosság és a többi katona, illetve főként a rohamosan növekvő számú katonaszökevények féken tartására.¹²

Az összeomlás robaja egyre hangosabb volt a hátországban is. A háború egyre fokozódó arányai mind több munkaerőt vontak el a termeléstől, miközben a korlátozott termelés eredményeire a hadsereg egyre nagyobb igényt tartott. Mindez a kereslet és kínálat békebeli egyensúlyának megbomlását és ennek folytán az árak ugrásszerű emelkedését eredményezte.¹³ Teleszky János pénzügyminiszter számításai szerint a háborús négy év 30 esztendő jövedelmét emésztette el.¹⁴ 1918-ban a kimerülés és nélkülözés egyre általánosabban járta át a társadalom széles rétegeit. Október 25-én éjjel a keménykezű Lukachich Géza báró altábornagyot nevezték ki a budapesti helyőrség parancsnokának, akitől a rend minden eszközzel való helyreállítását remélték.¹⁵ Lukachichnak elvileg elegendő számú csapata volt: 81 karhatalmi század és 37 géppuskás szakasz, sőt segítségül hívhatta az államrendőrséget és a vidéki karhatalmi alakulatokat is.¹⁶ A lőszerraktárak tele voltak, és komoly mozgójármű-állomány is az altábornagy rendelkezésére állt. Mégsem segített a jelentős katonai készütség, amiképpen Lukachich korábban sokszor bizonyított erélye sem. A megbízhatatlan menetszázadok elszállítását és a friss, vidéki karhatalom felhozatalát megghiúsította az akadozva működő hadi bürokrácia és a gyorsan cselekvő Landler Jenő, a vasutas szakszervezet szocialista vezére, akinek hatékonyságát jelzi,

⁷ Szterényi József: *Régi idők emlékei. Politikai feljegyzések*, Budapest, 1925. 163.; Windischgrätz Lajos: *Küzdalmeim*. Budapest, Szerzői kiadás, 1920. 117. Vö: Gömbös Gyula: *Egy magyar vezérkari tiszt bíráló feljegyzései a forradalomról és ellenforradalomról*. Budapest, 1920. 12.

⁸ Veres Péter: *Számadás. Önéletrajz*. Budapest, Püski, 1998. 123–124.

⁹ Ritoók Emma: *Évek és emberek*. Ritoók Emma visszaemlékezései I. 1914–1919. OSZK Kézirattár F473, I. 234. 105.

¹⁰ Siklós András: *A Habsburg-birodalom felbomlása, 1918*. Budapest, Kossuth, 1987. 87–88.

¹¹ Buza Barna: *Hogy veszett el Magyarország?* Budapest, Schimkó Gyula, 1921. 7.

¹² Balla Tibor: Katonai alakulatok karhatalmi bevetése Magyarországon az első világháború utolsó évében. *A Hadtörténeti Múzeum Értesítője*, (2011), 12. 63–73.

¹³ Dálnoki-Kováts Jenő: A megélhetés drágulása a háború kitörése óta. *Közgazdasági Szemle*, (1921), 1. 266.

¹⁴ Barta Róbert: Magyarország az első világháborúban. In: Kollega-Tarsoly István (szerk.): *Magyarország a XX. században*. I. k. Szekszárd, Babits, 1996. 33–35.

¹⁵ Lukachich Géza: *Magyarország megcsonkításának okai*. Budapest, Nyukosz, é. n. [1932], 56–60.

¹⁶ Lukachich (é. n.) i. m. 64.

hogy október 30-án éjjel leállította a Budapestre érkező teljes vasúti forgalmat.¹⁷ A soroksári munkások felfegyverkeztek, gyakorlatilag kirabolva a fegyvergyárat október 29-én.¹⁸ A karhatalmi erők elhelyezkedése is a szervezetlenség és a lusta, nemtörődöm bürokrácia jeleit mutatta. A fáradt legénységi állomány az akkor külvárosinak számító Hungária körüti laktanyákban volt elszállásolva, s naponta kellett bevonulniuk a városba, míg a katonai hivatalnokok és az altisztek tágas belvárosi irodákban terpeszkedtek. A muszlim bosnyák katonáknak disznózsírral főztek (ők inkább éheztek), a többiek – a legénység magyar nyelvű többsége – romlott káposztát kaptak (ők meg zúgolódtak). Az egységek demoralizálódására jellemző, hogy a Lukachich kinevezésével egy időben alakult Katonatanács a parancsnoki rendelkezéseket megszerezte az altábornagy gépíró tisztjétől. A budapesti katonai rendőrséggel Lukachich semmire sem ment. Elkényelmesedett tisztjeik és altisztjeik többségükben üzletemberek voltak, akiknek sokszor kenőpénzen szerzett beosztásai a harctérről és a frontszolgálattól való távolmaradást és nem egy esetben talán a zavartalan kartellezést és lánckereskedelmet szolgálta. A kapkodás világos jele volt, hogy Lukachichtól elvárták, hogy rendet teremtsen, de azt is, hogy meggondolatlan akcióval ne akadályozza a lassan komédiába fulladó politikai kibontakozást. Fellépését emiatt az ellentmondás miatt nem kísérte – mert nem is kísérhette – szerencse. Az egyedüli összecsapás, a spontán tüntetésnek indult október 28-i úgynevezett „lánchídi csata” három halottja nem megfélemlítette a budapesti tüntetőket és a még mindig nem túl szervezett vezetőit, sokkal inkább felbátorította őket, míg a fegyveres erőket demoralizálta. (Egybehangzó visszaemlékezések szerint a tömeget Friedrich István tüzelte fel. A keresztény kurzus későbbi legitimista elindítója ekkor még Károlyi rendíthetetlen híve és elkötelezett szabadkőműves volt, s éppen a Habsburgok ellen lázított.) A felvonuló tömeg azt kiabálta a katonaságnak, hogy „ti is magyarok vagytok, ne bántsatok!”¹⁹ A katonák már nem is lőttek, csak a rendőrök – de már az ő soraik is bomlottak. Éjjel küldöttségük kereste fel Károlyit, és felajánlották neki szolgálataikat.²⁰ „Számot vetettem politikai meggyőződésemmel, s rájöttem arra, hogy én voltaképpen szocialista vagyok” – nyilatkozta néhány héttel később a rendőri küldöttség egyik vezetője, akit érdemeiért főkapitány-helyettségé léptettek elő.²¹

Abudapesti rendőrségpáfordulása döntő jelentőségű volt, mivel ezzel az állami erőszakszervezetek utolsó eszköze esett ki a hatalom kezéből. Az erős kéz hívei egyébként is teljesen megbénultak. A törvénytisztelő Wekerle ügyvezető kormányának október 29-i utolsó ülésén elutasította a statárium kihirdetését. Az első „magyar október” úgy győzött, hogy a kormányhivatalok nagy része észre sem vette, nemhogy tenni tudott volna ellene. A Károlyi-palota szalonjaiból október 28-án az Astoria szállóba költöző

¹⁷ Lukachich (é. n.) i. m. 47.

¹⁸ 15 ezer Frommer pisztolyt és egymillió töltényt szereztek, a fegyverekre darabonként 60 töltény jutott. Jócsák Kálmán: *Egy élet a harcok tüzeiben*. Kézirat. PIL 867 f. j-109, 266.

¹⁹ Sándor László főkapitány jelentése a belügyminiszternek 1918. október 29-én PIL 686 f. 146 ó.e., 54.

²⁰ Smoling Béla: *Ötven év múltán*. [1966], Kézirat a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében, Bq 323/206., 4–5.

²¹ Gellért Oszkár (szerk.): *A diadalmas forradalom könyve*. Budapest, Légrédy, 1918. 156.

Nemzeti Tanácshoz pártolt a rendőrség nagy része, október 30-án este a főposta is. A postáskisasszonyokat Hock János eskette fel a Nemzeti Tanácsra – az eskütételről Krúdy írt később lírai riportot –, a telefonközpontokban szintén a nők vették kezükbe a dolgokat. A milliomos irodalmi mecénás, Hatvany Lajos, aki a *Pesti Napló* tulajdonosaként és a Nemzeti Tanács tagjaként maga is az események közelébe került – úgy emlékezett, hogy a férfiak forradalmát a nők nyerték meg, akik a lekapcsolt telefonokkal tették lehetetlenné Lukachich intézkedéseit.²² (Nincs mit csodálkozni rajta: a háború éveiben nemcsak a szántóföldeken és a gépsorok mellett, de a pesti hivatalokban és a villamoskalauzok között is egyre több lett a nő, „Szakaszs Zsuzsának” és „Átszálló Marcsinak” hívta őket a pesti nép.)²³

A Janus-arcú forradalom. A magyar vidék 1918 novemberében

A történelmi Magyarország 1918. október 31-én összeomlott, győzött az őszirózsás forradalom. A „vértől és sártól boldogságos” pesti utcát egyszerre kerítette hatalmába a mámor és a felfordulás. A győztes őszirózsás forradalom estjén meggyilkolták a régi rend jelképét, Tisza Istvánt, s mikor a hír a belvárosba megérkezett, mindenki ujjongott. A forradalom vezére Károlyi Mihály jobb híján hagyta ott a közjogi küzdelmek járhatatlanná lett parlamenti tereit, s tért rá a forradalmi cselekvés ismeretlen ösvényeire. Tisza István meggyilkolása bizonyosan nem az ő megrendelése volt, de tehetetlen volt.²⁴ Kormánya legszervezettebb ereje a Magyarországi Szociáldemokrata Párt képviselői az utcáról kerültek a miniszteri bársonyszékbe, s a választójogért folytatott 20 évnyi küzdelem után maguk is megosztottak voltak lehetséges-e választói felhatalmazás hiányában kormányzati felelősséget vállalni. Mivel a parlamenti padsorok helyett a pesti utca kövezetén tanulták a politizálást – a mindennapos fizikai erőszak pofonegyszerű világában –, nem csoda, ha az utca jogérzékét hozták a kormányzásba.²⁵ Ezzel leginkább Garami Ernő, a legtekintélyesebb szociáldemokrata politikus volt tisztában.²⁶ Az ő álma a szocialista parlamenti jelenlét volt, évtizedek óta választójogot akart a munkásságnak, és nem forradalmat, demokratikus választásokat, nem kétes és forgandó szerencsét hozó utcai legitimitációt. A *Népszava* kiváló szerkesztőjéből kiváló szakminiszter lett az ipari ügyeket is magában foglaló kereskedelmi tárca élén, csak-hogy a forradalom ideje kevésbé a szakemberekre, mint inkább a politikai profétákra

²² Hatvany Lajos: Egy hónap története. *Esztendő*, 1. (1918), 12. 124–125.

²³ Ritoók (1914–1919) i. m. 125. Lásd még Szécsényi Mihály: Kalauznők tündöklése és bukása. *Budapest*, 34. (2011), 8. 31–33. A nők háborús munkavállalásáról lásd: Zalai Katalin: A nők „baljós” térfoglalása. A nők gazdasági mobilitációja az első világháború idején. In Egrý Gábor–Kaba Eszter (szerk.): *1916 – a fordulat éve?* Budapest, Napvilág, 2017. 229–264.

²⁴ A Tisza gyilkossághoz: Hatos Pál: Felemás gyász – Tisza István meggyilkolása és a magyar közvélemény 1918-ban. *Kommentár*, (2018), 2. 12–23.

²⁵ Bódy Zsombor: A hétköznapi élet története. Munkás visszaemlékezések a századforduló idejéből. In Bódy Zsombor – Mátay Mónika – Tóth Árpád (szerk.): *A mesterségek iskolája. Tanulmányok Bácskai Vera 70. születésnapjára*. Budapest, Osiris, 2000. 285–286.

²⁶ Garami Ernő: *Forrongó Magyarország. Emlékezések és tanulmányok*. Lipcse–Bécs, Pegazus, 1922. 105.

bizonyult kedvezőnek. A szociáldemokraták másik kulcsembere – a Garamival szemben Károlyi barátságát sokkal inkább élvező –, Kunfi Zsigmond sem volt született próféta, de őt az idők lázas hangulata sokkal jobban magával ragadta. Számára természetes volt, hogy „nem talált egyetlen forradalmár jogérzete sem kivetnivalót azon, hogy a győztes forradalom elpusztította legkonokabb ellenfelét, Tisza Istvánt”.²⁷ Akkor úgy tűnt, nemcsak a pesti utca szocialista prófétái, hanem maga a „nép” is így gondolta, nemcsak Budapest, hanem a bihari pusztákon is. Tisza István geszti temetésén egy ember se vette le a kalapját és falubelijeit azt sem engedték, hogy a templom harangjai szóljanak.²⁸ Végre vége lett az öldöklésnek – de ami utána következett abban sem volt köszönet. Az elhúzó háború dicstelen befejezésével egyszerre kiderült, hogy nem a békéhez fűzött felfűtött várakozások fognak beteljesülni arról, hogy a világ rendje helyreáll, s ami eltört, összeforr. Hanem hogy a nyomor és szenvedés csak most kezdődik igazán, amikor a társadalom többsége az erőinek végképp a végére ért.²⁹ A háborút nem csak pusztító influenzajárvány követte, gróftól a cselédig, gyárostól a napszámosig 120 ezer ember esett áldozatául a halálosztó demokratikus vírusnak, amely ellen nem használt sem a hatósági karantén, sem a csodadoktorok újságokban hirdetett csodaszerei. Hanem kis helyi háborúk százai is: vezér és eszme nélküli parasztforradalom szerte az országban. A leszerelő katonavonatok a dühöt terítették szét szerte az országban, egyik napról a másikra összeomlott a közigazgatás, a jog- és vagyónbiztonság, a vidék a becslések szerint 1000 halottal fizetett a hazatérő katonák és a háború nyomorúságaiban magára hagyott „hadiasszonyok” felfordulásának lecsendesítéséért, az államháztartás 8 milliárd korona többletkiadással, a gazdaság pedig a termelés drámai csökkenésével. Az a fájdalmas rádöbbenés pedig, hogy a független Magyarország küszöbéről a történelmi Magyarország sírgödrébe lehet csak lépni, kevesebb, mint öt hónap alatt felemészttette demokratikus reformkísérlet minden hitelét.³⁰

A forradalom tehát nem állt meg a főváros határainál. 1918 novemberének első két hetében a 20. század legnagyobb méretű spontán paraszti forradalma bontakozott ki Magyarországon. Az egész országra kiterjedő mozgalmak a töredékesen fennmaradt ügyészi jelentések szerint félezerrel több települést érintettek, és óvatos becslések szerint is 100 ezren felüli résztvevőt mozgathattak meg.³¹ A nép forradalma semmiképpen sem volt „magyar forradalom”, a verbálisan artikulálatlan erőszak legtöbbször csak kísérőjelensége volt az elitek nyelvén végeredményben értelmezhetetlen, formátlan dühkitörésnek, amely viszont nem tudott vagy nem akart mit kezdeni a politikailag iskolázott fülnek ismerős frázisokkal.³² „Hiába vártuk őket

²⁷ Kunfi Zsigmond: Különvélemény a Tisza-pörben. *Világosság*, (1920), augusztus 18. 187.

²⁸ Zelenski Róbert: *Emlékeim*. Budapest, Pallas, 1928. 754.

²⁹ Kóbor Tamás: *A bolsevizmusról a bolsevizmus alatt*. Budapest, Franklin, 1919. 22–23.

³⁰ Apáthy István: Erdély az összeomlás után. *Új Magyar Szemle*, (1920), 2–3. 149.

³¹ Schönwald Pál: *A magyarországi 1918–1919-es polgári demokratikus forradalom állam- és jogtörténeti kérdései*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1969. 38.

³² Lásd a kérdéskörrel a tanulmányommal egy időben készített, igaz csak részben azonos forrásbázison, de sokszor hasonló következtetésekkel dolgozó kiváló társadalomtörténeti tanulmányt: Csiki Tamás: A parasztság „forradalma” 1918-ban. In Bódy Zsombor (szerk.): *Háborúból békebe: a magyar társadalom 1918 után*. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2018. 129–150.

meleg étellel, kávéval; hiába kötöttük lelkükre a haza védelmét; mindenki sietett tűzhelyéhez haza” – idézte fel a frontról hazatérő székely parasztkatonák közömbösségét Apáthy István, amikor Erdély elvesztésének okait boncolgatta. Az első napokban nem a szeparatista törekvések vezették a nemzetiségi vidékek megmozdulásait sem. Erdély belső vidékein a román parasztlakos csóvát vetettek az udvarházakra. Ezek többségének valóban magyar volt a tulajdonosa, mégsem a dákoromán reneszánsz perspektívája vezette a gyűjtogatókat, hanem az úrgyűlölet. Bethlen István mezősámsondi kastélyát ugyanúgy megtámadták, mint a román nacionalista vezér, Mihályi Tivadar (Theodor Mihali) nagylondai birtokát, amikor az a közelgő román hadsereg intézkedéseiről akarta őket tájékoztatni. A nemzeti felszabadulás evangéliumát közáporral fogadó több ezer román parasztlakos sortűzet kapott viszonzásként a román nemzeti párt vezérértől. 1918. december 1-jén éjjel, a Kolozsvár felé haladó különvonaton egy magyar vasutas és egy román parasztkatona beszélgetett. Ez utóbbi a nevezetes gyulafehérvári gyűlésről jött haza, ahol a román nemzetiségi vezetők százezer ember előtt deklarálták Erdély egyesülését Romániával. „Mit határoztak Gyulafehérváron?” – kérdezte a magyar, mire a román katona azt felelte: „Ezentúl nem lesznek urak, csak szegény emberek, és minden szegény ember egyenlő lesz.” „Hát ez bizony jó lesz” – hagyta rá a magyar.³³ Nagy-Románia létrejöttének ez volt a népi percepciója 1918 kavargó őszén.

A demokratikus átalakulás programjának szintén sajátos volt a paraszti recepciója. Az őszirózsás Károlyi Mihálynak keserű iróniával kellett tudomásul vennie, hogy parádi kastélyát a heves megyei szegényparasztság már a legelső napokban kifosztotta, éppúgy, mint reakciós apósának, Andrássy Gyulának tiszadobi kastélyát, és ugyanezt tették a Károlyi médiahátországát megteremtő liberális iparbáró, Hatvany Lajos báró hatvani kastélyával és cukorgyárával is. Az úrgyűlölet váratlanul lobbant fel. Az apolitikus paraszti ellenállás, amelynek a háború utolsó éveiben a terményelrejtés, a katonaszökevények rejtegetése, az adók alól való kibújás volt a fegyverzete, szemmel láthatóan lázas szakaszába lépett. Ősi, de legalábbis évszázados mintákat idézett a gyűjtogatók, a rablás, a talált pénz széjjelszórása vagy az úri kúriák értékes bútorainak vandál összetörése. Ha nem akadt kastély vagy árukkal rakott vasútállomás a környéken, akkor az urak és az állam helyett a szomszéd lett az ellenség. Sok helyütt a forradalom abból állt, hogy a hazatért katonák és/vagy a helyi szegénység lerohanta a szomszéd falu vagyonosabb gazdáit. Mindebben vajmi kevés volt a tudatosság. „A forrongás fő okául a háború okozta anyagi nyomorúságot állította oda a nép. Nincs árpa, bab, burgonya és tengeri” – írta a kalocsai főszolgabíró, akiben – ritka eset – megbízott a nép, mert a háborúból rokkantként tért haza.³⁴ Alkalom szülte tolvajok is akadtak bőven, akik lovas szekérrel mentek fosztogatni, s olyan népmesei helyzet is előfordult, hogy egy-egy gazdag parasztlakos visszatérve a fosztogatásból saját házáat és gazdaságát szintén kifosztva találta. A „has vészjósló forradalma”

³³ MNL MOL K40 1918 IX 677.

³⁴ Romsics Ignác (szerk.): *Dokumentumok az 1918/19-es forradalmak Duna-Tisza közti történetéhez*. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Levéltár, 1976. 202.

több esetben „a mindenki háborúja mindenki ellen” ősállapotába vetette vissza a vidéket, amiképpen ezt számos fennmaradt dokumentum igazolja. A felfordulás a paraszti mikrotársadalmon belül is alkalmat adott a konfliktusok erőszakkal való lerendezéséhez. Szóttan béresgyerekek, cigányok, a faluba befajzott napszámosok, hallgatag kocsmatöltelékek, akiket a kikapós feleségük haragított össze az étellel, most egyszerre fellázadtak a nagygazdák ellen, és meglincselték a tanító fiából lett őrmestert, aki a fronton kínoztatta őket, ahogy ezt Németh László első regénye az *Akasztofavirág* megörökítette. Még inkább kiélesedett a város és falu, termelő és fogyasztó, földművelő és munkás háborúban kifejlődött ellentéte. Nem volt egyedi eset, hogy a Szeged melletti Nagyszénás lefoglalta az uradalom Szegedre szállított tejtermelését, „mert másként a rendet a községben fenntartani nem tudná”.³⁵ Város és vidék háborújának csúcspontja volt Kaposvár kifosztása 1918. december 11-én éjjel. Somogy megye székhelyére egy olyan banda támadt, amelyben a többséget a közelebbi és távolabbi környék fiatal parasztkatonái alkották, de az éj folyamán hozzájuk csapódott a város félvilágának társadalma is a Vár utcai bordélyház kéjhölgyein át a külvárosok cigányságáig, sőt a módosabb környékbeli gazdák sem akarták elmulasztani a kínálkozó alkalmat. Körülbelül 500 fő részvételével egész éjjel tartott a szabad rablás. A városi rendőrkapitány és a megyei alispán kétségbeesetten lapultak, amíg a felgyűjtött üzletek fényénél a cselédkorzon vidáman hullámoztak a hetesével-nyolcasával egymásba karoló, daloló lányok. Legalábbis így írta le a szemtanú jelmezét magára öltött Illyés Gyula a Boccaccio *Dekameronjába* illő véres forgatagot.³⁶ Regényes leírása nagyjából-egészében helytállóan adja vissza az atmoszférát. A rablott holmival megpakott lovas szánok csilingelése egybefolyt a puskák ropogásával és a kurjongatással. Reggelre a füstös, korom- és lőporszagú belváros valóságos háborús csatatér képét mutatta. A kifosztott és megfélemlített kaposvári polgárság – mintegy fél tucat halott maradt az adventi véres farsang nyomán – a Baranyát ekkor már megszálló szerb hadsereg behívásáért könyörgött. Ők jöttek is volna szíves-örömet, de rendet végül a Budapestről leküldött géppuskás tengerészkülönítmény tett. Hasonló események történtek Nyíregyházán és Szolnokon is.

A ma is kevésbé ismert paraszt- és katonaforradalomnak széles földrajzi kiterjedése ellenére sem volt semmilyen szervezett, még kevésbé intézményesült jellege. Nem voltak vezérei, legfeljebb helyi hangadói, s nem volt ideológiája, ha csak nem a „leszámolunk mindenkivel” jelszava. S mivel nem hierarchikusan épült föl, nem volt és nem lehetett „élcsapata” sem: a helyi paraszti megmozdulások csupán egymástól elszigetelt, forrongó enklávékat alkothattak, amelyek szó szerint „magukban füstölögtek.” A győzelem minden reménye nélkül. Talán ezért sem akadt később sem krónikása, hiába próbálták többen is vörösre festeni a paraszti anarchia sokszínű és ellentmondásos jelenségvilágát az 1950–60-as évek kommunista diktatúrájában. Az orosz bolsevizmus hatása kétségtelen volt ugyan, ám mindaz, ami történt,

³⁵ Sinkovics Pál, a Nagyszénási Nemzeti Tanács elnökének válasza a Szegedi Nemzeti Tanács panaszára. 1918. november 22. MNL MOL Nemzeti Tanács iratai 1918–1919, K440 X1511 6996. doboz (mikrofilmmásolat).

³⁶ Illyés Gyula: *Kora tavasz*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, [1941], 1972. 131.

egyáltalán nem valamiféle proletáröntudat megnyilvánulása volt, csupán az „ezután már az urak fognak dolgozni és köszönni nekünk” dühkitörése.³⁷ A bázisdemokrácia és a törvényszegés sajátos ötvözetét képezték az országszerte létrejött nemzeti és katonatanácsok is. Létrejöttük spontán volt, és rendszerint a helyi község lakosságának jelentős részvételével alakultak meg – volt ahol 100 fős testületek jöttek létre –, bár szinte sohasem egyesítették a helyi társadalom teljességét. A tömeg, a tömegesség tapasztalata olyan legitimitást adott, amely könnyen túllépett az írott normákon és íratlan szokásokon. A helyi nemzeti tanácsok minden további nélkül adót vetettek ki a gazdagokra (hogy ki számítottnak gazdagnak, az természetesen faluról falura váltakozott), árut foglaltak le önkényesen (főként ott, ahol volt vasútállomás, raktár, gyártelep), vagy egyszerűen elrekvirálták a nagyobb gazdaságok vetőmagkészleteit, a hizlalt disznókat, marhát stb., és szétosztották a faluvég szegénysége között. Több helyütt egyszerűen elmozdították a néppel szemben tanúsított durva és goromba bánásmódjuk miatt mindazokat, akiket méltatlannak ítélték a hivatalviselésre. Demokratikus mámor és diszkrimináció kéz a kézben járt. Az abaúj-tornai Jósavafőn úgy határoztak a hazatért katonák, hogy csak hadviseltek lehetnek tanácsstagok, ugyanakkor az egyenlőség nevében egy katonaságtól leszerelt cigányt is bevásároltak a helyi nemzeti tanácsba.³⁸ Volt olyan település, ahol az „összes urakat” megöléssel fenyegették, persze az orvos és a gyógyszerész kivételével, mert rájuk akkor is szükség van, ha nincs többé király és alkotmány. De ha megértették az idők szavát, akkor megbecsülést kaptak akár a „fekete kabátosok”, azaz a papok is. Csepelen például a Nemzeti Tanács a hitoktató káplánnak heti 60 korona fizeteskiegészítést szavazott meg a hittanórák után. „Vörös Csepel” így gondoskodott a papi proletariátusról. Másutt is előfordult, hogy egy lelkész vagy akár egy „magát jól viselő” jegyző lett a nemzeti tanács elnöke, ahol viszont a tekintélyek teljesen lejáratódtak, ott vadorzók és kétes egzisztenciák lettek egy időre a falvak vezetői. A Somogy megyei Istvándiban a Nemzeti Tanács elnöke rögtön kijelentette, hogy „a törvények mind semmissek, a főispán, alispán, csendőrör nem létezik többet”, és a népuralom jogcímén néhány falubeli hangadó társával kezébe kerítette a hatalmat, maga számára szedte be az adókat, és értékesítette a községi vagyontárgyakat. Az anyakönyvvezetés és a közigazgatás írásbeli tevékenysége hónapokra megszűnt a faluban.³⁹

A nemzetiségi vidékeken az urak elleni lázadáshoz könnyen társult magyargyűlölet, hiszen a falubeli birtokosok, a kastélyok lakói többnyire magyarok voltak, de ez is csak kísérszólam volt a béke féktelen *fiestával* való megünnepléséhez. Országszerte a jegyzői kar legkevesebb egyharmadát elzavarták szolgálati helyéről, Erdély egyes román vidékeken akár 90%-uk is elmenekült a népharag elől. Tucatnyi jegyző életével fizetett azért, amiért korábban a szabadságolások, felmentések, hadisegélyek

³⁷ Takács Mihály: A forradalom és a református egyház. *Sárospataki Református Lapok*, (1919), 1. 3.

³⁸ Hajdu Tibor: Katonák, hivatásos tisztek szerepe a magyar és az orosz forradalmakban (1917–1921). *Történelmi Szemle*, (2009), 4. 530.

³⁹ A Barcsi Határszéli Államrendőrség kirendeltségvezetőjének jelentése az Istvándi község Nemzeti Tanácsának tagjai ellen lefolytatott bünvádi eljárásról 1919. január 20-án, MNL SML Főispáni iratok IV. 401. a. 547/1919.

kieszközléséért anyagi javakat és/vagy szerelmet zsaroltak a katonák hozzátartozóitól. Volt, ahol földbe ásták a gyűlölt előljárót, s úgy verték agyon, máshol kikötözték a közlegelőre, mert a háború alatt az éhező asszonyokat azzal utasította el, ha nincs kenyérük, menjenek ki a mezőre füvet legelni.⁴⁰ Sok helyütt a papok és lelkészek sem jártak jobban. Ők is „hosszúnadrágos” embereknek számítottak: vagy anyagi visszaéléseket róttak a terhükre (miért eskettek és temettek olyan drágán), vagy csupán azt, hogy a rendszer kedvezményezettjei voltak. November lázas napjaiban ölték zsidó kántort a békési Tótkomlóson, katolikus papot az udvarhelyszéki Zetelakán, román pópát a szilágysági Ballaházán.⁴¹ A Somogy megyei Igal papja „fegyveres szerenád” kapott, csak hogy tudja, „más világ van, mint a háború előtt”.⁴² A háromszéki Kézdiszentléleken viszont már egyenesen így beszéltek: „Most megvan a béke, nincs szükség az Istenre, le kell rombolni a templomot.”⁴³ De csak a toronyra eresztettek néhány lövést, aztán lehiggadtak. Máshol viszont nagyon is sürgősen szükség lett az Istenre. Pest megye több településén a hazatért katonák fegyverrel kényszerítették a plébánost, hogy adja őket össze a menyasszonyukkal. A piztolycsővel kikényszerített egyházi áldásra azért volt szükség, mert a lelkész a polgári házasság megkötése nélkül nem akarta az egyházi szertartást elvégezni, különben súlyos börtönbüntetést kockáztatott volna. A polgári anyakönyvvezetésre viszont azért nem kerülhetett sor, mert a jegyzőt ugyanezek a katonák már elüldözték a községből.⁴⁴

Mások bűneiért fizetett a falvak zsidó kispolgársága is. „Megint a zsidók voltak azok, akiken a régi idők porát kiporolták” – írták keserű humorral az érintettek.⁴⁵ A számos esetben előforduló brutális antiszemita és egyházellenes kilengéseknek hasonló volt az indítéka: a nép a zsidókat is a falvak úri társadalmának tagjaiként tartotta számon. „A jegyzőket és a felmentett zsidókat nem védjük meg, mert megérdemlik a sorsukat” – üzenték meg Debrecenből az újlétei jegyző segélykérésére a helyi Nemzeti Tanácsból.⁴⁶ Budapestre, a kormánynak ugyanakkor azt táviratozták: „A vidék népe félreértve a forradalmat, pogromot rendez urak és zsidók ellen.”⁴⁷

⁴⁰ Hajdu Tibor: *Az 1918-as magyarországi polgári demokratikus forradalom*. Budapest, Kossuth, 1968. 98.

⁴¹ Tengely Adrienn: *Magyar egyházak a forradalom korában*. Eger, Liceum, 2011. 20. Tengely tévesen rabbit ír, pedig forrása, az *Egyenlőség* egyértelműen közli, hogy a meggyilkolt áldozat, Glück Mór a helybeli hitközség kántora volt. Lásd: A forradalom szenvedései. *Egyenlőség*, 37. (1918), november 23. 8.

⁴² Andrassy Antal: A polgári forradalomtól a szocialista forradalomig (1918. ősze). In Kanyar József (szerk.): *Somogy megye múltjából – Levéltári évkönyv 19*. Kaposvár, Somogy Megyei Levéltár, 1988. 278.

⁴³ Tengely (2011) i. m. 24.

⁴⁴ Persián Ádám kormánybiztos visszaemlékezései PIL 704. f. 12. őe. 16.

⁴⁵ Ballagi Ernő: A forradalom és a zsidóság. *Egyenlőség*, 37. (1918), 47. 1.

⁴⁶ Háy Ferenc újlétei jegyző levele a hadügyminiszterhez 1918. november 8-án. HL Polgári demokratikus forradalom iratai, I.29. 12/1. 294.

⁴⁷ MNL HBML IV. B. 917 Hajdú vármegyei nemzeti tanács iratai 1. dob. 38/1918. A debreceni nemzeti tanács távirata a budapesti nemzeti tanácsnak, 1918. november 2.

„Soha többé katonát nem akarok látni!” A katonák hazatérése és a leszerelés anarchiája

A rend összeomlásához, a vidék forradalmához három dolog kellett. Az összeomlás váratlan és minden várakozást messze meghaladó mértéke, az új hatalom kapkodásai és mindenekelőtt a hazatérő katonák, akik a háború brutális mintáit elsajátítva érkeztek vissza otthonaikba. A forradalom október 31-ei győzelmének hírére a hadsereg országban állomásozó pótkeretei felbomlottak, és november 1-jén és 2-án a tisztek arra ébredtek, hogy nincs kinek parancsolniuk, egyedül maradtak a laktanyákban. A légénységi állomány október 29. és november 6. között, tehát egy hét alatt 50–90%-kal csökkent.⁴⁸ Volt, ahol még ennél is jobban. A nagyszebeni helyőrségi kórházból nemcsak az összes ott ápolt – jórészt nemi beteg – katona szökött meg, hanem a teljes ápoló személyzet is. Csak a halottak maradtak. A halottas kocsikoján a kórház főorvos-parancsnoka ült, a koporsóvivők a különböző felekezetek lelkészei voltak.⁴⁹ Ugyanaznap este Kolozsváron az erdélyi magyar fegyveres erők főparancsnokának nem volt tíz embere sem, akivel rendelkezhetett volna.⁵⁰ Kolozsvár még mindig jobban állt, mint Budapest. November 1-jén a fővárosi kaszárnyákat végiglátogató Linder Béla összesen hat közlegényt talált.⁵¹ Batthyány Tivadar belügyminiszter november 2-án a csendőri egységeknek már csak a kész helyzet tudomásulvételét tudta javasolni: „Katonák nagyobb számban hagyják el a helyőrséget, és lakóhelyeikre önként távoznak. Felhívom alosztályait, hogy a hazaözönlő katonasággal szemben semmiféle megtorló intézkedést ne tegyen.”⁵² Sőt Batthyány maga szólította fel a karhatalmi erőket a hatalmukat szimbolizáló distinkciók – sapkarózsa, tiszti rendjelek stb. – eltávolítására. Azaz a szimbolikus fegyverletételre. A csendőrség, ha nem is oszlott fel teljesen, a következő hónapokban bénán vegetált, és a korábban rettegett kakastollasok tétlenül húzódtak meg egyik-másik uradalomban. A „népkormányt” ügyis lehetett érteni: az állam eltűnt, a hatalmát megjelenítő hierarchiával és szimbólumokkal egyetemben. A monarchikus rendszer összerokadásáról szóló hírek úgy csapódtak le, hogy „ha nincs király, nincs törvény és nincs adó”. A hazatérő katonasággal a paraszti társadalom megszokott tereinek egy jelentős része ideiglenesen mintegy levált az államról, kikerült annak erőszak-monopóliuma és hatalmi ellenőrzése alól. Az állam- és katonai hatalmat jelképező szimbólumok érvénytelenné válásával a társadalmi feszültségeket kontroll alatt tartó fékek is elengedtek. A trencsényi kaszárnyából eltávozott honvédek másnap már a környező szlovák parasztsággal együtt fosztogattak a környéken. „A vidék elvadult. Elvadult vagy felszabadult? Egy hét alatt ezer esztendő

⁴⁸ Habár az adat a magyar tüzérség felügyelőjének jelentéséből származik, bátran tekinthetjük az összes fegyvernem és az egész magyar haderő tekintetében reprezentatívnak. HL I/29-8. 133.

⁴⁹ A forradalom lezajlása Nagyszebenben, katonatanácsok 1918. október 30-tól 1918. november 30-ig. A nagyszebeni hadapródiskola ismeretlen nevű tisztjének naplójegyzete. HIL TGY 255. 2.821. 7–8.

⁵⁰ Apáthy (1920) i. m. 155.

⁵¹ Buza Barna vallomása a népbiztosok perében 1920. augusztus 2-án, BFL. VII. 5.c 1920-6274. 162. doboz, XLVIII dosz-szié, 3075–3076.

⁵² Szemere Vera: *Az agrárkérdés 1918–1919-ben*. Budapest, Kossuth, 1962. 226.

fejlődését érzékeltette, játszott a visszafelé, ahogy a szervezett állam kötelékeiből kibújt s visszavedlett – ördög tudja, mivé is vedlett vissza” – kereste a szavakat a jellemzésre Illyés Gyula.⁵³

Természetesen lehet vitatkozni azon, hogy az atavisztikus erőszak vagy az ölni tudás háborúban elsajátított rutinja vezetett-e az állam időleges összeomlásához. Mielőtt azonban az egész felfordulást a Károlyi-kormány nyakába varrnánk, érdemes felidézni, hogy a harcterekről megindult katonaság első hullámai már november 1-jét megelőzően Magyarországon voltak. Rendetlenül és rabolva. A rendőrség a legtöbb helyen évek óta gyenge volt, még békebeli feladatait sem tudta ellátni. A több mint 10 ezer lakosú Sepsiszentgyörgyön 1918 tavaszán a rendőrség legénységi állománya összesen három főből állt. Somogy megyében a főispán egy fűtetlen kunyhóban nyomorgó csendőrőrs sorsának javításáért instanciázott a Belügyminisztériumban.⁵⁴ A gyepőt nem Batthyány és társai dobták a lovak közé. A Wekerle-kormány nem tett érdemi intézkedéseket a milliós hadsereg fogadására, hanem mintegy megdermedve várta az elkerülhetetlent. Így amikor a front megindult hazafelé, csak a rettegés maradt. A tehetetlenséget fejezték ki az olyan pótcselekvések, mint az Erdély keleti szélén lévő Beszterce-Naszód vármegye törvényhatósági bizottságának 1918. október 30-án – vagyis a forradalom kitörése előtt! – hozott határozata, amelyben szigorú antialkoholista szellemű törvény meghozatalát kívánták a kormánytól. A körülményeskedő indoklás szerint „a vármegye közönsége aggódva gondol a közeledő leszerelés alkalmával hazatérő katonáink és családtagjaik az alkoholnak minden bizonnyal bekövetkező túlságos élvezete következtében fenyegető egészségi, anyagi és erkölcsi romlására, amitől végeredményben még a közrend, béke és közbiztonság megromlását is félti”.⁵⁵ Mindenesetre sok helyen nem diadalkapuvál várták a visszatérőket, még ha a kormány első intézkedései között rendelkezett is a katonák ünnepélyes fogadásáról. És persze az alkoholtilalomról: „Ne igyunk alkoholt!” – hirdették öles betűkkel vidéken és városban egyaránt a plakátok, a pálinkaméréseket bezárták, a vendéglőkben megtiltották az alkohol felszolgálatát. Az otthon maradtak részéről félelem, idegenkedés és szánalom keveredett a hősök viszontlátásában: „Az olasz frontról özönlenek haza a katonák; mikor a villamoson Pestre jövök, minden alkalommal látom, hogy a vasúti átjárónál egy végtelen hosszú vonat nyúlik lassan tovább, vánszorog Pest felé, hozva a testi és lelki betegségeket. Vonatok, kitört ablakkal, rongyos üléseikkel, melyekről lehúzták a bőrt és a posztót, telve-telve, a lépcsőkön állnak, lógnak, kapaszkodnak, az ütközőkön lovagolnak, a tetőn ülnek, az ablakok telve fejekkel, szinte lógnak ki a fejek, mintha nem tartoznék hozzájuk test sem. Döcögő, fekete füstöt okádó vonatok. Hová megy ez az irtóztató sok nép? Állati ez, ahogy innen kívülről látszik, de nem hangyákra vagy méhekre emlékeztet, hanem az embereknek valami állati eltorzult irányítására Pest felé és onnan tovább. Hová?” – fejezte ki Ritoók Emma

⁵³ Illyés (1972) i. m. 99.

⁵⁴ Nagy Szabolcs: Egy székely város közállapotai az első világháború végén. A sepsiszentgyörgyi rendőrkapitány 1918. áprilisi felirata a megyei alispánnak. *Acta Siculica*, (2011), 353.

⁵⁵ MNL MOL K 440 A Magyar Nemzeti Tanács iratai 1918–1919. X1511 6997. doboz (mikrofilmmásolat).

az itthoniak ambivalens érzéseit és az elbizonytalanodott polgári társadalom tanács-talan passzivitását.⁵⁶ A felbolydult Keleti pályaudvart felkereső fiatal Márai Sándor viszont meggyőződéses pacifistaként tudósított a háború fináléjáról: „A keramit-padlón vastagon áll a sár. Egy baka bejön, tépett ruhában, födetlen fejfel. Lát a padlón egy embernyi helyet. Lefekszik: bele a sárba, csapzott hajú fejét belefekteti, már alszik. Ez a tökéletes elfáradás, ez a minden mindegy, ez a végső odaengedés: ez az utolsó gesztusa a háborúnak, ez a csendes, elbékülő, elengedő fináléja a szenvedéseknek.”⁵⁷

A fegyverletételi parancsot november 1-jén, az azonnali leszerelésről szóló rendeletet néhány nappal később Linder Béla hadügyminiszter adta ki, de a pánikban született végzetes hadparancs nem elindította, legfeljebb felgyorsította az elkerülhetlent: a megvert és kifáradt, hazafelé tartó hadsereg felbomlását.

A fegyelem ugyanis többé nem parancs kérdése, a legénység pedig nem „puskalét-szám”, hanem önállóságra ébredt, érző és vérző valóság volt. „Nem kell, komám, többé az Atyaúrstennek sem tisztelegni” – mondták a bakák egymásnak és az elképedt tiszteteknek mindenütt.⁵⁸ A kaszárnyák nem parancsra ürültek ki az egész országban Trencséntől Kolozsvárig és Soprontól Nyíregyházáig, hanem azért, mert a szolgálati hierarchia összeomlott, a nyilvánosság fegyelmezett terei pedig a kontroll alól kicsúszott erőszak labirintusává változtak. Lindert tehát kétségtelen pacifizmusán kívül az is vezette, hogy a katonák lehetőleg fegyver nélkül érkezzenek haza, nehogy itthon még nagyobb gondot okozzanak. A bűnbakkereső emlékezet elfeledteti, hogy Linder parancsa az *akkori* polgári közvéleményt fejezte ki. Mindazokét, akiknek még volt vesztenivalójuk, s akik nem is titkolták csalódásukat, hogy a kedves parasztbakák micsoda rossz fiúkként jöttek haza. „Akiket ölelő karokkal vártunk, akiktől a békességünket és biztonságunkat reménylettük, azok űzik el szemeinkről az álmot, a lel-künkéből a bátorságot, és a jövődőhöz való jó reménységünket is megszégyenítik.”⁵⁹ A „soha többé katonát nem akarok látni” kijelentése részben erre a félelemre adott válaszkíséret is volt, legalább annyira, mint pacifista meggyőződés.⁶⁰ Akinek volt még valamije 1918 őszén, az riadtan és dermedve nézte a katonák hazajövetelét, és mindent megadott volna azért, hogy a katonák mielőbb fegyver nélkül legyenek.

A zsúfolt vonatokon és országutakon érkező magyar alakulatok legfeljebb kisebb kötelekek méretéig őrizték meg szervezettségüket; a régi szigorú fegyelem nem volt már sehol, a tiszték már nem parancsoltak, legfeljebb kérleltek. „Nincs már tiszt, nincs feljebbvaló” – ordibálták a marhavagonok túlzásúfolt kupéiban egymás ölében kuporgó, megfélemlített és fegyvertelen tisztekre a megvadult közkatonák. A hadsereg felbomlásának mértékét jól jelzi az az adat, hogy november 7. és 30. között zárt csapatszál-lítmányban 360 ezer katona érkezett vissza a harcterekről, miközben ugyanebben

⁵⁶ Ritoók (1914–1919) i. m. 234.

⁵⁷ Márai Sándor: *Finálé. Magyarország*, (1918), november 10. 5.

⁵⁸ Bernátsky Kornél: *Élmények és meglátások 1914–1925*. Budapest, 1926. 79.

⁵⁹ S. N.: Az új év küszöbén. *Sárospataki Református Lapok*, 15. (1919), 1. 1–2.

⁶⁰ Lásd még Linder indoklását lemondása bejelentésekor. MNL MOL K 27. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1918. november 8. 10. pont.

az időszakban a budapesti pályaudvarokon több mint 1 millió hazatérő katona ment keresztül. Amint a túlszűfolt vonatok meghozták a katonákat, az anarchia lassan eluralkodott az országon. Szinte látni lehetett, ahogy a vonatok óráról órára egyre több haragot, dühöt és fosztogatási kedvet hoznak az országba. Az éhesen hazatérő katonákat éhező asszonyok várták. Dühösen, szegénységük szégyenében. A fegyverrel érkező katonák segítségével sokszor ezek a „hadiasszonyok” álltak a fosztogatások és rablások élére.⁶¹ Az átmenet gyakran túlszínezett brutalitása korántsem csak férfiak ügye volt, vagy a „férfiasság” háborúban megrendült válsága. Az erdélyi Csucsán a zendülés azzal kezdődött, hogy asszonyok és gyermekek agyonverték az iparvállalat zsidó kantinosát, borát, pálinkáját kicsi és nagy egyaránt itta. A délvidéki Tiszakálmánfalva állomásán egy hosszú, petróleum- és benzintartályokkal megrakott vonat vesztegelt. A környéken fosztogató csőcselék megtámadta az állomást, kiütötte a tartályok oldalát, és vödörrel mérte ki a petróleumot és a benzint. Az egyik fosztogató cigarettára gyújtott, és az eldobott égő gyufa egy benzinnel teli vödörbe esett, amely azonnal fölrobbant. A tűz átterjedt a vonatra, és a tartályok is sorban felrobbantak. A robbanás ereje a levegőbe röpítette a fosztogatókat, akik összeégett, szétzúzott testtel zuhantak vissza a földre. A tüzeső lángba borította a rablásban részt vevő asszonyok és leányok ruháját is. A katasztrófának 60 – főként női – halottja és több száz sebesültje lett. Nem csoda, ha az utazásról nemcsak Budapesten, de vidéken is igyekeztek lebeszélni a polgárokat. Miskolcon a frissen megalakult Nemzeti Tanács azt hirdette öles betűkkel, hogy „ne utazzunk”, azaz ameddig a katonaság hazatérése be nem fejeződik, a polgári utazóközönség a saját érdekében inkább tartózkodjon a vonatra szállástól.⁶² Ugyanaznap a városban élő szülőket is figyelmeztette, hogy 14 éven aluli gyermekeiket tartsák otthon – no, nem a gyerekek biztonságáért aggódva, hanem azért, mert a gyerekek által okozott rendzavarásért és rablásokért a szülőket fogják felelősségre vonni. (A háború alatt a fiatalok bűnelkövetők száma megháromszorozódott.)

„A népből meggyőződéssé vált, hogy nincs törvény” – állapították meg a forradalom jogászai a közönséges bűncselekményekkel kapcsolatban, de azon vitatkoztak, az amnesztia törvény inkább árt vagy használ az indulatok leszerelésére.⁶³ Végül mégis rángatták a gépfegyverekkel, szuronyokkal és statáriummal fékeztek meg az indulatokat. A Krassó-Szörény megyei Facsádön géppuskás repülőgép teremtett rendet. 30 méter magasból leadott lövéseinek nyomán 104 halott maradt a földön. Temesvárról más helységekre is küldtek katonai alakulatokat, amelyeknek részvételével több lázadó faluban „községenként 12–20 főt végeztek ki”. Többre már csak azért sem maradt idő, mert november közepére a szerbek elfoglalták a Bánátot, a tűzparancsot

⁶¹ „A Miskolc közeli zavargásban szinte az egész falu népe részt vett, főleg az asszonyok uszították a férfiakat a rablásra, fosztogatásra.” MNL MOL K46 PTI 605f. TAGYOB 10. doboz. II/ 19 6e.

⁶² A Magyar Nemzeti Tanács miskolci végrehajtó bizottságának felhívása 1918. november 1-jén. MNL MOL K46 PTI 605f. TAGYOB 8. doboz. II/9a dosszié.

⁶³ Jegyzőkönyv a Nemzeti Tanács Igazságügyi Szaktanácsának 1919. december 19-ei üléséről. MOL K440 PTI 607. 36e, 20–30.

elrendelő Bartha Albertet pedig Károlyi Mihály hadügyminiszterre nevezte ki Linder utódjául. A Zala megyei főispán, Bosnyák Géza a horvát lakosságú Muraközben hirdett ostromállapotot. Itt is város és falu háborújáról volt szó: a horvát falvak kiéhezett népe fenyegette a kisvárosok magyar és zsidó polgárságának vagyonát. „A falvakban házkutatásokat tartanak, a gyanús holmikat összehordják a község közepére, odahívják az egész falu népét, magyarul és horvátul kihirdetik a statáriumot. Eleinte nem nagyon hatott a fenyegetés, de mikor egy-két rablót a községháza előtt felkötöttek, hurcolkodó hangyarajjá változott a legtöbb muraközi falu. Az elrabolt holmikat, még a pénzt is majdnem mindenült hiánytalanul visszaadták a tulajdonosoknak.”⁶⁴ Nem tudjuk pontosan, hány ember esett áldozatul a sommás eljárásnak; a december 6-i kormányülésen Kunfi Zsigmond 134 kivégzésről beszélt. Az eljárás valóban nem illett egy demokratikus népkormányhoz, és végső soron hatástalan is volt. Bár a rablott holmik nagy része megkerült, a magyar uralmat Muraközben sem sikerült megvédeni. A fenyegetett délszláv lakosság védelmének jelszavával a szerbek decemberben Csáktornyára és Muraszombatba is bevonultak. A véres rendcsinálás Erdélyben is alkalmat adott a nemzetiségi sérelmek világgá kürtölésének. Különösen a jósikafalvi esetnek támadt erős visszhangja, ahol Urmánczy Nándor földbirtokos, Károlyi egykori híve egy Budapesten toborzott alkalmi zsoldosserreg segítségével torolta meg bátyja birtokának kirablását. Itt is több tucat fosztogatót végeztek ki – akik történetesen románok és cigányok voltak –, holttesteiket pedig elégették. A nem sokat teketóriázó „ítéletvégrehajtók” között ott volt a később finom tollú történészé érett Asztalos Miklós is.⁶⁵ A falubeli rosszfűk félig elszenesedett tetemeiről szóló híradások a román nemzetiségi vezetőknek kiváló alkalmat adtak arra, hogy az ügyet nemzetiségi sérelemként, „románirtásként” továbbítsák a párizsi antantszalonokba.⁶⁶

Az elharapódzó erőszakoskodások itthon is a legkülönbözőbb politikai diskurzusoknak biztosítottak termékeny táptalajt. A Szentgáli-különítmény kegyetlen megtorlása a szabolcsi Tiszadobon a szerveződő kommunistáknak szolgáltatott ürügyet a népnyúzó ellenforradalom látványos szapulására, a „cionista gárdának” nevezett karhatalmi egységek részvételével elkövetett, tucatnyi halálos áldozatot eredményező dorogi és alsónémedi önbíráskodás pedig az ellenforradalmi korszak antiszemitizmusának nyújtott mohó kézzel megragadott ideológiai muníciót.⁶⁷ Ami ma hihetetlennek látszik, az akkor megtörtént: a hazatérő parasztkatonák és aszszonyaik ámokfutása 1918 őszén egy rövid pillanatra összehozta a fehér különítményesek tisztjeit a zsidóság önvédelméért fegyvert fogó cionista gárda tagjaival. A különben liberális hajlamú miniszterek pánikban fogant statáriális intézkedéseit pedig nagyrészt szocialista munkásosztatok hajtották végre. A korszak „nagy félelmének” tárgya a parasztság ismeretlen, mélységben morajló valósága volt, ami kirajzolta a ma-

⁶⁴ Statárium Zala megyében. *Az Újság*, 1918. november 21.

⁶⁵ Ablonczy Balázs: *Ismeretlen Trianon*. Budapest, Jaffa, 2020.

⁶⁶ Lásd: Komáromi János: Jászi Aradon. *Új Magyar Szemle*, (1920), 1. 31.

⁶⁷ Lásd: Az alsónémedi vérfürdő. *Szózat*, 5. (1923), augusztus 26.; Saskeöy József: Az alsónémedi eset. *Világ*, 14. (1923), 193. 2. A dorogi esetre lásd: *Persian Ádám kormánybiztos visszaemlékezései* i. m. 17–18.

gyar jövő következő fél évszázadát, a parasztság elkerülhetetlen bevonását a nagypolitikába és belépését a kulturális kánonba: a népi mozgalom megszületését. Illyés *Kora tavaszát*, Németh László *Kocsik szeptemberbenjét* és Kodolányi János sötét tónusú ormánsági novelláit. A Károlyi-kormányban ezt Jászi Oszkár ismerte fel a leginkább, a földreform azonban nemcsak a jussukhoz foggal-körömmel ragaszkodó nagybirtokosok, hanem a parasztságot bizalmatlanul kezelő szociáldemokraták miatt is hónapokat késett. A vidék bolsevizálódásától való félelemnek egyébként nagyobb volt a füstje, mint a lángja: a paraszti erőszak „úri” áldozatainak száma országosan talán az 50 főt sem érte el, miközben legalább 1000 névtelen ember vesztette életét a statáriális kivégzések és megtorlások nyomán.⁶⁸ Többben, mint az 1919-es vörös-, és közel annyian, mint a fehérterror idején, csak míg ez utóbbiakról azóta is tart az ideológiai számháború, addig a vidék 1918. őszi parasztforradalmának bűnös és ártatlan halottai kihullottak az emlékezetből. Az erőszak történelme egyaránt igazságtalan tettel és áldozattal. Ha azonban összehasonlítjuk a történelmi Magyarország területén végbement erőszakot Kelet-Európa tágabb térségeivel, azt látjuk, hogy a Szovjetunió megalakulásához vezető orosz polgárháború 3 millió áldozatot szedett (a lakosság 2%-át), hogy az 1918-as finn polgárháború erőszakos halált halt áldozatainak száma 36 ezer, azaz a lakosság több mint 1%-a, hogy az I. világháborút követő baltikumi harcok során egyedül Riga ostrománál 3000 embert végeztek ki a várost elfoglaló Baltische Landeswehr tisztí különítményei 1919 májusában, hogy a lengyel–ukrán–orosz határvidéken az 1918–1920 közötti pogromok 100 ezer zsidó polgár életét oltották ki, hogy Elzász-Lotharingiából a bevonuló franciák néhány hónap alatt 200 ezer németet telepítettek erőszakosan ki,⁶⁹ és hogy a görög–török háborúk nyomán mindkét részről előfordult több tízezres nagyságrendű genocídium, úgy azt kell látni, Szent István birodalmának felbomlása, az 1918–1921 közötti látens polgárháború politikai és társadalmi konfliktusai valójában és objektíven kisebb megrázkódtatást okoztak, mint azt a hivatalos emlékezet számon tartja.

Károlyi Mihály demokratikus kísérletének kudarca

Aligha volt a magyar történelemben kevesebb hatalommal rendelkező „diktatúra”, mint amilyen Károlyi Mihály mostoha sorsú népköztársasága volt. Hatalmát és igazolását eleinte a közvetlen demokrácia példátlan méretű megnyilatkozására, a spontán módon létrejött helyi nemzeti tanácsok százainak önkéntes munkájára alapozhatta, de a forradalmi öngazgatás színes és anarchikus világa igencsak kétarcú volt. A nemzeti tanácsok sokszor szinte önálló köztársaságokként viselkedtek, a vasútállomásokon lefoglalták az áthaladó szállítmányokat, megtiltották a termények kivitelét

⁶⁸ Schönwald (1969) i. m. 351. Lásd még: Hajdu (1968) i. m. 145.; Nemes Dezső: A Kommunizmus Magyarországi Pártjának létrejötte és kezdeti tevékenysége. *Párttörténeti Közlemények*, 28. (1982), 4. 12.

⁶⁹ Tara Zahra: The 'Minority Problem' and National Classification in the French and Czechoslovak Borderlands. *Contemporary European History*, 17. (2008), 2. 139.

a falu határain túl, vagy éppen ellenséges hadviselő felek módjára indítottak tárgyalásokat egymással. A két szomszédvár, Hódmezővásárhely és Szeged nemzeti tanácsai „nemzetközi” tárgyalásokat kezdtek sertések és a zsír átengedése tárgyában.⁷⁰ Az eltűnő állami hatalom hordalékos senkiföldjén kérészállamok rövid életű konjunktúrája következett, bánáti, zsil-völgyi, szepességi, hucul, kun köztársaságokkal. Egyik-másik csak papíron létezett, de a legkomolyabbra, a Székely Köztársaság megvalósítására rengeteg pénzt is adott a Károlyi-kormány. A régi Magyarországot nem mentették át a hősies területmentő koncepciók, és a helyi elitek is hasztalan próbálkoztak újfajta nemzeti identitást adni szűkebb pátriájuknak – a politikacsináló kevesek éles nemzeti törésvonalai mögött a tömegek „a nemzeti közömbösség” mindennapos valóságát élték.⁷¹ E válságos hónapokban többször is bebizonyosodott, hogy 100 év nemzeti ébredése és ébresztése aligha formálta egységesen maga képére a társadalmat, a falusi Magyarországon továbbra is addig terjedt a haza, ameddig a harang szava elhallatszott.⁷² A politikát a városban és falun utca és alvég jogérzéke diktálta, a pesti kaszárnyák fegyelmezetlen katonanépe hadügyminisztereket bukattott, a többszöri nekifutásra is sikertelen hadseregszervezés helyett a paramilitáris és pártmilíciák konjunktúrája következett. Nemzetőrség, Védőrség, Népőrség, Bankőrség, Gyárőrség, „Cionista Gárda”, Csepelen Vörös Gárda stb., sőt az antialkoholista egyesületek tagjaiból Friedrich István hadügyi államtitkár még Egészségügyi Népőrséget is szervezett, többé-kevésbé hivatalos áldással. (Ez utóbbi tagjai olyan magas napi zsoldot kaptak, hogy akár 3 liter rumot is vehettek rajta. Valószínűleg vettek is, de a visszaemlékezések általában úgy szólnak, hogy nem vettek.)⁷³ Leginkább Gabriel García Márquez regényeiben szereplő hadurakhoz és seregeikhez lehet tehát a káoszban szerveződő fegyveres különítményeiket és parancsnokaikat hasonlítani, miközben Budapesten továbbra is működött a rendőrség, vidéken sok helyütt a csendőrség is, igaz mindkettő árnyéka volt korábbi önmagának. A népuralom a munkanélküliek szaporodó seregei számára üres szó volt, felvonulásaik, a háborúból hazatért rokkantak zajos deputációi átjáróházzá tették a miniszteri fogadószobákat, a vezértől nemsokára magára hagyott Károlyi-párti politikusokat büntetlenül pofozták fel szocdem kisvezérek.

„Trianon” – az ország széleinek megszállása Trianon előtt következett be. A szerbek már 1918. november közepén birtokba vették a Délvidéket, a románok karácsonykor már Kolozsváron voltak, a csehek szilveszterre Kassa, újév másnapjára Pozsony urai lettek. A napról-napra zsugorodó területű országban a közvélemény – közöttük a megszállt területekről tízezerrel érkező menekült tisztviselők – a régi bajokat az új orvosok tehetetlenségén kérte számon. Egyre hangosabban, mégis inkább színpadi-

⁷⁰ Tonelli Sándor: A franciák Szegeden: 1918 december – 1920 március. *Acta Universitatis Szegediensis: Sectio Geographico-Historica*, 7. (1939), 1. 34–35.

⁷¹ Berecz Ágoston: Receptiótörténeti szelvényzet Tara Zahra tanulmányához. *Régió*, 25. (2017), 2. 43–50.

⁷² A pacsai főszolgabíró jelentése a a bolsevik mozgalom története. Pacsa, 1921 október 5. K46 PTI 605 f II635 I. kötet.

⁷³ Wessely László: Egy diák a forradalmakban. In Bakó Ágnes – Erényi Tibor – Szabó Ágnes (szerk.): *Tanúságtévők. Viszsaemlékezések a magyarországi 1918–1919-es forradalmak résztvevőiről*. Budapest, Kossuth, 1978. 243.

asan, mint veszélyesen. A növekvő középosztályi ingerültség jórészt passzív maradt, az „ellenforradalom” a polgári lakások hideg hálószobáinak mélyén kuksolt, nyilvános szavait pedig óvatosan megválogatta. A leszerelés és a forradalom nyomán 8000 tényleges tiszt egzisztenciája vált bizonytalanná – közülük csak 2700 húzott továbbra is fizetést az államtól, a többieket nyugdíjazták, a főtiszteket és a tartalékosokat rövid úton leszerelték.⁷⁴ A megélhetés nélkül maradt tényleges tiszteket és a továbbszolgáló altiszteket tömörítő Magyar Országos Véderő Egyesület januári 19-i közgyűlésén Gömbös Gyula kibontotta a nacionalizmus megtaposott zászlaját, de a *Népszavának* azt nyilatkozta, hogy a MOVE-ban nem tűr reakciót és ellenforradalmat, híve a népköztársaságnak és a nemzeti szociális irányynak. Jól is tette, egy jobboldali erőközpont létrehozására ekkor még Bethlen István gróf kifinomult politikai tehetsége sem volt képes. A Nemzeti Egyesülés Pártja ugyan létrejött 1919 februárjában, de az egység szava a jobboldalon még nem tudott egy zászlót és egy táborot teremteni.

A Károlyi rendszer forradalmi demokráciája is az utolsókat rúgta. Hiába tűnt úgy 1919 februárjában, hogy a földreform végre elindul, hiába döntöttek a választások kiírásáról március elején, a kampány minden piszkos kellékével el is indult, valódi demokratikus politikai verseny mégsem bontakozott ki. A nem szocialista jelöltekkel szembeni egyre erősödő zaklatások oda vezettek, hogy Károlyi legodaadóbb hívei is az azonnali távozásra gondoltak már, Böhm Vilmos viszont akadémikusnak minősítette a kérdést azzal kapcsolatban, hogy mi lesz, ha mégsem nyernek a szocialisták. Helyette a *Népszava* vezércikke válaszolt félreérthetetlen hangnemben: a parlamenti választások tétje, hogy békés vagy erőszakos eszközökkel valósul meg a szocializmus, amelynek bekövetkezése kikerülhetetlen történelmi és gazdasági szükségszerűség, és ha ezt a szavazók nem értenék meg, és a Szociáldemokrata Párt kisebbségbe kerülne, akkor „el fog következni az erőszakos felforgatások végeláthatatlan korszaka”.⁷⁵

„[F]orradalmat akarunk, olyat, amilyent az oroszok csináltak.” A bolsevizmus korai története Magyarországon.

A *Népszava* idézett cikke egy több hónapos folyamat végére tett pontot. Azt illusztrálta, hogy a magyar politika demokratikus kibontakozásának lehetőségét a bolsevizmushoz való viszony lefagyasztotta – a szociáldemokrata párt egy-két Garami körül maradt, és egyre jobban elszigetelődő vezetője kivételével szakítani akart a demokráciával, aminek eléréseért két évtizedig küzdött. A kommunizmus új szó volt 1919-ben, és jelentésébe sok minden belefért. „Nem volt elméletünk” – írta meg Lengyel József a proletárdiktatúra fontos kulcsregényében: „Egyet tudtunk: forradalmat akarunk, olyat, amilyent az oroszok csináltak.”⁷⁶ Az orosz mánia először is szenvedélyes olvasmányélmények lecsapódása volt. „Minden könyv, amit a múlt században orosz kéz írt: titkos propagandája egy közelgő új világnak” – vélte Krúdy Gyula, aki szerint Orosz-

⁷⁴ Dósa Rudolfné: A MOVE megalakulása és tevékenysége az 1918-as polgári demokratikus forradalom időszakában. *Hadtörténelmi Közlemények*, 15. (1968), 3. 464–467.

⁷⁵ A politikai és gazdasági hatalom. *Népszava*, (1919), 67. 1.

⁷⁶ Lengyel József: Visegrádi utca. In Lengyel József: *Mérni a mérhetetlent*. I–II. kötet. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1966. II. 24.

országban 100 esztendeig tartott az emberiséget megváltó forradalom előkészítése, Dosztojevszkij és Tolsztoj regényei pedig „bombák” voltak.⁷⁷ A fiatal Lukács György szintén Dosztojevszkij könyveiben találta meg az „orosz eszmét”, amely a kötelességek rideg világából *mindenkit* átvezethet a jóság és szeretet egyetemes erkölcsének hatalmába.⁷⁸ Kivétel nélkül mindenkit. Ilyen csak könyvekben léteznek, de a könyveknek nagyobb hatalma van olvasóik felett, mint a valóság káoszának. S a könyvek hatalma aligha becsülhető túl a bolsevik gondolkodás forrásvidékein.⁷⁹ Krúdy a proletárdiktatúra első hetében bevallotta, hogy ifjúságában az orosz írókat még a nőknél is jobban szerette, de minden könyvnél és könyvmolynál fontosabb volt, hogy mit gondoltak és mit mondtak a lenini Szovjet-Oroszországból százezrével hazajött hadifoglyok itthon a családjuknak, falubelijüknek, vagy külvárosi rossz kocsmák pultjainál egymásnak. Az ő érdes elbeszélésük a háború merész, birodalomromboló befejezéséről és a földosztásról szólt, valamint a haragról, a nyomor felelőseivel való büntetlen leszámolásról, amelyben a jövő új világa és a szegény ember igazsága rejtőzik.⁸⁰ Ez utóbbit a felsőöri járásban fekvő Vasvörösvár környéki falvak hadviselt kiscgazdái az Erdődy grófok hatalmas uradalmi erdején próbálták ki. „A kommunizáláshoz hozzá is fogtak olyképpen, hogy a faluk lakossága szekérszám vitte el a fát az erdőből” – írta az egykori tudósítás, a közbelépő csendőrökre pedig olyan bátorsággal lövöldöztek, mintha még mindig az olasz hadszíntér fennsíkjain lettek volna.⁸¹ Az „orosz példa” Magyarországon is az egyenlőtlen tulajdonviszonyok talaján szökkent szárba, s elsősorban a hagyományos társadalmi helyzetéből amúgy is kiragadott frontot járt és/vagy az orosz hadifogságból visszatért katonaság és családjaik körében terjedt. Lenin bolsevizmusa egyszerű receptet kínált a veszteseknek: állj bosszút, s akkor tied a jövő! Azonban a háborús vereség másnapján 1918–1919 fordulóján már nemcsak a hazatért és helyüket nem nagyon találó bakáknak, hanem majdnem mindenkinek megvolt a maga „bolsevizmusa.” Egyrészt és főleg a kegyetlen győztesekkel szemben, másrészt mindenki ellen, akiben ellenséget vagy jobban élő vetélytársat vélt látni.⁸²

⁷⁷ Krúdy Gyula: *Orosz hangok. Magyarország*, 26. (1919), 76. 4.

⁷⁸ Percz László: „Gyönyörű víziója egy igazán emberi világnak” (Lukács György 1919-es kommunizmus-képeről). *Magyar Filozófiai Szemle*, 33. (1989), 5. 541.

⁷⁹ Yurii Slezkine: *The Jewish Century*. Princeton, Princeton University Press, 2004. 224., illetve 163., 129.

⁸⁰ „Kunhegyesről hiteles feljegyzések alapján a több mint 4 éves háború alatt 2581-en teljesítettek katonai szolgálatot. 676-estek fogságba, ezek közül 385-en orosz hadifogságba. A breszt-litovszki béke utat nyitott a fogságban lévőknek, 1918. október 31-ig a forradalom kitöréséig a 385 orosz fogoly közül 302 szerencsésen hazatért. A hazatérők kevés kivétellel tiltévként voltak kommunista elvekkel. Az Asiago melletti és a Piave menti offenzívák véres veszteségeit az orosz hadifogságból kiszabaduló katonákkal pótolta a hadvezetőség. A Kunhegyesre visszatért foglyok alig pár heti szabadság után ismét a frontra kényszerültek visszamenni. Elkeseredés gyűlölet szikrázott a szemekből, összeszorított ököl emelkedett az ég felé, amikor egy hadifogságból sok-sok viszontagság után hazatérő megkapta a behívót. A bolsevizmus hónapok magukba szívott veszedelmes tanok lassanként megérelmélődtek lelkükbe és csak kitörésre vártak. Ehhez járult az elvesztett háborúval járó rettenetes lelki depresszió, az 1918 évi rossz gazdasági esztendő, mely elkeserítette a szegényebb néposztályt, de csüggedtette a birtokos osztályt is.” A bolsevizmus előkészítése és lefolyása Kunhegyesen. Masát Ferenc kunhegyesi ref. lelkész 1921. január 15-i jelentése az 1919-es eseményekről. MNL MOL K46 PTI 605.f. II/32 óe, 73–75.

⁸¹ *A Vas megyei Hírlap* 1919. február 25-i *Csata a vasvörösvári erdőben* című tudósítását újraközlő: Dokumentumok és visszaemlékezések 1918–1919 hős harcaira. *Társadalmi Szemle*, (1959), 2. 92.

⁸² Vincze Sándor: *Az erdélyi forradalom*. I-II. P. 965.f. 1., II. 402.

A bolsevik szótárban az ellenség megnevezése a *burzsoá* lett – orosz alakjával, a „burzsujjal” és az ebből továbbképzett „burzsival” együtt 1918 elejétől kezdve terjedt el az újságok lapjain –, és szinte bármely összefüggésben képes volt mozgósítani az indulatokat, mert a politikai irányítás lefagyásával szemben a társadalmi élet „egész anyaga cseppfolyóssá vált”.⁸³ A városi háztulajdonos a falusi földbirtokos kárán örvendezett, akinek frontról hazatérő béresei felgyújtották a magtárait, a kisgazdák a házbér zárolásának örültek kárörvendően, a nyomorgó értelmiségiek pedig a vagyon tűnő csillagán gyönyörködtek.⁸⁴ A Károlyi-kormány szűk öt hónapos létezése idején a magyar fizetőeszköz, a korona zürichi árfolyama a felére csökkent a svájci frankkal szemben.⁸⁵ A városi piacokról eltűnt a zsír, a szalonna és a tej. A bolsevizmus a harag gyakorlati filozófiája volt, és hazai forgalmazóinak rendkívüli mértékben a kezére játszott, hogy a háború utáni viszonyok még a háborús viszonyoknál is elkeserítőbbnek tűntek. Kiderült: az egyszer elért életszínvonal elvesztése sokkal forradalmasítóbb hatású, és sokkal szélesebb rétegeket érint, mint a nagyüzemi munkásság évtizedes politikai törekvése életszínvonalra folyamatos javítására.⁸⁶ Tüntettek a házmesterek, hogy ingyen többé nem zárják el éjjelre a vízvezetékot, sztrájkoltak a pincérek, hogy egyenlő fizetést kaphassanak a szűkmarkú borraival helyett, és lázongtak a csepeli és soroksári hadiüzemek munkásai, mert a háborús konjunktúra leáldozásával féltek a békében óhatatlanul bekövetkező munkanélküliségtől.⁸⁷ Hiába törekedett Garami Ernő az „ipari békére”, hiába hozta létre minisztériuma a kollektív szerződések százaikat munkaadók és munkavállalók érdekképviseletei között olyan szakmákban is, amelyek korábban alig léteztek a munkásmozgalom számára, hiába tárgult minden elképzelhetőnél szélesebbre a munkásellenőrzés intézményi lehetősége, szocializmus és kapitalizmus nem léphetett okos és megfontolt érdekházasságra a szenvedélyek kollektív dühöngésével szemben.⁸⁸ 1919 telén biztosan nem. A kormány plakátjai a többlettermelésről prédikáltak, de a nagyüzemek gyári munkása az izzasztó teljesítménybér helyett nyolcórás munkát akart, és a kommunista agitátorok azt suttogták a fülébe: Lenin Oroszországában mindez már valóság. A polgárháború káoszában vergődő Oroszország bolsevik valóságáról hiteles információk persze nem jutottak el sem a Ganz-gyár esztergályosaihoz, sem a körüti viceházmesterek alagsori lakásaiba, így a kommunista propaganda a benne rejlő indulati-érzelmi potenciált könnyen fordí-

⁸³ Kunfi Zsigmond: A legyőzöttek [1928]. In Köves Rózsa – Erényi Tibor: *Kunfi Zsigmond életútja*. Budapest, Kossuth, 1974. 351.

⁸⁴ Giczey György százados visszaemlékezése Visszaemlékezések a Nemzeti Hadsereg megalakulásáról 1921. március 28. HIL TGY 2.953. 12.

⁸⁵ Mészáros Károly: Adalékok a Tanácsköztársaság gazdasági-pénzügyi helyzetének alakulásához, a város és falu közötti termékcseréhez, rekvirálásokhoz. *Párttörténeti Közlemények*, 8. (1962), 3. 39.

⁸⁶ Varga Jenő: A proletárdiktatúra gazdaságpolitikája. In Varga Jenő: *Válogatott írások 1912–1922*. Budapest, Kossuth, 1976.

⁸⁷ A házmesterek és pincérek mozgalmára l. Debreczeni-Droppán Béla: *1919 forró tavasza a pesti Múzeumkertben*. újkor.hu, 2019. március 21. A csepeli és fegyvergyári munkások radikalizálódására lásd: Bajáki Ferenc 1920. július 10-i vallomása a Népbiztos-perben. BFL. VII. 5.c 1920-6274, XXXIII. dosszié, 1837–1849.

⁸⁸ Kende János: A szakszervezetek szerepe a Tanácsköztársaság államában. *Párttörténeti Közlemények*, 1974. 1974 / 4. 70. Vö. Péteri György: A „tudományos üzemvezetés” és a munkásellenőrzés konfliktusa 1919-ben. *Történelmi Szemle*, 22. (1979), 1. 43–44.

totta át elméletieskedő könyvfilozófiából a mindennapok túlélésének gyakorlatias meggyőződésévé. „Minden ember kommunista. Annyi a különbség ember és ember között, hogy az egyik tisztában van kommunista tudatával, a másik meg mit sem sejt róla” – ezt a könnyen emészthető népi bölcsességet egy egyszerű vörösőr osztotta meg néhány hónappal később a nyugati határszélen, a Lajtánál az olasz szocialista funkcionáriussal, Oddino Morgarival.⁸⁹ A bolsevik ígék lehetővé tették, hogy mindenki meglassa magában a „proletárt” és ellenségében a „burzsoát,” ráadásul Lenin világossá tette, hogy a munkásosztály is csak *kívülről*, a forradalmi élcsapat révén ébredhet „osztálytudatára”. A forradalmi élcsapat pedig az egész népet vezeti a szocializmusba.

A bolsevik elbeszélést leghatásosabban Magyarországon is pár tucat friss kommunista formálta, akik többségükben szintén hadifogságból tértek haza, de véglegesen megváltozva, a világforradalom ügynökeiként. Az utólagos eredetmítoszok heroizáló elbeszéléseivel ellentétben ők is csak néhány leckével jártak előrébb a vadonatúj tananyagban. Kun Béla 1915-ben még hazafias cikket írt a *Népszavába*, „öreg harcosként” a „győzelmes béke” kincstári optimizmusával telve. A tomszki fogolytáborban lehurrogta azt a kolozsvári kőműves fogolytársát, aki tisztí rangja ellenére egyszerűen elvtársnak szólította: „Nem vagyok elvtárs! Zászlós Úr vagyok!”⁹⁰ Aztán jött az 1917-es februári forradalom, az orosz összeomlás, a fogolysors szégyene helyett a káosz szabadsága. Azoknak, akik a hirtelen kiismerhetetlenné lett oroszországi viszonyok felfordulásában a bolsevik kártyára tettek, hatalmas lépéselőnyt biztosított, hogy jókor voltak jó helyen. Nem világos, hogy Kun Béla pontosan mikor talált vissza szocdem önmagához, és mikor lett belőle szociálforradalmár és aztán bolsevik, de valamikor 1917 decemberében, amikor a távoli Szibériából Moszkvába utazott, már véglegesen rálépett a lenini útra. Kun moszkvai mentorai – elsősorban Karl Radek, Szverdlov és Zinovjev – körül forgolódva 1918 tavaszán–nyarán villámgyors karriert csinált a Leninék által világforradalmi propaganda célra létrehozott nemzetközi hadifogoly-szövetség élén, s közben maga is alapos kiképzést nyert az agitáció, a propaganda és a konspiráció bolsevik fortélyairól. A tanulást megkönnyítette, hogy a bolsevizmus nemcsak technika volt, hanem egy sajátos erőszakvallás, amely arról szólt, hogyan kell a dühből és frusztrációból fakadó elementáris indulatokat a jövő tökéletes társadalma iránti felfokozott várakozással keverni. „Békét követelünk mi is, sötét haraggal a fehér Szibériából” – fogalmazták meg az omszki hadifogolytábor magyar katonái még 1918 telén, s ez a harag volt Kun Béla és társai szervezkedésének igazi valutája, nem a kabátbélésben és cipőtálpban hazahozott milliók.⁹¹ Sőt a korai kommunista propaganda egyenesen a halálkultusz jegyében fogant: „[Ö]lni, gyilkolni apáink, testvéreink, a gyermekeink, önmagunk érdekeinek védelmében [...]: van-e ennél szentebb, lelkesítőbb, felmagasztalóbb? [...] Az élet, ami után mi vágyunk, mi törekszünk,

⁸⁹ Pankovits József: Gramsci és 1917. Háború, forradalmak, olasz kommunizmus, fasizmus. *Múltunk*, (2017), 4. 221–222.

⁹⁰ Borsányi György: *Kun Béla*. Budapest, Kossuth 1979. 38., 46.; Vincze (é. n.) i. m. 59–60.

⁹¹ I. V. Matvejev: Magyar internacionalisták részvétele a szovjethatalom megteremtéséért és megszilárdításáért vívott harcban Szibériában (1917 február – 1921). *Századok*, 93. (1959), 2–4. 338.

amiért mi harcolunk, az csak a halál nyomán születhet meg. A halál a mi jóbarátunk. [...] A gyávák a hitvány férgek, a kukacjelleműek, a harc elől, a mi felszabadító, szent küzdelmeink elől megfutamodók nem közénk valók. Nincs számukra hely. A halál elől futó, rongy árulók bére nem is lehet más, mint a halál. Akik féltek ismeretséget kötni a halállal, vegyék el jutalmul a mi fegyvereinktől a megváltó golyót. Forradalmi katonák, végezzetek gyorsan és könyörtelenül a megfutamodókkal, s aztán előre. Szempillád meg ne rezdüljön, kezed meg ne remegjen soha: a halál útja a győzelem felé vezet.”⁹² Az egykori kallódó újságíró és szintén hadifogoly Szamuely Tibor – aki Kunhoz a legelső között csatlakozott – még Moszkvában írta ezeket a sorokat az első magyar nyelvű kommunista lapba, de a korabeli bolsevik *death metal* hörgése az orosz polgárháború vérrel borított mezőiről minden szűrő nélkül került át a budapesti politikai nyelvbe is. A november közepén Moszkvából kalandos úton hazatért Kun Béla nagyon gyorsan építette ki a Kommunisták Magyarországi Pártját, amely szabadnak érezte magát minden demokratikus vagy parlamentális kötöttség alól. „Mindenki ott üssön agyon egy ellenforradalmárt, ahol éri” – rikoltotta a *Vörös Újság* címlapja, s a gátlástalan gyűlöletbeszéd revolver-újságíróinak azt sem esett nehezükre kimondani, hogy „pusztuljon a népkormány!”.⁹³ Kun hazaindulása előtt egy héttel, a központi bolsevik napilap, a *Pravda* hasábjain oroszul adta meg a magyar őszirózsás forradalom bolsevik értelmezését: Károlyi és „népkormánya” nem egyéb, mint Kerenszkij és az 1917-es balul végződött orosz polgári demokrata kísérlet magyar kiadása. Találó párhuzam volt. Károlyi az orosz pályatárshoz hasonlóan, szintén a reakciós rendszer ellenzékéből jött, és ahogy Kerenszkij, úgy Károlyi sem volt arra képes, hogy feladja a régi rendszertől örökölt háborús célokat.⁹⁴ Kerenszkij a bukott cár imperialista háborújából patrióta honvédelmet akart csinálni, de a frontkatonákban ekkor már inkább gyűlölet volt, mint nemzethűség, s az 1917-es nyári Kerenszkij-offenzíva gyors összeomlása nemsokára elhozta névadójának is a biztos bukást. A Károlyi-kormány hivatalba lépésének első napján szintén hazafias bizakodással osztotta meg a „nemzettel”, hogy „sikerülni fog megmenteni az ország területi épségét”.⁹⁵ Mire Kun Béla november 17-én Budapestre érkezett, kiderült, hogy nem sikerült. Míg Kerenszkij a hadsereg patrióta mozgósításával valott kudarcot, Károlyi a pacifista retorikájával. A kommunista vezér diagnózisa a lényegre tapintott rá: az antantorientáció és a területi egység megóvására egyszerre irányuló politika katasztrofális ellentmondást hordozott magában.

Kun Moszkvában megtanulta, hogyan kell az ábécéskönyvek egyszerűségével megfogalmazni politikai üzeneteit. „Ki fizet a háborúért?”, „Mit akarnak a kommunisták?”, „Mi a Tanácsköztársaság?”, „Kié a föld?”. A Kommunista Könyvtár orosz

⁹² Szamuely Tibor: *Riadó*. Szociális Forradalom, 1918. augusztus 10. Újraokozli: Szamuely Tibor: *Riadó*. Budapest, Kossuth, 1957. 22.

⁹³ Üssétek agyon... *Vörös Újság*, (1919), február 11. 1.

⁹⁴ A magyar „Kerenszkij-uralom” [Vengerszkaja Kerenscsina] címmel a *Pravda* 1918. október 31-i és november 1-jei számában oroszul megjelent cikket magyar fordításban *A magyar októberi forradalomról* címmel közli Kun Béla: *Válogatott írások és beszédek*. I. k. Budapest, Kossuth, 1966. 180–187.

⁹⁵ A nemzethez. *Világ*, (1919), 123. 1., illetve Károlyi proklamációja Magyarország népéhez. *Világ*, (1919), 69. 5.

pénzen nyomott kis alakú vékony füzetek jól összefoglalták a lényegét, amelynek sztárszerzői is a politika új orosz professzorai, Lenin, valamint Nyikolaj Buharin voltak. A 31 éves Buharin 1918–1919-ben az orosz bolsevik párt kedvence volt, amolyan ideológiai helyettes főszakács Lenin örökké sistergő konyhájában, s még nem tudta, hogy a kommunista vezető életére a kommunista rendszer lehet a legveszélyesebb, sem azt, hogy 20 évvel később Sztálin vérbírói előtt állva az utolsó szó jogán azt fogja kérdezni magától „milyen ügyért fogsz meghalni?”. Az „Ügy” 1919-ben az egész emberiség ügye volt, és Buharin szerint az emberiség csak olyan feladatot tűz ki maga elé, amelyeket meg tud oldani. Buharin soraihoz 1919 januárjától már Budapesten is minden utcai lapárusnál és dohányboltban hozzá lehetett jutni. A világforradalom orosz hitvallásának ára 2 korona volt, és csillogó késekkel közeledő leszámolást ígért: „A viszonyok összessége, amely Európában kialakult, ehhez az elkerülhetetlen célhoz vezet. Így az állandó orosz forradalom a proletariátus európai forradalmába megy át, melyet ugyanaz az imperialista állam fegyverzett fel, amelynek fejére a *guillotine* [nyaktíló] csillogó kését felemeli.”⁹⁶

A társadalom szövete ugyan bolsevizálódott, de Kun Béla és elvtársai mögött egyetlen jelentős csoportja sem állt, még a nagyüzemi munkások sem. A munkásság egyik vidéki fellegvárában, Ózdon például létre sem jött kommunista szervezet, de Győrben, a legnagyobb dunántúli iparvárosban is alig akadt 15–20 munkás 1919 március elején, aki elment volna a fővárosból hozatott kommunista szónokot meghallgatni.⁹⁷ A bolsevik igékkel az újpesti gyárakban is felsült a rajongó Sinkó Ervin, a kommunista alapítók között mutatóban akadt csak valódi fizikai munkás, mint Mikulik József vagy Mosolygó Antal a mátyásföldi repülőgépgyár bizalmija. Kun Bélát ez nem feszélyezte. „Csak a vezetőknek kell érettnnek lenni a nagy történelmi feladatra, a proletárdiktatúrában a vezetők az osztály nevében és képviselőikben korlátlan hatalommal rendelkeznek” – mondta egykori kolozsvári elvtársának, Vincze Sándornak.⁹⁸ A párbeszéd a Népszínház utca és a József körút sarkán álló Simplon Kávéházban zajlott, amely irodalmi törzsasztalaival később nevezetes tanyája lett a magyar íróknak, ekkor még inkább színház utáni bő vacsorák színtere. Kun jól szabott zsakettet viselt, és gondosan megkötött nyakkendőt. Megjelenése jólétet sugárzott. Amikor Vincze a demokráciára figyelmeztette, nyugodt hangon felelt: „A demokrácia burzsoá hazugság.”⁹⁹ Vincze elképedve hallgatta a választ, de rabul ejtett értelmével korántsem volt egyedül, a bolsevik kommunizmussal szemben egyre többen szorultak defenzívába. A szocdem vezetők többsége lanyha és meggyőződés nélküli kedvvel küzdött a kommunista járvány ellen, mások, mint a kőművesegédből lett építőipari szakszervezeti vezetők, mint Garbai Sándor vagy Bokányi Dezső nyilvánosan kiosztott csattanós pofonokkal. A jobboldalról érkező antikommunista kiállás viszont azonnal ellenforra-

⁹⁶ Nikoláj Buharin: *Az imperializmus diktatúrájától a proletárdiktatúráig*. Budapest, Kommunisták Magyarországi Pártja, 1919. 4.

⁹⁷ Mi a kommunizmus? *Testvériség*, 2. (1919), 11. 1.

⁹⁸ Vincze (é. n.) i. m. 61.

⁹⁹ Vincze (é. n.) i. m. 62.

dalmi bélyeget ütött megfogalmazójára. Január folyamán több polgári lap szerkesztőségét is feldúlták, a *Déli Hírlapra* irányuló konzervatív polgári felvásárlási kísérletet kormányzati támogatással akadályozták meg a lap szocialista újságírói, és az 1918–1919 fordulóján kibontakozott „médiaháború” nemcsak a „keresztény” politikát követelő Bangha páter törekvéseit törte le az Apostol-nyomda gépeinek és berendezéseinek szétverésével, hanem margóra szorította a konzervatív és liberális politikai alternatívákat is.¹⁰⁰ Egyedül a szakszervezeti lapok mertek riadót fűjni keresetlen nyersséggel: „A munkásmozgalom vizein a kommunizmus hamis lobo-gója alatt kalózhajók cirkálnak, hogy örvénybe taszítsák a a jó utakon haladó, a kommunizmust elérni akaró szociáldemokrácia hajóját” – írta a *Famunkás* vezércikkírója, aki éles kirohanást intézett „a párttűtő rubellovagok”, a „megkergült fiskálisok” és „törtető mérnökfiókák” ellen, „akik az ébredő magyaroknál is mocskosabban gyalázzák a magyar munkásság dicsőséges harcát”.¹⁰¹ Hasonló hevességgel támadta az újsütetű prófétákat a *Vas- és Fémmunkások Lapja* is: „[I]de állanak a munkásság elé, föl-tolakszanak a szónoki emelvényre és adják a hőst, a rettenthetetlen orosz forradalmárt, adják színészi pózban az új Mózeszt, aki eljött, hogy Izrael népét az ígéret földjére vezesse [...] Honnan szereztek ezek az emberek a jogot, hogy itt tolakodjanak, hogy itt mindenkit számárnak, árulónak, gyávának és butának bélyegezzenek, a munkástömegek előtt bemocskolják és a munkásságot a maguk ismeretlen céljai felé vonszolják?”¹⁰² De hiába tette ez utóbbi cikk szerzője a kommunizmus szót idézőjelek közé, a szocialista érvelés is addig tartott, mint a 30 ezer holdas egykori nagyúr, Károlyi Mihályé: még nem jött el a kommunizmus ideje, azt csak akkor vezethetjük be, ha más országok már megtették. Utólag könnyebb meghúzni a választóvonalat a szocialista eszkatológia reformista és revolucionista olvasatai között, de akkor ez utóbbi még kirakatlan *puzzle*-játék volt, a kortársak többsége annyit látott: a „tempóban” van csupán különbség kommunisták és szocialisták között.¹⁰³ A kommunizmus démoni metafizikája abban ütközött ki igazán, hogy lelkiismeret-furdalást ébresztett: a minden erkölcsöt felrúgó kommunista taktika a politikai felelősség posztjaira csupán nemrég érkezett szocdem politikusokban büntudatot keltett a szakadár „testvérpárttal” szemben, amelynek tagjai Leninnel és a bolsevikok tekintélyével takaróztak. Akik a siker vakmerő receptjét anélkül reklámozták, hogy a káros mellékhatásokról szóltak volna. Ezért is volt a határozottság hiánya, ezért volt, hogy még Garami Ernő is csak vonakodva egyezett bele abba, hogy a rendőrség tájékoztassa őt a kommunisták törvényellenes üzelmeiről.¹⁰⁴ Határozott akcióra csak akkor került sor, amikor 1919. február 20-án mintegy 1500 főnyi tömeg támadta meg a *Népszava* Conti

¹⁰⁰ Klestenitz Tibor: Médiaháború 1919-ben: a Déli Hírlap ügye. *Médiakutató*, (2008), 1. 69–80. Vö. Gellért Oszkár 1920. január 20-i rendőrségi tanúvallomásával BFL VII. 18. d. 1919 – 13 – 8784 Károlyi Mihály elleni zárlati ügy, 36.

¹⁰¹ Szocializmus vagy „kommunizmus”? *Famunkás*, (1919), február 1. 1.

¹⁰² A „kommunisták” és mi. *Vas- és Fémmunkások Lapja*, (1919), január 2. 1.

¹⁰³ Peter Kenez: Coalition Politics in the Hungarian Soviet Republic. In Andrew C. Janos – William B. Slottman (eds.): *Revolution in Perspective: Essays on the Hungarian Soviet Republic of 1919*. Berkeley, Los Angeles, University of California Press, 1971. 62–63.

¹⁰⁴ Garami (1922) i. m. 105.

(ma: Tolnai Lajos) utcai székházát, és lövöldözés tört ki, amelynek nyolc halálos áldozata volt, köztük két rendőr és hárman a népörségből. Azt, hogy ki lőtt először, világosan megállapítani nem lehet, de szinte bizonyos, hogy a *Népszava* megtámadására Kun vagy valamelyik alvezére – valószínűleg Vágó Béla – adta ki a felszólítást azon a gyűlésen, amelyet az eseményt megelőzően a munkanélküliek tartottak a Pesti Vigadóban. Az éppen üléselő kormány a szociáldemokrata miniszterekre bízta, mi legyen, és ők – a távol lévő Kunfi kivételével – úgy döntöttek, felszámolják a nyilvánvalóan a rendszer megdöntésére készülő kommunista mozgalmat. Még az éjszaka elrendelték és végrehajtották több tucat kommunista vezető letartóztatását, másnapra pedig nagy munkágyűlést hívtak össze. Ezen 100, talán 150 ezer ember tüntetett az erőszak ellen; a szocdem párt által megmozgatott tömeg éppen százszorosa volt az előző napi kommunista csöcseléknek. A menet élén a szocialista mészárosok haladtak, véres kötényben, hatalmas húsvágó bárdokkal... Ők sem tudhatták, hogy hiába az imponáló demonstráció, a demokratikus intermezzo a végéhez közeledik. A börtönben ugyanis néhány elkeseredett rendőr nekiesett Kun Bélának, az esetről értesült a sajtó, és a félig agyonvert Kunt megkínzott Krisztusként mutatta be egy egész oldalas, hatásvadász riport, amelyet másnap *Az Est* nagy reklámmal, százezres példányszámban öntött az utcára.¹⁰⁵ Bár a közhangulatra is befolyással volt a szenzáció, Kun gyorsan gyógyuló sérülései leginkább a kormány maradék cselekvési szabadságát sorvasztották el. A galileista diákok felháborodottan tiltakoztak a rendőri brutalitás ellen, Károlyi Mihályné férje testőrparancsnokával meleg gyapjútakarókat küldetett a „szegény raboknak”, maga Károlyi pedig felháborodottan utasította Váry Albert főügyész helyett, hogy vegye le a rabruhát a „politikai foglyokról”. Amikor a berni kongresszusról hazatérő Kunfi Zsigmond újra megjelent minisztertársai körében, kijelentette: ha itt lett volna, a letartóztatásokra nem kerülhetett volna sor.¹⁰⁶ Néhány napon belül a kommunisták akciószabadsága lényegében helyreállt, Lukács György a Fővárosi Könyvtár egyik kisebb szobájában gyűjtötte össze a „második garnitúrát”, könyvmoly és álmodozó fiatalokat, akikkel újjászervezték a pártot az eredeti vezetők letartóztatása után.¹⁰⁷ A pártörténet nem nagyon hangsúlyozta ki, de az első napok ijedtségén a nők hamarabb túl voltak, mint a férfiak. Ők nem csupán a könyvtárak csendes íróasztalain írták ki magukból lázas proféciaikat. Az illegális lakások és találkozóhelyek ügyét, továbbá a *Vörös Újság* szerkesztőségének tagjai között az összeköttetést Spádi Adél, a feministák egyesületének titkára szervezte, a különc somogyi dzsentri lány, Goszthonyi Mária pedig futárként szolgált Szamuely Tibor és Lukács György között.¹⁰⁸ Nemsokára újra elérhető volt a latyakos pesti aszfalton is

¹⁰⁵ Tarjányi Vilmos: Kun Bélát félholtra verték a rendőrök. *Az Est*, (1919), 46. 6.

¹⁰⁶ Berinkey Dénes vallomása a népbiztosok perében 1920. július 30-án, BFL. VII. 5.c 1920-6274, 162. doboz, XLVI dosz-szié, 2955.

¹⁰⁷ Lukács György: Februártól márciusig. *Párisi Munkás*, 4. (1927), 12. Ünnepi melléklet, 1. Újraközli: 3/b. In Bakó Ágnes – Erényi Tibor – Szabó Ágnes (szerk.): *Tanúságtevők. Visszaemlékezések a magyarországi 1918-1919-es forradalmak résztvevőiről*. Budapest, Kossuth, 1978. 304-305.

¹⁰⁸ Rákos Ferenc: A KMP második (illegális) Központi Bizottságának munkájáról. *Társadalmi Szemle*, 14. (1959), 2. 97. Goszthonyi Mária emlékezések [Bárdibükk, 1974. III. 28] PIL 867f, g-167, 3-4.

néhány hétre Nagyváradra menekített *Vörös Újság*, Kun Béla pedig a börtönből is tovább bomlasztotta a szociáldemokrata pártegységet. Cellájában a szociáldemokrata párt hangadói, a vasutas szakszervezeti vezető Landler Jenő, a hadügyminiszter Böhm Vilmos, és a Budapesti Katonatanács vezetője, Pogány József, valamint a befolyásos újságíró, Göndör Ferenc, sőt egyes visszaemlékezések szerint Kunfi Zsigmond és Weltner Jakab, a *Népszava* főszerkesztője is felkeresték.¹⁰⁹ Feltételeit március 11-én meg is üzentte a nyomdász-szakszervezeti vezető, Bogár Ignác útján: szakítani kell az osztály-együttműködéssel, azaz a polgári erőkkel, le kell cserélni a régi közigazgatás tagjait, le kell mondani a területi integritáshoz ragaszkodó politikáról, államosítani kell az üzemeket, a bankokat és a földeket, végre kell hajtani a szekularizációt – azaz az egyházak likvidálását –, és mindenekelőtt sutba kell dobni a demokratikus választásokat.¹¹⁰

A pacifista Károlyi mindeközben eljutott a fegyveres honvédelem gondolatához. Február 18-án, a kormány ülésén először jelentette ki, hogy „ha a jog és igazság alapján nem tudjuk, akkor fegyverrel a kezünkben készen kell állnunk arra, hogy létfeltételeinket visszaszerezzük”.¹¹¹ Nem pillanatnyi indulatkitörésről volt szó. 1919. március 2-án miniszterei és a szocdem erős emberek társaságában meglátogatta az egyetlen számottevő magyar fegyveres erőt képviselő – az erdélyi katonai kerület parancsnoka, Kratochvil Károly ezredes által harcálló egységgé fejlesztett – Székely Hadosztályt Szatmárnémetiben, már úgy fogalmazott: „[H]a a párizsi békekonferencia [...] Magyarország földarabolása mellett döntene, akkor mi a végszükség esetében még fegyverrel is fölszabadítjuk ezt az országot.”¹¹² Kratochvil parancsnoksága alatt március közepén 649 tiszt és 12 438 fős legénységi állomány szolgált, és tartotta eredményesen az Erdélyt határoló nyugati hágókra és szorosokra épített védelmet.¹¹³ A helyszín is szimbolikus volt, hiszen a város megszállására decemberben engedélyt kaptak a románok, s az a Kratochvil által talpraállított magyar katonai ellenállásnak köszönhetően volt hónapokkal később is még magyar közigazgatás alatt. Ilyen értelemben Károlyi csapatszemléje egyfajta hadüzenet is volt.¹¹⁴ „Riasztó harci be-

¹⁰⁹ Hajdu Tibor: Válasz Réti László elvtársnak. *Párttörténeti Közlemények*, 16. (1970), 4. 187. Böhm Vilmos látogatására I. Majer Ödön büntetőintézeti tiszt rendőrségi vallomása 1920. január 8. BFL. VII. 18. d. 1919 – 13 – 8784 Károlyi Mihály elleni zárlati ügy, 31.

¹¹⁰ Varga Lajos meggyőzően érvel amellelt, hogy a Bogár Ignácnak címzett Kun-levél és a tíz nappal későbbi szociáldemokrata-kommunista megegyezés között felesleges közvetlen oksági összefüggést keresni L. Varga Lajos: *Kényszerpályáról tévútra. Szociáldemokraták a Tanácsköztársaságban*. Budapest, Napvilág, 2019. 34–37.

¹¹¹ MNL MOL K27 Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1919. február 18., 23. pont.

¹¹² Az elnök és a hadügyminiszter beszédei Szatmáron a székely katonák közt. Magyarország, 1919. március 4. 2. A látogatáshoz I. Fogarassy László: Az ismeretlen székely hadosztály. In Dankó Imre (szerk.): *A Debreceni Déri Múzeum évkönyve 1971*. Debrecen, Debreceni Déri Múzeum, 1972. 241.

¹¹³ Szent Kereszthegyi Kratochvil Károly: *A székely hadosztály 1918–19. évi bolsevistaellenes és ellenforradalmi harcai a székely dicsőségért, Erdélyért, Magyarország területi épségéért és Európáért*. [1941] Máriabesnyő, Attraktor, 2017. 46. Vö. Öry Károly: A katonapolitika és a hadsereg-szervezés főbb kérdései az októberi polgári demokratikus forradalom időszakában (II. rész). *Hadtörténelmi Közlemények*, 18. (1971), 1. 18–19. A Kratochvil által közölt és az Öry által közölt 8939 fős legénységi létszámadatok különbsége a 39. dandárból eredhet, amelynek két ezredében, két és fél zászlóaljnyi, mintegy 3500 fős létszámöbletét Kratochvil hozzászámolta a tulajdonképpeni „Székely Hadosztályhoz” Öry pedig nem.

¹¹⁴ Juhász Nagy Sándor: *A magyar októberi forradalom története*. Budapest, Cserépfalvi, 1945. 427–428.

széd” – rettent meg az új hangtól a régi barát, Jászi Oszkár, ütőképes serege azonban nem támadt a románok kiveréséhez.¹¹⁵ Károlyi abban bízott, hogy a Böhm Vilmos szociáldemokrata hadügyminiszter által februárban megindított hadseregszervezés 70 ezres hadsereget eredményez április közepére.¹¹⁶ A terveket a világháború harcterein edzett kiváló vezérkari tisztek, Stromfeld Aurél ezredes és Tombor Jenő alezredes dolgozták ki.¹¹⁷ De hiába volt a gondos tervezés – és az ambiciózus elképzelések Pozsony és Kolozsvár visszaszerzésére –, a harcos remények mégis kudarcba fúltak, mert a munkáshadsereg eszméje az önkéntességre és a politikai megbízhatóságra épített, azt remélve, hogy majd a szén- és nyersanyaghiány miatt munka nélkül maradt budapesti nagyüzemi munkások szívesen harcba mennek a Felvidékért és Erdélyért.¹¹⁸ Nem így történt. A szociáldemokrata honvédelem hívószava a magas zsold ígéretével együtt sem volt vonzó a háborús fáradtságtól sújtott országban, az öthetes toborzás eredménye alig 5000 jelentkező lett, a meglévő sorkatonaság fegyelme tovább foszlott, a kaszárnyákból a fegyelmezetlen legénység zömét szabadságolták, miután a felső tisztkart – ezredestől felfelé már korábban nyugdíjazták.¹¹⁹ A demokratikus hadsereg antimilitarista forradalmát a katonatanácsok intézményének és az ügynevezett „bizalmi férfiaknak” a rendszere teljesítette be. Ez utóbbiakat titkos szavazással választották, s szerepük szerint biztosítaniuk kellett, hogy „a fegyveres hatalom a népköztársaság megbízható támasza legyen” – arra mindenestre jók voltak, hogy a tisztí tekintély minimálisra csökkenjen, a közkatonák harci készsége pedig eltűnjön. Soós Károly tábornok, a szegedi katonai kerület parancsnoka 1919 februárjában részeg tüzerek élén indult Soborsinba felszámolni a román nemzetőröskéket. A feszes léptű tábornok és törzskara mögött a legénység teljes rendetlenségben haladt, az ágyúkon lovagolva azok csöveit kardlapozták, félrecsúszott sapkával, Soós és tisztikara pedig inkább nem nézett hátra, sok köszönet úgysem lett volna benne.¹²⁰ A korhangulatra jellemzően Böhm hadügyminiszter hősi halottá azt a 21 éves aradi ezredbizalmi, Fellner Andort nyilvánította, aki a parancsmegtagadó katonák helyett magát lőtte főbe.¹²¹ Feszült várakozás volt a levegőben, Károlyi Mihály azt tervezte, hogy március 23-án vasárnap Karl Renner osztrák kancellárral személyesen egyeztetik országaik érdekeit – a találkozózt Garami Ernő készítette elő –, választási gyűlés választási gyűlést ért a pesti gyárudvarokon és kisvárosi nagyvendéglőkben, és terjedtek a hírek arról, hogy a párizsi békekonferencia hamarosan határozatot hoz a „ma-

¹¹⁵ Litván György (szerk.): *Jászi Oszkár naplója 1919–1923*. Budapest, MTA Történettudományi Intézete, 2001. 20.

¹¹⁶ Károlyi április 15-i céldátumot jelölt meg, és maga is figyelemmel kísérte a hadseregszervezési erőfeszítéseket. Károlyi Mihály levele Andrássy Gyulához 1919. március 16. In Litván György (szerk.): *Károlyi Mihály levelezése I. 1905–1920*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1978. 444. Vö. Böhm Vilmos: *Két forradalom tüzeiben*. Bécs, Bécsi Magyar Kiadó, 1923. 212–213. Liptai Ervin szerint Stromfeld első tervezete már március 20-ra előirányozta az új hadsereg demarkációs vonalakra való elhelyezését, a régi fegyelmezetlen egységek felváltását. Liptai Ervin: *A magyar Vörös Hadsereg harcai 1919-ben. Társadalmi Szemle*, (1959), 5. 19.

¹¹⁷ Stromfeld terveihez lásd Fogarassy (1972) i. m. 244.

¹¹⁸ A hadseregszervezés kudarcához lásd Révész Tamás: *Nem akartak katonát látni? A magyar állam és hadserege 1918–1919-ben*. Budapest, Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2019. 109–111.

¹¹⁹ Böhm (1923) i. m. 211.

¹²⁰ Kelemen Béla: *Adatok a szegedi ellenforradalom és a szegedi kormány működéséhez (1919)*. Szeged, 1923. 328.

¹²¹ Juhász Nagy (1945) i. m. 450–451.

gyar ügyben”. A kormány tagjai tudták, hogy valami készülődik, aradi útján Böhm Vilmos figyelmeztette Gondrecourt francia tábornokot a szerb és román megszállási övezetek között állomásozó francia csapatok parancsnokát, a létrejövő ütközőzóna a románok által már megszállt részeken legyen, mert újabb közlekedési vonalak elvágása a magyarok számára csak „halálzónát” hozna létre.¹²² Nem hallgattak rá.

Epilógus

Vannak a politika történelmében különlegesen sűrű napok. Sokszor a véletlen teszi őket azzá. 1919. március 20–21-én, 36 óra alatt a magyar történelem olyan fordulatot vett, amely a mai napig mélyen meghatározza a politikai gondolkodásunkat, és mélyen megosztja érzelmeinket. Nem tudjuk pontosan mi történt március 20-a délelőtt 10 óra – amikor Fernand Vix francia alezredes, a november vége óta Budapesten tartózkodó szövetséges katonai misszió vezetője angol, olasz és amerikai kollégáinak kíséretében átadta a párizsi békekonferencia határozatát, amelynek értelmében a magyar csapatokat 200 kilométerrel nyugatabbra kellett visszavonni, a románok viszont 100 kilométerrel előre tolhatták állásaikat – és március 21-én este 10 óra között, amikor a szociáldemokrata párt Erzsébet körüti központi titkárságán megjelent a Gyűjtőfogházból frissen szabadult Kun Béla, és szertartásos orosz csókkal üdvözölte régi-új elvtársait, és sor került a szociáldemokraták és a kommunisták képviselőiből álló új párt első közös értekezletére, a Forradalmi Kormányzótanács megalakítására, a proletárdiktatúra kikiáltására. Az események egyik kulcsszereplője, Kunfi Zsigmond néhány nappal később vezércikket írt a *Vörös Újság*ba, s úgy értékelte: „A magyar politikai forradalom nagy részben végrehajtotta a polgárságnak, mint osztálynak lefegyverzését, amennyiben igyekezett kicsavarni a polgári osztály kezéből a hadsereget és a fegyveres erő minden intézményét. [...] Az én megítélésem szerint ezt a történelmi funkciót töltötte be az októberi forradalom óta eltelt fél esztendő.”¹²³ A cikk címe egyébként is beszédes volt: *Az egyetlen út*. Arra utalt, hogy a proletárdiktatúra szükségyszerű fejleménye volt az őszirózsás forradalomnak, „Október” és „Március” összetartozik. Aztán eltelt újabb fél esztendő, az út a bukásba vezetett, Kunfi egy rozzant csónakon menekült át Pozsonyba, s a Magyarországon halálra keresett – és a halált maga is kereső¹²⁴ – Kunfi már azt írta bécsi száműzetésében, hogy március 21-e déli 12 óráig „nem tudta, nem kívánta, s nem akarta, hogy a Tanácsköztársaság kikiáltás-sék”.¹²⁵ Október és március útja újra szétvált. Hasonló – és a korszak iránt érdeklődő olvasó számára sokkal inkább ismert – ellentmondás feszül Károlyi Mihály nyilatko-

¹²² Romsics Ignác: *Erdély elvesztése 1918–1947*. Budapest, Helikon, 2018. 221–222. Vö. Ormos Mária: *Padovától Trianonig*. Budapest, Kossuth, 1984. 184.

¹²³ Kunfi Zsigmond: *Az egyetlen út*. *Vörös Újság*, (1919), március 28. 1.

¹²⁴ Kunfi Zsigmond hirtelen meghalt. *Pesti Napló*, (1929), november 19, 5. vö. Köves–Erényi (1974) i. m. 142.

¹²⁵ Kunfi Zsigmond: *Jegyzetek a diktatúra keletkezéséről*. [1919] In Kende János – Sipos Péter (szerk.): *Visszaemlékezések 1919-ről*. Budapest, Gondolat, 1989. 29.

zataiban a hatalom átadásáról. Károlyi Mihálytól a proletárdiktatúra első reggelén, március 22-én reggel azt közölték az újságok: „Én, mint a Magyar Népköztársaság ideiglenes elnöke, [...] a világ proletáriátusához fordulok igazságáért és segítségéért, lemondok és átadom a hatalmat Magyarország népei proletáriátusának.”¹²⁶ Akkoriban a közvélemény jelentős része ebben egy ravasz diplomáciai sakkhúzást, bátor trükköt gyanított az antant ellenében.¹²⁷ Károlyi ugyan szenvedélyes sakkjátékos volt, állítólag március 20-án este is egy Karinthy Frigyessel vívott izgalmas partiba menekült a haza gondjai elől, de a fenti nyilatkozat egyértelmű kifejezése volt: az általa vezetett demokratikus és pacifista kísérlet a történelem sakkjátszóján mattot kapott.¹²⁸ A hatalom átadásáról szóló tézist kezdetben Károlyi is erősítette a „proletár” rendszerhez lojális magatartásával, majd Magyarországról való távozása után a bécsi szocialista napilapban, az *Arbeiter Zeitung*ban 1919. július végén közzétett hosszú cikkében, amelyben úgy nyilatkozott: „[A]láírtam a kiáltványt, amelyben lemondtam és ‘a hatalmat átadtam a proletáriátusnak,’ amely azt valójában már korábban átvette és proklamálta.”¹²⁹ Ehhez az állásponthoz egészen 1922-ig ragaszkodott, erről vagyonekobbzasi pere első szakaszában benyújtott alperesi perirata is tanúskodik, majd 1922 őszétől a per második szakaszától kezdve élete végéig tagadta, hogy aláírta volna a lemondási nyilatkozatát.¹³⁰ Ez utóbbi eredeti példánya nincsen meg, de a történelemolvasó nem szereti a megoldatlan rejtélyeket, és ennek köszönhetően ma is táborokra osztja a kérdés a történetírókat és olvasókat egyaránt. Ha aláírta, akkor ő hozta nyakunkra Kun Bélát és a kommunizmust, ha nem írta alá: a történelem áldozata. De a történések idején nem így működött az események logikája. Azt, hogy a hatalomváltásnak nem volt előre megírt forgatókönyve, Kun Béla 1919. március 27-i *Népszavába* írt cikke is világosan kifejezte, a korábban „szociálárulóknak” „hazaffy-szocialistáknak” titulált szocdemekkel kötött megállapodást azzal indokolta elégedetlen kommunista talpasával szemben, hogy a „cselekedetek nem folynak egyenes vonalban, de szükségszerűen ellentétekben mozognak, ami tegnap helytelen, az ma a megváltozott viszonyok között nemcsak helyes, de szükségszerű is”.¹³¹

Valójában a kommunista hatalomátvétel annyira a kommunistákon múltott, és legkevésbé sem Károlyi Mihály szándékán, mint inkább a körülmények mindenféle akaratot megszegyenítő hatalmán. Leginkább pedig azon, amit Kunfi Zsigmond úgy fo-

¹²⁶ Károlyi Mihály: Magyarország népéhez! *Népszava*, 47. (1919), 69. 1., Károlyi Mihály: Magyarország népéhez! *Pesti Napló*, 70. (1919), 69. 1. Károlyi proklamációja Magyarország népéhez. *Világ*, (1919), március 22. 5.; Károlyi Mihály lemondott. *Az Újság*, (1919), március 22. 2–3.

¹²⁷ Vántus Károly 1920. július 5-i vallomása a Népbiztos-perben. BFL VII. 5. c 1920 – 6274, 29. doboz, XXVIII. dosszié, 1492.

¹²⁸ Halasi Andor: Előszó. In Halasi Andor (szerk.): *Pirkadása magyar égneik. Írók emlékezései a Magyar Tanácsköztársaságról*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1959. 11–12.

¹²⁹ *Az Arbeiter Zeitung* 1919. július 25-i számában megjelent nyilatkozatot magyarul kivonatolva – némileg gúnyos kommentárok kíséretében idézték a magyarországi lapok. Teljes szövege magyarul: Károlyi Mihály: *Lemondásom története* In Károlyi Mihály: *Egy egész világ ellen*. Budapest, Gondolat, 1965. 484–490.

¹³⁰ Károlyi Mihály elleni eljárások – Károlyi Mihály ellen vagyoni felelősség megállapítása iránti per, Károlyi 1922 február 22-i előkészítő irata / BFL VII. 2. c. 1921 – 36537, 814 [462]. Az előkészítő irat vonatkozó részét kivonatolva ismereti: Schönwald Pál: *A Károlyi-per*. Budapest, Kossuth, 1985. 119.

¹³¹ Kun Béla: A pártegységéről. Levél az elvtársaknak. *Népszava*, 38. (1919), 73. 1.

galmazott meg tíz évvel később, hogy „a tanácskormány nemzeti pánikhangulatból jött létre”.¹³² Mindezt csak azért felejtettük el, mert bár a Tanácsköztársaság idején az állami szintre emelt terror igazából anarchiába fült, a vörös-, majd a rákövetkező fehérterror gyilkosságainak emléke azóta is kísérti és mélységesen megosztja a magyar társadalmat – és eltakarja azt, hogy az I. világháború katasztrófája évekre öszszeroskasztotta rend uralmát a rendetlenség felett. Az internacionalista Kun Béla és Vörös Hadserege fegyverrel próbálta kiűzni a cseh és román megszállókat Magyarországról – a katonai vereségbe bukott bele a proletárdiktatúra, és nem a nemzeti erők ellenállásába –, de a rend csak azután térhetett vissza a meggyötört Magyarországra, hogy Horthy Miklós, Bethlen István, Teleki Pál és társaik elfogadták az elfogadhatatlant, aláírták a békediktátumot és detronizálták az ország biztonságát a trón viszszaszerzésével veszélybe sodró királyt és dinasztiját a Habsburgokat, és minden erejüket az immár kisállami Magyarország rendbetételére fordították.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ablonczy Balázs: *Ismeretlen Trianon*. Budapest, Jaffa, 2020.
- Az alsónémedi vérfürdő. *Szózat*, 5. (1923), augusztus 26.
- Andrássy Antal: A polgári forradalomtól a szocialista forradalomig (1918. ősze). In Kanyar József (szerk.): *Somogy megye múltjából – Levéltári évkönyv 19*. Kaposvár, Somogy Megyei Levéltár, 1988. 263–298.
- Andrássy Gyula: *Diplomácia és világháború*. Budapest, Göncöl–Primusz, 1990. [1920.]
- Apáthy István: Erdély az összeomlás után. *Új Magyar Szemle*, (1920), 2–3. 149.
- Balla Tibor: Katonai alakulatok karhatalmi bevetése Magyarországon az első világháború utolsó évében. *A Hadtörténeti Múzeum Értesítője*, (2011), 12. 63–73.
- Ballagi Ernő: A forradalom és a zsidóság. *Egyenlőség*, 37. (1918), 47.
- Bakó Ágnes – Erényi Tibor – Szabó Ágnes (szerk.): *Tanúságtévők. Visszaemlékezések a magyarországi 1918–1919-es forradalmak résztvevőiről*. Budapest, Kossuth, 1978.
- Barta Róbert: Magyarország az első világháborúban. In Kollega-Tarsoly István (szerk.): *Magyarország a XX. században*. I. kötet. Szekszárd, Babits, 1996. 24–76.
- Berecz Ágoston: Recepciótörténeti szelvényzet Tara Zahra tanulmányához. *Régió*, 25. (2017), 2. 43–50. Online: <https://doi.org/10.17355/rkkpt.v25i2.160>
- Bernátsky Kornél: *Élmények és meglátások 1914–1925*. Budapest, 1926.
- Borsányi György: *Kun Béla*. Budapest, Kossuth, 1979.
- Bódy Zsombor: A hétköznapi élet története. Munkás visszaemlékezések a századforduló idejéből. In Bódy Zsombor – Mátay Mónika – Tóth Árpád (szerk.): *A mesterségek iskolája. Tanulmányok Bácskai Vera 70. születésnapjára*. Budapest, Osiris, 2000. 275–293.
- Böhm Vilmos: *Két forradalom tüzeiben*. Bécs, Bécsi Magyar Kiadó, 1923.
- Bucharin, Nikoláj: *Az imperializmus diktatúrájától a proletárdiktatúráig*. Budapest, Kommunisták Magyarországi Pártja, 1919.
- Buzza Barna: *Hogy veszett el Magyarország?* Budapest, Schimkó Gyula, 1921.
- Csikó Tamás: A parasztság „forradalma” 1918-ban. In Bódy Zsombor (szerk.): *Háborúból békébe: a magyar társadalom 1918 után*. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2018. 129–150.

¹³² Kunfi (1974) i. m. 365.

- Dálnoki-Kováts Jenő: A megélhetés drágulása a háború kitörése óta. *Közgazdasági Szemle*, (1921), 1. 264–289.
- Debreczeni-Droppán Béla: 1919 forró tavasza a pesti Múzeumkertben. <http://ujkor.hu/content/1919-forro-tavasza-a-pesti-muzeumkertben>. On-line: <http://ujkor.hu/content/1919-forro-tavasza-a-pesti-muzeumkertben>
- Dokumentumok és visszaemlékezések 1918–1919 hősi harcaira. *Társadalmi Szemle*, (1959), 2.
- Dósa Rudolfné: A MOVE megalakulása és tevékenysége az 1918-as polgári demokratikus forradalom időszakában. *Hadtörténelmi Közlemények*, 15. (1968), 3. 464–485.
- Fogarassy László: Az ismeretlen székely hadosztály. In Dankó Imre (szerk.): *A Debreceni Déri Múzeum évkönyve 1971*. Debrecen, Debreceni Déri Múzeum, 1972. 225–252.
- A forradalom szenvedései. *Egyenlőség*, (1918), november 23. 8.
- Garami Ernő: *Forrongó Magyarország. Emlékezések és tanulmányok*. Lipcse–Bécs, Pegazus, 1922.
- Gellért Oszkár (szerk.): *A diadalmas forradalom könyve*. Budapest, Légrédy, 1918.
- Gömbös Gyula: *Egy magyar vezérkari tiszt bíráló feljegyzései a forradalomról és ellenforradalomról*. Budapest, 1920.
- Hajdu Tibor: *Az 1918-as magyarországi polgári demokratikus forradalom*. Budapest, Kossuth, 1968.
- Hajdu Tibor: Válasz Réti László elvtársnak. *Párttörténelmi Közlemények*, 16. (1970), 4. 186–190.
- Hajdu Tibor: Katonák, hivatásos tisztek szerepe a magyar és az orosz forradalmakban (1917–1921). *Történelmi Szemle*, (2009), 4. 519–539.
- Halasi Andor: Előszó. In Halasi Andor (szerk.): *Pirkadása magyar égnek. Írók emlékezései a Magyar Tanácsköztársaságról*. Budapest, Szépirodalmi Kiadó, 1959. 7–22.
- Hatos Pál: Felemás gyász – Tisza István meggyilkolása és a magyar közvélemény 1918-ban. *Kommentár*, (2018), 2. 12–23.
- Hatvany Lajos: Egy hónap története. *Esztendő*, 1. (1918), 12. 1–167.
- Hegedűs Loránt: *Két Andrássy és két Tisza*. Budapest, Athenaeum, 1941.
- Illyés Gyula: *Kora tavasz*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, [1941], 1972.
- Jócsák Kálmán: *Egy élet a harcok tüzeiben*. Kézirat. PIL 867 f. j-109.
- Juhász Nagy Sándor: *A magyar októberi forradalom története*. Budapest, Cserépfalvi, 1945.
- Litván György (szerk.): *Károlyi Mihály levelezése I. 1905–1920*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1978.
- Litván György (szerk.): *Jászi Oszkár naplója 1919–1923*. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2001.
- Károlyi Mihály: Magyarország népéhez! *Népszava*, 47. (1919), 69.
- Károlyi Mihály: Magyarország népéhez! *Pesti Napló*, 70. (1919), 69. 1.
- Károlyi proklamációja Magyarország népéhez. *Világ*, (1919), 69. 5.
- Károlyi Mihály: Lemondásom története. In Károlyi Mihály: *Egy egész világ ellen*. Budapest, Gondolat, 1965. 484–490.
- Kelemen Béla: *Adatok a szegedi ellenforradalom és a szegedi kormány működéséhez (1919)*. Szeged, 1923.
- Kende János: A szakszervezetek szerepe a Tanácsköztársaság államában. *Párttörténelmi Közlemények*, 20. (1974), 4.
- Kenez, Peter: Coalition Politics in the Hungarian Soviet Republic. In Andrew C. Janos – William B. Slottman (eds.): *Revolution in Perspective: Essays on the Hungarian Soviet Republic of 1919*. Berkeley, Los Angeles, University of California Press, 1971. Online: <https://doi.org/10.1525/9780520326187-003>
- Klestenitz Tibor: Médiaháború 1919-ben: a Déli Hírlap ügye. *Médiakutató*, (2008), 1. 69–80.
- A „kommunisták” és mi. *Vas- és Fémmunkások Lapja*, (1919), január 2. 1.
- Kóbor Tamás: *A bolsevizmusról a bolsevizmus alatt*. Budapest, Franklin, 1919.
- Komáromi János: Jászi Aradon. *Új Magyar Szemle*, (1920), 1. 31.
- Köves Rózsa – Erényi Tibor: *Kunfi Zsigmond életútja*. Budapest, Kossuth, 1974.
- Kratochvil Károly (Szent Kereszthegyi): *A székely hadosztály 1918–19. évi bolsevistaellenes és ellenforradalmi harcai a székely dicsőségért, Erdélyért, Magyarország területi épségéért és Európáért*. [1941] Máriabesnyő, Attraktor, 2017.
- Krúdy Gyula: Orosz hangok. *Magyarország*, 26. (1919), 76.
- Kun Béla: A pártegységről. Levél az elvtársaknak. *Népszava*, 38. (1919), 73. 1.

- Kun Béla: *Válogatott írások és beszédek*. I. kötet. Budapest, Kossuth, 1966.
- Kunfi Zsigmond: Az egyetlen út. *Vörös Újság*, (1919), március 28. 1.
- Kunfi Zsigmond: Különvélemény a Tisza-pörben. *Világosság*, (1920), augusztus 18.
- Kunfi Zsigmond: Jegyzetek a diktatúra keletkezéséről. [1919] In Kende János – Sipos Péter (szerk.): *Visszaemlékezések 1919-ről*. Budapest, Gondolat, 1989.
- Lengyel József: Visegrádi utca. In Lengyel József: *Mérni a mérhetetlent*. I–II. kötet. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1966. II., 7–201.
- Liptai Ervin: A magyar Vörös Hadsereg harcai 1919-ben. *Társadalmi Szemle*, (1959), 5.
- Lukachich Géza: *Magyarország megcsonkításának okai*. Budapest, Nyukosz, é. n. [1932.]
- Lukács György: Februártól márciusig. *Párisi Munkás*, 4. (1927), 12.
- Matvejev, I. V.: Magyar internacionalisták részvétele a szovjethatalom megteremtéséért és megszilárdításáért vívott harcban Szibériában (1917 február – 1921). *Századok*, 93. (1959), 2–4. 335–355.
- Márai Sándor: Finálé. *Magyarország*, (1918), november 10.
- Mészáros Károly: Adalékok a Tanácsköztársaság gazdasági-pénzügyi helyzetének alakulásához, a város és falu közötti termékcserehez, rekvirálásokhoz. *Párttörténeti Közlemények*, 8. (1962), 3. 38–61.
- Mi a kommunizmus? *Testvériség*, 2. (1919), 11. 1.
- Nagy Szabolcs: Egy székely város közállapotai az első világháború végén. A sepsiszentgyörgyi rendőrkapitány 1918. áprilisi felirata a megyei alispánnak. *Acta Siculica*, (2011), 349–354.
- Nemes Dezső: A Kommunisták Magyarországi Pártjának létrejötte és kezdeti tevékenysége. *Párttörténeti Közlemények*, 28. (1982), 4. 3–62.
- A nemzethez. *Világ*, (1919), 123. 1.
- Óry Károly: A katonapolitika és a hadsereg-szervezés főbb kérdései az októberi polgári demokratikus forradalom időszakában. (II. rész.) *Hadtörténelmi Közlemények*, 18. (1971), 1. 7–35.
- Pankovits József: Gramsci és 1917. Háború, forradalmak, olasz kommunizmus, fasiszmus. *Múltunk*, (2017), 4. 214–248.
- Percz László: „Gyönyörű víziója egy igazán emberi világnak” (Lukács György 1919-es kommunizmus-képéről). *Magyar Filozófiai Szemle*, 33. (1989), 5. 535–549.
- Péteri György: A „tudományos üzemvezetés” és a munkásellenőrzés konfliktusa 1919-ben. *Történelmi Szemle*, 22. (1979), 1. 40–58.
- A politikai és gazdasági hatalom. *Népszava*, (1919), 67. 1.
- S. N.: Az új év küszöbén. *Sárospataki Református Lapok*, 15. (1919), 1. 1–2.
- Rákos Ferenc: A KMP második (illegális) Központi Bizottságának munkájáról. *Társadalmi Szemle*, 14. (1959), 2. 94–99.
- Révész Tamás: *Nem akartak katonát látni? A magyar állam és hadserege 1918–1919-ben*. Budapest, Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2019.
- Ritoók Emma: *Évek és emberek*. Ritoók Emma visszaemlékezései I. 1914–1919. OSZK Kézirattár F473, I. 234.
- Romsics Ignác (szerk.): *Dokumentumok az 1918/19-es forradalmak Duna-Tisza közi történetéhez*. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Levéltár, 1976.
- Romsics Ignác: *Erdély elvesztése 1918–1947*. Budapest, Helikon, 2018.
- Roper, Michael: Nostalgia as an Emotional Experience in the Great War. *The Historical Journal*, 54. (2011), 2. 421–451. Online: <https://doi.org/10.1017/s0018246x11000082>
- Ormos Mária: *Padovától Trianonig*. Budapest, Kossuth, 1984.
- Saskeőy József: Az alsónémedi eset. *Világ*, 14. (1923), 193. 2.
- Schönwald Pál: *A Károlyi-per*. Budapest, Kossuth, 1985.
- Schönwald Pál: *A magyarországi 1918–1919-es polgári demokratikus forradalom állam- és jogtörténeti kérdései*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1969.
- Siklós András: Adalékok az Osztrák–Magyar Monarchia belső helyzetéhez 1918 tavaszán és nyarán. *Történelmi Szemle*, 26. (1983), 1. 1–35.
- Siklós András: *A Habsburg-birodalom felbomlása, 1918*. Budapest, Kossuth, 1987.

- Smoling Béla: *Ötven év múltán*. [1966], Kézirat a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében, Bq 323/206.
- Slezkine, Yurii: *The Jewish Century*. Princeton, Princeton University Press, 2004. Online: <https://doi.org/10.1515/9781400828555>
- Szamuely Tibor: *Riadó*. Budapest, Kossuth, 1957.
- Szécsényi Mihály: Kalauznók tündöklése és bukása. *Budapest*, 34. (2011), 8. 31–33.
- Szemere Vera: *Az agrárkérdés 1918–1919-ben*. Budapest, Kossuth, 1962.
- Szocializmus vagy „kommunizmus”? *Famunkás*, (1919), február 1. 1.
- Szterényi József: *Régi idők emlékei. Politikai feljegyzések*, Budapest, Pesti Könyvnyomda, 1925
- Takács Mihály: A forradalom és a református egyház. *Sárospataki Református Lapok*, (1919), 1. 2–4.
- Tarjányi Vilmos: Kun Bélát félholtra verték a rendőrök. *Az Est*, (1919), 46. 6.
- Tengely Adrienn: *Magyar egyházak a forradalom korában*. Eger, Líceum, 2011.
- Tonelli Sándor: A franciák Szegeden: 1918 december – 1920 március. *Acta Universitatis Szegediensis: Sectio Geographico-Historica*, 7. (1939), 1. 1–63.
- Üssétek agyon... *Vörös Újság*, (1919), február 11. 1.
- Varga Jenő: A proletárdiktatúra gazdaságpolitikája. In Varga Jenő: *Válogatott írások 1912–1922*. Budapest, Kossuth, 1976.
- Varga Lajos: *Kényszerpályáról tévútra. Szociáldemokraták a Tanácsköztársaságban*. Budapest, Napvilág, 2019.
- Veres Péter: *Számadás. Önéletrajz*. Budapest, Püski, 1998.
- Wessely László: Egy diák a forradalmakban. In Bakó Ágnes – Erényi Tibor – Szabó Ágnes (szerk.): *Tanúságtévők. Visszaemlékezések a magyarországi 1918–1919-es forradalmak résztvevőiről*. Budapest, Kossuth, 1978.
- Windischgrätz Lajos: *Küzdelmeim*. Budapest, Szerzői kiadás, 1920.
- Zahra, Tara: The 'Minority Problem' and National Classification in the French and Czechoslovak Borderlands. *Contemporary European History*, 17. (2008), 2. 137–165. Online: <https://doi.org/10.1017/s0960777308004359>
- Zalai Katalin: A nők „baljós” térfogalása. A nők gazdasági mobilizációja az első világháború idején. In Egry Gábor – Kaba Eszter (szerk.): *1916 – a fordulat éve?* Budapest, Napvilág, 2017.
- Zelenski Róbert: *Emlékeim*. Budapest, Pallas, 1928.

Levéltári források

- A Barcsi Határszéli Államrendőrség kirendeltségvezetőjének jelentése az Istvándi község Nemzeti Tanácsának tagjai ellen lefolytatott bünvádi eljárásról 1919. január 20-án, MNL SML Főispáni iratok IV. 401. a. 547/1919.
- A bolsevizmus előkészítése és lefolyása Kunhegyesen. Masát Ferenc kunhegyesi ref. lelkész 1921. január 15-i jelentése az 1919-es eseményekről MNL MOL K46 PTI 605.f. II/32 óe, 73–75.
- A forradalom lezajlása Nagyszebenben, katonatanácsok 1918. október 30-tól 1918. november 30-ig. A nagyszebeni hadapródiskola ismeretlen nevű tisztjének naplójegyzete. HIL TGY 255. 2.821.
- A Magyar Nemzeti Tanács miskolci végrehajtó bizottságának felhívása 1918. november 1-jén. MNL MOL K46 PTI 605f. TAGYOB 8. doboz. II/9a dosszié
- A pacsai főszołgabíró jelentése a bolsevik mozgalom története. Pacsa, 1921. október 5. K46 PTI 605 f II635 I. kötet.
- Bajáki Ferenc 1920. július 10-i vallomása a Népbiztos-perben. BFL. VII. 5.c 1920-6274, XXXIII. dosszié, 1837–1849.
- Berinkeý Dénes vallomása a népbiztosok perében 1920. július 30-án, BFL. VII. 5.c 1920-6274, 162. doboz, XLVI dosszié, 2955.
- BuzaBarna vallomása a népbiztosokperében 1920. augusztus 2-án, BFL. VII. 5.c 1920-6274. 162. doboz, XLVIII dosszié, 3075–3076.

- Böhm Vilmos látogatására I. Majer Ödön büntetőintézeti tiszt rendőrségi vallomása 1920. január 8. BFL. VII. 18. d. 1919 – 13 – 8784 Károlyi Mihály elleni zárlati ügy, 31.
- Giczey György százados visszaemlékezése Visszaemlékezések a Nemzeti Hadsereg megalakulásáról 1921. március 28. HIL TGY 2.953. 12.
- Háry Ferenc újlétai jegyző levele a hadügyminiszterhez 1918. november 8-án, HL Polgári demokratikus forradalom iratai, I.29. 12/1, 294.
- Jegyzőkönyv a Nemzeti Tanács Igazságügyi Szaktanácsának 1919. december 19-ei üléséről. MOL K440 PTI 607. 36e, 20–30.
- Károlyi Mihály elleni eljárások – Károlyi Mihály ellen vagyoni felelősség megállapítása iránti per, Károlyi 1922 február 22-i előkészítő irata / BFL VII. 2. c. 1921 – 36537, 814 [462]
- MNL HBML IV. B. 917 Hajdú vármegyei nemzeti tanács iratai 1. dob. 38/1918. A debreceni nemzeti tanács távirata a budapesti nemzeti tanácsnak, 1918. november 2.
- MNL MOL K27 Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1919. február 18.
- MNL MOL K46 PTI 605f. TAGYOB 10. doboz. II/ 19 6e.
- MNL MOL K 27. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1918. november 8. 10. pont.
- MNL MOL K 440 A Magyar Nemzeti Tanács iratai 1918–1919. X1511 6997. doboz (mikrofilmmásolat)
- Persián Ádám kormánybiztos visszaemlékezései.* PIL 704. f. 12. 6e.
- Sinkovics Pál, a Nagyszénási Nemzeti Tanács elnökének válasza a Szegedi Nemzeti Tanács panaszára. 1918. november 22. MNL MOL Nemzeti Tanács iratai 1918–1919, K440 X1511 6996. doboz (mikrofilmmásolat)
- Szurmay Sándor visszaemlékezése.* MNL MOL K440 PTI 607. f. 37. 1.
- Vincze Sándor: *Az erdélyi forradalom.* I-II. PIL 965.f. 1., II.
- Vántus Károly 1920. július 5-i vallomása a Népbiztos-perben. BFL VII. 5. c 1920 – 6274, 29. doboz, XXVIII. dosszié, 1492.
- Zalavármegyei bolshevik mozgalom története IV. hadügy, MNL MOL K46 PTI 605 f. II/35/II. kötet

ABSTRACT

Order and Disorder in Hungary Between 1918/1919

Pál HATOS

After four years of destructive conflict in WWI, on 31 October, Hungary collapsed. The 'chrysanthemum revolution' led by Mihály Károlyi had triumphed on the streets of Budapest and almost everywhere in the countryside. The symbol of the old system, former Hungarian prime minister and dreaded political strongman of the entire Dual Monarchy István Tisza was murdered; chaos and unrest began with violent outbursts of popular discontent. The paper examines how the power vacuum and the burden of the lost war formed and deformed the social order. How revolution and prolonged frustration of the majority of the society triggered social, ethnic and ideological conflicts and how the disorder possessed and dispossessed history, and how this short but crucial period led to the ideological radicalization of important strata of the intelligentsia and the bolshevisation, mainly consisting of some of the returning soldiers, the working class of the great factories and the low income urban population especially in the capital city of Hungary, Budapest.

Keywords: WWI, dissolution of the Austro-Hungarian Monarchy, violence, peasant unrest, revolution and bolshevism, Mihály Károlyi, Béla Kun

A magyar rendészeti oktatás megszervezése a rendőrség államosítása után, Trianon árnyékában

SALLAI János¹

A magyar rendőrség az idén ünnepli államosításának és centralizálásának 100. évfordulóját. A trianoni békediktátum után egy hosszú folyamat eredményeként, nagyon kemény körülmények között hozták létre a magyar állami rendőrséget. Az akkori szakmai politikai vezetés jól érzett rá, hogy a centralizáció megvalósítása a tiszti állomány vezetésével jöhet létre, amelyhez elengedhetetlen az egységes felkészítés, tisztviselői és felsőtiszti vizsgakövetelmény bevezetése. Ehhez volt szükséges a 3.720. sz. Miniszterelnöki rendeletre, amely megteremtette az alapot a felügyelői és fogalmazói kar tisztviselőinek felkészítéséhez.

Kulcsszavak: rendőrség, rendőr, képzés, rendőrtisztviselő, tanfolyam, vizsga, próbaszolgálat

Előzmények, a központi magyar rendőrség létrehozása

„Az állam lelke a rend! Ki rendet tart, erőt akar, ki erőt akar, nagy Magyarországot akar!”² Olvashatta a rendőri szakmai közvélemény 1921. november 15-én „A Rend” megjelenő első számában a lapot üdvözlő Horthy Miklós kormányzó sorait.

2020 mind a magyar nemzetnek, mind a rendészeti szervek állományának nagyon fontos dátum. 100 éve, 1920. június 4-én írták alá a szégyenteljes trianoni békediktátumot, amely Magyarországot feldarabolta, és korábbi államterületéhez viszonyítva egyharmad területre korlátozta fenségterületét. Ugyanebben az időszakban, egy hosszú, mintegy hét évtizedes folyamat eredményeként sikerült a vidéki rendőrséget államosítani és a meglévő két állami rendőrséggel központi irányítás alá szervezni. Az előbbieket mellett mi, a rendészeti felsőoktatásban dolgozók ezenkívül még

¹ Prof. Dr. Sallai János r. ezredes, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és -történeti tanszék, tanszékvezető, egyetemi tanár.

János Sallai MD, PhD, police colonel, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Law Enforcement Theory and Law Enforcement History, professor.

E-mail: sallai.janos@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6674-1942>

² A Rend. i. évf. 1. szám Budapest 1921. 1.

egy fontos esemény 50. születésnapját ünnepelhetjük ebben az évben, a 39/1970-es tvr. kiadását, amely intézkedett a Rendőrtiszti Főiskola létrehozására, azaz a rendészeti képzés felsőoktatásba történő beemelésére.

Az első világháború után kaotikus helyzetek alakultak ki az ország és az élet minden területén. Az elvesztett háború után, a frontról visszaérkező katonák elkötelezett pacifistaként érkeztek vissza, hosszú zsúfolt szerelvényekkel. Az ország gazdasági kapacitásai kimerültek. Európában és Magyarországon egyaránt forradalmak söpörtek végig, amelyek meggyengítették a korábbi közbiztonsági helyzetet. Előbb az őszirózsás forradalom, majd a Tanácsköztársaság teremtett káoszt a közrendben.

A fentiekkel párhuzamosan folyamatosan készültek tervek, törvényjavaslatok a vidéki rendőrségek államosítására, és a létrehozandó állami rendőrség centralizálására. 1871-ben az első rendőrkongresszus ajánlására elkészült az első rendőrségi törvénytervezet,³ majd 1873-tól létrejött az első állami rendőrség a fővárosban. „Az államosítás végleges és hosszú távú megvalósítása azonban egészen 1881-ig⁴ váratott magára. Az átmeneti időszak fővárosi rendőrsége – pontos szervezeti, szolgálati és hatásköri szabályzók és iránymutatások hiányában – nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket.”⁵ Későbbiekben több rendőrkongresszus témája volt az államosítás, és több jeles rendészeti szakember⁶ munkái láttak napvilágot az államosítás kapcsán, a vidéki rendőrségek államosítása mellett állást foglalva. A magyar városok rendőri vezetői is hasonló állásponton voltak, az anyagi ellátási nehézségek, a kialakult kuszaságok miatt egyértelműen az államosítás, központosítás mellett érveltek, lobbiztak. Ennek egyik legmarkánsabb megnyilvánulása a *Magyarországi Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete* (MROE) létrehozása, amelyet 1907. február 17-én alapítottak. Az egyesület fő célja a rendőri szolgálat jobb ellátása és a rendőrtisztviselők munka és életszínvonalának növelése volt. A MROE pályázatot írt ki a vidéki rendőrség államosításának megvalósításra, amelyet Miskolczi László nyert el. Később „1911-ben a rendőrség államosításának végrehajtását célzóan törvényjavaslatot is szerkesztett, melyet a MROE küldöttsége a belügyminiszternek át is adott”.⁷

A vidéki városok fejlesztéséről szóló 1912. évi LVIII. tc. alapján kibocsátott 41.500/1913. B. M. rendelet Budapesten vidéki oktató rendőrtiszteket és altiszteket képző tanfolyamok megtartását rendelte el a rendőrképzés egységes színvonalának biztosítása érdekében. 1913 májusától 1914 áprilisáig három-három egyhónapos tanfolyamot tartottak a vidékről felvezényelt rendőrtisztviselők, altisztek és detektívek részére. Az oktatótiszti tanfolyamok a főkapitányságon, az altiszti tanfolyamok pedig a Mosonyi utcai főparancsnokság épületében nyíltak meg. A tiszti tanfolyamon

³ Szöllőssy Alfréd: Az első törvényjavaslat a rendőrség államosításáról. In *A Rend.* Budapest, 1927. április 20. 3–4.

⁴ 1881. évi XXI. törvénycikk a Budapest-fővárosi rendőrségről.

⁵ Androvicz Gábor: Katonai vonások a budapesti államrendőrség szolgálati és személyi viszonyaiban (1873–1944). *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 7. (2019), 1. 83–103.

⁶ Pl. Rédei Miklós: *Magyarország városi rendőrsége és annak újjászervezése, tekintettel a közigazgatás államosítására.* Győr, Surányi János Könyvnyomda Intézete, 1892.

⁷ Ernyes Mihály: *A Fővárosi Rendőrség, és a M. Kir. Rendőrség, valamint a Magyar rendőrség története a kezdetektől napjainkig.* I. II. kötet. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, KÖFOP. 2019. 63.

a belügyminisztérium és a budapesti főkapitányság tisztviselői és külső szakemberek tartottak előadásokat, míg az altiszti tanfolyam hallgatóit a budapesti rendőrszemélyzet tapasztalt oktatótisztjei és altisztjei képezték ki.⁸

Az államosítási folyamat részeként az előkészítéssel a belügyminisztérium vezetése dr. Pekáry Ferencet⁹ bízta meg. Pekáry munkáját nagyrészt lefedte, hogy járta a vidéki nagyvárosokat, hogy meggyőzze azok vezetését az államosítás fontosságáról, bevezetésének szükségességéről. Pekáry munkájának eredményeként elkészített egy újabb törvényjavaslatot az államosításra, de annak realizálása elmaradt.

A rendőri szakképzés fontosságát jelezte, hogy 1912. évi LVIII.¹⁰ alapján kibocsátott 41.500/1913. BM rendelet Budapesten vidéki oktató rendőrtiszteket és altiszteket képző tanfolyamok megtartását rendelte el a rendőrképzés egységes színvonalának biztosítása érdekében.

A rendőrség államosítására való törekvések lendületét az I. világháború visszavetette ugyan, hisz a rendészet kihívásainak súlypontjai áthelyeződtek a háborúval kapcsolatos veszélyforrásokra, de nem tudta leállítania folyamatot. Ezt igazolja, hogy a belügyminisztérium 1917. november 19. tájékoztatója szerint: az „államosítással kíván cél érdekében most már elkerülhetetlenné vált, hogy a szervezés, a céltudatos egyértelmű irányítás és egységes vezetés minél inkább összpontosítsák.”¹¹ Az 1917-es előkészítő munka eredményeként elkészült törvényjavaslatot a következő évben, 1918. július 9-én Wekerle miniszterelnök terjesztette be a törvényhozásba. A javaslat szerint valamennyi törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsi város rendőrsége, továbbá a meglévő Fővárosi Rendőrség, Határrendőrség és a Fiumei Rendőrség egységes állami rendőrség szervezetébe tagozódik. A felállításra kerülő rendőrség központi nyomozóhatóság és országos nyilvántartó hivatal lesz. A városokban rendőrfőkapitányok gyakorolják első fokon a rendőri bíraskodást, míg másodfokon a kerületi rendőrfőkapitányok. A rendőrség hatásköre (Horváth-Szlavón ország kivételével) kiterjed az egész országra, a közbiztonságra, igazgatásrendszertre és rendőri büntetőbíráskodásra. A törvényjavaslat részletesen felsorolja a rendőrséget,¹² amelyet terjedelmi korlátok miatt nem tartottam célszerűnek felsorolni. A javaslat tartalmazta még a fegyelmi eljárásra, költségekre¹³ vonatkozó elképzelést, valamint az átmenti időszakra vonatkozó intézkedéseket.¹⁴

Az I. világháborút lezáró időszakot mind a közéletben, mind a rendészetben káosz követte. Az elveszített háború, a forradalmak megtették hatásukat, és szétzilálták a közigazgatást, rendőrségeket, hadsereget. A Tanácsköztársaság ideje alatt felszámolták

⁸ Androvicz Gábor: A magyar rendőrképzés fejlődése a dualizmus időszakában. *Magyar Rendészet*, 18. (2018), 1. 34.

⁹ Zebegnyői Pekáry Ferenc, dr. (1859 – Budapest, 1925. február 16. magyar büntetőjogász, rendőrfőkapitány-helyettes, miniszteri tanácsos, a daktiloszkópia, és az erre épülő országos bűnügyi nyilvántartás magyarországi meghonosítója.

¹⁰ 1912. évi LVIII. törvénycikk a városok fejlesztéséről.

¹¹ Botos János: A belügyminisztérium tevékenységének főbb jellemzői 1912–1926 között. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 13. (2007), 16. 52–55.

¹² Lásd erről részletesebben: Rédey Miklós: Bevezetés a magyar rendőri jog alaptanaiba.

¹³ A m. kir. államrendőrség költségei egészen az államkincstár terhére esnek.

¹⁴ A rendőrség államosítása. *Veszprém Megyei Újság*, 9. (1918), 51. 1.

a korábbi rendőrséget, csendőrséget, és létrehozták a Vörös Őrséget (Kvazi technika-
ilag megkísérelték a rendészeti szervek államosítását...), amely az ismert történelmi
körülmények folytán azonban tiszavirág életű lett. A Tanácsköztársaság bukása után
a tiszavirág-életű Peidl kormány a 4/1919 kormányrendeletével megszüntette a Vörös
Őrséget, amelynek személyzetéből felállította az államrendőrséget. Mivel azonban
a Peidl kormány igen rövid életűre sikeredett, ezért ez a rendelet, amelynek tartalma
is vitatható, mielőtt még hatályba lépett volna érvényét veszítette.¹⁵

Így az államosítás következő állomásaként, a korábbi Wekerle-féle rendőrségi
törvényjavaslatot 1919. október elsején 5047-es számmal, „törvénytörlő” kormány-
rendelet formájában kiadták, amelyet a román megszállás okozta nehézségek miatt
a Szombathelyen megjelenő *Hivatalos Közlönyben* 1919. november 4-én kihirdettek.
Az akkori szabályok szerint az 5047/1919-es sz. M. E. rendelet, az 1920 évi I. tc.-kel¹⁶
nyert törvényi felhatalmazást, ezzel a városi rendőrségeket jogilag államosították,
és a két korábbi állami rendőrséget az országos rendőrségbe olvasztották.¹⁷ Ezzel lezá-
rult a centralisták és a municipalisták közötti harc, és létrejött a belügyminiszter alá-
rendeltségéhez tartozó, az egész ország területére kiterjedő hatáskörrel rendelkező
állami rendőrség.

Az újonnan felállított rendőrség főbb szolgálati tevékenységkörét az 5.047/1919 M. E.
rendelet 10. §-a a következőkben rögzítette:

- „A) A közbiztonsági rendészet egész körének ellátása,
- B) az igazgatási rendészet gyakorlása
- C) a rendőri büntető bírászkodás gyakorlása,
- D) A rendőri szolgálat ellátása.”

A rendőrség gyakorlati államosítása a kiadott rendelet utolsó, 49. §-a szerint: „Ezen
rendelet fokozatos hatályba lépésének idejét a belügyminiszter állapítja meg...”
Ennek fő oka az akkori politikai és közbiztonsági helyzet, továbbá az ország egy ré-
szének román megszállása volt. 1919. évi 5047. sz. M. E. rendelet vezérfonalként
és iránymutatásként szolgált a magyarországi rendőrségek államosításának végre-
hajtásában, ugyanakkor több rendeletet ki kellett adni a gyakorlati megvalósításhoz,
amely az elkövetkezendő évek legfőbb feladatai közé tartozott.

A fenti folyamat eredményeként 1920–22. között létrejött az egységes magyar
államrendőrség, amely központi irányítás alá került. A korábbi sokszínű vidéki
rendőrségek és a két eltérő profilú állami rendőrség igazgatási egysége azonban ekkor

¹⁵ Tisza Miksa: *Magyarország rendőrségének története*. Pécs, Haladás Nyomda, 1925. 292–293.

¹⁶ „10. § A nemzetgyűlés az 1919. évi augusztus hó 7. napja óta az alkotmányos jogrend és a jogbiztonság helyreállítása végett alakult kormányok és tagjaik rendeleteinek érvényességét elismeri; felhatalmazza azonban a minisztériumot, hogy ezeket a rendeleteket a szükséghez képest hatályon kívül helyezhesse, módosíthassa vagy kiegészíthesse. Utasítatik egyúttal a minisztérium, hogy amennyiben e rendelkezések a törvényhozás hatáskörébe tartozó ügyekre vonatkoznak, mielőbb megfelelő törvényjavaslatokat terjesszen a nemzetgyűlés elé.”
<https://net.jogtar.hu/ez-ev-torveny?docid=92000001.TV&searchUrl=/ez-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D38>

¹⁷ Dorning Henrik: *A rendőrségek intézményének fejlődése, különös tekintettel a magyar királyi rendőrségre és a magyar rendőri szakoktatásra*. Budapest, A Magyar Királyi állami Rendőrség országos szaktanfolyamának kiadványai, 1922. 14.

még nem jelenthette azt, hogy teljes mélységben sikerült az egységes állami rendőrséget létrehozni. Anyagi technikai nehézségek miatt a fegyver ruházat egységes elátását nagyon nehéz volt megoldani. Továbbá az egységes gondolkodás megteremtése is kihívás volt az akkori belügyi rendőri vezetők számára. Ennek megvalósításának lehetőségét nagyon jól látta az akkori, politikai, rendészeti, rendőri vezetés. Ez mellett le kellett küzdeni egy korábbi rossz szabályozást,¹⁸ amely a rendőrtisztviselőknek és a közigazgatási tisztviselőknek azonos képesítést írt elő. Ugyanakkor az 1883. évi I. a köztisztviselők minősítéséről szóló törvény 29. §-a¹⁹ lehetőséget adott a minisztériumoknak, hogy a speciális követelményeket támasszanak a saját köztisztviselőjükkel szemben. Ez az ún. „minősítési törvény” a közigazgatási szakba sorolt rendőrtisztviselői állások többségének betöltéséhez felsőfokú végzettséget írt elő. A jelentkezőnek ügyvédi oklevéllel, államtudományi vagy jogtudományi tudorsággal, vagy legalább a 4 éves jogakadémiai tanfolyam elvégzésével és államtudományi államvizsgával kellett rendelkeznie. A véglegesített tisztviselő tanulmányai azonban ezzel nem értek véget: „Már régóta felismerték azt az igazságot, hogy a rendőrség intéző és végrehajtó tisztviselői, valamint külszolgálati közegei részére nem elegendő az az előképzettség, amelyet valamely alsóbb vagy középfokú iskola, vagy akár az egyetem adhat, hanem feladatkörük sajátosságánál fogva külön szakképzésre szorulnak” – említi Dorning Henrik egyik 1922-es előadásában.²⁰

Az Osztrák–Magyar Monarchiában a magyar rendfenntartást a sokszínűség jellemezte. Az 1873-as Főváros állami rendőrség létrejöttétől Magyarországon egy állami és sok municipiális, azaz helyi rendőrség volt. Ennek megfelelően az altiszt és a tiszt kiválasztására és képzésére is a sokszínűség volt a jellemző. Ebben úttörő szerep a fővárosi rendőrségre hárult, ahol a főkapitány 10.388/1882-es elnöki rendeletével vette kezdetét a próbaidős rendőrök képzése, a rendőri altisztvi vizsgák szervezetének és ügyrendjének létrehozása.²¹ Később a rendőrképzés oktatás fontosságának felismerését követően 1905-től tanosztályokat állítottak fel.²²

Közben 1903-ban egy újabb állami rendőrség, a határrendőrség felállításáról született törvény, amely állományának kiképzésére 1906-tól rendőrképesítő és altisztvi tanfolyamokat szerveztek.²³

Ezt követően az államosítás folyamatában nagyobb figyelmet kapott a rendőri állomány felkészítése és a 41.500/1913-as BM rendelet kimondta, „hogy Budapesten oktatótisztek és oktatótiszteket képző tanfolyamot kell felállítani. és az államsegélynek

¹⁸ Rédey Miklós: Rendőri szakoktatásunk. *Rendőri lapok*, 9. (1902), 16. 121–122.

¹⁹ E szerint: „Az egyes minisztériumok kebelében a tőlük függő egyes állami hivatalokra nézve eddig fennállott, vagy a mutatókó szükség szerint ezentúl életbeléptetendő különleges tisztvi vizsgák a fentebbi rendelkezések által nem érintettek.”

²⁰ Androvicz (2018) i. m. 31.

²¹ A rendőri szakképzés ügye. *Rendőr*, 3. (1929), jubileumi szám kn. 91–94.

²² A rendőri szakképzés ügye (1929) i. m.

²³ A rendőri szakképzés ügye (1929) i. m.

a szakoktatásra eső részét elsősorban arra kell fordítani, hogy a kijelölendő rendőrtisztviselők, detektívek és altisztek költségeit megtérítsék.”²⁴

A fentiekkel összhangban, az államosítás után a magyar rendőrségnél szabályozták az állományviszonyokat és a feltölthető létszámot. A 102.837/1922. B.M. rendelet²⁵ szerint a rendőrség szervezeti felépítése a következő volt:

- Legfelsőbb igazgatás
- Kerületi rendőr-főkapitányságok
- Rendőr-főkapitányságok
- Rendőri kirendeltségek
- Határszéli kirendeltségek

A rendőrség személyi állományát (egyrészt az) egyenruha és fegyver viselésére, (másrészt a) mindezek nem viselésére jogosult személyek töltötték be, az alábbi kategóriákra tagozódva.

- a) egyenruha és fegyver viselésére jogosultak
- fogalmazói kar;²⁶
 - felügyelői kar;²⁷
 - őrségi személyzet (altisztek és rendőrök).

A fentek által betöltött státusok a 12 000 főt nem haladhatták meg.

A fogalmazói és felügyelői karhoz tarozó egyenruhás állomány jelentette a rendőrség tiszti rangú tisztviselőit, számuk az 1500-at nem léphette át.

- b) Egyenruha és fegyver viselésére nem jogosultak:
- orvosok;
 - irodai alkalmazottak;
 - detektívek;
 - kézbesítő szolga személyzet.

A fenti személyzet létszáma 4000 fő lehetett.

A rendészeti tisztviselői szaktanfolyam szabályozása

Az 1883. évi I. törvénnyel összhangban 1922. április 27-én kiadásra került Gróf Bethlen István miniszterelnök „3.720. sz. rendelete, a rendőri szolgálat fogalmazói

²⁴ A rendőri szakképzés ügye (1929) i. m. 91.

²⁵ 102.837/1922. B.M. r. Az 1922. VII. t.c.-nek a m. kir. államrendőrségre vonatkozó rendelkezéseinek végrehajtása.

²⁶ *Fogalmazó*: az intéző → rendőrség állományában, a rendőrtisztviselők legnagyobb csoportját alkotó fogalmazói karban rendszeresített rendfokozat volt 1944-ig. Rendészettudományi Szaklexikon 2019.

²⁷ *Felügyelő*: végrehajtó rendőrség állományában, a főparancsnok irányítása alatt szolgálatot teljesítő csapattisztek (felügyelői kar) rendfokozatának elnevezése volt 1944-ig. Rendészettudományi Szaklexikon 2019.

és felügyelői szakában való alkalmazásához szükséges kellékek és ezek joghatálya” címmel. A rendelet szerint a felügyelői és fogalmazói karban csak azt lehetett alkalmazni, aki sikeresen teljesített rendőrtisztviselői tiszti vizsga követelményeit. A rendőrtisztviselői tiszti vizsgát pedig az tehetett, aki egyéves próbaszolgálat után sikeresen felvételizett. A próbaszolgálathoz a következő követelmények teljesítését írta elő a rendelet.:

„a) magyar állampolgár (1879:L. törvénycikk);

b) gondnokság, csőd alatt nem áll, büntett vagy vétség miatt vád alá helyezve vagy általában szabadságvesztés büntetése alatt nincs, nyereségvágyból eredő büntett vagy vétség miatt elítélve nem volt, hivatalvesztésre szóló ítélet hatálya alatt nem áll, s erkölcsi tekintetben alapos kifogás alá nem esik”²⁸

c) 21 évet meghaladó, de 30 éven aluli életkor

d) nőtlen állapot

e) erős testalkat és egészséges szervezet

f) a fogalmazói karhoz pályázóknál a jogi és államtudományi tanulmányoknak valamely magyar egyetemen vagy jogakadémián történt szabályszerű elvégzése és a jogtudományi vagy államtudományi államvizsgának sikeres letétele, vagy pedig valamely magyar egyetemen a jogtudori vagy államtudori oklevél megszerzése, – a felügyelői karhoz pályázóknál pedig valamely hazai középiskolai érettségi vizsga vagy a középiskolákkal tanértékre nézve egyenlőnek tekintendő szakiskola vagy katonai (hada-pród) iskola, képesítő vizsgája.

g) rendezett anyagi viszonyok, vagy legalább adósságtól mentesség.”²⁹

Az életkor és a nőtlenség tekintetében, kivételes esetben a belügyminiszter engedélyével el lehetett térni.

A rendészeti tisztviselővé válás tehát a próbaszolgálattal indult, amelyet a minden év nyarán meghirdet pályázatra való jelentkezéssel lehetett indítani. A Trianon utáni helyzetet jól illusztrálja, hogy a jelentkezők magyar állampolgársága és a származási helye külön igazolandó volt. Ha valaki az elszakított területről származott az állampolgárság igénylésére megtett okmány elég volt az igazolásra. A többi feltételnek való megfelelést a kiadott okmányokkal, vagy például a nőtlenséget, vagy az adósság mentességet nyilatkozattal kellett igazolni a pályázónak. De ezenfelül nyilatkozni kellett arról is, ha még egy (idegen) nyelvet beszélt a próbaszolgálatra jelentkező személy. A próbaszolgálat rendőrségi helyszínét megnevezhette a jelölt. A testi, fizikai, egészségügyi alkalmasságot rendőrorvos állapította meg.

A próbaszolgálatra sikeresen pályázó személy a próbaszolgálat alatt ideiglenesen segédfogalmazóvá és segédfelügyelővé lehetett kinevezni, amelynek szolgálati ideje véglegesítés esetén beleszámolt a tényleges szolgálatban eltöltött időben. A nevezettek

²⁸ 1883. évi I. törvénycikk a köztisztviselők minősítéséről.

²⁹ 3.720/1922. sz. M. E. rendelet, A rendőri szolgálat fogalmazói és felügyelői szakában való alkalmazásához szükséges kellékek és ezek joghatálya.

a próbaszolgálat alatt egyenruhát nem viselhettek, a próbaszolgálatból bármikor elbocsáthatók voltak, anyagi igényt a rendőrséggel szemben nem támaszthattak.

A próbaszolgálat leteltével a jelöltek a szolgálat ideje alatt szerzett szakmai tapasztalatokról és az elméleti felkészültségükről, továbbá az általános műveltségükről felvételi vizsga keretén belül adtak számot. Aki sikeres vizsgát tett, véglegesítették, és folytathatta az egyéves szaktanfolyamon a szolgálatot, akinek nem sikerült, annak távoznia kellett a rendőrségtől. A rendőrtisztviselői tiszti tanfolyam Budapesten került megszervezésre, amelynek első *ünnepélyes megnyitójára Budapesten, 1920 november 22-én*³⁰ *szerdán az (Üllői úti) Mária Terézia laktanya nagytermében került sor.*³¹ Az ünnepségen a rendezvény jelentőségéhez illően a résztvevő rendőrök díszegyenruhában jelentek meg. Az ünnepség helyszínére elsőként Dorning Henrik országos szaktanulmányi felügyelő, Laky Imre főfelügyelő a szaktanfolyamok parancsnoka és a tanári kar vonult be. Ezt követően a következő meghívott vendégek foglalták el a helyüket: Pekáry Ferenc ny. miniszteri tanácsos, Máriássy Barna BM államtitkár, Tóth Géza, Tomcsányi Kálmán, Szentgyörgyi Kálmán, Vecsey József, Vay Kázmér, Siket Andor, BM miniszteri tanácsnokok, Marinovich Jenő Budapesti államrendőrség főkapitánya, továbbá kerületi kapitányok és a számvevőség főnöke. Az ünnepségen a kormányt Rakovszky Iván belügyminiszter képviselte, aki Nádosy Imre országos főkapitány kíséretében érkezett meg. Az ünnepségen megjelent Nádosy Imre országos főkapitány és Dorning Henrik országos szaktanulmányi felügyelő³² beszédeikkel emlékeztetessé tették ezt a napot, amellyel kezdetét vette a rendőrtisztképzés, „egy új és korszakos jelentőségű kulturális szervezet, más szóval rendőrfőiskola, a rendőr akadémia.”³³

Ezzel intézményesített keretek között kezdetét vette Magyarországon a felsőfokú rendőrtisztképzés, amely a jövő generációit felkészítette a rendészeti, vezetési, rendőri szakmai feladatok végrehajtására. Ennek érdekében a korszak jeles rendőrtudósai a korábbi szakmai tapasztalataikra, külföldi tanulmányúton szerzett ismeretekre támaszkodva tankönyveket írtak, és adtak ki. A rendőri vezetői állomány a leendő rendőrtiszteket az önképzésre, általános és szakmai önművelésre buzdították. A rendőrtisztviselő szaktanfolyamok, más néven rendőr akadémia vezéreszme fonalát a következőkben összegezte a „Rendőr akadémia” vezércikk³⁴ írója: „ami tapasztalatot, tudást, gyakorlati ismeretet egy hosszú munkás pályán összegyűjtött, azt csokorba kötve, készen adja át, az új generációnak, mely ilyenformán ismereteinek bővítését ott kezdje el, ahol az idősebb, tapasztaltabb, bölcsességben érett generáció elhagyta. Így érjük el a hősín magasságban ragyogó eszményt, a bölcs és kész rendőr-ideált.”³⁵

³⁰ Ma november 22. az NKE RTK kari napja.

³¹ Az országos szaktanfolyam megnyitó ünnepe. *A Rend*, 2. (1922), 176. 1.

³² Az országos kapitány a szaktanfolyamok jelentőségéről, megszervezéséről, míg a szaktanulmányi felügyelő a magyar rendőrség történeti fejlődéséről tartotta előadását.

³³ Az országos szaktanfolyam megnyitó ünnepe (1922) i. m. 1.

³⁴ Rendőr akadémia. *A rend*, 2. 176. 1.

³⁵ Rendőr akadémia i. m.

Az egyéves tanfolyamot teljesítő hallgatók, a tanfolyam végén *tiszti vizsgát* tettek, amelyen elért eredmény alapján a végzeteket minősítették, rangsorolták. Aki eredménytelen vizsgát tett, csak külön indokolt esetben, engedéllyel vizsgázhatott újra. A sikeres tiszti vizsgát tett tisztviselőket véglegesítették, a sikerteleneket elbocsátották.

A szaktanfolyamok megszervezésére, végrehajtására a következő BM rendelvek intézkedtek:

66.898. B. M. r. A 3720/1922. M. E. sz. rendeletnek az ideiglenes próbaszolgálatos m. kir. állami rendőrség segédfoglalmazók, és segédfelügyelők próbaszolgálatára vonatkozólag tett intézkedései végrehajtása. A rendelet a következő három fő fejezetből áll: a jelentkezés és a próbaszolgálat rendje, továbbá a különös határozmányok. Lényeges intézkedése a rendeletnek, hogy a próbaszolgálatos segédfoglalmazók és segédfelügyelők a próbaszolgálat egy éve alatt három hónapig az őrszemélyzet alakulatainál közösen részesülnek kiképzésben, majd a segédfoglalmazók a hatósági ügykörnél³⁶ nyerne beosztást, míg a segédfelügyelők maradnak az őrszemélyzetnél továbbra is.

66.899/1922. B. M. r. A 3720/1922. M. E. sz. rendeletnek a rendőrtisztviselői tiszti tanfolyam és rendőrtisztviselői tiszti vizsgára vonatkozó intézkedései végrehajtása. A rendelet a tanfolyam célját, felügyeletét, szervezetét, valamint az ügyvitelét rögzítette. A rendelet VIII. fejezetből és 42 szakaszból áll. A rendelet fejezetei a következő fő témákat tartalmazzák: tanfolyam célját, felügyeletét, szervezetét, ügyvitelét, továbbá a tanfolyam hallgatóit és a felvétel rendjét, tanulmányi ügyeket, tanítási programot, tisztviselői tiszti vizsgát, míg befejezésként a különös határozványokat. A rendelet egyértelműen rögzítette, hogy a tanfolyam élén a belügyminiszter által kinevezett igazgató áll. A tanfolyam tanárait szintén a belügyminiszter nevezte ki.

A fentiek mellett a rendőrségnél szolgálatot teljesítő Detektív testületre a 9270/1922. M. E. sz. rendelet vonatkozott, amely testület speciális feladatainak jellege a detektívképzésben is megmutatkozott, eltért a fogalmazói, felügyelői képzéstől.

1923-ban adták ki az összes (fogalmazói, felügyelői, detektív és altiszti karokra egyaránt hatályos) a szaktanfolyamok gyakorlati végrehajtására vonatkozó következő rendeletet: 18.880/1923. sz. BM rendelet, Utasítás a m. kir. állami rendőrség országos szaktanfolyamainak szervezetére, az országos szaktanulmányi felügyelő hatáskörének szabályozására és a tanfolyamok fegyelmi rendtartására vonatkozólag. A rendelet egyértelművé tette, hogy az országos szaktanulmányi felügyelő közvetlenül a belügyminiszternek van alárendelve, és megállapította annak hatáskörét, miközben ekkor már létezett az országos rendőri vezetés. Továbbá rögzítette az országos szaktanulmányi felügyelő, a szaktanfolyam parancsnokának fegyelmi hatáskörét és a tanfolyamok fegyelmi rendtartását. Így például az országos szaktanulmányi felügyelő, a következő büntetéseket szabhatott ki:

1. „Pusztán szóbeli vagy napi parancs útján közölt rosszallás,
2. 30 napig terjedő államfogság (szórakozó stb helyek látogatásának tilalmával)

³⁶ Közbiztonsági, igazgatásrendészeti és rendőri büntetőbíráskodási területeken.

3. 30 napig terjedő laktanyafogság
4. 400 korona összegéig terjedhető pénzbírsággal
5. egyes kedvezmények (szabadság kimaradás künnlakás stb) megvonása
6. külön szolgálati teendők ellátásának
7. külön tanulmányi feladatok megoldásának kötelezettsége.”³⁷

A 3.720. sz. M. E. rendelet hatálybalépését követően a kapitányi és főfelügyelői beosztás betöltéséhez nem volt elég a tiszti vizsga, hanem külön felső tiszti vizsga letételét írta elő a rendelet. A felső tiszti vizsgára bocsátás feltétele volt, hogy a fogalmazói kárnál legalább 8, felügyelői kárnál 12 évet leszolgáljon a jelölt. Az utóbbi esetén főiskolai diploma birtokában a belügyminiszter a 12 évet 8-ra mérsékelheti. A 3.720. sz. M. E. rendelet a felső tiszti vizsga követelmények teljesítése céljából a jelöltek számára 6 hónapos tanfolyam megszervezését rendelte el.

A felső tiszti vizsga végrehajtásra a következő BM rendelet intézkedik: 66.900. B. M. r. A 3720/1922. M. E. sz. rendeletnek a rendőrtisztviselőket továbbképző tanfolyam és a rendőrtisztviselői felső tiszti vizsgára vonatkozó intézkedései végrehajtása. A rendelet hét fejezete a következő témaköröket fedte le: a tanfolyam célját, szervezetét, felügyeletét, ügyvitelét, tanfolyam hallgatóit, azok felvételének rendjét, tanulmányi ügyeket, tanítási programot, felső tiszti vizsgát és a különös határozványokat. A felső tisztképzési tanfolyam célja, hogy a részt vevő fogalmazói és felügyelői állomány a korábban szerzett ismereteit kiegészítse, és megtanulja azok alkalmazását.

A 3720/1922. M. E.-i rendelet szerint a közigazgatás más területeiről, illetve a honvédségtől átvett tisztviselők, tisztek rendőrfelügyelővé, fogalmazóvá csak akkor voltak kinevezhetők, ha a rendőrtisztviselői tiszti, valamint felső tiszti vizsgát letették.

Az első világháború, a forradalmak, és idegen megszállás következtében kialakult helyzet ellentmondásai miatt a rendelet külön figyelmet fordított az idegen hatalmak által megszállt területekről jelentkező, menekülésre kényszerült tisztviselőkre, pályázókra, akiknek a szolgálati idejénél be kellett számítani a korábban magyar viszonyok között teljesített szolgálatot. Továbbá beszámították a harctéri szolgálatot, a sebesülést, és kitüntetését szerzett érdemeket.

A tiszti és felső tiszti tanfolyamok 1922-t követően periódikusan, éves és hat hónapos időszakonként folyamatosan biztosították a magyar állami rendőrség számára a magasan kvalifikált tiszti felsőtiszti végzettségű személyállományt. A rendőrtisztviselői és a felső tiszti vizsgára felkészítő tanfolyamok érdeme, hogy megszüntetett a korábbi egyoldalú képzést és magas szintű rendészeti és vezetési ismereteket nyújtott a rendőrség tisztviselői és leendő parancsnokai, vezetői számára, mely ismereteket a hivatali munka mellett elsajátítani lehetetlen lett volna. A felső tiszti vizsgára felkészítő hat hónapos tanfolyam érdeme, hogy a korábban csak általában egy

³⁷ 18.880/1923. sz. BM rendelet, Utasítás a m. kir. állami rendőrség országos szaktanfolyamainak szervezetére, az országos szaktanulmányi felügyelő hatáskörének szabályozására, és a tanfolyamok fegyelmi rendtartására vonatkozólag.

ügykört megismerő és gyakorló tisztviselők betekintést kaphattak a rendőrség más területeire is, ezáltal jó vezetővé válhattak. A továbbképző tanfolyamokon a tisztviselőknek lehetőségük nyílt arra is, hogy megmutassák, mit tudnak a tananyagból, és azt miként tudják alkalmazni.

A detektívek esetében a szaktanfolyami rendszer alapjai már az 1890-es években megjelentek, belügyminiszteri szabályozásra azonban csak a háborút követően 1923-ban került sor. A testület tagjai számára a detektív és detektívfelügyelői tanfolyamot rendszeresítették. A detektív tanfolyam során a résztvevők megismerkedtek a közigazgatás alapjaival, kriminalisztikát, büntetőjogot hallgattak, elsajátították a szolgálati szabályzat elemeit.

A fizikai képességek fejlesztésére is nagy hangsúlyt fektettek, lövészetet, birkózást gyakoroltak, valamint boncoláson is részt vettek. A detektív felügyelői tanfolyamon részt vevők a vezetésre kiválasztottak voltak, mélyebbre menően sajátították el az oktatott ismeretanyagot. Elsősorban az önálló munkavégzésre képes, vezetői attitűddel megáldott kiválasztottak végezheték el ezt a tanfolyamot. A későbbi előrehaladás egyik lépcsőfoka volt ez a tanfolyam, résztvevőik közül kerültek ki a későbbi csoportvezetők. A tanfolyamok szóbeli és írásbeli vizsgával zárultak.³⁸

Mivel a szaktanfolyami rendszer állami iskolai végzettségre épült, nem igényelte önálló oktatási intézmény létrehozását, az oktatás költséghatékony módja volt.

A szaktanfolyamokat jól szolgálták az aktuálisan íródott tankönyvek, szakirodalmak és a rendészeti elméleti folyóiratok publikációi, valamint a korszak szakmailag és jogilag, rendészetileg felkészült szakértelmiségei. Élükön Dr Dorning Henrikkel, Dr Rédey Miklóssal, Dr Laky Imrével, Dr Nagy Valérral stb.

Végezetül a rendőrtisztviselői szaktanfolyam lényegét két mondatba belesűrítve Nagy Valér gondolataival a következőként lehet illusztrálni. „A rendőrség témái szinte kifogyhatatlanok, mert magunkban öleljük fel az egész való életet, annak minden jelenségét. Az élettől tanulunk, és annak dolgozunk. A rendőri intézménynek szüksége van rá, hogy az elméletben is kiváló tisztviselői legyenek, akik a rendőri jog, a rendőri tudományok művelésben s így az intézmény kifejlesztésében alkotó munkát végezhetnek.”³⁹

Összegzés, megállapítások

A rendőrség és a rendőrtisztképzésben a trianoni békediktátum utáni helyzet új kihívások elé állították a belügyi és a rendőri vezetést. A kezdeti központosítás és államosítás nehézségeit tovább bonyolították, hogy az ország egyes területei román és szerb megszállás alatt álltak. Ennek ellenére a rendőrtisztviselői képzéshez sikerült

³⁸ Szigetvári Oszkár: A fővárosi rendőrség detektívtestülete 1885–1918. In Parádi József (szerk.): *Ünnepi parergák Ernyes Mihály 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2016. 133–162.

³⁹ Nagy Valér: A rendőrtisztviselői tanfolyamokról. *A Rend*, 2. (1922), 92. 1.

kiválasztani a legkiválóbb felkészültségű rendészeti szakembereket, a gyakorlatban is már bizonyított rendőri állomány közül. Egyes tantárgyak oktatásához pedig sikerült megnyerni a legkiválóbb külső szakembereket előadónak.

Véleményem szerint a korszak felelős rendőri szakmai vezetői jól látták, hogy a rendőrség szolgálat ellátásának, a testület színvonal emelésének, továbbá sikerének záloga a rendőri tisztviselők, vezetők tudása. Ezért a rendőrtisztviselői szaktanfolyamok elindításában döntő szerepe volt a 3720/1922. M. E.-i rendeletnek, amely a lehető legjobb időben és kellő tartalommal került kiadásra. A rendőrség fogalmazói és felügyelői kar képzésére a belügyi vezetés a centrális megoldást választotta, amely biztosította az egész országban az oktatás és képzés egységét, ezáltal a magas színvonalú szolgálatellátás feltételét. Összegezve megállapítható, hogy a miniszterelnök és a belügyminiszter rendelkezései állandóvá, egyetemessé és intézményessé tették a rendőrség egyenruha és fegyverviselésre jogosított alkalmazottainak és a detektíveknek a rendőrtisztviselői szakképzését, ezáltal megvalósították az állami rendőrség központi országos rendőrtisztviselői szaktanfolyamát, amelynek az élére a belügyminiszter külön országos tanulmányi felügyelőt⁴⁰ állított.

A fentiekkel párhuzamosan az altiszt és a törzsaltiszt állomány képzésre is intézkedtek,⁴¹ amelynek megvalósulása 1923-ban vette kezdetét.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Androvicz Gábor: A magyar rendőrképzés fejlődése a dualizmus időszakában. *Magyar Rendészet*, 18. (2018), 1. 29–37.
- Androvicz Gábor: Katonai vonások a budapesti államrendőrség szolgálati és személyi viszonyaiban (1873–1944). *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 7. (2019), 1. 83–103.
- Az országos szaktanfolyam megnyitó ünnepe. *A Rend*, 2. (1922), 176.
- Botos János: A belügyminisztérium tevékenységének főbb jellemzői 1912–1926 között. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 13. (2007), 16. 52–55. Online: http://epa.oszk.hu/02100/02176/00002/pdf/RTF_16_052-055.pdf
- Dorning Henrik: *A rendőrségek intézményének fejlődése, különös tekintettel a magyar királyi rendőrségre és a magyar rendőri szakoktatásra*. Budapest, A Magyar Királyi állami Rendőrség országos szaktanfolyamának kiadványai, 1922.
- Ernyes Mihály: *A Fővárosi Rendőrség, és a M. Kir. Rendőrség, valamint a Magyar rendőrség története a kezdetektől napjainkig*. I–II. kötet. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, KÖFOP. 2019.
- Nagy Valér: A rendőrtisztviselői tanfolyamokról. *A Rend*, 2. (1922), 92.
- Rédey Miklós: *Magyarország városi rendőrsége és annak újjászervezése, tekintettel a közigazgatás államosítására*. Győr, Surányi János Könyvnyomda Intézete, 1892.
- Rédey Miklós: Rendőri szakoktatásunk. *Rendőri Lapok*, 9. (1902), 16.
- Szigetvári Oszkár: A fővárosi rendőrség detektívtestülete 1885–1918. In Parádi József (szerk.): *Ünnepi parergák Ernyes Mihály 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2016. 133–162.
- Szóllóssy Alfréd: Az első törvényjavaslat a rendőrség államosításáról. *A Rend*, (1927), április 20.

⁴⁰ Az első főfelügyelő dr. Dorning Henrik volt, akit dr. Varga Lajos váltott.

⁴¹ 37.585./1923 BM sz. rendelet a m. kir. állami rendőrség őrszemélyzetének altisztjeitől megkívánható elméleti és gyakorlati képzettség megállapításáról és az azzal kapcsolatos intézkedésekről.

Tisza Miksa: *Magyarország rendőrségének története*. Pécs, Haladás Nyomda, 1925.

Jogi források

1881. évi XXI. törvénycikk a Budapest-fővárosi rendőrségről
1883. évi I. törvénycikk a köztisztviselők minősítéséről
102.837/1922. B.M. r. Az 1922. VII. t.c.-nek a m. kir. államrendőrségre vonatkozó rendelkezéseinek végrehajtása
18.880/1923. sz. BM rendelet. Utasítás a m. kir. állami rendőrség országos szaktanfolyamainak szervezetére, az országos szaktanulmányi felügyelő hatáskörének szabályozására, és a tanfolyamok fegyelmi rendtartására vonatkozólag
3.720/1922. sz. M. E. rendelet. A rendőri szolgálat fogalmazói és felügyelői szakában való alkalmazásához szükséges kellékek és ezek joghatálya
37.585./1923. BM sz. rendelet a m. kir. állami rendőrség őrszemélyzetének altisztjeitől megkívánható elméleti és gyakorlati képzettség megállapításáról és az azzal kapcsolatos intézkedésekről
66.898. B. M. r. A 3720/1922. M. E. sz. rendeletnek az ideiglenes próbaszolgálatos m. kir. állami rendőrség segédfogalmazók, és segédfelügyelők próbaszolgálatára vonatkozólag tett intézkedései végrehajtása
66.899/1922. B. M. r. A 3720/1922. M. E. sz. rendeletnek a rendőrtisztviselői tiszti tanfolyam és rendőrtisztviselői tiszti vizsgára vonatkozó intézkedései végrehajtása
66.900. B. M. r. A 3720/1922. M. E. sz. rendeletnek a rendőrtisztviselőket továbbképző tanfolyam és a rendőrtisztviselői felső tiszti vizsgára vonatkozó intézkedései végrehajtása

ABSTRACT

Organising Law Enforcement Training in Hungary After the Nationalisation of the Police, in the Shadow of Trianon

János SALLAI

This year the Hungarian Police force celebrates the 100th anniversary of its nationalization and centralization. As a result of a long process after the Peace Dictate of Trianon, the Hungarian state police were set up under very difficult circumstances. The professional-political leadership of the time was well aware that centralisation could be achieved under the leadership of the commissioned officers, for which uniform training and the introduction of examinations for civil servants and superior officers as a requirement were indispensable. For this, the Prime Minister's Decree No. 3.720 was needed, which laid the foundations for the training of the officials in the "fogalmazó" (administrative policing) officers' and inspectors' Faculties.

Keywords: *police, police officer, training, police*

Magyarország trianoni határainak kitézése 1921–1925

SUBA János¹

A határmegállapító bizottságok munkája két szakaszra osztható. Az egyik a békeszerződésben leírt politikai határvonal megállapítása és kijelölése a terepen (delimitáció). A másik pedig a határkitézés (demarkáció), amely tisztán technikai művelet. A térképen bejelölt pontokat a terepen igazi pontokkal kellett megjelölni és különböző határjelekkel állandósítani. Ezt követően került sor a határvonal felmérésére, ami tulajdonképpen a határvonal és környéke térképezését jelenti a meghatározott sávban.

A bizottságok tevékenysége és mozgása a trianoni vonal mindkét oldalán csak egy szűk sávra terjedt ki, ami azt mutatta, hogy csak helyi jellegű kiigazításokra voltak felkészülve. A határvonalakat a kitézés, felmérés és az anyagi teherviselés megosztása érdekében szakaszokra osztották fel: a csehszlovák határvonalat 27 szakaszra, amelyeket római számokkal jelöltek; a magyar-román határt 11, a jugoszláv határvonalat 6, az osztrák határt 3 szakaszra osztották fel, ezeket az abc nagybetűivel jelölték meg.

A határvonal kijelölése a legtöbb szakaszon csak lassan és részletekben történt meg, ahogy azt a bizottság megszavazta. Mindemellett egyes kisebb részek kivételével 1922 végére megtörtént a határvonal kijelölése. Ez után az egyes határpontokat jelentőségük szerint különböző határjelekkel állandósították. A határvonal térképezése meghatározott sávba történt. A határ-okmányok aláírása után a bizottságok feloszlottak, a feladatukat teljesítették.

Kulcsszavak: trianoni határ, határmegállapító bizottság, delimitáció, demarkáció, határjelek

Bevezetés

Vitathatatlan, hogy a céhbeli történészek között is igen kevesen ismerik részletek szintjén is azt a folyamatot, amely a trianoni döntést az általánosan megfogalmazott politikai akarat szintjéről eljuttatta a megvalósulás jogi szintjére, illetve a gyakorlati kivitelezésig. A „trianoni határ” objektivizálódási folyamata igen összetett jellegű volt. Így a térben megjelenő határ többszintű munkatevékenység eredményeként fogható föl. A műszaki munkálatoknak elengedhetetlen előzménye volt az a bonyolult, összetett folyamat, amelynek során a magyar törvények közé becikkelyezett békeszerződés számos áttételen keresztül megjelent tényleges műszaki feladatként.

¹ Dr. Suba János alezredes, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Hadtörténeti Térképtár, térképtárvezető. János Suba PhD, lieutenant colonel, Military History Institute and Museum, Map Collection, map collection leader. E-mail: suba.janos@mail.militaria.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2310-7746>

A határmegállapítás mindig politikai döntés eredménye, amelyet a jog köntösébe burkolnak. A nemzetközi jognak nincsenek anyagi jogi szabályai arra vonatkozóan, hogy adott esetben két állam között a határ hol húzódjék. Nem jogi, hanem politikai kérdés, hogy egy adott esetben hol vonják meg a határt.²

A határvonal politikai kijelölését (delimitációját), részletes kitzzését, határkövekkel való állandósítását (demarkáció), a határvonal térképezését, a határokmányok elkészítését a Szövetséges és Társult hatalmak által létrehozott nemzetközi határmegállapító bizottságok végezték (HMB) 1921–1925 között.³

A határmegállapító munka elveit szabályozó okmányok

A legfontosabb okmányok az 1920. június 4-én Trianonban aláírt békeszerződés cikkelyei voltak. Ebből is a 27. cikk határozta meg Magyarország új határvonalát. Ez a határleírás, valamint az ennek kiegészítésül szolgáló 1:1 000 000 méretarányú térkép⁴ – amelyet a 28. cikk rögzít – igen nagy általánosságban jelzi a határvonal menetét, mégpedig oly módon, hogy a szövegi részben Ausztriával szemben 7 szakaszban, a Szerb-Horvát-Szlovén állammal szemben 13, Romániával szemben 5, Csehszlovákiával szemben 27, szakaszban állapítja meg a határvonalat. A határszakaszok leírását azzal kezdi, vagy fejezi be, hogy a helyszínen megállapítandó vonal, vagy a helyszínen megállapítandó pontig. Vagyis ennyiszere szerepel a békeszerződésben a „helyszínen megállapítandó vonal” kifejezés.⁵ E szöveg is utalt rá, hogy a békeszerződés életbélépése után a leírt határvonalat a terepen kell megállapítani, delimitálni.

A határvonal részletes megállapítását a békeszerződés 29. cikke a bizottságokra bízta, amelyek a Szövetséges és Társult Hatalmak és az érdekelt államok képviselőiből állnak, amelyet szintén törvénycikkre szabályoztak (a 42., 46., 50. és 71. cikkelyek). A békeszerződés 30. cikke a vízfolyásokkal megjelölt határvonalat meghatározza aszerint, hogy hajózható vagy nem hajózható vízfolyásról van szó. A 34. cikk pedig azt a fontos rendelkezést tartalmazza, hogy a határköveket egymástól „látótávolságnyra” kell elhelyezni. A határmegállapítás költségeit az érdekelt államok – a 29. cikk szerint – közösen viselték. A 35. cikk megállapítja, hogy a határrendezésre vonatkozó végleges jegyzőkönyveket, térképeket és egyéb okmányokat három eredeti példányban kell kiállítani.⁶

² Suba János: Az államhatár fogalmának változásai a magyar földrajzi szakirodalomban. In Reményi Péter (szerk.): *Az Integrálódó Európa politikai földrajza*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Földrajzi Intézet, 2004. 125–129.

³ Suba János: A magyarországi határváltozások végrehajtói – A Határmegállapító Bizottságok a XX. században. In Zeidler Miklós (szerk.): *Tanulmányok a XIX–XX. századi történelemből*. Budapest, ELTE Bölcsészettudományi Kar, 2001a. 273–284.

⁴ A Térkép jelzete: Hadtörténeti Térképtár, B XV c 321.

⁵ A szöveget közli: Suba János: *Magyarország határainak kitzzése és felmérése 1921–1925 között*. (A határmegállapító bizottságok működése). Doktori értekezés (kézirat.) I–IV. kötet. 1996. II. k. 10–16.

⁶ Suba (1996) i. m. II. k.18–19.

A magyar kormány számára a legfontosabb okmány – amely bizonyos mérvű mozgásszabadságot biztosított részére – a Szövetséges és Társult Hatalmak válaszáának kísérőlevele a magyar béke delegáció elnökéhez, az úgynevezett „Millerand levél” (vagy másképpen a „Kísérőlevél”) volt, amelyet Alexandre Millerand francia miniszterelnök a békekonzferencia elnöki minőségében írt alá. Ez a levél tulajdonképpen a trianoni határok bizonyos mérvű „revízióját” helyezte kilátásba. „A helyszínén meg-ejtett vizsgálat esetleg szükségessé fogja tenni, hogy egyes helyeken a szerződésben megállapított határt áthelyezzék [...] ha a határmegállapító bizottságok [...] úgy vélik, hogy a szerződés intézkedései [...] valahol igazságtalanok, [...] módjukban lesz erről jelentést tenni a Nemzetek Szövetsége Tanácsának. Ebben az esetben a Szövetséges és Társult Hatalmak hozzájárulnak, hogy ha az egyik érdekelt fél kéri, a Szövetségek Tanácsa felajánlhassa jó szolgálatait abból a célból, hogy az eredeti határt, ugyanazon feltételek mellett, békés úton megváltoztassa ott, ahol ennek megváltoztatását valamelyik bizottság kívánatosnak mondja.”⁷

A harmadik okmány: a Nagykövetek Tanácsa által kiadott nyílt utasítások a határbizottságok részére a kísérőlevél értelmében való eljárásra. Ebben általánosság szintjén szabályozták a határmegállapító bizottságok szervezetét, jogkörét, működésének elveit. Az utasítás műszaki részében pedig meghatározták a határkitűző munkálatok menetét, munkamódszerét, okmányait.⁸

Később – a felmerülő akadályok megoldására – szükségessé vált egy a *Pótutasítások a magyarországi határmegállapító bizottságok részére* című utasítás kiadása is. Ez 1921. június 3-án kelt. A legfontosabb rendelkezései a következők voltak: „Elvileg a határt a helyszínén kell megvonni, úgy amint a békeszerződés megállapította. Semmi szín alatt nem szabad [...] a határmódosításoknak olyan természetűnek lenniük, hogy lényegében kérdésessé tegyék a szerződésben leírt vonalat.” Azaz minden marad a régiben, az előző utasítások az érvényesek. Az utasítás szabályozza azt is, hogy mikor és milyen feltételek esetén lehet a Nagykövetek Tanácsához fordulni.⁹

A politikai határmegállapítás (delimitáció) menete – szervezeti keretek

A magyar kormány a miniszterelnök tehermentesítésére 1922 augusztusában létrehozta a Határmegállapító Központot. Elnöke gróf Csáky Imre lett, akit később Szőgyén László váltott fel. Négy határmegállapító bizottság alakult: a magyar–csehszlovák; a magyar–román; a magyar–szerb–horvát–szlovén; valamint a magyar–osztrák. A Határmegállapító Központnak mind a négy alá volt rendelve.¹⁰ A határmegállapítást érintő elvi döntéseket a Miniszterelnök fenntartotta magának. A Miniszterelnök

⁷ Suba (1996) i. m. II. k. 20–22.

⁸ Suba (1996) i. m. II. k. 23–36.

⁹ Suba (1996) i. m. II. k. 37–39.

¹⁰ Suba (2001a) i. m.

minden reggel megkapta a határmegállapítás időszerű helyzetét összefoglaló jelentést, és így azonnal tudott dönteni.

A bizottságok feladata két részből állt: a politikai határmegállapításból (delimitációból), vagyis tárgyalások, javaslatok, ellenjavaslatok útján a bizottságtól „Magyarországra nézve a legkedvezőbb döntéseket kieszközölni”, és a műszaki részből, a határvonal terepen való kijelölése kikövekelése, a rendszeresített határvonalak felállítása (demarkáció) és az „Utasítások”-ban előírt térképek és egyéb határokormányok elkészítése.¹¹ A demarkáció eredménye a határ messziről láthatóvá tétele (*abornement*).

Az elmélet és a gyakorlat

Nézzük meg, hogyan érvényesültek a határmegállapító bizottságok elvei a gyakorlatban. A „kísérőlevél”, amelyhez a magyar kormány nagy reményeket fűzött, a gyakorlatban csekély értékűnek bizonyult. A „kísérőlevelet” mindegyik határmegállapító bizottság másképpen értelmezte. A magyar–cseh bizottság elnöke csak a kapott utasításokat fogadta el, azonban ragaszkodtak ahhoz, hogy a magyar fél olyan határjavaslatot terjesszen elő, amely legalább részben elfogadja a trianoni határt.¹² A románok jelszava „semmit vissza nem adunk”, ehhez keményen tartották magukat.¹³ A magyar–jugoszláv bizottság szerb biztosa kereken kijelentette, hogy kormánya a kísérőlevelet nem ismeri el, és nem vesz részt olyan tárgyalásban, amely a trianoni vonaltól eltérő határra vonatkoznék. A bizottság többi tagja is kizártnak tartotta, hogy egy-egy nagyobb községet vagy területet a magyaroknak ítéljenek.¹⁴ A magyar–osztrák bizottság alapelve az volt, hogy „semmi szín alatt sem szabad a határmódosításoknak olyan természetűeknek lenniük, hogy lényegében kérdésessé tegyék a szerződés által leírt vonalat”. A bizottság elnöke ezt úgy értelmezte, hogy jogában áll átszatolni egy határvonal menti községet, amelyet a békeszerződésben név szerint is megemlítenek.¹⁵

A határmegállapító bizottságok működésében mindinkább előtérbe került a „béke alapja” (*basé du traité*) elve. Eszerint egyik fél sem támadhatja meg különféle javaslatokkal a béke alapjait. Az ilyen természetű javaslatokat nem fogadják el tárgyalási alapul sem. A gond csak az volt, hogy a „béke alapja” (bázisa) értelmezésében és az alap megállapítása körül is részben eltérő vélemények és felfogások alakultak ki az egyes

¹¹ A bizottságokról részletesebben: Suba János: Egy határmegállapító bizottság anatómiája: a magyar–csehszlovák határmegállapító bizottság szervezete 1921–1925. In Pásztor Cecília (szerk.): „...ahol a határ elvált” Trianon és következményei a Kárpát-medencében. Balassagyarmat–Várpalota, 2002a. 199–224.

¹² Suba János: A magyar–csehszlovák határ helyszíni megállapítása és kitzzése 1921–1925 között. *Limes*, 10. (1997a), 2. 29–41.

¹³ Suba János: A trianoni magyar–román határ kitzzése 1921–1925. In Frisnyák Sándor (szerk.): *Pótfüzet Az Alföld történeti földrajza c. konferenciakötet*hez. Nyíregyháza, MTA Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Testülete-Nyíregyházi Főiskola Földrajzi Tanszéke, 2000. 47–55.

¹⁴ Suba János: A Jugoszláv királyság északi határainak kitzzése (A Magyar–Jugoszláv Határmegállapító Bizottság működése 1921–1924). *A Jannus Pannonius Múzeum Évkönyve*, 43. (1998), 223–242.

¹⁵ Suba János: A magyar–osztrák határ kitzzése és határokormányai. In Turbuly Éva (szerk.): *Magyarok maradtunk” 1921–1996. Konferencia a soproni népszavazásról. Új sorozat 20. Sopron, A Soproni Szemle kiadványai, 1997b. 71–82.*

bizottságokban. Ezek röviden a következők voltak: a magyar–csehszlovák bizottság a trianoni vonalhoz ragaszkodott, amelytől egyes helyeken eltérni elsősorban gazdasági okokból lehet, természetesen a csehek javára.¹⁶

A magyar–román bizottság kezdetben mereven ragaszkodott a békeszerződésben kijelölt és leírt határvonalhoz, nem is akart tárgyalni. Erre a magyar kormány visszahívta képviselőit a határmegállapító bizottságból. A román fél és a bizottság ezután rögzítette a „béke alapját”, amely nem más, mint az Arad – Nagyszalonta – Nagyvárad – Szatmárnémeti vasútvonal, ezt a bázist szerintük nem szabad áttörni. Emellett egyetlen települést sem adnak vissza, amelyet a békekonzferencia nekik juttatott.¹⁷ A magyar–jugoszláv bizottság a stratégiai pontokat, nagyobb településeket, városokat, vasúti fővonalakat, vasúti csomópontokat vagy a katonai jelentőségű te-repszakaszt és a hármashatárpontot tekintette a béke bázisául.¹⁸ A magyar–osztrák bizottság úgy vélte, hogy a „béke alapját” nem lehet holmi földrajzi momentumoktól (vasút, folyó stb.) függővé tenni, hanem csak azoktól az alapelvektől, amelyek az antantot vezették a határok megvonásában. Azért ragaszkodtak a nekik jutatott területhez, ha már megkapták.¹⁹ A bizottságok által vallott elvekből az következett, hogy csak olyan javaslatokat fogadtak el és tettek meg tárgyalási alapnak, amelyek megfeleltek felfogásuknak a „béke alapjáról”. Minden javaslatot ebből a szempontból mérle-geltek. Különösen állt ez a magyar–román bizottság működésére. A „béke alapjának” elve miatt nőtt meg a helyszíni szemlék fontossága. Ezek azt a célt szolgálták, hogy a bizottságok közvetlen tapasztalatokat szerezzenek egyes határszakaszok gazdasági helyzetéről, amit később nem vettek figyelembe.²⁰

A közvetlen tárgyalások – mert ezekre is sor került az érdekelt államok kö-zött – semmilyen eredményt nem hoztak. A románokkal folytatott tárgyalás teljesen meddő maradt, a magyar kormány a merev román álláspont miatt egyetlen települést sem tudott visszaszerezni. A szerbek területi követeléseit pedig Vassel ezredes, a ma-gyar küldöttség vezetője így magyarázta: „Az antant-biztosok [...] nem értették meg, hogy a magyar kormány a trianoni vonalat köteles elfogadni, de más olyan vonalra saját jószántából sem vállalkozhatik, amely magyar községeket juttat át az SHS. ál-lamhoz.”²¹

A határmegállapító bizottságok gyakorlata megmutatta, hogy a „kísérőlevél” ma-gyaroknak kedvező kitételeit már a bizottságoknak kiadott utasítások csökkentették. Később olyan értelmezést adtak az utasításoknak – a „kísérőlevélről” ekkor már szó sem esik –, amely szerint a másik érdekelt hatalom ugyanúgy követelhet a még magyar területekből, mint a magyarok a „megszállt területekből”. Ez is azt bizonyí-totta, hogy az antant letért a „kísérőlevél” elvi álláspontjáról és a neki kényelmesebb

¹⁶ Suba (1997a) i. m.

¹⁷ Suba (2000) i. m.

¹⁸ Suba (1998) i. m.

¹⁹ Suba (1997b) i. m.

²⁰ Suba János: A trianoni csehszlovák határmegállapítás egyik mozzanata: a politikai határbejárás. *Közép-Európai Közle-mények*, 3. (2010a), 3. 80–89.

²¹ Suba (1999) i. m.

kisantant-felfogást tette magáévá, vagyis semmiféle kedvezményt nem adott a magyaroknak, mert Magyarország így is életképes. A megszerzett területek az anyaországba integrálásánál elsősorban közlekedési, katonai és gazdasági szempontok vezérelték az utódállamokat.

Az a tény, hogy a bizottságok tevékenysége és mozgása a trianoni vonal mindkét oldalán csak egy szűk sávra terjedt ki azt mutatta, hogy csak helyi jellegű kiigazításokra voltak felkészülve. Ez azonban azt is jelentette, hogy a határkiigazítás, ha a helyi gazdasági érdekek megkövetelik, a magyar oldalra is kiterjedhet. Ez a szűk mozgáslehetőség megfelelt a „béke alapját” illető különböző bizottsági értelmezéseknek is.

A bizottságok által képviselt elvek és utasítások leszűkítették és korlátozták a magyar igényeket és törekvéseket. Ennek ellenére a magyar fél úgy értelmezte a trianoni vonalat, hogy lehetőleg kitolja a határt, mert ha a Népszövetség nem fogadja el a magyar javaslatokat, akkor a trianoni vonal marad a végleges határ.

A határmegállapító bizottság munkamenete

A határvonalakat a kitzzés, felmérés és az anyagi teherviselés megosztása érdekében szakaszokra osztották fel: a csehszlovák határvonalat 27 szakaszra, amelyeket római számokkal jelöltek; a magyar–román határt 11, a jugoszláv határvonalat 6, az osztrák határt 3 szakaszra osztották fel, ezeket az abc nagybetűivel jelölték meg.

A munkát a határvonal általános tanulmányozásával kezdték. Ennek az volt a célja, hogy megállapítsák azokat a határrészeket, amelyekre nézve pontosan lehetett alkalmazni a békeszerződés rendelkezéseit, valamint azokat a határszakaszokat, amelyek vitára adtak okot. A vitás kérdések eldöntéséig – a rend fenntartása érdekében – a békeszerződés által megállapított határt fogadták el ideiglenes határul. Mindkét fél az egyes határszakaszokra javaslatokat nyújthatott be, amelyek után jegyzékváltások és (meddő) viták, valamint (eredménytelen) tanácskozások következtek.²²

Ezek után a bizottság terepbejárást végzett mindkét állam területén. A határt érintő községek képviselőit meghallgatták, és a fontosabb pontokat tanulmányozták.²³ A bizottság döntéseit a mindenkori székhelyen tartott üléseken hozta meg. A bizottságok minden ténykedését befolyásolta az a tény, hogy az utódállamok általános és helyi gazdasági érdekeit tartották szem előtt. Ez sajnos minden esetben Magyarország rovására történt, mivel abból a felfogásból indultak ki, hogy Magyarország a jelen helyzetében is életképes állam. Emiatt a határvonal tanulmányozása során például a nemzetiségi viszonyok elbírálását másodrendű kérdéssé fokozták le.²⁴ Kisebb, lényegtelen kérdésekben helyt adtak a magyar álláspontnak, támogatták azt,

²² Suba (2002a) i. m.

²³ Suba (2010a) i. m.

²⁴ A nemzetiségi kérdésre lásd: Suba János: A nemzetiségi kérdés és a határmegállapítás a trianoni határ északi szakaszának kijelölésénél 1921–1922 között. In Végh Andor (szerk.): *A kisebbségek geopolitikája*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Földrajzi Intézet, 2012. 79–87.

de a lényeges kérdésekben a bizottság tagjai a franciák által támogatott másik fél javára döntöttek.

Politikai határmegállapítás a csehszlovák határszakaszon

A politikai határmegállapítás mint diplomáciai esemény rövid idő alatt, 1922 őszére lezajlott. A bizottság ragaszkodott egy olyan javaslat előterjesztéséhez a magyar fél részéről, amely a trianoni határt legalább részben elfogadja. Az a szándék vezette őket, hogy a magyar fél önként fogadjon el valamit a trianoni vonalból, s ne nekik kelljen ráerőltetni.

1921. november 4-én a miniszterelnöknél tartott tanácskozáson az a döntés született, hogy „semmilyen határszakaszon kifejezetten semmi körülmények között le nem mondunk”. A magyar kormány ezen elvi kijelentése miatt a tárgyalások azért nem szakadtak meg, mert a határt fontosság szerint több szakaszra osztották. A magyar vezetés számára életbevágóan fontos volt Kassa, a Salgótarjáni szakasz és a Csalóköz. Az 1921. december 19-i HMB brünni ülésén nyilvánvalóvá vált, hogy a magyar küldöttség leszállított szerény ígéretei sem teljesülnek.

Mindenütt maradt a trianoni vonal. A HMB a szavazásra kerülő szakaszokban soha semmilyen sorrendet nem tartott be. Kedvenc taktikája volt a tárgyalásokon a különböző határszakaszok, illetve részeinek és különböző községeknek az önkényes összekapcsolása, azért, hogy ez által minden további, a HMB részéről való indoklásnak elejét vegyék, és a pártatlanság látszatát keltsék. Például Helemba község (Ipoly szakasz) és határának visszacsatolását összekapcsolták Susa község (Salgó-Bánrévei szakasz) hovatartozásával. Susa község a békeszerződés szerint a magyaroké, de csehszlovák megszállás alatt volt, Helemba község a csehszlovák államhoz került.²⁵ A HMB szerint semmilyen érv nem teszi indokoltá a békeszerződés szerinti hovatartozás megváltoztatását. Így nem kapta vissza a magyar fél Helembát, ellenben Susánál a határvonal a község északi határán lett megállapítva, és a csehszlovák fél kérését (az átcsatolásra) elutasították.

A HMB újabb helyszíni szemle mellőzésével döntött: az Ipoly és a Háromhatár hegy (Somoskőújfalutól északkeletre eső 446 háromszögelési pont) Cered és Sajó folyó (Bánréve) és Jánok és Alsómihályi szakaszokra vonatkozólag „a határ pontosan a békeszerződés értelmében határozandó meg”. A szavazás a magyar küldöttség nélkül történt meg. A másik szakaszon a Batár folyó Tiszába való beömlésétől és a Csap-Sátoraljaújhelyi vasútvonal találkozásától Csap Debrecen felé eső határvonal a trianoni határvonal lett. A HMB mindkét szakaszt egy szavazat ellenében elfogadta. Az 1922. január 13-i ülésen minden indoklás nélkül és a megígért helyszíni szemle teljes mellőzésével – a magyar biztos tiltakozása után – a Duna szakaszon is a trianoni

²⁵ Helemba község visszacsatolását azért akarta a magyar fél, hogy Szob helyett egy megfelelő és bővítésre is alkalmas határállomást kapjon.

vonalat, azaz a Duna főmedrét állapította meg a HMB végleges határuul.²⁶ Itt is az volt a legfontosabb és egyetlen érv, hogy a Dunának mint határnak a megváltoztatása a „béke alapjába” ütközik. Ekkorra már tisztázódott, hogy mit ért a HMB a „béke alapelvei” alatt: a Dunát, az Ipoly folyót és a Kassa–Csap–Királyháza vasútvonalakat. A Sátoraljaújhely – Csap közötti szakaszon egyedüli eredmény az volt, hogy Sátoraljaújhely városának cseh területen lévő vízművét visszacsatolták. A vasútállomás cseh kézen maradt, mert kellett a vasúti összeköttetés Kárpátjával. A HMB eredménye 10 014 kataszteri hold visszaszerzett terület volt. Azonban 76 község területét kettészelték, 290 egyéni birtokosnak szétvágták a birtokát.

Politikai határmegállapítás a román határszakaszon

A Déli hármas határpontot a magyar–román és a magyar–jugoszláv határmegállapító bizottság 1922. június 12-i helyszíni közös ülésén, a terepen tűzték ki. Hosszú vita után a hármas határt 1 km-rel eltolták, ezáltal a határpont legalább egy községhatárra került. 1923. november 24-én Óbéb községet Románia a Szerb-Horvát-Szlovén Királyságnak engedte át. Ekkor felvetődött a triplex 13 km-rel délnyugatra tolása, de ehhez Magyarország nem járult hozzá. Ennek ellenére a Magyar–Román Határmegállapító Bizottság feloszlása előtt 1925 júniusában a triplexet az 1922. június 12-i határozatnak megfelelően állították fel. 1925-től Óbébtől délnyugatra egy hosszú és keskeny sáv választotta el a párhuzamosan futó magyar–román és a román–jugoszláv határt.²⁷

Az A szakaszon (Déli triplex – Kiszombor – Makó – Apátfalva – nagylaki kendergyár) a HMB először Porgány községet Magyarországnak ítélte. A román tiltakozás után az uradalom fele (2 800 hold) került vissza Magyarországhoz, amellyel Kiszombort kárpótolták elszakított földjeiért. Románia megtartotta Porgányt és a birtok másik felét a kendergyárral. Nagylakig a Maros folyása lett a határ. Itt a bizottság indokolás nélkül hagyta meg a demarkációs vonalat határnak.

A B szakaszon (Nagylak – Mezöhegyes – Battonya) a HMB elfogadta a nagylaki kendergyár és az Élővz-csatorna torkolatának visszacsatolását. A C szakaszon (Battonya – Kevermes) csupán lényegtelen változások történtek.

A D szakaszon (Lökösháza – Elek – Gyula – Gyulavári) a HMB először Magyarország javára döntött, majd ezt visszavonva a demarkációs vonalat jelölte ki határvoalnak.

Az E szakaszon (Ant – Kötegyán – Méhkerék – Mezőgyán – Geszt) a HMB meghagyta a demarkációs vonalat, amely észak felé ék alakban mélyen behatol Kötegyán

²⁶ A kérdésről bővebben Suba János: A Duna, mint határfolyó. In Frisnyák Sándor – Tóth József (szerk.): *A Dunántúl és a Kisalföld történeti földrajza*. Nyiregyháza–Pécs, 2003. 305–314.

²⁷ Suba János: A trianoni hármashatárok kijelölése. *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok*, (2009a), 3–4. 276–281.

és Méhkerék határába, hogy a kötegyáni vasúti elágazás Romániáé legyen.²⁸ 4000 holdat Nagyszalonta határából a HMB Magyarországnak ítélte.

Az F szakaszon (Geszt – Nagykörös – Nagyharsány – Biharkeresztes) a határt a HMB a tárgyalások befejezése előtt megállapította, s még a helyszíni kiszállások előtt kinyilatkoztatta, hogy e szakaszon, valamint a később munka alá kerülő D, E, G, H szakaszon a trianoni vonal „a gazdasági és néprajzi követelményeknek teljesen megfelel”, azt nem fogja megváltoztatni. Inkább tönkretette Geszt és Harsány gazdaságát, semhogy alkalmazza saját irányelveit, miszerint a kiugrók levágandók.

A G szakaszon (Biharkeresztes – Nagyléta – Bihardiószeg) a HMB Magyarország javára vágta le a nagyváradai káptalan birtokát képező, Nagyzomlin nevű 1800 holdas kiugró, ám határkiegyenesítés címén elvett a magyar területből körülbelül 5000 holdat.

A H szakaszon (Bagamér – Szentgyörgyábrány – Penészlek – Piskolt) az Érmi-hályfalva–Nagyvárad vasútvonal mellett, Bagamér határában húzódó 1400 m széles román biztonsági sávot 1500 m-re szélesítették ki.

A K szakaszon (Penészlek – Szaniszló – Vállaj) a demarkációs vonalhoz képest összesen körülbelül 5300 hold került vissza Magyarországhoz.

Az L szakaszon (Ecsedi-láp – Csenger – Nagypeleske) – minden magyar erőfeszítés ellenére – a határvonal kettévágta az Ecsedi-lápot, s a HMB meghagyta a demarkációs vonalat.

Az M szakaszt (Zaja – Magosliget) a HMB 1922. április 4-ig nem tárgyalta le, mert az összekapcsolódott az északkeleti hármashatárral. A román és a csehszlovák kormány az 1921. május 4-i prágai határegyezményben a csehszlovák–román határt – a nehéz közlekedési viszonyokra hivatkozva – a Túr és Hódos patak összefolyásához tette át, így a közös határpont 10 km-re délre tolódott el. Románia ezzel 115 km² területet nyert, Csehszlovákia kompenzációban nem részesült. A HMB 1922 decemberében az érintett szakaszon más határvonalat állapított meg, nem véve tudomást a prágai határegyezményről.

A Nagykövek Tanácsa 1923. február 3-án kötelezte a magyar–csehszlovák HMB-t, hogy a régi magasligeti hármashatárpont és az új Nagypaládnál lévő hármashatárpont közti szakaszt vegye át, úgy ahogy azt a magyar–román HMB megállapította. Így körülbelül 22 km-es határszakasz került át a magyar–csehszlovák HMB hatáskörébe. 1923. február 26-án a hármashatárpontot a két HMB közös ülésen kijelölte. Ez a hármashatárpont (elméletileg) vízben fekszik, ezért ezt különleges határjelek segítségével jelölték ki.²⁹

A HMB eredménye ezen a szakaszon 16 947 kataszteri hold volt. A magyar–román határvonal 50 község területét kettészelte, 597 birtokosnak szétvágta földjét.

²⁸ A kérdésről bővebben: Suba János: A Trianoni határ által kettévágott vasutak, vasúti határállomások In Kókai Sándor (szerk.): *A változó világ XXI. századi kihívásai*. Nyíregyháza, Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézet, 2016. 487–507.

²⁹ Suba (2009a) i. m.

Politikai határmegállapítás a szerb-horvát-szlovén (SHS, jugoszláv) határszakaszon

A politikai határrendezés 1922. május végére befejeződött. A magyarországi HMB-k közül ez működött a legrövidebb ideig, nyolc hónapig. Minden határszakaszra csak egy javaslatot nyújthattak be, amelyet a bizottság továbbíthatott Párizsba, és ha ezt a javaslatot a bizottság elvetette, akkor arra a határszakaszra más javaslatot nem lehetett benyújtani.

A magyar fél taktikája az volt, hogy a magyar követeléseket szakaszonként adagolta, és az egész határra vonatkozólag soha nem nyilatkozott idő előtt. A szerb képviselő mindig megvárta a magyar fél követeléseit, és ennek függvényében terjesztette elő a szerb követeléseket, hogy így ellensúlyozza a magyar javaslatokat.

A B és a C szakaszon, azaz a Dráva-Mura menti határon a magyar kormány nagyobb területi követeléseket nem támasztott, Horvátországra való tekintettel. Ezeken a szakaszokon a bizottság hozta meg a végleges döntést. A többi határszakasz felett a bizottság határszakaszonként döntött, aszerint, hogy elfogadta a magyar vagy a szerb területi követeléseket. 1921. november közepétől december közepéig a B és a C határszakaszt jelölték ki. A B határszakasz a Lendva és a Mura összefolyásától a Mura folyó, majd a Dráva mentén a barcsi vasúti hídig 170 kilométernyi hosszan húzódott. A B és a C szakaszon a szerbek kiürítettek 1000 hold területet, a magyarok területi nyeresége 300 hold lett. A Dráva jobb partján lévő magyar területszűk részek jugoszláv fennhatóság alá kerültek.

A határkijelölő munkálatok 1921. december 19-től 1922. február 19-ig szüneteltek. A két hónapos téli pihenő alatt sem maradtak abba a tárgyalások, a különböző területi igények és követelések ismertetése zajlott. A szerbek több javaslatot is tettek a magyar kormánynak, hogy bizonyos területeket „közvetlen megegyezés útján” engedjenek át. Például kérték Sárok, Katymár, Felsőcsikéria és Kelebia községeket, cserébe Horgos község egy részét és Bácsmadas megszállt részét ürítették volna ki. A szerbek kijelentették, hogy elvből nem engedhetnek át magyar területet. Ezért a magyar biztos gyorsan elfogadtatta a bizottsággal a trianoni határvonalat. 1922. február 20. és április 3. között a D és az E szakasz munkái zajlottak. A bizottság döntése szerint ezen a szakaszon a szerbek 6300 holdat adtak át, míg a magyarok 1700 holdnyi területet ürítették ki. Az E határszakasz a Dunától – Szabadka területéig húzódó 135 kilométeres hosszú határvonalért a küzdelem heves volt. A magyar félnek Szabadkánál 1600 holdat, míg a szerbeknek 200, Szegednél 800, Torontálban 2600 holdat kellett kiüríteni (összesen 10 800 kh). A területi nyereség Magyarország javára 9200 hold volt.

A HMB működésének eredménye a magyar-jugoszláv határon 34 ezer kat. hold volt, amelyet 1922. május végéig ürített ki a szerb hadsereg. 70 községét, területét kettévágták, és 100 egyéni birtokosnak szétvágták a birtokát.

Politikai határmegállapítás az osztrák határszakaszon

A bizottság a helyszíni szemlék megtartása és a két delegáció nagyszámú beadványainak áttanulmányozása után a javaslatok felett 1922. március 28-án tartott ülésen döntött. A szavazás alá bocsátott vonalat a nem érdekelt hatalmak biztosai állapították meg, és ez nem fedte sem a magyar, sem az osztrák javaslatokat.

A magyar biztos szakaszonként egy-egy, tehát három javaslatot nyújtott be a bizottsághoz, amelyekben az Ausztriának ítélt 342 község közül 96 községet kért visszacsatolni, amelyek lakossága 79 823 fő, szemben az Ausztriának ítélt terület 344 260 fős összlakosságával. A bizottság a három javaslatot elfogadta. A Népszövetség Tanácsa az első javaslatot elvetette, a második és harmadik javaslaton pedig módosításokat hajtott végre. A magyar megbízott tudomásul vette, hiszen amikor a magyar kormány a döntést kérte, eleve alávetette magát annak határozatának.

A magyar–osztrák határon 1923. január 10-én vették át azt a nyolc vasvármegyei községet (név szerint: Kiszarda, Nagyszarda, Alsócsatár, Felsőcsatár, Németkeresztes, Magyarkeresztes, Pornóapáti és Horvátlövé), amelyek a Nemzetek Szövetsége Tanácsának 1922. szeptember 19-én hozott döntése alapján visszakerültek Magyarországhoz. 1923. március 8-án, illetve 9-én kapták vissza a Rendek és Rótfalva községek helyett Magyarországhoz visszacsatolt Olmód és Szentpéterfa községeket.

A Nagykövetek Tanácsa által 1922. február 8-án kiadott póttusítások alapján a HMB további jogi jegyzőkönyvekkel igyekezett legalább némileg enyhíteni azokat a visszasságokat, amelyeket a határvonalnak – a határmenti gazdasági érdekek figyelmen kívül hagyásával történt – igazságtalan megállapítása okozott. Számos ilyen jegyzőkönyv készült.³⁰

A magyar–osztrák HMB működéséről elmondhatjuk, hogy a határmegállapítás folyamán visszakerült 21 563 kataszteri hold 800 öl és 5854 fő. A határmegállapítás címén még többletként 19 756 kataszteri hold és 5383 fő jött hozzá. A soproni népszavazáskor 44 628 kataszteri hold és 50 020 fő került vissza Magyarországhoz. Összesen 64 383 kataszteri hold 55 403 fő volt a politikai határmegállapítás eredménye. 22 községnek a területét kettévágták.

Műszaki munkálatok menete

Minden bizottság műszaki végrehajtási utasítást dolgozott ki. Ezek az 1904-es magyar felmérési utasításnak a határ megállapítására vonatkozó rendelkezésein alapultak.

A magyar–csehszlovák határvonal műszaki munkálatai során a bizottság a teljes, 805 km hosszú határvonalat 19 úgynevezett munkaszakaszra osztotta fel. Az egyes

³⁰ Bővebben: Suba János: A trianoni határmegállapítással kapcsolatos jogi kérdések rendezése a magyar–osztrák határon. In Mezey Barna (szerk.): *Eckhart Ferenc emlékkönyv. Jogtörténeti Értekezések* 28. Budapest, Gondolat, 2004. 463–490.

szakaszok hossza 30–50 kilométer között váltakozott, mindegyiken egy-egy magyar és cseh mérnök közösen végezte a munkáját.³¹

A jugoszláv határon felosztották egymás között a határvonal műszaki munkálatait. Magyar érdekelttségű lett az A, a C és az E jelű határszakasz, jugoszláv érdekelttségű a B, a D és az F jelű. Az érdekelttség itt egyrészt az anyagi teherviselést jelentette: a geodéziai munkálatok anyagköltségeit, a határokmányok elkészítését, sokszorosítását stb., másrészt azt, hogy melyik ország mérnöke végzi és ellenőrzi a földmérési és kitzzési munkálatokat.³²

A magyar–osztrák határon a helyszíni költségek megosztása céljából és a munkafolyamat célszerűbbé tétele érdekében mind a három határszakaszt hat alszakaszra osztották, amelyeken felváltva dolgoztak a magyar és az osztrák felmérési osztályok. Az egész határvonal egyik felét a magyar, a másikat az osztrák műszaki személyzet mérte fel.³³

A politikai határmegállapítás után történt meg a határvonal kitzzése. A HMB kijelölte az egyes szakaszokban a határvonalat, és arról részletes leírást adott a bizottság műszaki csoportjának. E leírás kézhezvétele után az első feladatuk a már megszavazott határvonalrészeknek fakarókkal való megjelölése volt. A kijelölésnek szigorúan a kiadott utasításoknak megfelelően kellett történnie. A kijelölés után a bizottság tagjai bejárták a határszakaszt, és megvizsgálták az ideiglenes kitzzést, hogy az valóban megfelel-e a megállapított határvonalnak, továbbá a kiadott műszaki utasításoknak. A megbízottak a vizsgálat lefolyásáról, a vizsgálat során felmerült észrevételekről, az esetleges javításokról, egyes kérdésekről jegyzőkönyvet vettek fel, és azt beterjesztették a bizottsághoz.

A határvonal kijelölése a legtöbb szakaszon csak lassan és részletekben történt meg, ahogy azt a bizottság megszavazta. Mindemellett egyes kisebb részek kivételével 1922 végére megtörtént a határvonal kijelölése.

Ennek felülvizsgálata után megkezdődhetett a határvonal állandósítása határjelekkel. Ez az egyes határpontok jelentősége szerint különböző határjelekkel történt. A legváltozatosabb határjelekkel a csehszlovák határon találkozhattunk, ezek a következők voltak: hármás határoszlop, szakaszhatárkő, főhatárkő, mellékhatárkő, közbeiktatott határkő, faoszlop, határdomb, határfa.³⁴

A román határon a jóváhagyás után a határkarók helyére vasbeton határköveket helyeztek el, úgy, hogy minden 300–500 méterre egy-egy főhatárkövet helyeztek le, s a közöttük húzódó határrész kisebb töréseit úgynevezett mellékhatárkövekkel állandósították. A munkálatok alatt egy külön beton állandósító osztály működött, mert szükségessé vált, hogy cement alépítménnyel lássák el az Ecsedi-láp területén levő

³¹ Suba János: A magyar–csehszlovák határszakasz határköveinek története 1921–1925. *A Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve*, 25. (2001b), 31–49.

³² Suba János: A magyar–jugoszláv határszakasz határköveinek története 1921–1932. *Közép-Európai Közlemények*, 4. (2011), 2. 52–59.

³³ Suba János: A Trianoni határ kitzzése és térképei IV. rész A magyar–osztrák határszakasz. *Geodézia és Kartográfia*, 53. (2001c), 4. 12–16.

³⁴ Suba (2001b) i. m.

határköveket. 106 fő- és 172 mellékkövet láttak el alépítménnyel, s ehhez 15 425 db téglát és 11 510 kg cementet használtak fel.³⁵

A mocsaras határrészekeken határkövek helyett táblával ellátott fapilótákat helyeztek le. A magyar–román HMB Romániában vásárolta meg a pilóták lehelyezéséhez szükséges faanyagot: 200 nagy és 20 kis tölgyfaoszlopot, mivel ott a faanyag 50%-kal olcsóbb volt. A mezőteleldi impregnáló telepen kreozottal telítették az oszlopokat, hogy tartósabbak legyenek. A pilóták beverését egy román utászkülönítmény végezte el.³⁶

Az osztrákok a határvonal minden törését kövekkel akarták állandósítani. Ez azt jelentette volna, hogy sok helyen egymástól néhány méterre kellett volna a köveket felállítani. Ez a felvetés hetekig tartó vitára adott alkalmat. A műszaki utasítás 200 méter távolságot írt elő. A magyar fél a 100 méteres távolságot javasolta, ami 50%-os kötöbbséget jelentett.

A főköveket egy kilométer távolságra állították fel, 100 méterenként pedig közönséges határköveket helyeztek le, amelyeket folyamatosan számoztak. A határkövek esetében a magyar fél a műkövet javasolta, ezt az osztrákok előbb elfogadták, később olcsósága miatt tiltakoztak ellene. A magyar kormány azonban a már kiírt pályázat eredményeképpen megrendelte a műköveket. A vita kompromisszummal zárult: azokon a határszakaszokon, ahol a magyarok dolgoztak, műköveket, az osztrákoknak kiutalt szakaszokon termésköveket használtak.³⁷

A jugoszláv határszakaszon az ideiglenes határt jelölő karókat, később a határköveket 300–400 méterenként kellett elhelyezni. A határkövek közötti töréseket (hajlatokat) határdombbal jelölték.³⁸

A csehszlovák határszakaszon a határvonal kijelölése és határkövekkel való megjelölése után felmerült annak szükségessége, hogy az addig használt, annak idején a helyi hatóságok által a két állam között ideiglenesen megállapított, úgynevezett „demarkációs vonalat” a már akkor kikövezett vonalra kell áttenni. Ez azután a két delegáció megegyezése alapján – a salgótarjáni és a nagypaládi szakaszok kivételével – az egész határvonalon egyszerre, 1923. szeptember 10–11-én a helyi hatóságok és a két delegáció megbízottjainak jelenlétében meg is történt.³⁹

Ez után történt meg az előírt dokumentumok (határtérképek, határleírások, geodéziai bemérések jegyzőkönyvei stb.) elkészítése, aláírása.⁴⁰

Így alakult ki Magyarország trianoni határa, amely történelmi mércével mérve fiatalnak tekinthető. Magyarország trianoni békeszerződés értelmében kijelölt

³⁵ Suba János: A trianoni magyar–román államhatár határjeleinek története 1921–1925. *Közép-Európai Közlemények*, 2. (2009b), 4–5. 130–136.

³⁶ Suba (2009b). i. m.

³⁷ Suba (1997a) i. m.

³⁸ Suba János: A magyar–jugoszláv határszakasz határköveinek története 1921–1932. *Közép-Európai Közlemények*, 4. (2011), 2. 52–59.

³⁹ Suba János: Magyarország határainak kitűzése és felmérése 1921–1925 között. (A határmegállapító bizottságok működése) 1996. Doktori disszertáció (kézirat.) I–IV. kötet.

⁴⁰ Suba János: A „Trianoni határ” határokmányai. *A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására közleményei*, 2. (2010b), 2–3. 308–321.

határhossza összesen 2266 km 297 m ± 1009 m.⁴¹ Ez az idők folyamán kisebb-nagyobb mértékben módosult.

Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia megakadályozta, hogy Magyarországgal való határait az etnikai szempontok figyelembevételével húzzák meg. Ez nem csökkent a Franciaország felelősségét, hogy rövidlátó politikájával tudomásul vette, támogatta, majd a békekonferencián keresztül-erőszakolta, és azokat sem, akik elfogadták.

A határkijelölés a hullarabló mentalitású szomszédoktól kísérvé, a maga kicsinyes, bosszúálló, primitív mivoltában elkésérítő volt. Családi, közösségi tragédiáktól kísérvé, mindenén átgázolva hajtották végre a vélt és valós érdekeiknek megfelelően a határkijelölést. Ezzel a rövidlátó politikával szomszédaink rengeteg problémát (közlekedés, vízügy) vettek a nyakukba, amelyet akkor is leginkább közös erővel lehetett megoldani, nem is beszélve arról, hogy konzerválta a már kialakult területi különbségeket. Idővel a trianoni szörnyszülött államok Csehszlovákia, Jugoszlávia is felbomlottak, de az akkor elvetett mérgezés magvai továbbra is hozzák termésüket.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Suba János: *Magyarország határainak kitzése és felmérése 1921–1925 között. (A határmegállapító bizottságok működése)*. Doktori értekezés (kézirat.) I–IV. kötet. 1996.
- Suba János: A magyar–csehszlovák határ helyszíni megállapítása és kitzése 1921–1925 között. Történeti áttekintés. *Limes*, 10. (1997a), 2. 29–41.
- Suba János: A magyar–osztrák határ kitzése és határokmányai. In Turbuly Éva (szerk.): *„Magyarok maradtunk” 1921–1996*. Konferencia a soproni népszavazásról. Új sorozat 20. Sopron, A Soproni Szemle kiadványai, 1997b. 71–82.
- Suba János: A Jugoszláv királyság északi határainak kitzése (A Magyar–Jugoszláv Határmegállapító Bizottság működése 1921–1924). *A Jannus Pannonius Múzeum Évkönyve*, 43. (1998), 223–242.
- Suba János: A trianoni magyar–román határ kitzése 1921–1925. In Frisnyák Sándor (szerk.): *Pót-füzet Az Alföld történeti földrajza c konferenciakötethez*. Nyíregyháza, MTA Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Testülete-Nyíregyházi Főiskola Földrajzi Tanszéke, 2000. 47–55.
- Suba János: A magyarországi határváltozások végrehajtói – A Határmegállapító Bizottságok a XX. században. In Zeidler Miklós (szerk.): *Tanulmányok a XIX–XX. századi történelemből*. Budapest, ELTE Bölcsészettudományi Kar, 2001a.
- Suba János: A magyar–csehszlovák határszakasz határköveinek története 1921–1925. *A Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve*, 25. (2001b), 31–49.
- Suba János: A Trianoni határ kitzése és térképei IV. rész A magyar–osztrák határszakasz. *Geodézia és Kartográfia*, 53. (2001c), 4. 12–16.
- Suba János: Egy határmegállapító bizottság anatómiája: a magyar–csehszlovák határmegállapító bizottság szervezete 1921–1925. In Pásztor Cecília (szerk.): *„...ahol a határ elvált” Trianon és következményei a Kárpát-medencében*. Balassagyarmat–Várpalota, 2002a. 199–224.
- Suba János: A Duna, mint határfolyó. In Frisnyák Sándor – Tóth József (szerk.): *A Dunántúl és a Kisalföld történeti földrajza*. Nyíregyháza–Pécs, 2003. 305–314.
- Suba János: Az államhatár fogalmának változásai a magyar földrajzi szakirodalomban In Reményi Péter (szerk.): *Az Integrálódó Európa politikai földrajza*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Földrajzi Intézet, 2004. 125–129.

⁴¹ Suba János: A Trianoni Magyarország határainak hossza és területe. *Történeti Földrajzi Közlemények*, (2016), 3–4. 150–167.

- Suba János: A trianoni határmegállapítással kapcsolatos jogi kérdések rendezése a magyar–osztrák határon. In Mezey Barna (szerk.): *Eckhart Ferenc emlékkönyv. Jogtörténeti Értekezések* 28. Budapest, Gondolat, 2004. 463–490.
- Suba János: A trianoni hármashatárok kijelölése. *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok*, (2009a), 3–4. 276–281. Online: <https://doi.org/10.14232/jtgf.2009.3-4.276-281>
- Suba János: A trianoni magyar–román államhatár határjeleinek története 1921–1925. *Közép-Európai Közlemények*, 2. (2009b), 4–5. 130–136.
- Suba János: A trianoni csehszlovák határmegállapítás egyik mozzanata: a politikai határbejárás. *Közép-Európai Közlemények*, 3. (2010a), 3. 80–89.
- Suba János: A „Trianoni határ” határokmányai. *A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására közleményei*, 2. (2010b), 2–3. 308–321.
- Suba János: A magyar–jugoszláv határszakasz határköveinek története 1921–1932. *Közép-Európai Közlemények*, 4. (2011), 2. 52–59.
- Suba János: A nemzetiségi kérdés és a határmegállapítás a trianoni határ északi szakaszának kijelölésénél 1921–1922 között. In Végh Andor (szerk.): *A kisebbségek geopolitikája*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Földrajzi Intézet, 2012. 79–87.
- Suba János (2016a): A Trianoni határ által kettévágott vasutak, vasúti határállomások In Kókai Sándor (szerk.): *A változó világ XXI. századi kihívásai*. Nyíregyháza, Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézet, 2016. 487–507.
- Suba János: A Trianoni Magyarország határainak hossza és területe. *Történeti Földrajzi Közlemények*, (2016), 3–4. 150–167.

ABSTRACT

Setting the Borders of Trianon 1921–1925

János SUBA

The operation of the committees whose task was to set the border can be divided into two phases. One of them was the 'delimitation', which means to establish and work on site the political borderline described in the peace treaty. The other was the 'demarcation', which was setting the border as a purely technical process. Points marked on the map had to be marked with real points on the spot, plus perpetuated by different border signs. After that the borderline could be measured, which actually means mapping the borderline and its surroundings in a particular lane. The activity and moving of the committees extended only to a narrow lane on both sides of the Trianon line, which showed that they were only prepared for local adjustment.

The borderlines were divided into sections in order to share the setting, measuring and financial burden: the Czech borderline was divided into 27 sections marked with Roman numerals; the Hungarian-Romanian border into 11 sections, the Yugoslavian into 6 sections and the Austrian into 3 sections, all marked with the capital letters of the ABC.

The setting of the borderline was proceeded, but slowly and in more phases in most of the sections as the committee was voting. Nevertheless, by the end of 1922 it was completed, except for some minor parts. After that each border point was set up with different border signs according to their importance.

The mapping of the borderline was executed in a given lane. After signing the border documents the committees were disbanded as their task was finally carried out.

Keywords: *Trianon Border, Boundary Committee, delimitation, demarcation, metes and bounds.*

Közlési feltételek

A szerkesztőség olyan kéziratokat fogad el közlésre, amelyek a rendészeti szervezetek történetéhez, feladataihoz, gyakorlati munkavégzéséhez kötődő tudományterületek – különösen a rendésztudomány – újabb kutatási és szakmai eredményeivel, hazai és nemzetközi tapasztalataival foglalkoznak.

Terjedelem

A kéziratok maximális terjedelme negyvenezer karakter lehet, beleértve a szóközöket, az irodalomjegyzéket, a lábjegyzeteket és a két rövid rezümét is.

Formázás

A Word-dokumentumot Times New Roman betűtípussal, 12-es betűmérettel, szimpla sortávolsággal, sorkizárással, oldalszámozás nélkül kérjük elkészíteni. Az alcímek számozás nélkül, félkövér kiemeléssel, balra rendezve álljanak! A címeket, alcímeket, különálló idézeteket a szövegtől egy-egy sor válassza el! Kérjük kerülni a szükségtelen vagy rendhagyó formázásokat, illetve az egyéni beállításokat mind a főszöveg, mind a lábjegyzetek tekintetében. Szerzőink lehetőleg ne használjanak tabulátort, élőfejet vagy élőlábat, az új bekezdések pedig minden esetben új sorban kezdődjenek! A kiemelésekhez kérünk csak kurziválást használni (az aláhúzás, valamint a félkövér vagy kiskapitális betűtípus egyaránt kerülendő).

Hivatkozás

Minden, a főszövegben említett, idézett vagy az íráshoz felhasznált műre pontosan hivatkozni szükséges (lábjegyzet és irodalomjegyzék), ennek formai követelményeit kérjük betartani. A lábjegyzetek a lap alján, az irodalomjegyzék a közlemény végén (utóbbi sorszámozás nélkül) kapjon helyet! Minden lábjegyzetben szereplő forrás pontos, részletes kifejtése az irodalomjegyzékben történjen!

Mellékletek

Az írásokhoz minden esetben mellékelni kell két – egy magyar és egy idegen nyelvű – rezümét (rövid összefoglalást, áttekintést), amelyek terjedelme legfeljebb 600–600karakterlehet. Az idegen, elsősorban angol nyelvű rezümé esetében a címzettséges lefordítani. Mellékelni kell továbbá a szerző nevét és postacímét, ahová a tiszteletpéldány küldhető, és ha van, rendfokozatát, tudományos fokozatát, beosztását, szolgálati vagy munkahelye megnevezését, telefonszámát és e-mail-címét. A kiadvány fekete-fehér nyomdatechnikával készül, kérjük ezt figyelembe venni! Az esetleges képeket vagy egyéb objektumokat (diagramot, táblázatot, ábrát) külön fájlként is kérjük csatolni és a szövegben ezek helyét a fájlnevvvel megjelölni!

Tartalom

Judit BORSZÉKI: <i>The Definition of Specific-Purpose English Language Competences Needed in Border Control and Their Development Potentials – III. English for Border and Coast Guards: Specific-Purpose English Language Skills and the FRONTEX Courses Designed for Their Development – Level B2</i>	13
NAGY Zoltán András: <i>A modern technológia kihívásai az egyetemi oktatásban</i>	27
NAGY Tamás – LIPPAI Zsolt: <i>Politikai és egyéb csatározások a Képviselőházban – a Képviselőházi Őrség megalakulása és szerepe</i>	41
Dávid PAPP: <i>Patrolling Public Areas under Extreme Warm and Extreme Cold Weather Conditions, Protecting Police Personnel, Civilian Populace, Service Animals and Technical Equipment</i>	53
SZABÓ László András: <i>A kriminálpolitika kapcsolata a magyar közszolgálati szervezetek migrációs tevékenységével</i>	67
SZATMÁRI Adrienn: <i>Vezetői életpályamodell a Magyar Rendőrség kiválasztási rendszerében</i>	81
SKORKA Tamás: <i>Koronavírus a szabálysértés szemszögéből</i>	99
VÁJLOK László: <i>Hommage à la Police (in nummis)!</i>	117
Trianon-tanulmányok	
ANDROVICZ Gábor: <i>A magyar rendőrség első napilapja: A Rend (1921–1927)</i>	129
ERNYES Mihály: <i>Baranya megye, Pécs szerb megszállása és a rendőrség államosítása Trianon után</i>	141
FÓRIZS Sándor: <i>A határőrizet megszervezése a Csonka-Magyarország határai mentén</i>	155
HATOS Pál: <i>Rend és rendetlenség 1918–1919-ben</i>	169
SALLAI János: <i>A magyar rendészeti oktatás megszervezése a rendőrség államosítása után, Trianon árnyékában</i>	203
SUBA János: <i>Magyarország trianoni határainak kitézése 1921–1925</i>	217